

Kara łączna
i wyrok łączny

Seria Metodyki

Kara łączna i wyrok łączny

Dariusz Kala
Maja Klubińska

KRAJOWA SZKOŁA SĄDOWNICTWA I PROKURATURY
KRAKÓW 2017

Autorzy:

Dr Dariusz Kala – sędzia Sądu Najwyższego

*Dr Maja Klubińska – adiunkt w Katedrze Postępowania Karnego
UMK w Toruniu, asystent sędziego w Izbie Karnej Sądu Najwyższego*

Recenzent:

Prof. zw. dr hab. Robert Zawłocki

© Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury 2017

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury
ul. Przy Rondzie 5
31-547 Kraków

ISBN 978-83-943172-7-0

Spis treści

Wykaz skrótów	VII
Wstęp	1

Rozdział I

Wszczęcie postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego	3
1.1. Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego jako jeden z trybów orzekania kary łącznej	3
1.2. Wszczęcie postępowania o wydanie wyroku łącznego z urzędu	6
1.3. Wszczęcie postępowania o wydanie wyroku łącznego na wniosek	10
1.4. Skład sądu	12

Rozdział II

Czynności poprzedzające rozprawę przed sądem pierwszej instancji	15
2.1. Posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania o wydanie wyroku łącznego z powodu zaistnienia negatywnych warunków dopuszczalności procesu	15
2.1.1. Warunki dopuszczalności procesu nieaktualizujące się w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego	16
2.1.2. Warunki dopuszczalności procesu aktualizujące się w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego	18
2.2. Posiedzenie w przedmiocie wydania postanowienia o niewłaściwości sądu	26
2.3. Posiedzenie w przedmiocie zawieszenia postępowania	37
2.4. Posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania z powodu braku materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej	37
2.5. Udział stron w posiedzeniu	38

Rozdział III

Materialnoprawne warunki orzeczenia kary łącznej	40
3.1. Zbieg przestępstw	40
3.2. Kary podlegające łączeniu	45
3.3. Kary niepodlegające łączeniu na podstawie art. 85 § 3 i 3a KK	75
3.4. Kary niepodlegające łączeniu na podstawie art. 85 § 4 KK	83

Rozdział IV

Rozprawa w postępowaniu o wydanie

wyroku łącznego	85
4.1. Przygotowanie do rozprawy	85
4.1.1. Strony i inne podmioty, które należy wezwać na rozprawę lub zawiadomić o jej terminie	85
4.1.2. Inne czynności konieczne do przeprowadzenia rozprawy	91
4.2. Przebieg rozprawy	92

Rozdział V

Dyrektywy wymiaru kary łącznej

i zasady łączenia kar	95
5.1. Dyrektywy wymiaru kary łącznej	95
5.2. Zasady łączenia kar	99
5.2.1. Zasady łączenia terminowych kar pozbawienia wolności	99
5.2.1.1. Zasady ogólne	99
5.2.1.2. Łączenie kar pozbawienia wolności, których wykonanie zostało warunkowo zawieszona. Warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej pozbawienia wolności	100
5.2.2. Zasady łączenia kar najsurowszych	115
5.2.3. Zasady łączenia kar ograniczenia wolności	117
5.2.4. Zasady łączenia kar grzywien	117
5.2.5. Zasady łączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności	119
5.2.6. Środki karne, przepadek, środki kompensacyjne, środki zabezpieczające i dozór a kara łączna	121
5.2.7. Ciąg przestępstw	124

Rozdział VI

Reguły intertemporalne	132
-------------------------------------	------------

Rozdział VII

Wyrok łączny	136
7.1. Treść wyroku łącznego	136
7.2. Konsekwencje wydania wyroku łącznego	140
7.3. Utrata mocy wyroku łącznego	142

Wykaz literatury	144
-------------------------------	------------

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

- EKPCz Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Rzym, 4.11.1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- KK Ustawa z dnia 6.6.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.)
- KK z 1932 r. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11.7.1932 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 60, poz. 571 ze zm.)
- KKS Ustawa z dnia 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 2137 ze zm.)
- KKW Ustawa z dnia 6.6.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 665 ze zm.)
- KPK Ustawa z dnia 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 ze zm.)
- KW Ustawa z dnia 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r., poz. 1094 ze zm.)
- nowela lutowa Ustawa z dnia 20.2.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396)
- nowela marcowa Ustawa z dnia 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437)
- r.u.s.p. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.12.2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. poz. 2316 ze zm.)

Inne akty prawne zamieszczone w tekście, niewystępujące w skrótach:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2.4.1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20.6.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 283)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25.8.2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.6.2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. poz. 927 ze zm.)
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 19.3.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 33, poz. 313 ze zm.)
- Ustawa z dnia 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. poz. 428)
- Ustawa z dnia 27.9.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1247 ze zm.)
- Ustawa z dnia 19.4.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96, ze zm.)
- Ustawa z dnia 19.4.1969 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
- Ustawa z dnia 24.7.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380)
- Ustawa z dnia 5.11.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 206, poz. 1589)
- Ustawa z dnia 28.7.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 178, poz. 1479)

2. Organy, instytucje i organizacje

- NKK Komisja Nadzwyczajna do Spraw Zmian w Kodyfikacjach
- RCL Rządowe Centrum Legislacji
- RP Rzeczpospolita Polska
- SA Sąd Apelacyjny
- SN Sąd Najwyższy
- UE Unia Europejska
- WSiSW Rada ds. Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych

Inne instytucje wymienione w tekście, niewystępujące w skrótach:

Skarb Państwa
Krajowy Rejestr Karny
Europejski Trybunał Praw Człowieka

3. Publikatory

CzPKiNP Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz. U. Dziennik Ustaw
KKSSiP Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury
NP Nowe Prawo
OSNKW Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
Pal. Palestra
Prok. i Pr. Prokuratura i Prawo
PS Przegląd Sądowy
RPEiS Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
WPP Wojskowy Przegląd Prawniczy

Inne publikatory pojawiające się w przypisach, bez skrótów:

Gazeta Sądowa Warszawska
Probacja

4. Inne skróty

art. artykuł
cz. część
ds. do spraw
html HyperText Markup Language
m.in. między innymi
n. następny
np. na przykład
op. cit. opus citatum
pkt punkt
por. porównaj
post. postanowienie
poz. pozycja
ppkt podpunkt
r. rok
red. redakcja
s. strona
t. tom

Wykaz skrótów

tekst jedn.	tekst jednolity
tj.	to jest
uchw.	uchwała
ust.	ustęp
vol.	volumin
WK	Wolters Kluwer
ww.	wyżej wymieniony
wyr.	wyrok
w zw.	w związku
ze zm.	ze zmianami
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami
z.	zeszyt
zd.	zdanie
zł	złoty
zob.	zobacz

Wstęp

Ustawą z dnia 20.2.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396) dokonano nie tylko zasadniczego prze-modelowania instytucji kary łącznej, wprowadzając nowe, pozytywne i negatywne warunki jej wymiaru, ale również zmieniono przepisy dotyczące procedowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego. W Kodeksie karnym wykonawczym i Regulaminie urzędowania sądów powszechnych zamieszczono nadto uregulowania nakładające na prezesów sądów i organy wykonawcze nieznanne dotychczasowemu prawu obowiązki związane z inicjowaniem tej procedury. Wszystko to sprawia, że obecnie rozstrzygnięcie w przedmiocie kary łącznej, czy to w postępowaniu rozpoznawczym, czy też w ramach wyrokowania łącznego, stało się zadaniem trudniejszym niż na gruncie rozwiązań kodyfikacji karnych z 1969 r. oraz kodyfikacji karnych z 1997 r. w wersji sprzed dnia 1.7.2015 r. Ten stan rzeczy nie był zamierzony przez ustawodawcę, który raczej dążył do uproszczenia reguł wymiaru kary łącznej¹. Nie uzyskano jednak efektu korelacji pomiędzy zakładanym celem a rzeczywistością.

W związku z tym, że według aktualnie obowiązujących przepisów wykonanie kary w całości uniemożliwia orzeczenie kary łącznej, wywiązanie się z obowiązku rozstrzygnięcia o wyroku łącznym we właściwym czasie nabiera szczególnego znaczenia, a związane z tym zaniedbania mogą powodować bardzo poważne konsekwencje, nie wyłączając odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. W tym stanie rzeczy znajomość unormowań dotyczących kary łącznej i wyroku łącznego oraz reguł umożliwiających sprawne procedowania w tej sfe-

¹ Jak wskazano w uzasadnieniu projektu noweli lutowej, trudności sądów z określeniem podstaw kary łącznej wiązać należy z istnieniem warunku w postaci popełnienia przestępstw przed pierwszym, chociażby nieprawomocnym wyrokiem, co do któregośkolwiek ze zbiegających się przestępstw. Stąd też m.in. decyzja o usunięciu tego warunku; Zob.: Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 10.12.2013 r., s. 15, <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/1949 00/194903/194904/dokument96306.pdf>, dostęp: 30.12.2016 r.

Wstęp

rze staje się szczególnie nieodzowna, nie tylko dla sędziów orzekających w wydziałach karnych oraz prokuratorów mogących inicjować postępowanie o wydanie wyroku łącznego i brać w nim udział, ale także dla organów postępowania wykonawczego. Do tych podmiotów przede wszystkim adresowane jest niniejsze opracowanie metodyczne. Mogą z niego z powodzeniem korzystać także aplikanci sądowi i prokuratorscy przygotowujący się do kolokwium oraz egzaminów zawodowych.

Wywody zawarte w niniejszej pracy czynione są z perspektywy dynamiki procesu. Kompleksowe rozważania, zarówno te materialnoprawne, jak i procesowe, odnoszą się do tych czynności i kwestii, które należy konsekwentnie przeprowadzić i zbadać na użytek rozstrzygnięcia w przedmiocie kary łącznej. Takie ujęcie tematu odpowiada istocie opracowania o charakterze metodycznym oraz ułatwi czytelnikom optymalne zrozumienie całości zagadnień wiążących się z problematyką kary łącznej i wyroku łącznego. Umożliwia także uchwycenie relacji zachodzących pomiędzy poszczególnymi instytucjami prawa karnego materialnego i procesowego, kluczowymi z punktu widzenia omawianej materii.

W trosce o osoby chcące pogłębić swoją wiedzę z zakresu kary łącznej i wyroku łącznego, w końcowej części książki zamieszczono wykaz wykorzystanej w niej literatury prawniczej (monografie, komentarze, podręczniki, artykuły, studia, glosy).

Autorzy

Rozdział I

Wszczęcie postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego

1.1. Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego jako jeden z trybów orzekania kary łącznej

Zgodnie z art. 568a § 1 KPK, sąd orzeka karę łączną:

1) w wyroku skazującym – w odniesieniu do kar wymierzonych za przypisane oskarżonemu tym wyrokiem przestępstwa,

2) w wyroku łącznym – w pozostałych wypadkach.

W powołanym przepisie ustawodawca wyraźnie wskazał, że w polskiej procedurze karnej istnieją dwa tryby orzekania kary łącznej. Pierwszy, który można określić mianem podstawowego², odnosi się do sytuacji, gdy po zbadaniu w jednym postępowaniu kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego za kilka przestępstw sąd wydaje wyrok, na mocy którego skazuje go za więcej niż jedno przestępstwo na więcej niż jedną karę, a orzeczone kary podlegają łączeniu.

Drugi, czyli tryb wyroku łącznego, aktualizuje się w przypadkach, gdy zachodzą warunki orzeczenia kary łącznej w stosunku do osoby prawomocnie skazanej wyrokami różnych sądów lub wobec której orzeczono karę łączną wyrokami różnych sądów (art. 569 § 1 KPK).

Należy wskazać, że choć art. 568a dodano do Kodeksu postępowania karnego dopiero na mocy noweli lutowej, przed jego wejściem w życie nie budziło wątpliwości, że karę łączną orzeka się właśnie w tych dwóch trybach³. Orzekanie kary łącz-

² D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia materialno-prawne i procesowe*, Toruń 2003, s. 30.

³ S. Zimoch, *Dwie czy trzy sytuacje orzekania kary łącznej*, NP 1972, nr 6, s. 909–914.

nej w wyroku skazującym traktowano jako naturalną konsekwencję obowiązującej w procesie karnym zasady niepodzielności przedmiotu procesu karnego, wskazując, że „ten tryb orzekania kary łącznej nie wymaga szczególnej regulacji ustawowej”⁴. Stwierdzenie to nie straciło aktualności i w obecnym stanie prawnym, a już ta okoliczność uzasadniałaby pytanie o celowość wprowadzenia art. 568a do Kodeksu postępowania karnego. Po zmianach wprowadzonych w przepisach określających materialne warunki orzekania kary łącznej zbędność tej regulacji jest jednak jeszcze bardziej jaskrawa. O ile bowiem w poprzednim stanie prawnym mogło budzić wątpliwości, czy w wyroku skazującym sąd może orzec karę łączną w przypadku stwierdzenia, że przestępstwa, za które orzekł kary wskazanym wyrokiem, zostały przedzielone wyrokiem skazującym wydanym w innym postępowaniu⁵, o tyle na gruncie aktualnie obowiązujących regulacji kwestia ta nie budzi wątpliwości z uwagi na fakt, że obecnie realny zbieg przestępstw nie jest warunkiem orzeczenia kary łącznej. Brzmienie art. 569 § 1 KPK bez żadnych wątpliwości wyklucza również możliwość uznania, że orzeczenie kary łącznej obejmującej kary prawomocnie orzeczone w innych postępowaniach jest dopuszczalne także w wyroku skazującym⁶.

Charakter prawny postępowania w przedmiocie wyroku łącznego był w doktrynie kwestią sporną. Niektórzy autorzy zaliczali je bowiem do postępowania „raczej” wykonawczego. Jako okoliczności uzasadniające to stwierdzenie wskazywano, że postępowanie to toczy się już „po ukończeniu właściwego procesu i przeważnie po skierowaniu prawomocnych wyroków do wykonania”, a ponadto

⁴ Z. Krauze, *O trybach orzekania kary łącznej*, NP 1979, nr 9, s. 55.

⁵ Zob.: Z. Krazue, *O zasadach łączenia kar inaczey*, NP 1962, nr 6, s. 832–838; W. Wolter, *O warunkach orzeczenia kary łącznej*, NP 1962, nr 1, s. 15; *Idem*, *O wyborze w łączeniu kar*, NP 1962, nr 9, s. 1190–1193.

⁶ Wskazać trzeba, że taką możliwość chciała dopuścić Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, tworząc projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw z dnia 5.11.2013 r. W projekcie tym proponowano, by w § 3 art. 85 zawrzeć przepis: „kara łączna może zostać orzeczona także w wyroku łącznym”. W uzasadnieniu wskazano, że orzekającą w postępowaniu karnym sąd, wymierzając karę za przestępstwo (lub przestępstwa) będące „przedmiotem postępowania, może wymierzyć także karę łączną obejmującą wymierzone kary (w tym kary łączne) za poprzednio popełnione przestępstwa, które nie zostały w całości wykonane. Warunkiem jest możliwość uzyskania akt poprzedniego postępowania lub akt dotyczących poprzedniego wymiaru kary łącznej. Nie dochodzi wtedy do rozwiązania węzła kary łącznej wymierzonej w poprzednim postępowaniu. Efektem tego będzie znaczne zredukowanie postępowania o wydanie wyroku łącznego. Warunkiem właściwego stosowania art. 85 jest zapewnienie sądowi natychmiastowej informacji z Krajowego Rejestru Karnego o dotychczasowej karalności oskarżonego. W wypadku gdy uzyskanie akt dotyczących poprzednich skazań wpłynęłoby na przedłużenie postępowania karnego, po wydaniu wyroku w tym postępowaniu następowałoby wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie wyroku łącznego.” (Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 5.11.2013 r., s. 20–21, <https://bip.ms.gov.pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego/komisja-kodyfikacyjna-prawa-karnego-2009-2013/>, dostęp: 11.8.2016 r.). Szerzej na ten temat zob.: D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 31–37; Z. Krauze, *O trybach orzekania...*, *op. cit.*, s. 57–64; S. Zimoch, *Dwie czy trzy sytuacje...*, *op. cit.*, s. 909–914.

na tym etapie nie mamy już oskarżonego, tylko skazanego⁷. Inni autorzy twierdzili natomiast, że jest to dalszy ciąg postępowania jurysdykcyjnego (rozpoznawczego) prowadzonego przed tym samym lub innym sądem⁸. Ostatni ze wskazanych poglądów wywodzono z faktu, że skoro celem procesu karnego jest ukaranie winnego, to choć przesłanką kary jest ustalenie winy, nie sposób wykazywać, że kara jest kwestią drugorzędną i może być rozpoznawana w innym postępowaniu niż kwestia winy. Regulacje Kodeksu postępowania karnego dotyczące wyroku łącznego zostały wprowadzone natomiast po to, by sprawca, który dopuścił się przestępstw w realnym zbiegu, mógł korzystać z dobrodziejstwa kary łącznej także wówczas, gdy kwestię odpowiedzialności karnej za te przestępstwa uczyniono przedmiotem nie jednego, ale kilku postępowań karnych⁹. Postępowanie o wydanie wyroku łącznego uznawano za wyjątek od zasady niepodzielności przedmiotu procesu¹⁰. Zgodnie z trzecim stanowiskiem postępowanie o wydanie wyroku łącznego jest postępowaniem uzupełniającym o subsydiarnym charakterze. Aktualizuje się bowiem wyłącznie wówczas, gdy na skutek przeoczenia lub zaktualizowania się potrzeby orzeczenia kary łącznej dopiero po wydaniu wyroku skazującego, nie orzeczono jej w trybie podstawowym. Nie jest przy tym trybem konkurencyjnym w stosunku do trybu podstawowego, ale spełnia rolę swoistej „klapy bezpieczeństwa”¹¹. Stanowi niesamoistny etap procesu, którego przedmiotem jest określenie wymiaru kary łącznej podlegającej ostatecznie wykonaniu¹². Niewątpliwie do dnia 30.6.2015 r. trafne było stanowisko trzecie. Pojawia się jednak pytanie, czy zmiany, jakie dotknęły instytucję kary łącznej, a które siłą rzeczy wpłynęły również na postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego, nie spowodowały, że zmienił się charakter prawny tego postępowania.

Z pewnością w aktualnym stanie prawnym traci podstawy pogląd upatrujący w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego dalszego ciągu postępowania rozpoznawczego oraz ten, w świetle którego postępowanie to miało charakter uzupełniający – subsydiarny. W związku z tym, że aktualnie kara łączna może obejmować kary jednostkowe orzeczone wyrokami skazującymi za przestępstwa, które sprawca popełniał w okresie pomiędzy datami wydania poszczególnych wyroków, oraz uwzględniając fakt, że podstawą kary łącznej mogą stać się nie tylko

⁷ A. Szejnman, *Wyrok łączny*, Gazeta Sądowa Warszawska 1933, nr 4, s. 51.

⁸ L. Peiper, *W kwestiji wyroku łącznego*, Gazeta Sądowa Warszawska 1933, nr 33, s. 517; S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 211.

⁹ *Ibidem*; Tak też H. Kempisty, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, M. Mazur (red.), Warszawa 1971, s. 675.

¹⁰ Na ten temat zob. szerzej: M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, [w:] Cieślak M., *Dziela wybrane*, t. II, S. Waltoś (red.), Kraków 2011, s. 151; D. Kała, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 30–31.

¹¹ Z. Krauze, *O trybach orzekania...*, *op. cit.*, s. 57.

¹² Z. Kwiatkowski, *Istota postępowania o wydanie wyroku łącznego*, Pał. 1988, nr 8–9, s. 101.

kary jednostkowe, ale i wcześniej orzeczone kary łączne (i to zarówno wymierzone w wyroku skazującym, jak i w wyroku łącznym), związek tego postępowania z postępowaniem rozpoznawczym (głównym) staje się coraz bardziej odległy. Z tych samych względów o jego subsydiarności będzie można mówić jedynie w niektórych wypadkach. W tym stanie rzeczy, choć postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego nadal można zaliczyć do grupy postępowań „po uprawomocnieniu się orzeczenia” (postępowań następczych), to jednak już nie o charakterze uzupełniającym. Nadal trafne jest jednak określanie wyroku łącznego wtórnym i pochodnym, gdyż jego byt i teraz uwarunkowany jest istnieniem wszystkich poszczególnych prawomocnych wyroków, które obejmuje¹³.

1.2. Wszczęcie postępowania o wydanie wyroku łącznego z urzędu

Zgodnie z art. 570 KPK „wyrok łączny sąd wydaje z urzędu lub na wniosek skazanego albo prokuratora”. Karnoprocesowa regulacja wprowadzająca kompetencję (połączoną z nakazem uczynienia z niej użytku) sądu do wszczynania postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego z urzędu jest ściśle skorelowana z treścią art. 85 § 1 KK, który instytucję kary łącznej czyni instytucją obligatoryjną. Przepis ten stanowi bowiem, że „jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną”. Także w obecnym stanie prawnym w pełni aktualnym pozostaje zatem pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30.1.2013 r., w którym stwierdzono, że „sformułowanie «sąd orzeka karę łączną» oznacza, że zastosowanie tej instytucji jest obligatoryjne, a więc w razie spełnienia przesłanek wskazanych w art. 85 KK nie ma możliwości jej niezastosowania. W takim wypadku sąd obowiązany jest do wydania wyroku łącznego, co oznacza również brak swobody w doborze skazań podlegających łączeniu i niemożność pominięcia części z nich”¹⁴. O tej konsekwencji powinny również pamiętać podmioty uprawnione do inicjowania postępowania na wniosek. Wynika z niej bowiem i to, że wyrok łączny powinien obejmować wszystkie skazania na kary podlegające połączeniu, a nie wyłącznie wskazane przez wnioskodawcę¹⁵.

Mimo że przepis art. 570 KPK zachował niezmiennione brzmienie od czasu wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego z 1997 r., a i poprzednio obowiązujące Kodeksy postępowania karnego przyznawały sądowi kompetencję do wsz-

¹³ Tak SN w uchwale z dnia 20.3.1964 r., VI Ko 53/63, LEX nr 122632.

¹⁴ IV KK 416/12, LEX nr 1254719.

¹⁵ Por.: wyr. SA w Krakowie z dnia 17.5.2012 r., II AKa 56/11, LEX nr 1212402.

czyniania postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego z urzędu¹⁶, sytuacje te w praktyce należały do rzadkości¹⁷. Najczęściej bowiem postępowanie to inicjowane było na wniosek skazanego zainteresowanego wymierzeniem mu kary łącznej w wymiarze niższym niż wynikający ze zsumowania kar jednostkowych¹⁸.

W obecnym stanie prawnym liczba postępowań w przedmiocie wydania wyroku łącznego wszczynanych z urzędu z pewnością ulegnie zwiększeniu. Wprowadzone zostały bowiem regulacje nakładające na organy sądowe i organy postępowania wykonawczego obowiązek prowadzenia ustaleń pod kątem spełnienia warunków wydania wyroku łącznego i – w razie pozytywnego wyniku tych czynności – podejmowanie działań mających na celu wszczęcie postępowania w tym przedmiocie. Mowa tu w szczególności o art. 12b KKW oraz § 274 ust. 2 i 3 r.u.s.p.

Zgodnie z pierwszym z powołanych przepisów „organ wykonujący orzeczenie w razie stwierdzenia, że zachodzą warunki do wydania wyroku łącznego, niezwłocznie zawiadamia o tym właściwy sąd”. Na gruncie wskazanej regulacji doniosłego znaczenia nabiera ustalenie kręgu podmiotów, na których ciąży ów obowiązek. Ustawodawca posłużył się sformułowaniem „organ wykonujący orzeczenie”, a to siłą rzeczy przekierowuje interpretatora na grunt art. 2 KKW, który zawiera definicję zakresową¹⁹ „organów postępowania wykonawczego”. Wyrażenie „organ postępowania wykonawczego” należy bowiem uważać za tożsame z pojęciem „organ wykonujący orzeczenie”²⁰. Zgodnie z art. 2 KKW organami postępowania wykonawczego (organami wykonującymi orzeczenie) są:

¹⁶ Na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. identyczne brzmienie, jak aktualnie obowiązujący art. 570 KPK, miał art. 504 KPK. W Kodeksie postępowania karnego z 1928 r. nie było regulacji wyraźnie wskazującej podmiot uprawniony do inicjowania postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego, ale z przepisów zawartych w art. 26 KPK z 1928 r. wywodzono trafnie, że „wydanie wyroku łącznego następuje z urzędu i nie jest zależne od wniosku stron” – M. Siewierski, [w:] S. Kalinowski, M. Siewierski, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Warszawa 1966, s. 79.

¹⁷ D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s.196.

¹⁸ L. Paprzycki, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 425–673*, Kraków 2003, s. 423.

¹⁹ Szerzej na temat definicji zakresowej zob.: M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2008, s. 212–213.

²⁰ Wyrażenie „organami postępowania wykonawczego” pojawiło się w treści art. 2 KKW dopiero w dniu 1.9.2003 r., kiedy weszła w życie ustawa z dnia 24.7.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 142, poz. 1380), która wskazanym wyrażeniem zastąpiła właśnie sformułowanie „organami wykonującymi orzeczenie”. Zmianę tę, zaproponowaną przez podkomisję nadzwyczajną w toku prac legislacyjnych nad projektami (prezydenckim i poselskim) ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (druki sejmowe nr 183 i 389), określano mianem redakcyjnej. Zob.: wypowiedź posła J. Wojciechowskiego na posiedzeniu Komisji nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach w dniu 22.4.2003 r., <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wgskmr/NKK-21>, dostęp: 11.8.2016 r.; Na ten temat zob. także: Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX/Arche 2008, komentarz do art. 2, teza 1 i powołana tam literatura.

- „1) sąd pierwszej instancji lub inny sąd równorzędny,
- 2) sąd penitencjarny,
- 2a) referendarz sądowy,
- 3) prezes sądu lub upoważniony sędzia,
- 4) sędzia penitencjarny,
- 5) dyrektor zakładu karnego, aresztu śledczego, a także dyrektor okręgowy i Dyrektor Generalny Służby Więziennej albo osoba kierująca innym zakładem przewidzianym w przepisach prawa karnego wykonawczego oraz komisja penitencjarna,
- 6) sądowy kurator zawodowy oraz kierownik zespołu kuratorskiej służby sądowej,
- 7) sądowy lub administracyjny organ egzekucyjny,
- 8) naczelnik urzędu skarbowego,
- 9) odpowiedni terenowy organ administracji rządowej lub samorządu terytorialnego,
- 10) inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń”.

Z brzmienia art. 12b KKW wynika zatem, że obowiązek, o którym mowa w tym przepisie, ciąży na wszystkich organach wymienionych w art. 2 KKW. Poważne wątpliwości budzi zasadność nałożenia owego obowiązku na tak szeroki krąg podmiotów. Trudno bowiem wymagać, by podmioty, o których mowa w art. 2 pkt 8–10 miały wiedzę pozwalającą im na dokonanie prawidłowej oceny, czy zachodzą warunki wydania wyroku łącznego. Oczywiście orzeczenie trafi do tych podmiotów już na dalszym etapie postępowania wykonawczego, na skutek czynności dokonywanych przez inne organy, a w szczególności sąd lub sądowego kuratora zawodowego, na których również, a i przede wszystkim, będzie ciążył ów obowiązek (i to zarówno z racji tego, że jako jedne z pierwszych będą zajmowały się wykonaniem orzeczenia, jak i z racji posiadanej fachowej wiedzy). Należy jednak stwierdzić, że w świetle art. 12b KKW organ wykonujący orzeczenie mógłby uznać się za zwolniony z wynikającego z tego przepisu obowiązku tylko wówczas, gdyby posiadał informację, iż inny organ wcześniej się z niego wywiązał. Uzyskanie tych informacji będzie jednak wymagało dodatkowych, czasochłonnych zabiegów i z tej racji realną jest obawa, że nie będą one podejmowane. Konkludując, należy stwierdzić, że przepis z art. 12b KKW jest regulacją wadliwą. Nakładając obowiązek prowadzenia ustaleń pod kątem spełnienia warunków do wydania wyroku łącznego na tak szeroki krąg podmiotów, ustawodawca z jednej strony stworzył im pokusę do wzajemnego przerzucania odpowiedzialności za jego realizację, a z drugiej, wymagając jego spełnienia od podmiotów, od których z racji wykonywanych przez nie zadań trudno wymagać wiedzy potrzebnej do prawidłowego wywiązania się z tej powinności, naraził sądy na konieczność podejmowania – na skutek zawiadomienia, o którym

mowa w analizowanym przepisie – zbędnych czynności z uwagi na błędne uznanie przez organ zawiadamiający, że zachodzą warunki do wydania wyroku łącznego. Niewątpliwie wystarczające byłoby zatem, by obowiązek ten został nałożony na sądy i ich organy.

Przepisy § 274 ust. 2 i 3 r.u.s.p. określają natomiast obowiązki prezesa sądu, związane z inicjowaniem postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Paragraf 274 ust. 2 r.u.s.p. stanowi bowiem, że „w razie stwierdzenia, że zachodzą podstawy do wydania wyroku łącznego, w szczególności w związku z wpłynięciem zawiadomienia, o którym mowa w art. 12b ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.), zwanej dalej „K.k.w.”, prezes sądu wszczyna zarządzeniem postępowanie o wydanie wyroku łącznego. Przepis § 273 ust. 1 pkt 1, 4 i 5 stosuje się odpowiednio”. Zgodnie natomiast z ust. 3 powołanego paragrafu „w wypadku, o którym mowa w ust. 2, do zarządzenia dołącza się dokumenty, z których wynika, że zachodzą podstawy do wydania wyroku łącznego. W razie potrzeby, przed wszczęciem postępowania o wydanie wyroku łącznego, prezes sądu zwraca się o przekazanie lub uzupełnienie tych dokumentów”. Należy pamiętać, że zgodnie z § 281 r.u.s.p. „do wykonywania czynności przewidzianych w dziale V”, gdzie zamieszczony jest § 274, „prezes sądu może pisemnie upoważnić przewodniczącego wydziału, innego sędziego lub asesora sądowego”. W praktyce więc za realizację obowiązków wskazanych w § 274 ust. 2 i 3 r.u.s.p. odpowiedzialne będą właśnie podmioty wymienione w § 281 r.u.s.p.

Paragraf 274 ust. 2 r.u.s.p. ma jeszcze jedno doniosłe znaczenie. Definitywnie ucina bowiem toczące się w doktrynie spory dotyczące formy decyzji procesowej wszczynającej postępowanie w przedmiocie wyroku łącznego i organu władnego do jej podjęcia²¹. W aktualnym stanie prawnym nie budzi już wątpliwości, że decyzja w tej kwestii została zastrzeżona do kompetencji prezesa sądu, którego upoważniono i jednocześnie zobowiązano do wszczęcia zarządzeniem – w sytuacjach w tym przepisie wskazanych – postępowania o wydanie wyroku łącznego. Z chwilą wydania owego zarządzenia powstaje stan zawisłości sprawy, a podmioty biorące udział w tym postępowaniu uzyskują status jego uczestników.

Przypomnieć należy, że obowiązek prezesa sądu nie ogranicza się wyłącznie do wydania zarządzenia o wszczęciu postępowania o wydanie wyroku łącznego. Prezes sądu zobowiązany jest bowiem dołączyć do niego dokumenty, z których wynika, że zachodzą podstawy do wydania wyroku łącznego, a kiedy ich nie posiada lub są one niekompletne – także do zwrócenia się do odpowiednich organów o ich nadesłanie. Z powyższego wynika, że już na tym etapie postępowania prezes sądu (pre-

²¹ Szerzej na temat tego sporu zob.: D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 195–196 i powołana tam literatura.

wodniczący wydziału, upoważniony sędzia lub asesor sądowy) dokonuje weryfikacji spełnienia warunków wydania wyroku łącznego. W razie stwierdzenia, że takowe warunki zachodzą, podejmuje czynności, o których mowa w § 274 ust. 2 r.u.s.p., a w przypadku gdy weryfikacja da wynik negatywny, wydaje zarządzenie o charakterze technicznym, stwierdzające brak podstaw do wszczęcia postępowania.

1.3. Wszczęcie postępowania o wydanie wyroku łącznego na wniosek

Zgodnie z art. 570 KPK postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego wszczynają się również na wniosek, a podmiotami uprawnionymi do jego złożenia są skazany lub prokurator. Oczywiście w imieniu skazanego wniosek może złożyć również jego obrońca lub – w przypadku gdy skazany jest nieletni lub ubezwłasnowolniony – przedstawiciel ustawowy bądź osoba, pod której pieczę skazany pozostaje.

Pamiętać przy tym należy, że w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego, zgodnie z art. 573 § 3 KPK nie stosuje się art. 84 § 1 KPK. Oznacza to, że do reprezentowania skazanego w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego obrońca musi zostać odrębnie umocowany – upoważniony przez skazanego lub wyznaczony przez sąd – z urzędu lub na wniosek skazanego.

Należy podkreślić, że w aktualnym stanie prawnym nie budzi już wątpliwości, iż inne podmioty nie mają kompetencji do złożenia takowego wniosku. Są one jedynie uprawnione, a jeśli chodzi o organy wskazane w art. 12b KKW nawet zobowiązane, do zawiadomienia sądu, że w przypadku określonego skazanego zaistniały warunki do wydania wyroku łącznego.

Po wpłynięciu wniosku o wydanie wyroku łącznego, zgodnie z § 274 ust. 1 w zw. z § 273 ust. 1 pkt 1, 4 i 5 r.u.s.p. przez sądu (lub na podstawie jego upoważnienia przewodniczący wydziału, inny sędzia lub asesor sądowy – § 281 r.u.s.p.) wydaje pisemne zarządzenie o:

- 1) zarejestrowaniu sprawy we właściwym urzędzie ewidencyjnym pod kolejnym numerem (w przypadku wniosku o wydanie wyroku łącznego – zgodnie z § 355 instrukcji kancelaryjnej wskazanym urządzeniem ewidencyjnym jest repertorium K);
- 2) wyznaczeniu sędziego, asesora sądowego, sędziów, asesorów sądowych do rozpoznania sprawy ze wskazaniem sędziego przewodniczącego składu orzekającego oraz sędziego sprawozdawcy;
- 3) rozpoznaniu sprawy w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego.

Wymagania formalne wniosku o wydanie wyroku łącznego wynikają przede wszystkim z art. 119 KPK, który określa wymogi, jakie powinno spełniać każde pismo procesowe.

Wniosek o wydanie wyroku łącznego powinien zatem zawierać:

- oznaczenie sądu, do którego jest kierowany,
- oznaczenie oraz adres wnioskodawcy,
- wskazanie, że wniosek dotyczy wydania wyroku łącznego ze wskazaniem wyroków/wyroków łącznych, którymi orzeczono mające ulec połączeniu kary/kary łączne,
- datę i podpis wnioskodawcy.

W przypadku gdy wniosek jest składany przez prokuratora, powinien także zawierać pozyskaną z zakładów karnych, w których skazany przebywał, opinię o zachowaniu skazanego w okresie odbywania kary, informację o warunkach rodzinnych, majątkowych i co do stanu zdrowia skazanego oraz danych o wykonaniu kar orzeczonych w poszczególnych wyrokach (art. 571 § 2 w zw. z § 1 KPK).

W związku z tym, że w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie obowiązuje zasada skargowości, a tym samym sąd nie jest związany treścią złożonego wniosku²², rodzi się pytanie, czy w przypadku gdy ów wniosek jest dotknięty brakami formalnymi, konieczne jest wdrożenie procedury z art. 120 KPK, skoro i tak sąd może wszcząć postępowanie z urzędu.

W naszej ocenie, na pytanie to należy udzielić odpowiedzi pozytywnej, a to z uwagi na fakt, że z chwilą skutecznego złożenia wniosku o wydanie wyroku łącznego następuje wszczęcie postępowania w tym przedmiocie²³. Z momentem tym powstaje również stan zawisłości sprawy, co z kolei oznacza, że niedopuszczalne jest wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie wyroku łącznego, jeśli postępowanie to miałyby dotyczyć tych samych kar, których dotyczy wniosek o wydanie wyroku łącznego. Ponadto sąd zobowiązany jest do wydania decyzji procesowej kończącej postępowanie zainicjowane wnioskiem o wydanie wyroku łącznego (np. w sytuacji, gdy stwierdzi, że warunki do orzeczenia kary łącznej nie zachodzą, konieczne jest wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania). Z uwagi na powyższe, wdrożenie procedury, o której mowa w art. 120 KPK, jawi się jako nieodzowne. Pamiętać również należy, że – zgodnie z § 1 powołanego artykułu – składającego pismo należy wezwać do uzupełnienia braków, jeżeli pismo nie odpowiada wymaganiom formalnym przewidzianym w art. 119 lub w przepisach szczególnych, a brak jest tego rodzaju, że pismo nie może otrzymać biegu. Oczywiście jest zaś, że wszczęcie postępowania o wydanie wyroku łącznego z urzędu to decyzja całkowicie odmienna od nadania wnioskowi o wydanie wyroku łącznego dalszego biegu. To inny od wnioskowego tryb zainicjowania tegoż postępowania.

²² D. Stachurski, *Właściwość sądu do wydania wyroku łącznego*, PS 2011, nr 9, s. 90–91.

²³ Zob. szerzej: D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 198–199.

Z uwagi na powyższe, w sytuacji, gdy wniosek o wydanie wyroku łącznego jest dotknięty brakami formalnymi, a braki są tego rodzaju, że uniemożliwiają nadanie wnioskowi dalszego biegu lub nie dołączono do niego upoważnienia do obrony, należy wezwać składający wniosek do usunięcia braku w terminie 7 dni (art. 120 § 1 KPK). Pamiętać należy, że zarządzenie w tym przedmiocie poza prezesem sądu może wydać przewodniczący wydziału lub upoważniony sędzia (art. 93 § 2 KPK) oraz referendarz sądowy (art. 120 § 3 KPK). Na zarządzenie wydane przez prezesa sądu, przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego uznającego dotknięty brakami wniosek za bezskuteczny przysługuje zażalenie do sądu odwoławczego (art. 466 § 2 KPK). Zarządzenie wydane przez referendarza sądowego zaskarżalne jest natomiast sprzeciwem, który – w razie jego prawidłowego wniesienia – ma skutek kasatoryjny (art. 93a § 3 KPK).

1.4. Skład sądu

Wskazując w zarządzeniach wydawanych na podstawie § 273 i 274 r.u.s.p. członków składu orzekającego, należy pamiętać, że zgodnie z art. 574 zd. 1 KPK w kwestiach nieuregulowanych przepisami niniejszego rozdziału do postępowania o wydanie wyroku łącznego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji. Dotyczy to również składu sądu na rozprawie i posiedzeniu.

Mimo zgłaszanych w doktrynie wątpliwości za utrwalony w judykaturze²⁴ należy uznać pogląd, że w sprawie o wydanie wyroku łącznego skład sądu na rozprawie w pierwszej instancji wyznacza wyłącznie treść przepisu art. 28 § 1 i 3 KPK. Oznacza to, że skład sądu będzie co do zasady jednoosobowy, chyba że ze względu na szczególną zawilóść sprawy lub jej wagę sąd pierwszej instancji postanowi o jej rozpoznaniu w składzie trzech sędziów albo jednego sędziego i dwóch ławników. Skład jednoosobowy aktualizować się będzie również wtedy, gdy w sprawie zajdzie możliwość, a nawet konieczność orzeczenia jako kary łącznej kary dożywotniego pozbawienia wolności. W naszej ocenie względy funkcjonalne przemawiają za tym, by w sprawach, w których sąd, wydając wyrok łączny, decyduje o połączeniu kar wymierzonych za zbrodnie oraz przestępstwa zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności, jego skład był zbieżny ze składem wskazanym w art. 28 § 2 i 4 KPK. Wydaje się jednak, że przy obecnym brzmieniu ostatnio wymienionych przepisów i braku szczególnej regulacji nie da się wyprowadzić takiej reguły w drodze wykładni. Trudno bowiem podważyć ar-

²⁴ Zob. np.: wyr. SN z dnia 5.11.2015 r., IV KK 38/15, LEX nr 1925813; post. SN z dnia 30.10.2014 r., I KZP 22/14, LEX nr 1526846; wyr. SA w Katowicach z dnia 9.12.2010 r., II AKO 395/10, LEX nr 936685.

gument, odwołujący się do wykładni literalnej, że sformułowanie „w sprawach o zbrodnie”, „w sprawach o przestępstwa” swoim zakresem znaczeniowym obejmuje wyłącznie postępowania, których przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucony mu czyn zabroniony²⁵.

Na rozprawie apelacyjnej w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego sąd orzeka w składzie trzyosobowym (art. 29 § 1 KPK). Nie podzielamy poglądu, że regulacją wyznaczającą skład sądu odwoławczego orzekającego na rozprawie w tym postępowaniu jest art. 449 § 2 KPK²⁶, który stanowi, że „jeśli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, sąd odwoławczy orzeka na rozprawie jednoosobowo, chyba że prezes sądu lub sąd postanowi inaczej”. Przepis ten, w naszej ocenie, może być podstawą ustalania składu sądu wyłącznego w postępowaniu zasadniczym, gdyż tylko w tym postępowaniu kwestia formy postępowania przygotowawczego się aktualizuje. Nie może być natomiast podstawą wyznaczania składu sądu w postępowaniu następczym, które w żadnym układzie sytuacyjnym nie jest poprzedzone postępowaniem przygotowawczym. Z tego też powodu, choć za w pełni trafne uznajemy stanowisko, iż przepis art. 449 § 2 KPK w drodze wnioskowania *a fortiori* wyznacza również skład sądu odwoławczego orzekającego na rozprawie w postępowaniu prywatnoskargowym²⁷, nie zgadzamy się z twierdzeniem, że regulacja ta ma zastosowanie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Pomiędzy postępowaniem o wydanie wyroku łącznego a treścią regulacji zawartej w art. 449 § 2 KPK nie ma bowiem związku, który umożliwiłby odniesienie jej do tegoż postępowania. Ponadto nie zgadzamy się z twierdzeniem, że brak w przepisach dotyczących postępowania w przedmiocie wyroku łącznego regulacji dotyczącej składu sądu na rozprawie apelacyjnej stanowi lukę techniczną²⁸. Brak tej regulacji traktujemy jako świadomy zabieg ustawodawcy, by w przypadku tego postępowania nie wprowadzać wyjątku od ogólnej reguły wyznaczonej przez treść przepisu art. 29 § 1 KPK.

Zgodnie z art. 29 § 2 KPK „apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów”. Przepis ten znajdzie swoje zastosowanie także w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, w sytuacji wymierzenia kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności²⁹.

Skład sądu orzekającego na posiedzeniu w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego wyznacza art. 30 KPK.

²⁵ Post. SN z dnia 20.3.2013 r., III KK 399/12, LEX nr 1311393.

²⁶ Tak D. Świecki, [w:] *Postępowanie odwoławcze, nadzwyczajne środki zaskarżenia, postępowanie po uprawomocnieniu się wyroku, postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*, D. Świecki (red.), Kraków 2015, s. 15–16.

²⁷ Zob.: post. SN z dnia 23.9.2016 r., III KK 41/16, LEX nr 2122061.

²⁸ Tak D. Świecki, [w:] *Postępowanie odwoławcze...*, *op. cit.*, s. 16.

²⁹ Wyrok SN z dnia 1.3.2007 r., V KK 4/07, LEX nr 241503.

Rozdział I

W kontekście tych rozważań warto przypomnieć, że sędzia, który brał udział w wydaniu wyroku, na mocy którego orzeczono karę jednostkową lub łączną podlegającą łączeniu, bądź rozpoznawał apelację od tych orzeczeń, nie jest z tej przyczyny wyłączony od udziału w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego³⁰.

³⁰ Tak trafnie SN w post. z dnia 10.12.2008 r., II KK 257/08, LEX nr 479307.

Rozdział II

Czynności poprzedzające rozprawę przed sądem pierwszej instancji

Zgodnie z art. 574 zd. 1 KPK „w kwestiach nieuregulowanych przepisami niniejszego rozdziału do postępowania o wydanie wyroku łącznego stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji”.

Na podstawie wskazanego odesłania w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy art. 339 § 3 i 4 KPK, które w tym wypadku określają kompetencję sądu do podejmowania merytorycznych i formalnych rozstrzygnięć w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego jeszcze przed rozprawą.

Pierwszą czynnością, jaką powinien podjąć sędzia, któremu przydzielono sprawę o wydanie wyroku łącznego do rozpoznania (bo w praktyce to właśnie on najczęściej, a nie prezes sądu czy przewodniczący wydziału podejmuje decyzję w przedmiocie skierowania sprawy na posiedzenie przed rozprawą), powinno być jednak, jeśli oczywiście dokument ten nie został dołączony do wniosku o wydanie wyroku łącznego lub zarządzenia o wszczęciu postępowania o wydanie wyroku łącznego, wystąpienie o aktualną kartę karną skazanego, a po jej otrzymaniu – o odpisy prawomocnych wyroków lub wyroków łącznych wraz z danymi dotyczącymi wykonania kary. Ten materiał jest bowiem niezbędny do oceny, czy zachodzą przesłanki do skierowania sprawy na posiedzenie w trybie odpowiednio stosowanego art. 339 § 3 i 4 KPK.

2.1. Posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania o wydanie wyroku łącznego z powodu zaistnienia negatywnych warunków dopuszczalności procesu

W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, podobnie jak w postępowaniu rozpoznawczym, sąd ma obowiązek badania, czy w sprawie nie występują przeszkody uniemożliwiające procedowanie. Specyfika analizowanego postępowania

sprawa jednak, że nie aktualizują się w nim wszystkie wymienione w art. 17 § 1 KPK negatywne warunki dopuszczalności procesu, zaś relewantne są inne, charakterystyczne tylko dla tego postępowania, przesłanki jego wszczęcia i kontynuowania.

2.1.1. Warunki dopuszczalności procesu nieaktualizujące się w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego

W postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego nie zaktualizują się negatywne warunki dopuszczalności procesu, wskazane w art. 17 § 1 pkt 1–4 KPK, a to z uwagi na fakt, że przedmiotem postępowania o wydanie wyroku łącznego nie jest kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzuty mu czyn zabroniony, ale kwestia wymiaru kary łącznej w oparciu o kary/kary łączne orzeczone w prawomocnych wyrokach skazujących lub wyrokach łącznych.

Z uwagi na fakt, że w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego nie obowiązuje zasada skargowości, nie zaktualizuje się również przesłanka, o której mowa w art. 17 § 1 pkt 9 KPK. W związku z tym może powstać wątpliwość, jak ma postąpić sąd w sytuacji, gdy podmiot, który złożył wniosek o wydanie wyroku łącznego, złoży oświadczenie, że ów wniosek cofa. W myśl obowiązującej w polskiej procedurze karnej zasady odwoływalności oświadczeń woli stron, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej albo nie wystąpiły okoliczności uniemożliwiające odwołanie czynności, czynności procesowe są odwoływalne, jeśli same w sobie są fakultatywne³¹. Niewątpliwie do tego rodzaju oświadczeń należy wniosek o wydanie wyroku łącznego. Najwłaściwszym sposobem postępowania w opisanej sytuacji wydaje się tryb podobny do stosowanego przez sąd odwoławczy w przypadku cofnięcia środka odwoławczego w razie stwierdzenia, że nie jest możliwe pozostawienie go bez rozpoznania z uwagi na fakt, że w sprawie zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 439 i art. 440 KPK. Wówczas sąd nie wydaje żadnej decyzji procesowej w przedmiocie oświadczenia o cofnięciu środka odwoławczego i proceduje dalej, tak jakby wspomniane oświadczenie w ogóle nie zostało złożone. Przenosząc powyższą uwagę na grunt postępowania o wydanie wyroku łącznego, należy stwierdzić, że w sytuacji, gdy wnioskodawca cofnie wniosek o wydanie wyroku łącznego, a sąd stwierdzi, że przesłanki wydania wyroku łącznego istnieją, powinien procedować dalej, nie wydając żadnego postano-

³¹ Zob. szerzej: uchw. SN z dnia 26.9.2002 r., I KZP 13/02; Zob. także: B. Janusz-Pohl, *O odwoływalności postulatywnego oświadczenia woli w procesie karnym*, RPEiS 2014, nr 1, s. 43–55.

wienia odnoszącego się do treści oświadczenia o cofnięciu wniosku. W tym przypadku wnioskodawca powinien jednak otrzymać od sądu informację pisemną lub ustną (jeśli oświadczenie o cofnięciu wniosku zostanie złożone na rozprawie), że sąd prowadzi postępowanie z urzędu. Podobnie zresztą należy postąpić w razie stwierdzenia, że poza karami wskazanymi we wniosku sąd będzie rozważał połączenie kar we wniosku niewskazanych. Udzielenie informacji powinno przybrać formę zarządzenia prezesa sądu (przewodniczącego wydziału, upoważnionego sędziego) lub przewodniczącego składu orzekającego. Natomiast w sytuacji, gdy wnioskodawca cofnie wniosek o wydanie wyroku łącznego, a sąd stwierdzi, że przesłanki wydania wyroku łącznego nie zachodzą, powinien, analogicznie jak na gruncie art. 432 KPK, cofnięty wniosek o wydanie wyroku łącznego pozostawić bez rozpoznania³².

W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie zaistnieje również przeszkoda procesowa w postaci braku wniosku o ściganie oraz abolicji³³. Jedyne teoretycznie mogłaby natomiast zaktualizować się przesłanka procesowa wynikająca z immunitetów formalnych względnych, uzależniająca wszczęcie postępowania karnego przeciwko określonej osobie od zgody odpowiedniego organu. Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego jest niewątpliwie postępowaniem karnym, a zatem przepisy, które uzależniają wszczęcie postępowania karnego przeciwko określonej osobie od zgody właściwego organu, znalazłyby w tym wypadku pełne zastosowanie. To, że kwestia ta pozostaje wyłącznie w sferze teoretycznych rozważań, wynika natomiast z tego, że regulacjom statuującym immunitety formalne towarzyszą przepisy zakazujące wykonywania określonego zawodu, zajmowania określonego stanowiska lub pełnienia określonej funkcji przez osoby prawomocnie skazane za przestępstwo. Stąd też trudno sobie wyobrazić, by osoba prawomocnie skazana i to więcej niż jednym wyrokiem, w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego mogła nadal być objęta ochroną wynikającą z przepisów statuujących immunitet formalny.

Pozostałe z warunków dopuszczalności procesu wskazanych w art. 17 § 1 KPK w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego mogą wystąpić, choć niektóre z nich podlegają modyfikacjom wynikającym ze specyfiki tego postępowania.

³² Zob.: P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–296*, Warszawa 2004, s. 147.

³³ Abolicja dotyczy bowiem spraw o określone w danym akcie prawnym czyny zabronione w zakresie, w jakim postępowania jeszcze nie wszczęto lub prawomocnie nie zakończono i oznacza zakaz wszczynania takiego postępowania i jego kontynuowania – T. Grzegorzczak, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), Warszawa 2015, s. 89.

2.1.2. Warunki dopuszczalności procesu aktualizujące się w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego

Pozytywną przesłanką postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego stanowi niewątpliwie **podleganie przez skazanego orzecznictwu polskich sądów karnych** (art. 17 § 1 pkt 8 KPK), czyli polskiej jurysdykcji krajowej. Jurysdykcją krajową jest uprawnienie danego kraju do wymierzania sprawiedliwości³⁴. Przez pojęcie sądów karnych użyte na gruncie art. 17 § 1 pkt 8 KPK należy rozumieć sądy, które w polskim porządku prawnym są powołane do orzekania w sprawach karnych, czyli Sąd Najwyższy, sądy powszechne i sądy wojskowe (art. 175 ust. 1 Konstytucji RP)³⁵. Zgodnie natomiast z art. 177 Konstytucji RP sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Wynikające z owego przepisu domniemanie właściwości sądów powszechnych znajduje również odzwierciedlenie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Co do zasady bowiem kompetencja do wydania wyroku łącznego przysługiwać będzie sądowi powszechnemu, a jedynie w wyjątkowych sytuacjach – sądowi wojskowemu.

Na gruncie podziału kompetencji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych między sądy powszechne a sądy wojskowe ujawnia się sporne w doktrynie od lat, a jednocześnie niezwykle praktyczne zagadnienie, sprawdzające się w swej konkluzji do odpowiedzi na pytanie, jakiego rodzaju rozstrzygnięcie winien wydać sąd powszechny w razie stwierdzenia, że sprawa podlega rozpoznaniu przez sąd wojskowy i odwrotnie. Część przedstawicieli doktryny uważa bowiem, że z perspektywy analizowanej przesłanki procesowej nie jest wystarczające ustalenie wyłącznie podsądności polskim sądom karnym, ale konieczne jest ustalenie podsądności konkretnemu rodzajowi sądów³⁶. Z powyższego wywodzi się wniosek, że naruszenie kompetencji na linii sąd powszechny – sąd wojskowy wywołuje te same skutki co brak podsądności w ogóle³⁷, co w konsekwencji prowadzić musi do uznania, że w razie stwierdzenia przez sąd powszechny, że sprawa należy do jurysdykcji sądów wojskowych, konieczne jest umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 8 KPK.

Według poglądu przeciwnego kwestia podległości sprawy sądowi powszechnemu lub wojskowemu nie jest problemem jurysdykcji, ale wyłącznie problemem właściwości sądów polskich w ramach ich jurysdykcji. Oznacza to, że w razie

³⁴ B. Nita-Świątłowska, [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), Warszawa 2015, s. 139.

³⁵ P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011, s. 42.

³⁶ T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 193.

³⁷ W. Daszkiewicz, *Proces karny. Część ogólna*, t. I, Toruń 1985, s. 151.

stwierdzenia przez sąd powszechny, że właściwy do rozpoznania sprawy jest sąd wojskowy, konieczne staje się – po uprzednim stwierdzeniu przez sąd powszechny swej niewłaściwości – przekazanie sprawy sądowi wojskowemu³⁸. Za trafne, w naszej ocenie, należy uznać stanowisko drugie, za którym przemawia również brzmienie art. 439 § 1 KPK. W przepisie tym wyraźnie odróżniono sytuację, w której sąd powszechny orzekł w sprawie należącej do sądu szczególnego i odwrotnie (art. 439 § 1 pkt 3 KPK) od sytuacji, w której postępowanie przeprowadzono mimo zaistnienia przeszkody procesowej z art. 17 § 1 pkt 8 KPK (art. 439 § 1 pkt 9 KPK).

Właściwość sądu, tradycyjnie w doktrynie zaliczana do przesłanek procesowych³⁹, z uwagi na odmienne od pozostałych skutki, jakie wywołuje jej wystąpienie, nie została ujęta w katalogu z art. 17 § 1 KPK, a przeprowadzane w ramach merytorycznej kontroli oskarżenia posiedzenie w przedmiocie właściwości zostało przez ustawodawcę potraktowane jako posiedzenie odrębnego rodzaju od posiedzenia, na którym sąd bada kwestię dopuszczalności procesu (art. 339 § 3 pkt 1 i 2 oraz pkt 3 KPK). Z uwagi na to kwestie dotyczące właściwości sądu w sprawach o wydanie wyroku łącznego zostaną omówione w kolejnym podrozdziale.

Pozytywną przesłanką postępowania o wydanie wyroku łącznego jest niewątpliwie **istnienie stron procesowych**. Jej specyfika na gruncie tegoż postępowania polega na tym, że we wskazanej procedurze występuje tylko jedna, klasycznie ujmowana strona procesowa, którą jest skazany. Wyłącznie o tym podmiocie można bowiem powiedzieć, że ma interes prawny w korzystnym dla siebie rozstrzygnięciu w przedmiocie procesu⁴⁰. Na zasadzie wyjątku wspomnieć także należy o podmiocie odpowiedzialnym posiłkowo w przypadku orzekania w wyroku łącznym o karze łącznej na podstawie kar grzywny orzeczonych za przestępstwa skarbowe, za które nałożono odpowiedzialność posiłkową. W tej sytuacji bowiem i ten podmiot ma interes prawny w korzystnym dla siebie wyniku tegoż postępowania (szersze uwagi na ten temat – zob.: rozdział III, pkt 3.2., ppkt 1).

W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie biorą udziału oskarżyciele, a legitymacja procesowa prokuratora w tym postępowaniu wiązana jest z realizowaną przezeń funkcją rzecznika interesu publicznego w procesie karnym⁴¹. Podkreślenia jednak wymaga, że w tym wypadku prokurator w pełnym zakresie korzysta

³⁸ D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, D. Świecki (red.), WK 2015, Komentarz do art. 17, teza 31.

³⁹ Zob. szerzej: D. Kala, [w:] *System prawa karnego procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, M. Jeż-Ludwichowska, A. Lach (red.), Warszawa 2015, s. 197–199.

⁴⁰ W. Daszkiewicz, *Proces karny...*, *op. cit.*, s. 219.

⁴¹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, Komentarz do art. 468–682, t. III, Legalis 2012, komentarz do art. 570, pkt 3.

z uprawnień strony i w istocie w charakterze strony występuje⁴². Nie może więc budzić wątpliwości, że prokurator nie tylko jest uprawniony do inicjowania tegoż postępowania, ale i składania w jego toku wniosków dowodowych (sam ustawodawca na gruncie art. 574 KPK określa prokuratora mianem strony) oraz zaskarżenia wyroku łącznego i postanowień zamykających drogę do jego wydania. Na marginesie należy zaznaczyć, że w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego może brać udział również przedstawiciel społeczny, którego uprawnienia są jednak daleko węższe od uprawnień prokuratora. Określają je przepisy rozdziału 10 KPK oraz art. 406 KPK, które w toku postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego stosuje się odpowiednio na podstawie odesłania zawartego w przepisie art. 574 KPK.

Podsumowując powyższe rozważania, należy stwierdzić, że postępowanie o wydanie wyroku łącznego może się toczyć wyłącznie wówczas, gdy skazany żyje. Jego śmierć prowadzić musi do umorzenia interesującego nas postępowania. Pamiętać przy tym trzeba, że w sytuacji, gdy skazany umrze po wydaniu wyroku łącznego i wyrok ten na skutek jego niezaskarżenia uprawomocni się, umorzeniu ulegnie wyłącznie postępowanie wykonawcze⁴³. Jeżeli natomiast skazany umrze przed wydaniem wyroku łącznego przez sąd pierwszej instancji⁴⁴, to postępowanie w tym zakresie zostanie przez organ *a quo* umorzone. Jeśli zaś skazany umrze po wydaniu wyroku łącznego, a przed jego uprawomocnieniem się i wyrok ten zostanie zaskarżony przez inną stronę, sąd odwoławczy zmuszony będzie uchylić owy wyrok i postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego umorzyć⁴⁵.

Negatywną przesłanką procesową, która również aktualizuje się w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, jest **przedawnienie**. W tym przypadku jednak – w przeciwieństwie do postępowania w kwestii odpowiedzialności karnej – istotne jest nie przedawnienie karalności, ale przedawnienie wykonania kary⁴⁶.

Terminy przedawnienia wykonania kary zostały określone w art. 103 KK. W myśl § 1 tego przepisu nie można wykonać kary, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku skazującego upłynęło lat:

- 1) 30 – w razie skazania na karę pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat albo karę surowszą;

⁴² Pamiętać trzeba, że stanowisko rzeczników interesu publicznego w procesie karnym nie jest jednolite. Jedni mają bowiem takie same lub podobne uprawnienia jak strona i tym samym w procesie występują „jak gdyby w charakterze strony”, inni zajmują stanowisko specyficzne, odmienne od stanowiska strony – W. Daszkiewicz, *Proces karny...*, *op. cit.*, s. 273.

⁴³ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 113.

⁴⁴ Wyr. SN z dnia 3.4.2012 r., IV KO 128/11, LEX nr 1163361.

⁴⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Artykuł 1–467, Komentarz*, LEX 2014, komentarz do art. 17, teza 6.

⁴⁶ W dalszych wywodach poświęconych problematyce przesłanki przedawnienia i amnestii dla przejrzystości wyводу posługiwac się będziemy terminem „przedawnienie wykonania kary”, „darowanie kary”, choć oczywiście zwroty odnosic się będą również do środków karnych.

2) 15 – w razie skazania na karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat;

3) 10 – w razie skazania na inną karę.

Zgodnie natomiast z § 2 wskazanego artykułu § 1 pkt 3 stosuje się odpowiednio do środków karnych, środków kompensacyjnych oraz przepadku.

Istotny problem, jaki może się pojawić przy badaniu wskazanej przesłanki, to kwestia ustalenia daty, od której biegnie termin przedawnienia. W przypadku łączenia kar jednostkowych zagadnienie to – pomijając mogące pojawić się na gruncie niektórych spraw kłopoty z ustaleniem daty uprawomocnienia się poszczególnych wyroków – nie powinno nastręczać trudności. Z art. 103 § 1 *in principio* KK wynika bowiem, że termin ten biegnie od uprawomocnienia się wyroku skazującego. Problem może powstać natomiast wtedy, gdy łączeniu będą miały podlegać kary łączne.

Na gruncie poprzedniego stanu prawnego w doktrynie powstał bowiem spór na temat tego, od kiedy należy liczyć termin przedawnienia w przypadku objęcia kar jednostkowych węzłem kary łącznej orzeczonej w wyroku łącznym.

Według pierwszego stanowiska, w tej sytuacji bieg przedawnienia wykonania kary liczy się od daty uprawomocnienia się poszczególnych wyroków skazujących, a nie od uprawomocnienia się wyroku łącznego, a tym samym terminy przedawnienia kary ustala się według wymiaru kar jednostkowych, a nie kary łącznej⁴⁷. Jest to oczywiście równoznaczne z uznaniem, że przedawnieniu ulegają kary jednostkowe, a nie kara łączna. Pogląd ten znajduje wsparcie w konsekwentnej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego⁴⁸. Za stanowiskiem tym przemawiać mają następujące argumenty:

- przepis art. 103 § 1 KK jako początek biegu terminu przedawnienia wskazuje datę uprawomocnienia się wyroku skazującego, które to pojęcie musi być utożsamiane z wyrokiem skazującym za konkretne przestępstwo,
- przedawnienie ma charakter materialnoprawny, stąd decydującego wpływu na jego bieg nie powinny mieć zdarzenia procesowe,
- zarówno kara łączna, jak i wyrok łączny to instytucje pozwalające na łagodzenie sytuacji skazanego w zakresie kar orzeczonych za kilka przestępstw lub w kilku wyrokach⁴⁹.

Pogląd przeciwny opiera się na założeniu, że przedawnienie należy odnosić wyłącznie do kary, która podlega wykonaniu. Z brzmienia art. 576 § 1 KPK wynika zaś,

⁴⁷ M. Kulik, *Przedawnienie karalności i przedawnienie wykonania kary w polskim prawie karnym*, Legalis 2014, rozdział VI, § 3.

⁴⁸ Zob. w szczególności uchw. SN: z dnia 21.12.1976 r., VII KZP 18/76, LEX nr 19226; z dnia 21.9.1978 r., VII KZP 26/78, LEX nr 19451; z dnia 25.3.2003 r., I KZP 4/03, LEX nr 76170; z dnia 30.4.2014 r., I KZP 3/14, LEX nr 1455133.

⁴⁹ Uchw. SN z dnia 25.3.2003 r., I KZP 4/03, LEX nr 76170.

że w przypadku objęcia kar jednostkowych węzłem kary łącznej wykonaniu podlega kara łączna, a nie kary jednostkowe. To zaś prowadzi do wniosku, że przedawnieniu podlega kara łączna, a nie objęte nią kary jednostkowe, a to oznacza, że termin przedawnienia jej wykonania rozpoczyna swój bieg od dnia wydania wyroku łącznego⁵⁰.

W naszej ocenie należy zdecydowanie opowiedzieć się za pierwszym z zaprezentowanych wyżej stanowisk. Nie wdając się w tym miejscu w szczegółową analizę argumentów przytoczonych na jego poparcie, pragniemy wskazać, że przeciwko opowiedzeniu się za poglądem drugim przemawia przede wszystkim fakt, że jego konsekwencją byłoby niedające się zaakceptować zróżnicowanie sytuacji skazanych, w stosunku do których karę łączną za pozostające w zbiegu realnym przestępstwa orzeczono w wyroku skazującym, i tych, wobec których kara ta – często z przyczyn całkowicie od nich niezależnych – została orzeczona w wyroku łącznym. W świetle tego poglądu wydanie wyroku łącznego w istocie wydłużałoby okres przedawnienia kar jednostkowych nim objętych. Na gruncie aktualnego stanu prawnego konsekwencje tego stanu rzeczy byłyby jeszcze bardziej dotkliwe niż na gruncie poprzednio obowiązujących regulacji. Obecnie bowiem realny zbieg przestępstw przestał być warunkiem orzeczenia kary łącznej, co otworzyło drogę do wręcz nieograniczonego (poza wyjątkami z art. 85 § 3, 3a i 4 KK) łączenia podlegających wykonaniu kar, i to także kar łącznych. Oznacza to, że wyrok łączny przedłużałby nie tylko termin przedawnienia wykonania kar wymierzonych za przestępstwa, które przynajmniej teoretycznie mogły być przedmiotem jednoczesnego sądzenia, ale prawie wszystkich orzeczonych wobec oskarżonego kar. Taki rezultat wykładni jawi się jako całkowicie nieakceptowalny, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę fakt, że kara łączna to instytucja obligatoryjna i skazany nie może sprzeciwić się wydaniu wyroku łącznego.

Także modyfikacje wymiaru kary wprowadzone na mocy amnestii nie mają wpływu na przedawnienie wykonania kary, którego termin, zarówno w zakresie rozpoczęcia jego biegu, jak i długości, wyznacza wyrok skazujący⁵¹.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na przepis art. 15 § 4 KKW, w myśl którego „wykonywanie kary pozbawienia wolności, zastępczej kary pozbawienia wolności, kary aresztu wojskowego, kary aresztu lub zastępczej kary aresztu, kary porządkowej oraz środka przymusu skutkującego pozbawieniem wolności w tej samej lub innej sprawie wstrzymuje bieg przedawnienia”. Regulację tę należy odnosić również do kary łącznej, której wykonywanie wstrzymuje bieg przedawnienia kar będących jej podstawą.

⁵⁰ Tak: A. Zoll, [w:] K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 2000, s. 594–595; L. Wilk, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, O. Górniok (red.), LexisNexis 2006, komentarz do art. 103, teza 4; M. Przechleński, *Przedawnienie wykonania kary orzeczonej wyrokiem łącznym*, WPP 2014, nr 1.

⁵¹ Sz. Tarapata, A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), WK 2016, komentarz do art. 103, teza 4.

Przeszkodami procesowymi, jakie niewątpliwie mogą zaistnieć w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, są **powaga rzeczy osądzonej (*res iudicata*) oraz stan zawisłości sprawy (*lis pendens*)**⁵², choć i w tym wypadku na ich postać wpływa specyfika tego postępowania.

Zauważyć trzeba bowiem, że zgodnie z art. 17 § 1 pkt 7 KPK podstawą obu tych przesłanek jest zaistnienie drugiego postępowania (prawomocnie zakończonego lub wcześniej wszczętego i toczącego się), dotyczącego tego samego czynu tej samej osoby. Przedmiotem postępowania o wydanie wyroku łącznego nie jest jednak kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucony mu czyn, ale określenie wymiaru kary łącznej na podstawie orzeczonych wcześniej w wyrokach skazujących lub łącznych kar jednostkowych lub łącznych. Oznacza to, że tożsamość postępowań o wydanie wyroku łącznego będzie zachodziła wówczas, gdy ich przedmiotem jest rozstrzygnięcie o karze łącznej w oparciu o te same wyroki skazujące lub łączne⁵³.

Pojawia się przy tym pytanie, co wyznacza badany – z perspektywy *rei iudicatae* – zakres rozstrzygnięcia sądu we wcześniejszym postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, zakończonym prawomocnym orzeczeniem. Decydujące, podobnie jak w przypadku postępowania w kwestii odpowiedzialności karnej, nie będą ani wnioski o wydanie wyroku łącznego, ani treść zarządzenia o wszczęciu postępowania w tym przedmiocie, ale treść wyroku łącznego lub postanowienia umarzającego to postępowanie. Ważna będzie zarówno komparycja zawierająca wskazanie kar, których połączenie w ramach danego postępowania sąd rozważa, jak i sentencja, w której sąd rozstrzyga, jakie kary połączyć oraz czy i w jakim zakresie postępowanie umorzyć. Oznacza to, że jeżeli sąd omyłkowo, na skutek przeoczenia, nie wyda rozstrzygnięcia w przedmiocie połączenia kary wskazanej we wniosku, stan *rei iudicatae* w tym zakresie nie powstanie i nie będzie przeszkód, by w innym postępowaniu orzec karę łączną na podstawie tej i innych kar. Taki pogląd wyrażany jest zresztą również na gruncie postępowania w głównym przedmiocie procesu. Wyraźnie stwierdza się bowiem, że w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji nie orzekł co do jednego ze sformułowanych w akcie oskarżenia zarzutów lub nie rozstrzygnął o odpowiedzialności karnej jednego z oskarżonych, nie jest dopuszczalna apelacja od „brakującej” części orzeczenia, a właściwym trybem procedowania w tym przypadku jest wyznaczenie terminu rozprawy i wydanie orzeczenia co do pominiętych kwestii⁵⁴.

⁵² Tak też SN m.in. w: wyr. z dnia 3.10.2005 r., V KK 151/05, LEX nr 157208; wyr. z dnia 30.11.2011 r., II KK 149/11, LEX nr 1099359; post. z dnia 10.7.2013 r., II KK 14/13, LEX nr 1341265.

⁵³ D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 142; Tak też SN w wyr. z dnia 14.3.2013 r., III KK 36/13, LEX nr 1674505.

⁵⁴ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–467, t. II*, Legalis 2011, komentarz do art. 437, pkt 7; Tak też SA w Łodzi w wyr. z dnia 11.5.2006 r., II AKA 66/06, Legalis nr 86468.

Do zaistnienia przesłanki *rei iudicatae* konieczne jest również stwierdzenie, w toku aktualnie toczącego się postępowania, faktu prawomocnego zakończenia innego postępowania o tym samym przedmiocie. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że stan rzeczy osądzonej wywołany orzeczeniem merytorycznym rozstrzygającym o przedmiocie procesu zawsze stanowi przeszkodę do wszczęcia i prowadzenia nowego postępowania „o to samo”. Nieco inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku umorzenia postępowania z powodu formalnych przesłanek procesowych (negatywnych formalnych warunków dopuszczalności procesu)⁵⁵. W tym wypadku bowiem niemożność ponownego prowadzenia postępowania uzależniona jest od tego, czy przesłanka, która spowodowała prawomocne umorzenie postępowania, będzie miała charakter usuwalny czy też trwały. W przypadku przeszkody o charakterze usuwalnym, z chwilą jej wyeliminowania postępowanie może się toczyć. W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego jest to szczególnie dostrzegalne na gruncie przesłanki prawomocności wyroków wymierzających kary mające się stać podstawą kary łącznej orzeczonej w wyroku łącznym. Jeśli powodem umorzenia postępowania o wydanie wyroku łącznego jest brak prawomocności tych wyroków (lub choćby któregoś z nich), to w przypadku gdy owo orzeczenie (owe orzeczenia) w późniejszym czasie się uprawomocni (-ą), nie będzie przeszkód do prowadzenia postępowania o wydanie wyroku łącznego w celu orzeczenia kary łącznej w oparciu o te same, co objęte poprzednim postępowaniem rozstrzygnięcia. Kiedy natomiast przyczyną umorzenia postępowania o wydanie wyroku łącznego będzie przesłanka procesowa o charakterze trwałym, kolejne postępowanie o wydanie wyroku łącznego o identycznych lub węższych granicach przedmiotowych nie będzie mogło się toczyć.

Stan zawisłości sprawy powstaje z chwilą wpływu do właściwego sądu⁵⁶ wniosku o wszczęcie postępowania o wydanie wyroku łącznego oraz wydania zarządzenia o wszczęciu postępowania o wydanie wyroku łącznego z urzędu i trwa do jego prawomocnego zakończenia⁵⁷.

⁵⁵ W. Daszkiewicz, *Proces karny...*, *op. cit.*, s. 175.

⁵⁶ Trzeba bowiem zgodzić się z poglądem, że w przypadku gdy stan zawisłości sprawy należy wiązać wyłącznie z postępowaniem jurysdykcyjnym inicjowanym przez stronę, powstaje on w momencie wpływu wszczynającego to postępowanie pisma do właściwości sądu. Dopóki bowiem w sądzie niewłaściwym kwestia właściwości może być jeszcze podnoszona, nie istnieje przeszkoda uniemożliwiająca wszczęcie postępowania przed sądem właściwym – S. Śliwiński, *Polski proces karny...*, *op. cit.*, s. 188–189.

⁵⁷ Dla ustalenia stanu zawisłości sprawy kluczowe znaczenie ma bowiem porównanie przedmiotu rozpoznania w obu toczących się sprawach. W związku zaś z tym, że w razie zaistnienia warunków orzeczenia kary łącznej wydanie wyroku łącznego jest obligatoryjne, a sąd zobligowany do procedowania z urzędu nie jest związany treścią wniosku o jego wydanie, samo stwierdzenie wszczęcia postępowania w tym przedmiocie będzie przesądzało o zaistnieniu stanu zawisłości sprawy.

Przeszkodą procesową, jaka niewątpliwie może uaktualnić się na gruncie postępowania o wydanie wyroku łącznego, jest darowanie mającej (-ych) ulec połączeniu kary (kar) na mocy amnestii. Okoliczność, że w aktualnym stanie prawnym łączeniu podlegają wyłącznie kary podlegające wykonaniu, stanowi dodatkowy argument przeciwko wyrażanemu na gruncie poprzednio obowiązujących regulacji pogładowi, że w przypadku darowania na mocy amnestii kary, na poczet której zaliczono okres tymczasowego aresztowania, dopuszczalne jest wydanie wyroku łącznego, by umożliwić zaliczenie tego okresu na poczet kary podlegającej wykonaniu⁵⁸. Nie rozwijając szerzej tego wątku⁵⁹, wskazujemy, że kara darowana na mocy amnestii nie może być podstawą orzeczenia kary łącznej niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie została wykonana i jakie środki zapobiegawcze zostały zaliczone na jej poczet.

Specyficzną przesłanką postępowania o wydanie wyroku łącznego **jest prawomocność wyroków skazujących i wyroków łącznych**, na mocy których orzeczono kary lub kary łączne podlegające łączeniu. Mimo że z literalnego brzmienia art. 569 § 1 KPK *in principio* można byłoby wywodzić, że ustawodawca powiązał wymóg prawomocności jedynie z wyrokami skazującymi⁶⁰, to jednak brzmienie pozostałych regulacji nie pozostawia wątpliwości, że warunek ten dotyczy również wyroków łącznych. Zwrócić uwagę należy choćby na treść art. 576 § 1 KPK, w myśl którego „z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego, wyroki podlegające połączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym”. Przepis ten jest zgodny z art. 9 § 2 KKW, zgodnie z którym „wyrok oraz postanowienia wydane w trybie art. 420 Kodeksu postępowania karnego stają się wykonalne z chwilą uprawomocnienia, chyba że ustawa stanowi inaczej”. Pamiętać przy tym należy, że zgodnie z art. 85 § 2 KK „podstawą orzeczenia kary łącznej są wymierzone i podlegające wykonaniu, z zastrzeżeniem art. 89, w całości lub w części kary lub kary łączne za przestępstwa, o których mowa w § 1”. Z powyższego wynika, że aby kara łączna mogła się stać podstawą wyroku łącznego, musi być orzeczona prawomocnie. Tylko wówczas można ją bowiem uznać za karę podlegającą wykonaniu.

Prawomocność należy zdefiniować jako stan, w którym decyzja dotycząca określonej kwestii jest niepodważalna (ostateczna), co przejawia się w niemożności jej zakwestionowania (zaskarżenia) w drodze zwyczajnych środków zaskar-

⁵⁸ Taki pogląd wyraził SN w wyr.: z dnia 5.2.1986 r., V KRN 900/85, LEX nr 17707; z dnia 14.11.1978 r., VI KRN 299/78, LEX nr 17099.

⁵⁹ W tym zakresie odsyłamy czytelnika do szerokiach wywodów poświęconych tej kwestii, wyrażonych na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego – D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 146–150.

⁶⁰ Przepis ten zaczyna się bowiem od słów: „jeżeli zachodzą warunki do orzeczenia kary łącznej w stosunku do osoby, którą prawomocnie skazano lub wobec której orzeczono karę łączną wyrokami różnych sądów”.

zenia⁶¹. Odwołanie się do przytoczonej wyżej definicji prawomocności, która za warunek jej powstania przyjmuje „niezaskarżalność”, a jednocześnie jako jej kryterium trafnie odrzuca „nieodwołalność”, definitywnie rozstrzyga spór, czy oskarżony, w sprawie złożonej podmiotowo, może ubiegać się o wydanie wyroku łącznego już w momencie, kiedy upłynął dla niego termin na wniesienie apelacji, czy też musi oczekiwać do czasu wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia po rozpoznaniu apelacji dotyczącej współoskarżonego z uwagi na możliwość skorzystania z tzw. „dobrodziejstwa cudzego środka odwoławczego” (art. 435 KPK)⁶². W świetle tak pojmowanej prawomocności jest bowiem niewątpliwe, że wobec oskarżonego, który nie zaskarżył zapadłego przeciwko niemu wyroku wydanego przez sąd pierwszej instancji, orzeczenie to staje się prawomocne z chwilą upływu terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie albo – w przypadku gdy taki wniosek został przez oskarżonego lub na jego rzecz złożony – z chwilą upływu terminu do wniesienia apelacji.

2.2. Posiedzenie w przedmiocie wydania postanowienia o niewłaściwości sądu

W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego zastosowanie znajduje także art. 35 KPK. Paragraf 1 tego przepisu obliuguje sąd po pierwsze do badania z urzędu swej właściwości, a po drugie do przekazania sprawy właściwemu sądowi lub organowi w razie stwierdzenia swej niewłaściwości. Szczególnie ważne jest, by wskazanej weryfikacji dokonywać w czasie wstępnych czynności przed rozprawą z uwagi na fakt, że zgodnie z art. 35 § 2 KPK w razie stwierdzenia przez sąd, że nie jest właściwy miejscowo lub że właściwy jest sąd niższego rzędu dopiero na rozprawie głównej, przekazanie sprawy właściwemu sądowi możliwe jest wyłącznie w sytuacji, w której powstaje konieczność odroczenia rozprawy. W przepisie tym mowa jest co prawda o rozprawie głównej (forum to aktualizuje się w postępowaniu rozpoznawczym przed sądem *a quo*), jednak w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego znajdzie on zastosowanie odpowiednio (art. 574 KPK). Z uwagi na powyższe, nie ma wątpliwości, że wynikająca z art. 35 § 2 KPK konsekwencja dotyczy również stwierdzenia przez sąd swej niewłaściwości na rozprawie przeprowadzanej w toku tego postępowania. Zachowuje więc aktualność stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym „jeżeli sąd wyższego rzędu stwierdzi na rozprawie, że tylko wyrok albo wyroki tego sądu nie spełniają warunków do orzeczenia kary łącznej z innymi karami,

⁶¹ S. Steinborn, *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, LEX 2011, rozdział I, pkt 3.3.

⁶² Szerzej na temat tego sporu zob.: D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 154–155 i powołana tam literatura.

orzeczonymi wyrokami sądów niższego rzędu, ale spełniają te warunki wyroki sądów niższego rzędu, to co do nich wydaje wyrok łączny, natomiast w zakresie wyroków niespełniających warunków do wydania wyroku łącznego, umarza postępowanie (art. 572 KPK)⁶³.

Badając kwestię właściwości sądu do wydania wyroku łącznego, należy mieć na uwadze nie tylko – co oczywiste – art. 569 KPK, ale i 568a KPK.

Zgodnie z art. 568a § 1 KPK sąd orzeka karę łączną w wyroku skazującym – w odniesieniu do kar wymierzonych za przypisane oskarżonemu tym wyrokiem przestępstwa, a w wyroku łącznym – w pozostałych wypadkach. W myśl art. 568a § 2 KPK „do kary łącznej orzeczonej w wyroku skazującym stosuje się odpowiednio art. 575–577. Jeżeli zachodzą warunki do orzeczenia nowej kary łącznej wyłącznie w odniesieniu do kar wymierzonych w tym samym wyroku skazującym, właściwy do wydania wyroku łącznego jest sąd, który wydał ten wyrok skazujący”.

Przepis art. 569 § 1 KPK stanowi z kolei, że „jeżeli zachodzą warunki do orzeczenia kary łącznej w stosunku do osoby, którą prawomocnie skazano lub wobec której orzeczono karę łączną wyrokami różnych sądów, właściwy do wydania wyroku łącznego jest sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący lub łączny w pierwszej instancji, orzekający kary podlegające łączeniu”. Zgodnie natomiast z § 2 art. 569 KPK „jeżeli w pierwszej instancji orzekały sądy różnego rzędu, wyrok łączny wydaje sąd wyższego rzędu”. W myśl § 3 „w razie zbiegu wyroków sądu powszechnego i szczególnego, o karze łącznej orzeka ten z sądów, który wymierzył karę surowszą podlegającą łączeniu”.

Przepisy art. 568a KPK wyraźnie statuuje dwa tryby orzekania kary łącznej, wskazują, kiedy ma zastosowanie każdy z nich.

I tak zgodnie z art. 568a § 1 pkt 1 KPK kara łączna jest orzekana w wyroku skazującym wyłącznie w odniesieniu do kar wymierzonych za przypisane tym wyrokiem przestępstwa. Oznacza to, że kara łączna orzekana w wyroku skazującym nie może obejmować innych kar niż wymierzone tym wyrokiem, np. orzeczonych prawomocnie w innym postępowaniu⁶⁴. Kwestia ta była oczywista również na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. i 1997 r. w brzmieniu obowiązującym do dnia 30.6.2015 r., stąd wątpliwości budzi celowość wprowadzenia tej regulacji, zwłaszcza że, jak pokazuje praktyka, bywa ona niewłaściwie interpretowana (o czym niżej).

W pozostałych wypadkach, tj. w sytuacji, gdy zachodzi konieczność połączenia kar jednostkowych lub łącznych orzeczonych prawomocnie w więcej niż jednym

⁶³ Post. SN z dnia 20.12.2006 r., I KZP 32/06, OSNKW 2007, z. 1, poz. 3.

⁶⁴ Tak też P. Kardas, *Jeden czy dwa modele wymiaru orzekania kary łącznej? O paradoksach nowej regulacji kary łącznej*, Prok. i Pr. 2015, nr 11, s. 10–11.

postępowaniu, właściwy jest tryb wyroku łącznego. Tryb ten jest również zastrzeżony do sytuacji, gdy zachodzi potrzeba orzeczenia nowej kary łącznej w stosunku do kar wymierzonych w tym samym wyroku skazującym (art. 568a § 2 zd. 2 KPK). Wprowadzenie ostatnio wymienionego unormowania jest oczywiście konsekwencją reguły wyrażonej w art. 575 § 2 KPK, w myśl której „jeżeli choćby jeden z wyroków stanowiących podstawę wyroku łącznego ulega uchyleniu lub zmianie, wyrok łączny traci moc, a sąd w miarę potrzeby wydaje nowy wyrok łączny”. Już na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego trafny był bowiem pogląd, że „aczkolwiek art. 575 § 2 KPK odnosi się do wyroku łącznego, a nie kary łącznej, to jednak może być stosowany odpowiednio także w odniesieniu do tej kary i to niezależnie od etapu postępowania. Zatem w konsekwencji uchylenia wyroku sądu *meriti*, w zakresie skazania oskarżonego za jeden z czynów, *ex lege* rozwiązane też zostaje orzeczenie o karze łącznej”⁶⁵. W aktualnym stanie prawnym odpowiednie stosowanie art. 575 KPK do kary łącznej nie budzi wątpliwości. Wyraźnie przesądza o tym bowiem brzmienie art. 568a § 2 zd. 1 KPK.

Regulacje te, zasadniczo jasne, nie powinny wywoływać wątpliwości w ich praktycznym stosowaniu. Problem może jedynie sprawiać określenie stanów faktycznych, w których właściwość sądu do wydania wyroku łącznego wyznaczać będzie przepis art. 568a § 2 zd. 2 KPK.

W komentarzach do tej regulacji jako przykłady sytuacji, w których znajdzie ona zastosowanie, wskazuje się najczęściej:

- uchylenie – w trybie wznowienia postępowania lub kasacji – jednego z zawartych w wyroku skazującym rozstrzygnięć i uniewinnienie oskarżonego lub umorzenie postępowania co do przestępstwa, za które skazano oskarżonego na mocy uchylonego rozstrzygnięcia⁶⁶,
- kontrawencjonalizację jednego z czynów objętych wyrokiem skazującym, na mocy którego orzeczono karę łączną.

Pojawia się jednak pytanie, jaki tryb jest właściwy do orzeczenia kary łącznej w przypadku uprawomocnienia się części wyroku skazującego, w którym zawarte było rozstrzygnięcie o karze łącznej, której węzeł uległ rozwiązaniu na skutek uchylenia jedynie niektórych z zaskarżonych rozstrzygnięć i przekazania w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania.

W poprzednio obowiązującym stanie prawnym, w sytuacji gdy to sąd odwoławczy uchylił zawarte w wyroku skazującym rozstrzygnięcie, na podstawie którego wymierzono karę jednostkową będącą podstawą orzeczonej w tymże wyroku kary łącznej, sam orzekał nową karę łączną na podstawie kar jednostkowych

⁶⁵ Wyr. SN z dnia 16.12.2015 r., V KK 194/15, LEX nr 1940572.

⁶⁶ D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, D. Świecki (red.), WK 2015, Komentarz do art. 568a, teza 2.

w zakresie, w jakim zaskarżone orzeczenie utrzymał w mocy lub zmienił je, orzekając nowe, podlegające łączeniu kary jednostkowe.

Kompetencja sądu odwoławczego w tej kwestii nie budziła wątpliwości w dyktaturze. Rozbieżności dotyczyły natomiast tego, czy w przypadku niewydania orzeczenia o karze łącznej przez sąd odwoławczy w sytuacji, gdy skutkiem dokonanych przezeń modyfikacji pierwszoinstancyjne orzeczenie o karze łącznej uległo rozwiązaniu, w kasacji wniesionej na korzyść skazanego można skutecznie skarżyć brak tego rozstrzygnięcia, domagając się uchylenia wyroku organu *ad quem* i przekazania sprawy sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania. Możliwość taką dopuścił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23.11.2005 r., w którym stwierdził, że „w sytuacji zmiany orzeczenia w zakresie jednej z podlegających łączeniu kar sąd odwoławczy powinien uchylić orzeczenie sądu pierwszej instancji w przedmiocie kary łącznej i karę łączną ukształtować na nowo, kierując się dyrektywami określonymi w przepisach KK, a następnie stanowisko swoje w tym zakresie szczegółowo uzasadnić”⁶⁷.

W innym jednak orzeczeniu Sąd Najwyższy pozostawił bez rozpoznania kasację wniesioną przez obrońcę skazanego w tej jej części, w której obrońca skazanego zarzucił sądowi odwoławczemu obrazę przepisów art. 85 KK i art. 86 KK poprzez zaniechanie orzeczenia kary łącznej grzywny. Przyczyną podjęcia tej decyzji było uznanie, że uchylenie wyroku sądu odwoławczego w celu orzeczenia kary łącznej grzywny nie leży w interesie skazanego, jako że skutkowałoby jednoinstancyjnym orzekaniem o karze łącznej grzywny i pozbawiało skazanego uprawnień odwoławczych, podczas gdy pełnię uprawnień gwarantuje mu orzeczenie kary łącznej grzywny przy zastosowaniu instytucji wyroku łącznego⁶⁸. Zaznaczyć jednak należy, że i w tym orzeczeniu jako zasadne Sąd Najwyższy ocenił zawarte w kasacji twierdzenie, iż poprzez nieorzeczenie o karze łącznej grzywny sąd odwoławczy dopuścił się naruszenia art. 85 KK i art. 86 KK. Oznacza to, że i w tym przypadku za prawidłowy tryb procedowania instancji *ad quem* uznano orzekanie kary łącznej przez sąd odwoławczy.

Pojawia się zatem pytanie, czy po wprowadzeniu przepisu art. 568a § 2 zd. 2 KPK należy odmiennie spojrzeć na analizowaną sytuację.

Jeśli chodzi o kompetencję (połączoną z nakazem uczynienia z niej użytku) orzeczenia przez sąd odwoławczy kary łącznej w omawianych sytuacjach, należy stwierdzić, że przepis art. 568a § 2 zd. 2 KPK nic w tej sytuacji nie zmienia. Niezmienione – w istotnym dla tej kwestii zakresie – pozostały bowiem przepisy art. 447 § 1 i 2 KPK oraz art. 433 § 1 KPK określające granice zaskarżenia i granice rozpoznania środka odwoławczego. Z art. 447 § 1 i 2 KPK wynika,

⁶⁷ Wyrok SN z dnia 23.11.2005 r., IV KK 392/05, LEX nr 164376.

⁶⁸ Wyrok SN z dnia 13.6.2006 r., III KK 392/05, LEX nr 188383.

że zaskarżenie orzeczenia co do winy uważa się za zwrócone przeciwko całości wyroku, a zaskarżenie orzeczenia co do kary uważa się za zwrócone przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych. Sąd odwoławczy zaś zobligowany jest rozpoznać sprawę w granicach zaskarżenia. Oznacza to, że zaskarżenie wyroku tylko w części, w zakresie dotyczącym rozstrzygnięcia, na mocy którego sąd *a quo* orzekł karę jednostkową będącą podstawą orzeczonej tymże wyrokiem kary łącznej, stanowi jednocześnie zaskarżenie orzeczenia o karze łącznej⁶⁹, co z kolei obliguje sąd odwoławczy do skontrolowania orzeczenia o karze łącznej i wydania orzeczenia następczego, jeśli zmienia lub uchyla rozstrzygnięcia będące jej podstawą. Orzeczenie o karze łącznej nie może bowiem uzyskać prawomocności, dopóki nie staną się prawomocne zawarte w tym samym wyroku wszystkie orzeczenia o karach jednostkowych składających się na tę karę łączną⁷⁰. Jednocześnie należy podkreślić, że zaskarżenie wyroku w odniesieniu do jednej z kar jednostkowych objętych węzłem kary łącznej nie rozciąga się na zawarte w tym wyroku rozstrzygnięcia o innych karach jednostkowych i to niezależnie od tego, czy zostały objęte węzłem kary łącznej, czy też nie⁷¹. Z powyższego wynika zatem, że w razie ich niezaskarżenia stają się one prawomocne i sąd odwoławczy nie może ich zmienić czy też uchylić. Jest natomiast zobowiązany do orzeczenia na ich podstawie kary łącznej i to nawet wówczas, gdy wyrok sądu pierwszej instancji w zaskarżonej części uchyli i sprawę w tym zakresie przekaże sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W wyroku skazującym wymierzającym kary jednostkowe za przestępstwa pozostające w zbiegu realnym winno się bowiem znaleźć rozstrzygnięcie o karze łącznej, a to oznacza, że do czasu, kiedy wyrok taki się nie uprawomocni, jedyną drogą do orzeczenia kary łącznej na podstawie kar jednostkowych tymże wyrokiem orzeczonych jest wyrok skazujący.

Analogiczny obowiązek będzie ciążył na sądzie odwoławczym również wtedy, gdy sąd kasacyjny uchyli orzeczenie organu odwoławczego jedynie w części i w tym zakresie przekaże sprawę do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Pomimo bowiem tego, że w tej sytuacji, na etapie orzekania przez sąd odwoławczy, prawomocna jest część niewzruszonego przez sąd kasacyjny wyroku, to obowiązek orzeczenia kary łącznej przez sąd odwoławczy nadal istnieje. Jest on bowiem konsekwencją skutecznego zaskarżenia pozostałej części rozstrzygnięć, które ukształtowały wymiar kary łącznej orzeczonej lub utrzymanej w mocy przez sąd odwoławczy. Trafności tej konstatacji nie podważa brzmienie art. 568a § 1 pkt 1 KPK. Sąd odwoławczy, któremu sprawa w takim układzie

⁶⁹ Zob.: S. Steinborn, *Prawomocność części...*, *op. cit.*, rozdział IV, pkt. 3.1.

⁷⁰ *Ibidem*, pkt 3.8.

⁷¹ *Ibidem*, pkt 1.

procesowym zostaje przekazana do rozpoznania, odzyskuje bowiem kompetencję do ingerencji w treść wyroku skazującego w zakresie uchylonych rozstrzygnięć dotyczących kar jednostkowych oraz uchylonego rozstrzygnięcia o karze łącznej, której podstawę nadal wyznaczają rozstrzygnięcia zawarte w prawomocnej części orzeczenia oraz ewentualnie kary jednostkowe utrzymane w mocy lub wymierzone przez sąd odwoławczy w postępowaniu ponownym. Ten wniosek jest prostą konsekwencją zasady niepodzielności przedmiotu procesu.

Przy tej okazji pragniemy podkreślić, że w naszej ocenie nie jest właściwą praktyką, kiedy przy uchylaniu wyroku w zakresie części rozstrzygnięć, które stały się podstawą orzeczonej (utrzymanej w mocy) tym wyrokiem kary łącznej, i przekazywaniu sprawy do ponownego rozpoznania, sąd nie uchyla rozstrzygnięcia o karze łącznej⁷². Mimo bowiem tego, że konsekwencję w postaci utraty mocy i uchylecia również orzeczenia w tej części da się wywieść z art. 433 § 1 KPK w zw. z art. 447 § 1 i 2 KPK oraz z art. 575 § 2 KPK, to sprawiedliwość proceduralna wymaga, by wyrok sądu odwoławczego i kasacyjnego był kompletny oraz jasno i czytelnie informował także nieposiadające wiedzy fachowej strony o dalszym bycie zaskarżonych rozstrzygnięć i zakresie kognicji sądu w postępowaniu ponownym.

Z powyższego wynika zatem, że przepis art. 568a § 2 zd. 2 KPK znajdzie zastosowanie wyłącznie wówczas, gdy orzeczenie o karze łącznej zawarte w wyroku skazującym ulegnie „rozwiązaniu”, ale na skutek uprawomocnienia się tego wyroku nie będzie można jej orzec w postępowaniu w głównym przedmiocie procesu.

Poza wskazanymi wyżej przypadkami uchylecia zaskarżonego wyroku w części i wydania orzeczenia następczego w postaci uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania na skutek uwzględnienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia, tego rodzaju sytuacja będzie miała miejsce również wtedy, gdy po rozpoznaniu kasacji Sąd Najwyższy uchylł w części wyrok sądu pierwszej instancji i przekaże sprawę do ponownego rozpoznania sądowi *a quo*. Może to mieć miejsce zarówno w przypadku, gdy kasacją zaskarżono wyrok sądu odwoławczego, a Sąd Najwyższy, skorzystawszy z przyznanej mu na mocy art. 537 § 2 KPK kompetencji, uchylił orzeczenie organu *ad quem* i organu *a quo*, jak też w sytuacji, gdy kasacją nadzwyczajną zaskarżono wyłącznie wyrok sądu pierwszej instancji. W tych okolicznościach bowiem zaskarżony wyrok w niewzruszonej części nie straci waloru prawomocności i tym samym jedyną drogą do orzeczenia kary łącznej na podstawie zawartych w nim rozstrzygnięć stanie się tryb wyroku łącznego. Sąd kasacyjny nie ma wszak kompetencji do orzeczenia kary łącznej (art. 537 KPK *a contrario*), a sąd pierwszej instancji, stosownie do treści

⁷² Odmiennie SN w wyr. z dnia 23.2.2012 r., III KO 78/11, LEX nr 1119534.

art. 568a § 1 KPK, karę łączną będzie mógł orzec jedynie na podstawie kar jednostkowych, jakie sam wymierzy, ponownie badając sprawę w zakresie przekazanym mu do rozpoznania.

Kolejnym zagadnieniem, na które należy przy tej okazji zwrócić uwagę, jest kwestia możliwości skutecznego zaskarżenia wyroku w drodze apelacji lub kasacji opartej na zarzucie braku obligatoryjnego orzeczenia o karze łącznej. Rozważania na ten temat należy rozpocząć od stwierdzenia, że zmiany wprowadzone do art. 425 § 2 KPK na mocy noweli marcowej definitywnie kończą powstały na tym tle w poprzednim stanie prawnym spór i będące jego konsekwencją rozbieżności w orzecznictwie⁷³. Aktualnie przepis ten wyraźnie stanowi bowiem, że można także zaskarżyć brak określonego rozstrzygnięcia.

Pozostaje zatem jedynie udzielić odpowiedzi na pytanie, czy na wskazanym zarzucie może być oparta apelacja lub kasacja wniesiona na korzyść oskarżonego lub skazanego. Przypomnijmy, że w powołanym wyżej wyroku z dnia 13.6.2006 r. w sprawie III KK 392/05 Sąd Najwyższy stwierdził, że nie jest to możliwe z uwagi na brak *gravamen*. W naszej ocenie pogląd zaprezentowany we wskazanym judykacie nie jest jednak słuszny. Przypomnijmy, że przepis art. 425 § 3 KPK, formułujący powinność istnienia *gravamen*, stanowi, że „odwołujący się może skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa lub szkodzące jego interesom”. Trafnie podkreśla się w piśmiennictwie, że istotą tej instytucji jest „domniemanie, że zaskarżone rozstrzygnięcie jest niekorzystne dla skarżącego, a punkt ciężkości spoczywa na subiektywnym, ale uzasadnionym przekonaniu skarżącego”⁷⁴. Niewątpliwie oskarżony ma i w poprzednim stanie prawnym miał interes w zaskarżeniu braku tego rozstrzygnięcia o karze łącznej. Już wówczas orzeczenie kary łącznej w wyroku skazującym chroniło oskarżonego przed „nadwykonaniem kary”, do którego mogłoby dojść w sytuacji orzekania kary łącznej w trybie wyroku łącznego. W obecnym stanie prawnym zaś, kiedy łączone mogą być wyłącznie kary podlegające wykonaniu w całości lub w części, nieorzeczenie kary łącznej naraża również oskarżonego na ryzyko, że nie będzie mógł skorzystać z dobrodziejstwa kary łącznej z uwagi na fakt, że zanim zostanie ona orzeczona, kary jednostkowe, które miały być jej podstawą, zostały wykonane w całości.

Omówiwszy zagadnienie właściwości sądu wyznaczonej przez tryb orzekania kary łącznej, należy przejść do omówienia właściwości miejscowej i funkcjonalnej sądu do wydania wyroku łącznego.

⁷³ Zob. w szczególności wyr. SN: z dnia 5.11.2009 r., II KK 180/09, LEX nr 550464; z dnia 17.11.2009 r., II KK 131/09, LEX nr 553678; z dnia 2.12.2009 r., V KK 227/09, LEX nr 565033; z dnia 17.11.2011 r., II KK 4/11, LEX nr 1143854.

⁷⁴ S. Zabłocki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Z. Gostyński (red.), Warszawa 2004, s. 22.

Zgodnie z art. 569 § 1 KPK „jeżeli zachodzą warunki do orzeczenia kary łącznej w stosunku do osoby, którą prawomocnie skazano lub wobec której orzeczono karę łączną wyrokami różnych sądów, właściwy do wydania wyroku łącznego jest sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący lub łączny w pierwszej instancji, orzekający kary podlegające łączeniu”.

Zaznaczyć należy, że obecne brzmienie tego przepisu różni się istotnie od jego poprzedniej wersji. Zmiany, jakim poddano wspomnianą regulację, na mocy noweli lutowej polegają – poza wyraźnym wskazaniem, że kompetencję do wydania wyroku łącznego ma również sąd, który wydał ostatni wyrok łączny – na wprowadzeniu nowego wyznacznika właściwości sądu wyrażonego za pomocą słów „**orzekający kary podlegające łączeniu**”.

Przy dekodowaniu wyrażonej w tym przepisie normy pomocne będzie odwołanie się do poglądów na temat właściwości sądu do wydania wyroku łącznego, jakie w doktrynie i judykaturze wyrażano na gruncie art. 569 § 1 KPK w brzmieniu obowiązującym do dnia 30.6.2015 r., który jako sąd właściwy do wydania wyroku łącznego wskazywał sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący w pierwszej instancji. Przepis ten był bowiem interpretowany rozbieżnie i, jak się wydaje, właśnie te rozbieżności stały się powodem wskazanych wyżej, a w naszej ocenie nietrafionych, zmian.

Zgodnie z dominującym stanowiskiem, przepis art. 569 § 1 KPK w poprzednio obowiązującym brzmieniu nie dawał pola do twierdzenia, że „o właściwości sądu do wydania wyroku łącznego decyduje jedynie to, które kary orzeczone prawomocnymi wyrokami rzeczywiście podlegają połączeniu w świetle przepisów prawa materialnego określających przesłanki orzeczenia kary łącznej”. Uzasadniając to stanowisko, wskazywano nadto, że także przepis art. 569 § 2 KPK, mówiąc o orzekaniu przez sądy różnego rzędu, „nie uzależnia właściwości sądu wyższego rzędu do wydania wyroku łącznego od spełnienia przez wyrok tego sądu materialnych przesłanek orzeczenia kary łącznej, jako że to, czy przesłanki owe zachodzą, jest dopiero efektem merytorycznej oceny, które wyroki i których sądów spełniają te warunki”. W konsekwencji przyjmowano, „że w świetle art. 569 § 1 i 2 KPK dla określenia właściwości sądu do wydania wyroku łącznego miarodajne jest nie to, które z kar orzeczonych poszczególnymi wyrokami podlegają połączeniu, lecz to, wyroki których sądów badane są przez sąd przez pryzmat spełnienia warunków określonych w art. 85 i n. KK”⁷⁵.

⁷⁵ Tak SN w wyr. z dnia 17.3.2010 r., IV KK 271/09, LEX nr 575277; Zob. także: wyr. SN z dnia 12.7.2012 r., V KK 178/12, LEX nr 1219304. Pogląd ten zyskał aprobatę również w doktrynie – tak m.in.: D. Stachurski, *Właściwość sądu do wydania wyroku łącznego*, PS 2011, nr 9, s. 92–99; J. Matras, *Uwag kilka o rozbieżnościach w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle konstrukcji przepisu art. 569 KPK*, [w:] *Fiat iustitia perat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądu Najwyższego Stanisławowi Zablockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, P. Hofmański (red.), LexisNexis 2014, s. 373 i n.

Zwolennicy stanowiska przeciwnego podkreślali natomiast, że zbyt formalistyczne jest stanowisko sprowadzające się do tezy, że sam fakt skazania wyrokiem sądu okręgowego i dokonanie takiego ustalenia przez sąd, przed którym toczy się postępowanie, powoduje konieczność orzekania w tym przedmiocie przez sąd wyższego rzędu, niezależnie od tego, czy zachodzą warunki do orzeczenia kary łącznej z uwzględnieniem kary orzeczonej wyrokiem tego sądu. Stanowisko to nie uwzględnia rezultatów wykładni wynikającej z analizy miejsca usytuowania przepisów określających sąd właściwy do orzekania w przedmiocie wyroku łącznego. Wszak nakazy wydania wyroku łącznego przez sąd wyższego rzędu i sąd, który wymierzył karę surowszą, czy sąd wyrokujący jako ostatni, zamieszczone są w art. 569 KPK, który uzależnia wydanie wyroku łącznego od zaistnienia szczególnej sytuacji – wystąpienia warunków do orzeczenia kary łącznej. Innymi słowy, zasady te znajdują zastosowanie, jeśli wśród prawomocnych wyroków skazujących podlegających łączeniu znajdują się wyroki sądów wymienionych w art. 569 KPK. W przeciwnym bowiem wypadku każdorazowo postępowanie o wydanie wyroku łącznego wobec osoby skazanej kiedykolwiek przez sąd okręgowy (czy nawet dawniej – wojewódzki) należałoby przekazywać sądowi wyższego rzędu. Jak się zaś wydaje, nie takie było *ratio legis* przepisu art. 569 § 2 KPK⁷⁶.

Mimo że względy natury funkcjonalnej, a zwłaszcza względem na sprawność postępowania – immanentny składnik rzetelnego procesu karnego⁷⁷ – przemawiają za słuszością pierwszego z zaprezentowanych wyżej stanowisk, to aktualne brzmienie art. 569 § 1 KPK wyklucza możliwość takiej jego interpretacji. Użyte na gruncie tego przepisu sformułowanie „orzekający kary podlegające łączeniu” wyraźnie wskazuje bowiem, że właściwy do wydania wyroku łącznego jest sąd, który jako ostatni orzekł kary, które zostaną objęte węzłem orzeczonej w tym postępowaniu kary łącznej. Ten stan rzeczy nie dość, że nakłada na sąd konieczność merytorycznego badania, czy zostały spełnione warunki orzeczenia kary łącznej jeszcze przed rozprawą, to nadto obowiązek taki nakłada na inicjującego to postępowanie skazanego, który przecież z reguły nie posiada wiedzy, która pozwalałaby na prowadzenie ustaleń pod tym kątem. Tak szczegółowych wiadomości nie można również wymagać od „niesądowych” organów postępowania wykonawczego, które – co sygnalizowano wyżej – mogą mieć problem już z dokonaniem prawidłowej oceny, czy w danym przypadku zaktualizowały się warunki do orzeczenia wyroku łącznego. Powyższe grozi nie tylko przewlekłością postępowania, ale nade wszystko zaangażowaniem w postępowanie o wydanie wyroku łącznego wielu niewłaściwych sądów. Obserwacja praktyki wskazuje, że obawy te są jak

⁷⁶ Tak SN w post. z dnia 3.2.2010 r., IV KK 405/09, LEX nr 577230.

⁷⁷ J. Skorupka, *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013, s. 153.

najbardziej realne. Z sądów płyną bowiem informacje, że dyrektorzy zakładów karnych w przypadku przekazania im informacji o kolejnym prawomocnym skazaniu, kierują zawiadomienie o zaistnieniu warunków do wydania wyroku łącznego do wszystkich sądów, które wydały wyroki skazujące.

Z powyższego wynika zatem, że usunięcie z warunków orzeczenia kary łącznej „popelnienia przestępstw w realnym zbiegu” nie powoduje automatycznie, że obecnie ustalenie tych warunków w każdym wypadku jest kwestią oczywistą i niewymagającą pogłębionych rozważań, a tylko w tej sytuacji można byłoby uznać za usprawiedliwione uczynienie ich wyznacznikiem właściwości sądu. Jako w pełni uzasadniony jawi się zatem postulat zmiany regulacji zawartej w art. 569 § 1 KPK. Opisanego niepożądanego stanu rzeczy nie da się bowiem usunąć w drodze zabiegów wykładniczych.

Pojawia się również pytanie, czy przepis art. 569 § 1 KPK wpływa na sposób dekodowania normy zawartej w art. 569 § 2 KPK. Odpowiedź zależy oczywiście od przesądzenia, czy owo doprecyzowujące sformułowanie „orzekający kary podlegające łączeniu” odnosi się włącznie do sytuacji, w której w sprawie orzekają sądy tego samego rzędu, czy też również do stanów rzeczy, o których mowa w przepisie § 2, czyli przypadków, gdy w pierwszej instancji orzekały sądy różnego rzędu. Przepis ten stanowi bowiem, że „jeżeli w pierwszej instancji orzekały sądy różnego rzędu, wyrok łączny wydaje sąd wyższego rzędu”. Czytając ów przepis w oderwaniu od treści § 1, można byłoby twierdzić, że w sposób wyczerpujący reguluje on kwestię właściwości sądu w przypadku, gdy zachodzi potrzeba rozważenia połączenia kar orzeczonych w pierwszej instancji wyrokami sądów różnego rzędu, wskazując, że w tych przypadkach właściwy jest zawsze sąd wyższego rzędu. Rzecz w tym, że przepisu § 2 nie można dekodować w oderwaniu od § 1, skoro część pierwsza tej ostatniej regulacji zaczynająca się od słowa „jeżeli”, a kończąca na słowie „sądów”, odnosi się również do sytuacji opisanej w § 2. Pozostaje zatem ustalić, czy § 2 zastępuje pozostałą część regulacji § 1 art. 569 KPK. Gdyby tak było, możliwość interpretacji, że w przypadku gdy zachodzi konieczność rozważenia połączenia kar orzeczonych wyrokami sądów różnego rzędu, do wydania wyroku łącznego zawsze właściwy jest sąd wyższego rzędu niezależnie od tego, czy w konkretnym przypadku orzeczona przez sąd wyższego rzędu kara spełnia warunki do objęcia jej węzłem kary łącznej, byłaby w pełni dopuszczalna. Takiego wyniku wykładni nie możemy jednak zaakceptować. Jego przyjęcie skutkowałoby bowiem tym, że nie byłoby regulacji wskazującej, który z sądów wyższego rzędu jest właściwy do wydania wyroku łącznego w sytuacji, gdy wyrok skazujący w pierwszej instancji wydaje sąd rejonowy i więcej niż jeden sąd okręgowy. Z uwagi na powyższe, przepis § 2 należy czytać jako uzupełnienie regulacji zawartej w § 1, i przyjąć, że wprowadza on dodatkową regułę, która rozstrzyga kolizję na linii: sąd rejonowy – sąd okręgowy. Gdy wyroki orzekające kary podlegające łączeniu w pierwszej instancji wydał

więcej niż jeden sąd okręgowy, aktualizuje się reguła z § 1, wskazująca na ostatni z tychże sądów.

Nieco odmiennie będzie się przedstawiać sytuacja w przypadku, gdy dojdzie do zbiegu wyroków sądu powszechnego i szczególnego, o którym mowa w § 3 art. 569 KPK, choć i tego przepisu również nie można dekodować w oderwaniu od § 1 i 2 art. 569 KPK. Jeśli bowiem zaistnieje konieczność połączenia kar orzeczonych wyrokami sądów powszechnych i szczególnych, o właściwości sądu w pierwszej kolejności, tj. przy dokonywaniu wyboru na linii: sąd powszechny – sąd szczególny, decydować będzie to, którego rodzaju sąd orzekł w pierwszej instancji karę surowszą podlegającą łączeniu. Po przesądzeniu tej kwestii o właściwości sądu – w ramach sądu danego rodzaju – decydować będą jednak reguły z § 1 i 2. Oznacza to, że jeśli były to sądy tego samego rzędu, właściwym do wydania wyroku łącznego będzie ten sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący lub łączny w pierwszej instancji, orzekający kary podlegające łączeniu. Jeśli zaś były to sądy różnego rzędu, właściwy do wydania wyroku łącznego będzie sąd wyższego rzędu, który jako ostatni wydał wyrok skazujący w pierwszej instancji, orzekający kary podlegające łączeniu. Oznacza to, że *summa summarum* właściwy do wydania wyroku łącznego może być sąd, który orzekł karę niższą od kary orzeczonej wyrokiem sądu szczególnego.

W doktrynie i judykaturze prezentowane jest jednak również stanowisko odmiennie. Jego zwolennicy, wychodząc z założenia, że przepis art. 569 § 3 KPK stanowi *lex specialis* wobec § 2 tego artykułu, wskazują, że w tej sytuacji właściwość sądu wyznacza wyłącznie surowość orzeczonej kary, tj. w razie zbiegu wyroków kilku sądów tego samego rodzaju z wyrokiem (wyrokami) sądu innego rodzaju właściwy do wydania wyroku łącznego będzie zawsze ten sąd, który orzekł najsurowszą z podlegających łączeniu kar i to nawet wówczas, gdy poza nim podlegające łączeniu kary w późniejszym okresie orzekły w pierwszej instancji inne sądy lub sądy wyższego rzędu tego samego rodzaju⁷⁸. I o ile pogląd ten można byłoby jeszcze w ostateczności zaaprobować, jeśli chodzi o ustalenie właściwości miejscowej do wydania wyroku łącznego sądów tego samego rzędu, o tyle absolutnie pogląd ów nie mógłby zostać zaakceptowany w sytuacji, gdy chodzi o rozstrzygnięcie kwestii właściwości funkcjonalnej w przypadku, gdy w ramach sądów tego samego rodzaju wyrok orzekający kary podlegające łączeniu wydały w pierwszej instancji sądy różnego rzędu.

Reguły z przepisu art. 569 § 1 i 2 KPK znajdują również zastosowanie w sytuacji, gdy wyrokiem sądu powszechnego i wyrokiem sądu szczególnego zostaną orzeczone dokładnie te same kary. Jeśli będą to sądy tego samego rzędu – właści-

⁷⁸ Wyr. SN z dnia 24.6.2004 r., WA 11/04, LEX nr 119786; D. Świecki, [w:], *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, op. cit., t. II, komentarz do art. 569, teza 17.

wy do wydania wyroku łącznego będzie sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący lub łączny w pierwszej instancji, orzekający kary podlegające łączeniu, jeśli sądy różnego rzędu – sąd wyższego rzędu, który jako ostatni wydał wyrok skazujący lub łączny, orzekający kary podlegające łączeniu.

Na zakończenie należy podkreślić, że przepisy zawarte w art. 569 KPK regulują kwestię właściwości sądu do wydania wyroku łącznego, a nie do orzeczenia kary łącznej. Oznacza to, że w przypadku gdy w określonej sprawie zajdzie potrzeba orzeczenia nie jednej kary łącznej, ale dwóch lub więcej takich, przy czym kara orzeczona wyrokiem sądu, który ową sprawę rozpatruje, będzie podstawą tylko jednej z kar łącznych, właściwość tego sądu rozciągnie się również na sferę orzekania w przedmiocie pozostałych kar łącznych. Nie ma więc podstaw do tego, by w takiej sytuacji sąd orzekał tylko karę łączną opartą na „własnym” wyroku, a w pozostałym zakresie przekazywał sprawę według właściwości innemu sądowi.

2.3. Posiedzenie w przedmiocie zawieszenia postępowania

W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego stosunkowo rzadko zajdzie potrzeba zawieszenia postępowania, choć oczywiście i w tym postępowaniu może się pojawić potrzeba zastosowania przepisu art. 22 § 1 KPK, zgodnie z którym – jeżeli zachodzi długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania, a w szczególności jeżeli nie można ująć oskarżonego albo nie może on brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby – postępowanie zawiesza się na czas trwania przeszkody. W związku z tym, że specyfika postępowania o wydanie wyroku łącznego nie wprowadza żadnych odmienności zarówno co do przebiegu posiedzenia, na którym sąd rozważa potrzebę zawieszenia postępowania, jak i treści postanowienia w tym przedmiocie w stosunku do postępowania głównego, zagadnienia te nie będą w tym miejscu szczegółowo analizowane.

2.4. Posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania z powodu braku materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej

Zgodnie z art. 572 KPK w wypadku stwierdzenia braku warunków do wydania wyroku łącznego sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. Niewątpliwie w przepisie tym chodzi nie tylko o ustalenie wystąpienia formalnych przeszkód procesowych (do wydania rozstrzygnięcia z powodu tych przeszkód wystarczające byłyby stosowane odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego dotyczące postępowania zwyczajnego przed sądem pierwszej instancji),

ale przede wszystkim o stwierdzenie braku materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej. Podkreślić przy tym trzeba, że ustawodawca nie wskazuje, by postanowienie o umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 KPK sąd mógł wydać tylko na rozprawie, a z powołanych wcześniej regulacji wynika, że badanie materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej musi mieć miejsce jeszcze przed wyznaczeniem rozprawy. Badanie to jest jednak niezbędne do podjęcia decyzji o wszczęciu postępowania z urzędu oraz w przedmiocie właściwości sądu. Z powyższego wynika, że w grupie posiedzeń poprzedzających rozprawę o wydanie wyroku łącznego należy wyróżnić posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania z powodu braku materialnoprawnych warunków do wspomnianego wyroku. Postanowienie to jest niewątpliwie orzeczeniem rozstrzygającym o przedmiocie procesu. Ma więc podobny charakter do postanowień o umorzeniu postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 1–4 KPK zapadających w toku postępowania w przedmiocie odpowiedzialności karnej. Podkreślenia przy tym wymaga, że umorzenie postępowania z powodu stwierdzenia braku warunków do orzeczenia kary łącznej niezależnie od tego, czy następuje to na posiedzeniu, czy też na rozprawie po otwarciu przewodu sądowego, przybiera formę postanowienia. W tym zakresie art. 572 KPK jako regulacja szczególna wyłącza odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (zob.: art. 414 § 1 KPK).

W związku z tym, że badanie istnienia materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej następuje jeszcze przed rozprawą, zagadnienie to zostanie omówione w kolejnym rozdziale, przed analizą przebiegu rozprawy w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego.

2.5. Udział stron w posiedzeniu

Kwestię udziału stron w posiedzeniach, o których mowa w art. 339 KPK, a które są przeprowadzane również w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, regulują przepisy art. 339 § 5 KPK oraz art. 96 KPK. Skazany, jego obrońca, prokurator, podmiot odpowiedzialny posiłkowo i jego pełnomocnik mają zatem prawo wziąć udział w posiedzeniach opisanych w podrozdziale 2.1. niniejszego rozdziału, co oczywiście oznaczają, że o posiedzeniach tych muszą być zawiadomieni. W posiedzeniach, o których mowa w podrozdziałach 2.2. i 2.3., wskazane podmioty będą mogły brać udział, jeżeli się stawią (art. 96 § 2 KPK), a zatem nie ma obowiązku powiadamiania ich o tych posiedzeniach.

Wątpliwości wywołuje kwestia prawa udziału stron, obrońców, a czasami także podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo i jego pełnomocnika w posiedzeniu, na którym sąd podejmuje decyzję o umorzeniu postępowania z powodu braku materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej. W judykaturze i doktrynie

wyrażono pogląd, że kwestię udziału stron w tym posiedzeniu reguluje art. 96 § 2 KPK⁷⁹. Za trafnością tego poglądu przemawia niewątpliwie fakt, że w Kodeksie postępowania karnego brak jest uregulowania odnoszącego się wprost do kwestii udziału stron w tym posiedzeniu. Należy jednak wskazać, co już zresztą zauważono wyżej, że sytuacja umorzenia postępowania z powodu braku materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej jest bardzo podobna do sytuacji, w której sąd w postępowaniu zasadniczym na posiedzeniu rozstrzyga kwestię umorzenia postępowania z uwagi na stwierdzenie wystąpienia negatywnych materialnych warunków dopuszczalności procesu. Trudno również racjonalnie uzasadnić stan rzeczy, w którym prokuratora należy zawiadamiać np. o posiedzeniu, na którym sąd podejmie decyzję o umorzeniu postępowania z powodu śmierci skazanego, a nie trzeba tego czynić w przypadku, gdy sąd na posiedzeniu rozważać będzie umorzenie postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego zainicjowanego na mocy prokuratorskiego wniosku z powodu stwierdzenia braku materialnoprawnych warunków orzeczenia kary łącznej. Wszak w tym ostatnim wypadku udział stron w posiedzeniu należy uznać za o wiele bardziej celowy z punktu widzenia zapewnienia stronom możliwości zajęcia stanowiska jeszcze przed wydaniem rozstrzygnięcia w sprawie i ewentualnego przekonania sądu o trafności swoich racji. Nieobecność stron na tymże posiedzeniu spowoduje bowiem, że argumenty będą mogły podnosić jedynie w zażaleniu na postanowienie o umorzeniu postępowania o wydanie wyroku łącznego, co poza faktem, iż jest mało gwarancyjne, może również okazać się nieracjonalne z punktu widzenia zasady ekonomiki procesowej. Chodzi tu z jednej strony o sytuacje, w których podniesienie przez stronę określonej kwestii już na posiedzeniu mogłoby zapobiec wydaniu przez sąd błędnej decyzji procesowej, a z drugiej o przypadki, w których obecność stron na posiedzeniu i wysłuchanie argumentów podniesionych przez innych uczestników postępowania mogłoby ułatwić im zrozumienie decyzji procesowej i zapobiec jej bezzasadnemu skarżeniu. Z tych wszystkich względów należy stwierdzić, że do tego posiedzenia należy *per analogiam* stosować art. 339 § 5 KPK w zw. z art. 339 § 3 pkt 1 KPK i zawiadamiać uprawnione podmioty o jego terminie⁸⁰.

⁷⁹ Zob.: post. SA w Katowicach z dnia 4.11.2009 r., II AKz 698/09, LEX nr 553811; post. SA w Szczecinie z dnia 22.11.2012 r., II AKz 449/12, LEX nr 1237958; Tak też D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, op. cit., t. II, komentarz do art. 572, teza 2.

⁸⁰ Podobnie SA w Katowicach w post. z dnia 16.3.2011 r., II AKz 118/11, LEX nr 846499.

Rozdział III

Materialnoprawne warunki orzeczenia kary łącznej

3.1. Zbieg przestępstw

Podstawowe warunki orzeczenia kary łącznej są aktualnie zawarte w przepisach art. 85 KK. Najistotniejszy z punktu widzenia podejmowanej w tym podrozdziale problematyki jest oczywiście § 1, który stanowi, że „jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju albo inne podlegające łączeniu, sąd orzeka karę łączną”.

Z treści tej regulacji wynika bowiem, że – w przeciwieństwie do stanu prawnego obowiązującego do dnia 30.6.2015 r. – realny zbieg przestępstw przestał być warunkiem orzeczenia kary łącznej. Brak jest bowiem podstaw do uznania, że ustawodawca nadał temu pojęciu nowe brzmienie, skoro sytuacja, w której sprawca popełnia dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy nieprawomocny wyrok, co do któregośkolwiek z nich, może się zdarzyć i, co więcej, w naszej ocenie musi być brana pod uwagę przy wymiarze kary łącznej, co do zasady wpływając łagodząco na jej wymiar. Warto przy tym zauważyć, że do konstrukcji realnego zbiegu przestępstw odwołuje się też wyraźnie art. 91 § 1 KK.

W związku z tym pojawia się jednak kolejne pytanie: czy po zmianach wprowadzonych do art. 85 KK ustawodawca:

- 1) zrezygnował z warunku zbiegu przestępstw jako warunku orzeczenia kary łącznej i w istocie jako warunek kary łącznej przyjął zbieg kar;
- 2) wprowadził do polskiego prawa karnego nową instytucję zbiegu przestępstw;
- 3) odwołał się do funkcjonującej już w prawie karnym instytucji zbiegu innej niż realny zbieg przestępstw.

W naszej ocenie, patrząc na istotę „nowej” kary łącznej oraz zbiegu przestępstw i zbiegu kar, pierwsza odpowiedź wydaje się najwłaściwsza.

Wielość przestępstw popełnionych przez tego samego sprawcę nie może być bowiem uznana za zbieg przestępstw⁸¹. W tej sytuacji jedynym punktem spajającym owe przestępstwa staje się wszak tożsamość ich sprawcy. Rzecz zaś w tym, że tożsamość sprawcy nie tyle bowiem może być uznana za *iunctim* (konieczne dla każdego zbiegu) niewystarczająco łączące lub spajające⁸², co w ogóle za owo *iunctim* uważana być nie może⁸³. Tożsamość sprawcy, mając na uwadze fakt, że odpowiedzialność karna jest odpowiedzialnością osobistą, jest punktem wyjścia, byśmy mogli w ogóle rozważać nie tylko zbieg przestępstw, ale i zbieg kar. I choć niewątpliwie można mieć zastrzeżenia do nazwania zbiegu przestępstw „osobną postacią zasadniczą przestępstwa”⁸⁴, to jednak jest to instytucja, która wpływa na odpowiedzialność karną i z tej racji można ją rozważać tylko w stosunku do osoby konkretnego sprawcy. Rację należy nadto przyznać E. Krzymuskiemu, gdy stwierdził, że tytuł pozwalający na odróżnienie zbiegu przestępstw od „zwyczajnej sumy arytmetycznej kilku przestępstw” płynie stąd, że „wina człowieka, który popełnił kilka przestępstw, zanim został skazany za którekolwiek z nich na zasłużoną karę, jest istotnie mniejsza od winy człowieka, który skazany na karę za jedno przestępstwo, dopuścił się potem nowych przestępstw”⁸⁵. Zauważyć trzeba również, że wielość przestępstw popełnionych przez tego samego sprawcę jest także podstawą recydywy. Z tego też powodu w pełni zasadnie za element odróżniający konstrukcję realnego zbiegu przestępstw od recydywy w znaczeniu prawnym wskazywano konieczny warunek tej ostatniej, tj. uprzednie skazanie za przestępstwo⁸⁶. Przyjęcie zatem, że istota zbiegu przestępstw wyklucza możliwość uznania tożsamości sprawcy za konieczne do stwierdzenia tego zbiegu *iunctim*, prowadzi do uznania, że warunkiem orzeczenia kary łącznej stał się obecnie zbieg kar.

Zbieg kar to bowiem sytuacja, gdy jedna osoba ma ponieść równocześnie lub w nieprzerwanym ciągu kary nałożone na nią za kilka samodzielnych przestępstw, choćby te ostatnie nie miały pozostawać ze sobą w zbiegu⁸⁷. Jako przypadek zbiegu kar, a nie zbiegu przestępstw, w doktrynie wskazywano m.in. sytuację, w której sprawca popełnia przestępstwo w czasie odbywania kary za poprzednie⁸⁸. Jest to niewątpliwie sytuacja,

⁸¹ Odmienne A. Zoll, który, analizując zmiany art. 85 KK zaproponowane przez Komisję Kodyfikacyjną w projekcie z dnia 5.11.2013 r., stwierdził wprost, że zbieg przestępstw, według projektu Komisji Kodyfikacyjnej, zachodzi wtedy, gdy jeden sprawca popełnił więcej niż jedno przestępstwo – A. Zoll, *Wstęp (Nowelizacja Kodeksu karnego z 1997 r.)*, KKSiP 2014, nr 3, s. 8–9.

⁸² Zob.: J. Giezek, *Kilka uwag o modyfikacji podstawy wymiaru kary łącznej*, [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, P. Wiliński (red.), Warszawa 2015, s. 401.

⁸³ Odmienne P. Kardas, *Zbieg przestępstw i zbieg kar. Rozważania o podstawie wymiaru kary łącznej w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 20 lutego 2015 r.*, CzPKiNP 2015, nr 3, s. 41.

⁸⁴ Tak E. Krzymuski, *Wykład prawa karnego. Ze stanowiska nauki i prawa austriackiego*, Kraków 1911, s. 446.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 314.

⁸⁷ E. Krzymuski, *Wykład prawa karnego...*, *op. cit.*, s. 567.

⁸⁸ *Ibidem*.

o której mowa w art. 85 § 3 KK, a którą to ustawodawca musiał uregulować szczególnie, chcąc uniemożliwić połączenie kary odbywanej w czasie popełnienia przestępstwa z karą za to przestępstwo orzeczoną. Gdyby bowiem tego przepisu nie wprowadzono, nie byłoby przeszkód do orzeczenia kary łącznej na ich podstawie. Jest to kolejny argument przemawiający za tym, że warunkiem orzeczenia kary łącznej obecnie jest w istocie zbieg kar. Przeciwno tezie, że na gruncie art. 85 KK w aktualnym brzmieniu jedynym zbiegiem, o jakim w kontekście warunków kary łącznej będzie można mówić⁸⁹, jest zbieg kar, w doktrynie podnosi się argument, że jego przyjęcie „oznaczałoby w szczególności, że w każdej sytuacji orzeczenia wobec sprawcy dwóch kar tego samego rodzaju lub kar różnorodzajowych, lecz podlegających łączeniu, aktualizowałyby się przesłanki obligatoryjnego wymiaru kary łącznej”⁹⁰. W naszej ocenie tego rodzaju konsekwencja z tego stwierdzenia absolutnie nie wynika. Tak mogłoby być, gdyby owa teza brzmiała, że „wystarczającym warunkiem do orzeczenia kary łącznej jest stwierdzenie zbiegu kar”. Takie zdanie rzeczywiście nie uwzględniałoby faktu, iż ustawodawca może w określonych sytuacjach wykluczyć, mimo stwierdzenia zaistnienia zbiegu kar, możliwość orzeczenia kary łącznej (zob. np.: art. 85 § 3, 3a i 4 KK) lub zawęzić możliwość orzeczenia kary łącznej do sytuacji, gdy w zbiegu pozostają wyłącznie kary wyposażone w przymiot „zdolności łączenia”. Nie zgadzamy się również ze stanowiskiem, że „w dalszej perspektywie przyjęcie takiego poglądu mogłoby prowadzić do twierdzenia, że z punktu widzenia kary łącznej nie ma znaczenia przyjmowany powszechnie w doktrynie i orzecznictwie podział zbiegu przestępstw na zbieg pozorny, pomijalny i rzeczywisty, w innym ujęciu terminologicznym: dwustopniowy podział dychotomiczny zbiegu przestępstw na zbieg rzeczywisty i pozorny, a w obszarze zbiegu rzeczywistego – na nieuwzględniany i uwzględniany w procesie przypisania i wymiaru kary, co w szczególności można byłoby uzasadniać, odwołując się do przedstawionego całkiem niedawno przez Sąd Najwyższy stanowiska, iż w przypadkach idealnego zbiegu przestępstw uregulowanego w art. 8 k.k.s. nie znajdują zastosowania reguły wyłączenia wielości ocen w prawie karnym. Co prawda pogląd powyższy odnosi się wyłącznie do zagadnienia tzw. idealnego zbiegu przestępstw, jednak został uzasadniony poprzez wskazanie, że w odniesieniu do zbiegu przestępstw nie można na gruncie polskiego systemu prawa sensownie odwoływać się do reguł wyłączenia wielości ocen. To drugie twierdzenie dzieli już tylko mały krok od stanowiska, wedle którego w przypadku kary łącznej podobnie nie odgrywają żadnej roli dyrektywy kolizyjne pozwalające kwalifikować zbieg jako pozorny, pomijalny lub rzeczywisty”⁹¹.

⁸⁹ Taki pogląd wyraziłszyśmy na łamach artykułów: *Realny zbieg przestępstw – konieczny czy zbyteczny warunek orzeczenia kary łącznej? Uwagi na tle projektowanych zmian Kodeksu karnego*, [w:] *Reforma prawa karnego*, I. Sepioł-Jankowska (red.), Warszawa 2014, s. 148; *Kara łączna w projektach nowelizacji Kodeksu karnego – wybrane zagadnienia*, KKSSiP 2014, nr 13, s. 94.

⁹⁰ P. Kardas, *Zbieg przestępstw...*, *op. cit.*, s. 37.

⁹¹ *Ibidem*, s. 37–38.

To, jaki w danym wypadku zbieg przestępstw wystąpi, oczywiście pośrednio będzie wpływać na możliwość orzeczenia kary łącznej, bowiem zdecyduje o tym, czy wystąpi zbieg kar. W przypadku pozornego, niewuwzględnialnego rzeczywistego oraz idealnego zbiegu przestępstw (art. 8 § 1 KKS) do zbiegu kar nie dojdzie. W pierwszych dwóch wypadkach sprawcy zostanie wymierzona jedna kara, zaś w przypadku zbiegu idealnego zostaną wobec sprawcy orzeczone dwie kary, ale z mocy przepisu szczególnego wykonaniu podlegać będzie tylko najsurowsza z nich. W przypadku idealnego zbiegu przestępstw może natomiast dojść do zbiegu zakazów tego samego rodzaju lub pozbawienia praw publicznych w przypadku, gdy zostaną one orzeczone za pozostające w idealnym zbiegu przestępstwa. Podstawą orzeczenia łącznego środka karnego na ich podstawie nie będzie wówczas jednak art. 90 KK, ale przepis szczególny, tj. art. 8 § 2 KKS.

Nie ma więc żadnych podstaw do twierdzenia, że określenie zbiegu kar jedynym zbiegiem, o jakim można mówić w kontekście warunków kary łącznej, powoduje, że z punktu widzenia kary łącznej jest bez znaczenia, jaki zbieg zaistniał między przestępstwami popełnionymi przez skazanego. Posłużenie się sformułowaniem „zbieg kar” zamiast „zbieg przestępstw” podkreśla natomiast, że możliwe jest orzeczenie kary łącznej zarówno wówczas, gdy zbieg kar jest konsekwencją zaistnienia realnego zbiegu przestępstw, jak i sytuacji, które w realnym zbiegu się nie mieszczą.

W świetle powyższego jedynym silnym argumentem, który przemawia przeciwko koncepcji, że aktualnie ustawodawca odszedł od zbiegu przestępstw jako warunku orzeczenia kary łącznej, jest to, że nadal w przepisach dotyczących kary łącznej sformułowaniem „zbiegające się przestępstwa” się posługuje (art. 87 § 1 i 2 KK, art. 88 KK, art. 89 § 1 i 2 KK, art. 90 § 1 i 2 KK)⁹². I o ile na etapie projektów można było z zasadnością używania tej terminologii polemizować, wskazując ustawodawcy, że odwołując się do pojęcia zbiegu przestępstw na gruncie tych regulacji błądzi, i postulować zmianę proponowanych rozwiązań, to jednak gdy mamy do czynienia już z obowiązującym prawem, sytuacja się komplikuje. Nadal oczywiście można obowiązujące przepisy krytykować, zgłaszać postulaty *de lege ferenda*, ale nie można proponować wykładni *contra legem*, czy prowadzącej *ad absurdum*. Obstawanie zaś przy tym, że – mimo zmian wprowadzonych do Kodeksu karnego na mocy noweli lutowej – pojęciu „zbieg przestępstw” nadal należy nadawać znaczenie, jakie nadawano mu do dnia 30.6.2015 r., musiałoby prowadzić do interpretacji, że przepisy, na gruncie których ustawodawca używa terminu zbiegające się przestępstwa, mają zastosowanie wyłącznie wówczas, gdy zbieg kar jest konsekwencją realnego zbiegu przestępstw i nie odnosi się do sytuacji, gdy kara łączna ma być orzeczona na podstawie kar orzeczonych za przestępstwa niepozostające w realnym

⁹² Z tak dużą siłą nie przemawia natomiast tytuł rozdziału, gdyż art. 91 KK, przewidujący zbieg przestępstw, nadal oparty jest na konstrukcji realnego zbiegu przestępstw.

zbiegu. I tylko z tego powodu – mimo oceny, że decyzja ustawodawcy o posłużeniu się na gruncie tych regulacji wskazanym sformułowaniem była błędna i zdecydowanie trafniejszym byłoby użycie zamiast tego zwrotu np. sformułowania „jeżeli łączeniu podlegają kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności”, „jeżeli najsurowszą z podlegających łączeniu kar jest kara 25 lat pozbawienia wolności” – stwierdzamy, że po wejściu w życie nowelizacji pod pojęciem zbiegu przestępstw ustawodawca rozumie sytuację popełnienia przez sprawcę dwóch lub więcej przestępstw. Tak pojmowany zbieg jest przy tym instytucją nową. Do dnia 30.6.2015 r. sytuacja taka była bowiem uznawana jedynie za zwykłą wielość przestępstw i takie też stanowisko zajmowała w tej materii większość przedstawicieli doktryny⁹³.

Nie zmienia to jednak oceny, że karze łącznej w obecnym kształcie zdecydowanie bliżej do zbiegu kar niż zbiegu przestępstw, a oparcie zbiegu przestępstw na tożsamości sprawcy jest wadliwe i bezpodstawnie zaciera różnice między tymi zbiegami. W pełni należy bowiem zgodzić się z W. Wolterem, który na gruncie art. 35 KK z 1932 r. wskazał, że wyrok łączny nie może obejmować przestępstw przegrodzonych co do czasu ich popełnienia skazaniem w pierwszej instancji za

⁹³ Ł. Pohl, wskazał np., że „ze zbiegiem przestępstw ogólnie rzecz ujmując – mamy do czynienia w sytuacji, kiedy to jeden i ten sam sprawca swoimi zachowaniami dopuścił się wielu przestępstw w okresie, zanim zapadł pierwszy chociażby nieprawomocny wyrok, co do któregośkolwiek z tych przestępstw” – Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2012, s. 228. W. Wróbel i A. Zoll wskazali natomiast, że wyrok skazujący stanowi cezurę dla analizy zbiegu przestępstw, a obok pomijalnego, niewłaściwego zbiegu przestępstw wyróżniali wyłącznie realny (właściwy zbieg przestępstw) – W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 559. L. Gardocki twierdził z kolei, że o zbiegu przestępstw mówimy, gdy ten sam sprawca popełnia dwa przestępstwa lub więcej, ale zaznaczał, że polski Kodeks karny traktuje jako zbieg przestępstw tylko taką sytuację, w której sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw w określonym czasie, tzn. przed wydaniem pierwszego z wyroków, nawet nieprawomocnego, za którekolwiek z tych przestępstw” – L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2008, s. 147. Według J. Giezka „z właściwym zbiegiem przestępstw czyli zbiegiem wieloczynowym mamy do czynienia wówczas, gdy – po pierwsze – sprawca popełnia dwa lub więcej czynów, naruszając każdym z nich jakiś przepis ustawy karnej, przy czym wielość ta nie podlega jakiegokolwiek redukcji (...). Może on występować jako realny zbieg przestępstw w podstawowej, rzec by można „klasycznej postaci”, albo też stanowić swoistą odmianę zbiegu realnego określaną jako ciąg przestępstw” – J. Gizek, [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, M. Bojarski (red.), Warszawa 2010, s. 277. A. Marek i J. Warylewski poza sytuacją „prawnej jedności przestępstwa” (pozornego/pomijalnego zbiegu przestępstw) wyróżniali wyłącznie realny zbieg przestępstw i jego odmianę w postaci ciągu przestępstw – A. Marek, *Prawo karne... op. cit.*, s. 216–220; J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2009, s. 372–385. Odmienne stanowisko zajmował P. Kardas, który wskazywał, że „treść art. 85 KK pozwala z uwagi na wskazane w nim przesłanki zbiegu skutkującego wymiarem kary łącznej wyodrębnić na gruncie polskiego systemu prawa karnego dwie odmiany zbiegu przestępstw: tzw. zbieg realny, prowadzący do wymiaru kary łącznej, oraz zbieg przestępstw, w którym orzeczenie kary łącznej nie jest możliwe. Obie odmiany zbiegu oparte są na tych samych przesłankach faktycznych, tj. wielu czynach popełnionych przez tego samego sprawcę, mają więc postać zbiegów wieloczynowych, zaś kryterium różnicującym jest nieprzedzielenie kolejnych czynów popełnianych przez sprawcę chociażby nieprawomocnym wyrokiem co do którejkolwiek z nich lub orzeczenie kar różnorodzących niepodlegających łączeniu z uwagi na brak wyraźnej regulacji ustawowej” – P. Kardas, *Zbieg przestępstw i kara łączna w polskim prawie karnym*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin Polonia, Sectio G 2013, VOL. LX, 2, s. 118–119.

jedno z tych przestępstw. „Takie ograniczenie wyroku łącznego jest niezbędne, jeżeli art. 35 ma dotyczyć zbiegu przestępstw, a nie ma stać się podstawą instytucji «zbiegu kar» wynikającej ze «zderzenia się» kilku kar jednorodzących bez względu na przyczynę tego «zderzenia»»⁹⁴. Z tej też przyczyny, w naszej ocenie, uznanie przez ustawodawcę zwykłej wielości popełnionych przez jednego sprawcę przestępstw za zbieg przestępstw jest zabiegiem legislacyjnym zbliżonym do osławionego już „uznania raka za rybę”.

3.2. Kary podlegające łączeniu

Rezygnacja z realnego zbiegu przestępstw jako warunku orzeczenia kary łącznej spowodowała, że ustawodawca został zmuszony istotnie ograniczyć katalog kar posiadających „zdolność” do objęcia ich węzłem kary łącznej. Analizę poświęconą temu zagadnieniu należy rozpocząć od stwierdzenia, że utrzymana została obowiązująca w poprzednim stanie prawnym zasada, że węzłem kary łącznej mogą być objęte:

1) kary wymierzone za przestępstwa, za przestępstwa skarbowe oraz za przestępstwa i przestępstwa skarbowe

Węzłem kary łącznej mogą być objęte kary wymierzone za przestępstwa. Warunek ten wynika z art. 85 § 1 KK wiążącego instytucję kary łącznej z popełnieniem przez sprawcę dwóch lub więcej przestępstw. Nie jest natomiast możliwe orzeczenie kary łącznej na podstawie kar wymierzonych za przestępstwo i wykroczenie⁹⁵.

⁹⁴ W. Wolter, *O warunkach orzeczenia...*, *op. cit.*, s. 17. Artykuł 35 KK z 1932 r. nakazywał odpowiednie stosowanie przepisów art. 31–34 tego kodeksu do wypadku, gdy sprawca został skazany kilkoma prawomocnymi wyrokami za przestępstwa popełnione przed wydaniem przez sąd pierwszej instancji pierwszego z wyroków, niezależnie od tego, czy kara była wykonana.

⁹⁵ Tak trafnie SN w: uchw. z dnia 30.11.1972 r., VI KZP 44/72, LEX nr 18538; wyr. z dnia 23.4.1999 r., V KKN 13/99, LEX nr 37427. Kary łącznej nie orzeka się również w przypadku skazania za dwa lub więcej wykroczeń. Artykuł 9 § 2 KW stanowi bowiem, że jeżeli jednocześnie orzeka się o ukaraniu za dwa lub więcej wykroczeń, wymierza się łącznie karę w granicach zagrożenia określonych w przepisie przewidującym najsurowszą karę, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu środków karnych na podstawie innych naruszonych przepisów. Brak jest natomiast w Kodeksie wykroczeń regulacji pozwalającej na połączenie kar jednostkowych orzeczonych za kilka wykroczeń, nawet w sytuacji, gdy czas ich popełnienia umożliwiał uczynienie ich przedmiotem jednoczesnego sądenia. Oznacza to, że w takiej sytuacji odrębnemu wykonaniu podlegać będą wszystkie kary orzeczone za wykroczenia. Odmiennie sytuacja przedstawia się na gruncie wykroczeń skarbowych. Zgodnie z art. 50 § 1 KKS, „jeżeli jednocześnie orzeka się o ukaraniu za dwa albo więcej wykroczeń skarbowych, sąd wymierza łącznie karę grzywny w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu także innych środków za pozostające w zbiegu wykroczenia”. Zgodnie natomiast z § 2 tego artykułu „w razie ukarania za dwa albo więcej wykroczeń skarbowych popełnionych przed wydaniem pierwszego orzeczenia, wykonaniu podlega najsurowsza kara; wykonaniu podlegają także inne środki orzeczone w każdym z orzeczeń”.

Węzłem kary łącznej mogą natomiast być objęte kary wymierzone za przestępstwa skarbowe oraz przestępstwa i przestępstwa skarbowe. Artykuł 20 § 2 KKS wśród przepisów, które stosuje się odpowiednio do przestępstw skarbowych, wymienia bowiem art. 85 KK, art. 86 § 1a, 2 i 3 KK, art. 87 KK, art. 88 KK, art. 89 KK, art. 89a § 3 zd. 1 KK oraz art. 90 KK. Artykuł 39 § 2 KKS stanowi z kolei, że „w razie skazania za zbiegające się przestępstwo skarbowe i przestępstwo określone w innej ustawie karnej, sąd wymierza karę łączną na zasadach określonych w niniejszym kodeksie, przepis art. 43 § 1 Kodeksu karnego stosuje się odpowiednio”⁹⁶. Przy orzekaniu wyrokiem łącznym kary łącznej grzywny za przestępstwo i przestępstwo skarbowe oraz przestępstwa skarbowe pojawia się niełatwy do rozwiązania problem związany z kwestią odpowiedzialności posiłkowej. Powstaje bowiem pytanie, czy w wyroku łącznym sąd może nałożyć odpowiedzialność posiłkową za orzeczoną tymże wyrokiem karę łączną grzywny.

Na wstępie należy stwierdzić, że z całą pewnością o nałożeniu odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny sąd nie może orzec w wyroku łącznym w sytuacji, gdy w żadnym z wyroków, którymi wymierzono podlegające łączeniu kary jednostkowe grzywny, nie orzeczono o odpowiedzialności posiłkowej za którąkolwiek z nich. Zgodnie bowiem z art. 24 § 1 KKS „za karę grzywny wymierzoną sprawcy przestępstwa skarbowego czyni się w całości albo w części odpowiedzialną posiłkowo osobę fizyczną, osobę prawną albo jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, jeżeli sprawcą czynu zabronionego jest zastępca tego podmiotu prowadzący jego sprawy jako pełnomocnik, zarządca, pracownik lub działający w jakimkolwiek innym charakterze, a zastępowany podmiot odniósł albo mógł odnieść z popełnionego przestępstwa skarbowego jakąkolwiek korzyść majątkową”.

Z treści powyższego przepisu wynika jasno, że możliwość nałożenia odpowiedzialności posiłkowej uzależniona jest od stwierdzenia szczególnego stosunku łączącego sprawcę przestępstwa z podmiotem odpowiedzialnym posiłkowo, a nadto wykazania, że zastępowany podmiot odniósł albo mógł odnieść z popełnionego przestępstwa skarbowego jakąkolwiek korzyść majątkową. Kwestie te winny być badane w toku postępowania głównego, w którym podmiot pociągnięty do odpowiedzialności posiłkowej jest stroną bierną (nazywaną w doktrynie czasem quasi-oskarżonym)⁹⁷, a nie dopiero na etapie postępowania następczego, jakim jest postępowanie o wydanie wyroku łącznego, w którym sąd zasadniczo

⁹⁶ Nie ma natomiast podstaw do orzekania kary łącznej na podstawie kar orzeczonych za przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe ani przestępstwa i wykroczenia skarbowe.

⁹⁷ A. Bojańczyk, T. Razowski, *Kształt odpowiedzialności posiłkowej po nowelizacjach Kodeksu karnego skarbowego z dnia 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r.*, Prok. i Pr. 2016, nr 3, s. 102.

bazuje na orzeczeniach wymierzających kary i inne środki podlegające łączeniu. Ponadto z powołanej regulacji aż nadto wyraźnie wynika, że odpowiedzialność posiłkową wyznacza przestępstwo skarbowe popełnione przez sprawcę, a zatem odpowiedzialność posiłkowa musi być powiązana w pierwszym rzędzie z karą grzywny orzeczoną za to przestępstwo. Z tego też powodu nie można podzielić wyrażanego w doktrynie poglądu, że „w warunkach postępowania rozpoznawczego dotyczącego realnego zbiegu przestępstw skarbowych najpierw nastąpi wymierzenie kary łącznej grzywny, a dopiero potem nałożenie odpowiedzialności posiłkowej, rzecz jasna za wykonanie tej właśnie kary, a nie za wykonanie kar jednostkowych grzywny”⁹⁸. Stanowisko to dałoby się obronić – i to nie bez zastrzeżeń – wyłącznie w sytuacji, gdyby w sprawie występował tylko jeden podmiot odpowiedzialny posiłkowo. W przypadku zaś, gdy w stosunku do każdego przestępstwa aktualizowałyby się odpowiedzialność posiłkowa innego podmiotu, takie rozwiązanie wydaje się niedopuszczalne. Najpierw należy bowiem przesądzić, czy i w jakim zakresie za grzywnę orzeczoną za konkretne przestępstwo odpowiedzialność posiłkową ponosi konkretny podmiot (a nawet konkretne podmioty), a dopiero później przy orzekaniu kary łącznej – mając na uwadze zakres odpowiedzialności posiłkowej za karę jednostkową grzywny – określić należy zakres tejże odpowiedzialności za karę łączną grzywny. Tylko w tej sytuacji rozstrzygnięcie w zakresie odpowiedzialności za karę łączną grzywny jest czytelne i zrozumiałe.

Przy orzekaniu o odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny nie będzie miał natomiast bezpośredniego zastosowania przepis art. 24 § 4 KKS, który odnosi się do kary jednostkowej grzywny. Przepis ten stanowi, że „jeżeli odpowiedzialność, o której mowa w § 1 i 2, nałożono na kilka podmiotów odpowiedzialnych posiłkowo, odpowiadają oni solidarnie, chyba że ze względu na okoliczności sprawy sąd określi zakres odpowiedzialności każdego z nich stosownie do osiągniętej korzyści majątkowej”. W tym przypadku kary łącznej zakres odpowiedzialności i sposób jej ponoszenia wyznaczać będą rozstrzygnięcia o nałożeniu odpowiedzialności posiłkowej za kary jednostkowe (o sposobie ustalenia tego zakresu – zob. niżej). Zauważyć trzeba, że przy nakładaniu odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny niewykluczone jest łączne zastosowanie zasady odpowiedzialności solidarnej i odpowiedzialności *pro rata parte*. To jednak będzie prostą konsekwencją orzeczeń o odpowiedzialności posiłkowej za karę jednostkową grzywny. Sąd wydający wyrok łączny sam, w oparciu o przesłanki wskazane w art. 24 § 4 KKS, nie będzie

⁹⁸ T. Razowski i P. Kaczmarek, *Materialne oraz procesowe aspekty orzekania w przedmiocie wydania wyroku łącznego na tle uregulowań kodeksu karnego skarbowego*, Prok. i Pr. 2014, nr 5, s. 111.

rozstrzygał o zakresie ponoszenia odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny.

Powstaje również problem, jaki wpływ na wymiar stawki dziennej kary łącznej grzywny ma treść art. 24 § 3 KKS, który stanowi, że „w razie nałożenia odpowiedzialności posiłkowej przy wymiarze kary grzywny stosuje się odpowiednio art. 23 § 3 KKS”. Artykuł 23 § 3 KKS stanowi z kolei, że „ustalając stawkę dzienną, sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe; stawka dzienna nie może być niższa od jednej trzydziestej części minimalnego wynagrodzenia ani też przekraczać jej czterystukrotności”. Odpowiednie stosowanie tej regulacji na gruncie odpowiedzialności posiłkowej oznacza konieczność uwzględnienia sytuacji majątkowej podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo przy okazji ustalania wysokości stawki dziennej grzywny. W piśmiennictwie przyjmuje się przy tym, że sytuacja podmiotu odpowiedzialnego w tym względzie umożliwia wyłącznie podniesienie tej wysokości, a nie również jej obniżenie, gdy sytuacja finansowa podmiotu jest trudna⁹⁹. Niewątpliwie przepis art. 24 § 3 KKS wprost stosuje się przy orzekaniu kary jednostkowej grzywny.

Jeśli chodzi natomiast o karę łączną grzywny, to stwierdzić trzeba, że w przypadku jej orzekania, ale wyłącznie na mocy wyroku łącznego¹⁰⁰, przepis art. 23 § 3 KKS stosuje się – na podstawie odesłania zawartego w odpowiednio stosowanym na mocy art. 20 § 2 KKS – art. 86 § 2 KK, co oczywiście oznacza nakaz brania pod uwagę sytuacji materialnej samego sprawcy.

Nie wydaje się natomiast możliwe, by do kary łącznej grzywny móc zastosować *per analogiam* (odesłania do stosowania czy to wprost, czy to odpowiedniego w przepisach nie znajdziemy) art. 24 § 3 KKS. Maksymalny zakres odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny wyznacza bowiem zakres odpowiedzialności posiłkowej za karę grzywny jednostkową. Z tego też powodu ustalenie odnoszącej się do całej kary łącznej grzywny wyższej stawki dziennej z uwagi na dobrą kondycję finansową jednego z odpowiedzialnych posiłkowo za kary jednostkowe podmiotów nie mogłoby wpłynąć na rozszerzenie zakresu tej odpowiedzialności ani tego podmiotu, ani tym bardziej podmiotów pozostałych. Podwyższenie wysokości stawki dziennej kary łącznej grzywny w oparciu o art. 24 § 3 KKS godziłoby w tym wypadku w samego sprawcę, co byłoby całkowicie sprzeczne z *ratio legis* tej regulacji.

⁹⁹ Tak J. Raglewski, [w:] G. Bogdan, A. Nita, J. Raglewski, A.R. Świątowski (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Gdańsk 2007, s. 133. Stanowisko to należy uznać za słuszne, skoro zgodnie z art. 184 § 1 KKS podmiot odpowiedzialny posiłkowo uiszcza wymierzoną karę grzywny, jeżeli skazany nie zapłaci jej w terminie i zostanie stwierdzone, że nie można jej ścigać w drodze egzekucji.

¹⁰⁰ Zob. m.in.: wyr. SN z dnia 1.12.2008 r., V KK 385/08, LEX nr 567156.

Z powyższych uwag wynika, że orzeczenie w przedmiocie nałożenia odpowiedzialności posiłkowej musi zostać zawarte w wyroku rozstrzygającym w głównym przedmiocie procesu. Dodatkowych, niepodważalnych argumentów potwierdzających tę tezę dostarczają przepisy art. 124–125 oraz art. 163 KKS.

Pojawia się jednak pytanie, czy znajdziemy podstawy do zawarcia w wyroku łącznym orzeczenia modyfikującego rozstrzygnięcia w przedmiocie nałożenia odpowiedzialności posiłkowej zawartego w wyroku jednostkowym.

Argumentem przemawiającym przeciwko takiej możliwości mógłby być fakt, że w przepisach Kodeksu karnego skarbowego brak jest regulacji odnoszącej się do tej kwestii. Warto zaś wskazać, że np. w sytuacji zbiegu orzeczeń o okresach próby ustawodawca wprowadził szczególną regulację przyznającą sądowi kompetencję do orzeczenia okresu próby oraz związanych z nimi obowiązków na nowo (art. 89a KK).

Zwrócić uwagę należy jednak na to, że zgodnie z art. 576 § 1 KPK „z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego, wyroki podlegające połączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym”. Z powyższego wynika zatem, że gdyby nie dopuścić możliwości orzekania w wyroku łącznym o odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny, odpowiedzialność posiłkowa za stanowiące jej podstawę kary jednostkowe traciłaby byt prawny z uwagi na fakt, że kara, z którą byłaby związana, nie mogłaby zostać wykonana. Odpowiedzialność posiłkowa za karę grzywny aktualizuje się bowiem dopiero wówczas, gdy skazany nie zapłaci jej w terminie i zostanie stwierdzone, że nie można jej ściągnąć w drodze egzekucji (art. 184 § 1 KKS). Oznaczałoby to, że łącząc kary grzywny objęte odpowiedzialnością posiłkową orzeczone w wyrokach skazujących, sąd wydający wyrok łączny ingerowałby w treść tychże wyroków, pozbawiając bytu prawnego zawarte tam rozstrzygnięcia o obligatoryjnym charakterze. Przypomnijmy bowiem, że w przypadku stwierdzenia wskazanych w art. 24 § 1 KKS warunków odpowiedzialności posiłkowej jej nałożenie jest obligatoryjne. Taki rezultat wykładni wydaje się całkowicie sprzeczny z istotą wyroku łącznego i niedający się zaakceptować z punktu widzenia dyrektyw funkcjonalnych. Jego przyjęcie oznaczałoby bowiem, że w lepszej sytuacji stawiane byłyby podmioty odpowiedzialne posiłkowo za karę grzywny wymierzoną sprawcy wielu przestępstw skarbowych, co do których aktualizowałyby się warunki wydania wyroku łącznego, niż podmioty odpowiedzialne posiłkowo za karę grzywny wymierzoną sprawcy tylko jednego przestępstwa skarbowego. Brak wyraźnej regulacji oraz względy natury funkcjonalnej nakazują również odrzucić tezę, iż w przypadku nałożenia odpowiedzialności posiłkowej za karę grzywny orzeczoną za przestępstwo skarbowe kara ta traci zdolność do objęcia jej węzłem kary łącznej.

Wydaje się zatem, że w przypadku objęcia węzłem kary łącznej orzeczonej w wyroku łącznym kary lub kar jednostkowych grzywny, za które nałożono odpowiedzialność posiłkową, sąd powinien w wyroku łącznym orzec o odpowiedzialności posiłkowej w zakresie odnoszącym się do kary łącznej grzywny. Szukając w przepisach podbudowy do przyznania sądowi orzekającemu w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego kompetencji do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny, można odwołać się do treści art. 184 § 2 KKW, który stanowi, że jeżeli wymierzona kara grzywny została uiszczona lub ściągnięta od skazanego w drodze egzekucji tylko w części, odpowiedzialność posiłkową zmniejsza się w sposób odpowiadający stosunkowi kwoty zapłaconej do wysokości orzeczonej kary. Skoro taką kompetencję ma sąd orzekający w toku postępowania wykonawczego, można wywodzić, iż identyczną kompetencję winien mieć sąd, który wydając wyrok łączny sprawia, że w miejsce poprzednio orzeczonej kary jednostkowej grzywny wykonywana jest orzeczona na jej podstawie kara łączna.

Ze względu na specyfikę postępowania o wydanie wyroku łącznego, treść rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności posiłkowej za grzywnę wyznaczać będą rozstrzygnięcia o odpowiedzialności posiłkowej odnoszące się do podlegających łączeniu kar jednostkowych. Zakres tej odpowiedzialności nie może ulec rozszerzeniu. Z tej też przyczyny przed rozstrzygnięciem tej kwestii sąd powinien ustalić górną kwotową granicę odpowiedzialności każdego z podmiotów odpowiedzialnych posiłkowo (w przypadku grzywny orzeczonej w stawkach dziennych – mnożąc liczbę stawek dziennych i wysokość jednej stawki kary grzywny jednostkowej).

W sytuacji orzeczenia kary łącznej grzywny na zasadzie kumulacji przy ustaleniu wysokości jednej stawki kary łącznej grzywny na kwotę wyższą lub równą wysokości stawki dziennej za karę jednostkową grzywny objętą odpowiedzialnością posiłkową zakres kwotowy tej odpowiedzialności powinien być identyczny.

Natomiast w wypadku orzeczenia kary łącznej grzywny na zasadzie asperacji lub absorpcji (niezależnie od wysokości stawki dziennej grzywny), bądź zastosowaniu niższej stawki dziennej grzywny od stawki dziennej kary grzywny jednostkowej objętej odpowiedzialnością posiłkową (niezależnie od przyjętej zasady łączenia kar) należy ustalić kwotowy zakres tej odpowiedzialności. Obliczenia należy rozpocząć od ustalenia, za jaką część kary łącznej grzywny podmiot odpowiedzialny posiłkowo (każdy z odpowiedzialnych posiłkowo) odpowiadałby, gdyby karę łączną grzywny orzec na zasadzie kumulacji (w przypadku grzywny orzeczonej w stawkach dziennych – przy zastosowaniu maksymalnej w danym układzie stawki dziennej), porównując kwotę tak ustalonej hipotetycznej grzywny z maksymalną kwotą odpowiedzialności posiłkowej za karę jednostkową grzyw-

ny. Według tego stosunku należy następnie ustalić zakres odpowiedzialności posiłkowej za karę łączną grzywny¹⁰¹.

Wskazane rozwiązania wydają nam się najbardziej racjonalne i spójne systemowo, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę art. 184 § 2 KKS. Należy jednak zdać sobie sprawę, że są to interpretacyjne zabiegi mające na celu usunięcie luki będącej skutkiem braku regulacji, które są niezwykle potrzebne. Ustawodawca jasno powinien bowiem przesądzić nie tylko o możliwości orzeczenia przez sąd wydający wyrok łączny o odpowiedzialności posiłkowej za orzeczoną tym wyrokiem karę łączną grzywny, ale nadto wyraźnie wskazać, w jaki sposób zakres orzeczenia o odpowiedzialności posiłkowej za karę jednostkową grzywny wpływa na zakres odpowiedzialności za karę łączną grzywny.

W związku z tym, że ustawodawca przyznaje kompetencję (połączoną z nakazem uczynienia z niej użytku) do łączenia tylko kar wymierzonych za przestępstwa i przestępstwa skarbowe, podobnie jak w poprzednio obowiązującym stanie prawnym, węzłem kary łącznej nie będą mogły być objęte kary zastępcze i to zarówno wówczas, gdy miałyby być łączone ze sobą wzajemnie, jak i wówczas, gdyby miały podlegać łączeniu z karami zasadniczymi¹⁰². Kary zastępcze nie są bowiem karami wymierzonymi za przestępstwa, ale formami wykonania kar zasadniczych¹⁰³. Z tego też powodu ich rozmiar wyznaczany jest przez karę zasadniczą i limity wskazane w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego, a skazany ma możliwość zwolnienia się od kary zastępczej poprzez wykonanie kary

¹⁰¹ Np. w sytuacji gdy jeden z podmiotów odpowiada posiłkowo (A) w całości za jednostkową karę grzywny w rozmiarze 200 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 30 zł, drugi podmiot odpowiada posiłkowo (B) w pełnym zakresie za karę grzywny w wysokości 150 stawek dziennych grzywny przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 20 zł, a żaden z podmiotów nie odpowiada posiłkowo za wchodzącą w skład kary łącznej karę grzywny w wysokości 50 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki na 10 zł, a sąd orzeka karę łączną grzywny w wymiarze 300 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki dziennej w kwocie 20 zł. Maksymalna kara łączna grzywny w tym przypadku mogłaby wynieść 400 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 30 zł, czyli 12 000 zł. Oznaczałoby to, że podmiot A odpowiadałby za ½ maksymalnej kary łącznej grzywny (6000 zł : 12 000 zł), a podmiot B za ¼ maksymalnej kary łącznej grzywny (3000 zł : 12 000 zł). W tych samych częściach wskazane podmioty będą odpowiadały za karę łączną grzywny ostatecznie orzeczoną. W podanym przykładzie podmiot A będzie odpowiedzialny posiłkowo za karę łączną grzywny w zakresie 150 stawek dziennych, a podmiot B za karę łączną grzywny w zakresie 75 stawek dziennych. W sytuacji gdy za poszczególne kary jednostkowe grzywny będzie odpowiadał więcej niż jeden podmiot, oczywiście trzeba będzie to uwzględnić w treści orzeczenia (albo dzieląc tak ustalony ułamek na mniejsze części odpowiadające udziałowi, w jakim poszczególne podmioty odpowiadały posiłkowo za karę jednostkową, albo wskazując, że za wskazaną część kary łącznej grzywny wskazane podmioty odpowiadają solidarnie).

¹⁰² Zob. wyr. SN: z dnia 3.4.2006 r., V KK 487/05, LEX nr 18279; z dnia 18.3.2010 r., IV KK 8/10, LEX nr 575274.

¹⁰³ K. Postulski, *Orzekanie i wykonywanie zastępczej kary pozbawienia wolności (stan prawny, obawy, propozycje)*, <https://ms.gov.pl/pl/probacja/2013/download,2400,3.html>, dostęp: 10.12.2016 r.

zasadniczej w sposób dla niej typowy¹⁰⁴. Łączeniu nie podlegają oczywiście również „prace społeczne użyteczne”, na jakie zamienia się karę grzywny na podstawie art. 45 KKW.

Pojawia się natomiast pytanie, która z kar podlega łączeniu w przypadku dokonania zamiany kary na podstawie art. 75a § 1 KK. Przypomnijmy, że zgodnie z tym przepisem „wobec skazanego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, który w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w art. 75 § 1, albo jeżeli uchyła się od uiszczenia grzywny, od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych lub przepadku, sąd może, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione, mając na względzie wagę i rodzaj czynu zabronionego przypisanego skazanemu, zamiast zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności zamienić ją na karę ograniczenia wolności w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm dniom kary ograniczenia wolności, albo na grzywnę, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm stawkom dziennym grzywny. Kara ograniczenia wolności nie może trwać dłużej niż 2 lata, a grzywna nie może przekroczyć 810 stawek dziennych”.

W naszej ocenie, w przypadku zamiany kary na podstawie art. 75a § 1 KK karą podlegającą łączeniu winna być kara zamieniona¹⁰⁵. Po pierwsze bowiem to ona podlega wykonaniu, a nie pierwotnie orzeczona kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Po drugie – w przeciwieństwie do kary zastępczej – kara ta nie jest formą wykonania kary pierwotnie orzeczonej, ale karą orzeczoną zamiast zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności. Po trzecie, co najważniejsze, przy orzekaniu tejże kary bierze się pod uwagę nie tylko rozmiar kary orzeczonej pierwotnie, ale wagę i rodzaj czynu zabronionego przypisanego skazanemu, co zdecydowanie pozwala uznać ją za karę wymierzoną za przestępstwo. Za takim właśnie charakterem tejże kary przemawia również i to, że zasady jej orzekania zostały uregulowane w Kodeksie karnym, a nie w Kodeksie karnym wykonawczym. Z powyższego aż nader wyraźnie wynika, że kara zamieniona stanowi karę wymierzoną i podlegającą wykonaniu, o której mowa w art. 85 § 2 KK. Ponadto, co również bardzo istotne, zgodnie z art. 76 § 1a KK okres zatarcia skazania liczony jest według zasad właściwych dla kary za-

¹⁰⁴ Zob.: art. 46–48a KKW i art. 65–65a KKW.

¹⁰⁵ Tak P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Filar (red.), WK 2016, komentarz do art. 75a KK, teza 10. Odmiennie: P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, teza 6; J. Majewski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz do zmian*, LEX 2015, komentarz do art. 85 KK, teza 9.

mienionej, a nie kary orzeczonej pierwotnie¹⁰⁶. Możliwość objęcia tychże kar węzłem kary łącznej wynika również z brzmienia art. 75a § 4 KK, który stanowi, że „zamiana kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na karę ograniczenia wolności albo na grzywnę nie zwalnia skazanego od wykonania orzeczonych wobec niego środków karnych, przepadku, środków kompensacyjnych lub środków zabezpieczających, chociażby następnie orzeczono karę łączną”. Gdyby przyjmować, że mimo takiej zamiany łączeniu podlega kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, odesłanie do kary łącznej byłoby zbędne, gdyż sytuację tę reguluje art. 90 KK. Jedynie zatem przy przyjęciu, że łączeniu podlegają kary zamienione, zamieszczenie tego odesłania może być uznane za uzasadnione, a to z uwagi na fakt, że środki prawnokarnej reakcji, o których mowa w art. 75a § 4 KK, w przeciwieństwie do środków, o których mowa w art. 90 KK, nie są środkami orzeczonymi obok kar podlegających łączeniu, ale obok kar, które – na skutek zamiany – zostały przez kary podlegające łączeniu zastąpione. Z tych samych względów węzłem kary łącznej będą mogły być objęte kary zamienione, orzeczone na podstawie art. 17 ust. 1 noweli lutowej¹⁰⁷. Większe wątpliwości mogą się natomiast pojawić przy ocenie charakteru kar orzekanych zamiast kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie art. 16 ust. 1 noweli lutowej¹⁰⁸ oraz kary pozbawienia wolności, co do której orzeczono wykonywanie poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego albo odbywanej w tym sys-

¹⁰⁶ Artykuł 76 § 1a stanowi bowiem, że „w wypadku, o którym mowa w art. 75a, zatarcie skazania następuje z upływem okresów przewidzianych w art. 107 § 4 i 4a”.

¹⁰⁷ Artykuł 17 ust. 1 noweli lutowej stanowi bowiem, że „w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy sąd wydał na podstawie art. 75 § 2 ustawy, o której mowa w art. 1, prawomocne orzeczenie o zarządzeniu wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym roku, sąd ten, na wniosek skazanego, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione, mając na względzie wagę i rodzaj czynu zabronionego przypisanego skazanemu, może zamienić karę pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, przyjmując, że jeden dzień pozostajej do odbycia kary pozbawienia wolności równa się dwóm dniom kary ograniczenia wolności”.

¹⁰⁸ Artykuł 16 ust. 1 noweli lutowej stanowi bowiem, że „w sprawach zakończonych prawomocnym wyrokiem przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, w których orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i nie zarządzone wykonania kary, sąd, na wniosek skazanego, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione, może:

1) jeżeli dochody skazanego, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że skazany może uiścić grzywnę – zamienić karę pozbawienia wolności na grzywnę, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm stawkom dziennym grzywny; grzywna nie może przekroczyć 810 stawek dziennych;

2) jeżeli dochody skazanego, jego stosunki majątkowe lub możliwości zarobkowe uzasadniają przekonanie, że skazany grzywny nie uiści – zamienić karę pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm dniom kary ograniczenia wolności; kara ograniczenia wolności nie może trwać dłużej niż 4 lata”.

temie (art. 14 ust. 2 noweli lutowej¹⁰⁹). Przy dokonywaniu zamiany kar na dwóch ostatnich podstawach ustawodawca nie nakazał bowiem sądowi brania pod uwagę wagi i rodzaju czynu zabronionego przypisanego skazanemu. Mając jednak na uwadze fakt, że i w tych przypadkach sąd musi mieć na względzie to, by zamieniona kara spełniła cele kary, a okres konieczny do zatarcia skazania ustala się według reguł właściwych dla kar zamienionych¹¹⁰, należy uznać, że i te kary posiadają status kar „wymierzonych za przestępstwa” i z tej racji podlegają łączeniu. Ponadto i w przypadku tych kar ustawodawca przewidział regulacje wskazujące, iż zamiana kary nie zwalnia skazanego od wykonania orzeczonych wobec niego środków karnych, przepadku, środków kompensacyjnych lub środków zabezpieczających, chociażby następnie orzeczono karę łączną¹¹¹.

Oczywiście w razie uchylenia zamiany i zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności łączeniu będzie podlegała kara pozbawienia wolności.

Pojawia się przy tym pytanie, czy w razie objęcia kary zamienionej węzłem kary łącznej możliwe jest uchylenie zamiany i zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności¹¹². W związku z tym, że kwestia ta nie jest związana wyłącznie z wykonaniem kary, ale modyfikacją zawartego w wyroku rozstrzygnięcia

¹⁰⁹ Zgodnie z tym przepisem „w stosunku do skazanych, o których mowa w ust. 1, wobec których orzeczono wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, oraz w stosunku do skazanych, którzy w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy odbywają karę pozbawienia wolności poza zakładem karnym w tym systemie, sąd, na wniosek skazanego, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione, może zamienić pozostałą do odbycia karę pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności w formie obowiązku pozostawania w miejscu stałego pobytu lub w innym wyznaczonym miejscu, z zastosowaniem systemu dozoru elektronicznego, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm dniom kary ograniczenia wolności”. Rozważanie tego przepisu po zmianach wprowadzonych na mocy ustawy z dnia 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. poz. 428) nadal jest celowe z uwagi na fakt, że zgodnie z art. 3 tej ustawy „w stosunku do osób, które przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy złożyły wniosek, o którym mowa w art. 14 ust. 2 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 20.2.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396), stosuje się przepisy dotychczasowe”.

¹¹⁰ Zgodnie z art. 14 ust. 3 noweli lutowej „w razie zamiany kary pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem okresu przewidzianego w art. 107 § 4 ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”. Art. 16 ust. 3 tej ustawy stanowi zaś, że „w razie zamiany kary pozbawienia wolności na grzywnę albo karę ograniczenia wolności zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem okresów przewidzianych w art. 107 § 4 i 4a ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”. Inaczej jest w przypadku kar zastępczych, bowiem mimo ich orzeczenia okres potrzebny do zatarcia skazania liczy się wówczas według reguł właściwych dla kar orzeczonych pierwotnie – B.J. Stefańska, *Zatarcie skazania z mocy prawa*, Prok. i Pr. 2008, nr 2, s. 64.

¹¹¹ Artykuł 16 ust. 4 i art. 14 ust. 4 ustawy lutowej.

¹¹² Zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności nie następuje w przypadku zamiany kary na podstawie art. 17 ust. 1 i 14 ust. 2 noweli lutowej, a to z uwagi na fakt, że w tym wypadku zamiana dotyczy kar pozbawienia wolności, których wykonanie zostało wcześniej już zarządzone lub bezwzględnych.

o karze, na pytanie to należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, pamiętając jednak, że kary jednostkowe objęte węzłem kary łącznej nie tracą samodzielnego bytu (więcej na ten temat – w dalszej części opracowania). W razie uchylecia zamiany wyrok łączny, zgodnie z art. 575 § 2 KPK, straci moc, a sąd w miarę potrzeby wyda nowy wyrok łączny.

Kwestią, która może wywoływać wątpliwości, jest natomiast to, w jakich okolicznościach owo zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności może nastąpić. Zgodnie bowiem z art. 75a § 5 KK, „jeżeli skazany uchyla się od wykonywania kary ograniczenia wolności, od uiszczenia grzywny, wykonania nałożonych na niego obowiązków lub orzeczonych środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych, sąd uchyla zamianę i zarządza wykonanie kary pozbawienia wolności”. Najmniej wątpliwości budzi sytuacja, w której sprawca będzie uchylał się od wykonania obowiązków, środków karnych, środków kompensacyjnych, przepadku, orzeczonych obok jednej z kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, która uległa zamianie na karę ograniczenia wolności lub grzywnę objętą następnie węzłem kary łącznej. Wówczas zarządzeniu wykonania ulegnie tylko ta z kar, obok której wspomniane środki reakcji prawnokarnej zostały orzeczone.

Sytuacja komplikuje się w przypadku, gdy sprawca będzie się uchylał od wykonania kary łącznej ograniczenia wolności lub kary grzywny, której podstawę stanowiła przynajmniej jedna kara zamieniona. Wówczas konieczne będzie uznanie, że sprawca, uchylając się od kary łącznej, uchyla się również od wykonania wszystkich kar jednostkowych, co w konsekwencji będzie skutkowało uchyleciem zamiany i zarządzeniem wykonania jednostkowej kary pozbawienia wolności w sprawie, w której orzeczono karę zamienioną, stanowiącą następnie podstawę kary łącznej.

Oczywiście możliwość zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności nie zaistnieje w tych wypadkach, gdy kary zamienione staną się podstawą kary łącznej pozbawienia wolności. W tej sytuacji trzeba będzie uznać, że z momentem prawomocnego orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności, stanowiącej jej podstawę kara ograniczenia wolności uległa przekształceniu w karę pozbawienia wolności i w związku z tym nie ma czego zarządzać.

Kolejną kontrowersyjną kwestią przy tego rodzaju zarządzeniu stanie się zagadnienie zaliczenia odbytej kary ograniczenia wolności i kary grzywny na poczet zarządzonej jednostkowej kary pozbawienia wolności. Przepis art. 75a § 6 KK stanowi bowiem, że „w wypadku uchylecia zamiany i zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności na poczet zarządzonej kary pozbawienia wolności zalicza się dotychczas wykonaną karę grzywny albo karę ograniczenia wolności, przyjmując, że jeden dzień kary pozbawienia wolności równa się dwóm stawkom dziennym grzywny albo dwóm dniom kary ograniczenia wolności”.

Sprawa będzie bardzo prosta w sytuacji, gdy kara łączna nie została jeszcze wprowadzona do wykonania, a wszystkie dotychczas uiszczone kwoty grzywny lub odbyte okresy kary ograniczenia wolności dotyczyły kar jednostkowych. Wówczas na poczet zarządzonej kary pozbawienia wolności zostaną zaliczone tylko dotychczas wykonane, w konkretnej sprawie, kara (kary) grzywny lub kara (kary) ograniczenia wolności. Zagadnienie to skomplikuje się w sytuacji częściowego wykonania kary łącznej grzywny i kary łącznej ograniczenia wolności. Powstanie bowiem problem, na poczet której z kar ów okres zaliczyć, zwłaszcza że kwestia ta nie będzie dla skazanego obojętna. Przykładowo w sytuacji, gdy węzłem kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze 8 miesięcy objęto karę ograniczenia wolności w wymiarze 3 miesięcy orzeczoną jako kara zasadnicza i karę ograniczenia wolności orzeczoną jako kara zamieniona w wymiarze 6 miesięcy. Okres odbytej kary łącznej ograniczenia wolności wyniósł 6 miesięcy. Zaliczenie tego okresu w całości na poczet zarządzonej kary pozbawienia wolności skutkowałoby tym, że skazany musiałby odbyć jednostkową karę ograniczenia wolności w wymiarze 3 miesięcy. Zaliczenie tego okresu częściowo, tj. w połowie na poczet kary ograniczenia wolności i w połowie na poczet kary pozbawienia wolności, skutkowałoby tym, że skazany musiałby odbyć karę pozbawienia wolności w wymiarze 1,5 miesiąca. Łączyć można wszak wyłącznie kary podlegające wykonaniu. Propozycją pozwalającą uniknąć tych konsekwencji byłoby uznanie, że wykonana kara łączna podlegać może zaliczeniu wyłącznie na poczet przyszłej kary łącznej. Można byłoby ją wesprzeć argumentacją, iż art. 75a § 6 KK dotyczy wyłącznie zamienionych kar grzywnien i ograniczenia wolności orzeczonych w sprawie, w której zarządzono wykonanie kary pozbawienia wolności. Problem jednak w tym, że propozycja ta całkowicie zawodzi w przypadku kary łącznej grzywny, której podstawą stanie się kara grzywny orzeczoną jako kara zamieniona i kara grzywny wymierzona na innej podstawie. Zarządzona kara pozbawienia wolności nie będzie bowiem podlegała łączeniu z karą grzywny. Uznanie zatem, że wykonana kara łączna ograniczenia wolności i kara łączna grzywny w razie rozwiązania węzła kary łącznej podlega zaliczeniu wyłącznie na poczet kary łącznej, w tej sytuacji uniemożliwiłoby skazanemu zaliczenie tego okresu na poczet jakiegokolwiek kary. Rozwiązaniem, które wydaje się najbardziej spójne systemowo, jest zaliczanie owej kary łącznej w pierwszej kolejności na poczet kary najsurowszej, tak co do rodzaju, jak i wysokości, ale i ono nie pozwoli na uniknięcie trudnych do zaakceptowania konsekwencji będących efektem ograniczenia możliwości łączenia wyłącznie kar podlegających wykonaniu (szerzej na ten temat – zob.: uwagi zamieszczone w rozdziale dotyczącym kar podlegających wykonaniu).

Status kar wymierzonych za przestępstwa mają również kary łagodniejszego rodzaju wymierzone na podstawie art. 4 § 3 KK, art. 50 ust. 1 i 2 ustawy

z dnia 27.9.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹¹³ oraz art. 2 § 1 i 2 KW. Kary te bez wątpliwości wchodziły bowiem w miejsce kar orzeczonych. Trafnie również podkreśla się w orzecznictwie, że choć kontrawencjonalizacja polegała na zamianie kary orzeczonej za przestępstwo na karę przewidzianą za wykroczenie w przypadku, gdy na skutek zmiany stanu prawnego czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo staje się wykroczeniem, to takie przekształcenie kary nie zmienia faktu, że w dalszym ciągu mamy do czynienia z prawomocnym skazaniem za przestępstwo¹¹⁴. Należy przy tym zaznaczyć, że mimo iż w przypadku kontrawencjonalizacji status kary wymierzonej za przestępstwo uzyskuje również kara aresztu orzeczona na podstawie art. 50 ust. 1 ustawy z dnia 27.9.2013 r. i art. 2 § 2 KW to jednak nie będzie ona mogła zostać objęta węzłem kary łącznej. Aktualnie obowiązujące regulacje nie przewidują bowiem możliwości orzeczenia kary łącznej na podstawie tejże kary zarówno wówczas, gdyby miała ulec połączeniu z inną karą, w tym karą pozbawienia wolności¹¹⁵, jak też karą aresztu wymierzoną na tej samej podstawie. Charakter „kary wymierzonej za przestępstwo” ma również kara, która została określona w postanowieniu Prezydenta RP o ułaskawieniu¹¹⁶.

2) kary tego samego rodzaju i kary różnorodnej podlegające łączeniu

Katalog kar określa art. 32 KK. Zgodnie z tym katalogiem karami są: grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności, dożywotnie pozbawienie wolności. Łączeniu jako kary tego samego rodzaju według ogólnych zasad podlegać będą zatem: kara grzywny z karą grzywny niezależnie od podstawy prawnej, na jakiej została wymierzona¹¹⁷, kara ograniczenia wolności z karą ograniczenia wolności i terminowa kara pozbawienia wolności z karą terminowego pozbawienia wolności. Szczególne regulacje dotyczą łączenia kar 25 lat pozbawienia wolności i kar dożywotniego pozbawienia wolności

¹¹³ Dz. U. poz. 1247 ze zm.

¹¹⁴ Wyr. SN z dnia 6.3.2015 r., V KK 376/14, LEX nr 1710409. Wynika to również w sposób wyraźny z treści art. 2a § 4 KW, w myśl którego, „jeżeli według nowej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym na karę pozbawienia wolności za przestępstwo stanowi wykroczenie i kara ta była podstawą orzeczenia kary łącznej, kara łączna traci moc. Jeżeli według nowej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym na karę ograniczenia wolności albo grzywny stanowi wykroczenie i kary te były podstawą orzeczenia kary łącznej, kara łączna traci moc tylko w razie wydania postanowienia w wypadku, o którym mowa w § 2. W razie potrzeby sąd wydaje wyrok łączny”.

¹¹⁵ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 28.10.2014 r., III KK 334/14, LEX 1539476.

¹¹⁶ Tak też: J. Majewski, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, teza 9; B.J. Stefańska, *Zatarcie skazania z mocy...*, *op. cit.*, s. 64. Akt łaski może bowiem polegać również na zamianie kary orzeczonej na mocy wyroku na karę łagodniejszą.

¹¹⁷ Stąd możliwe jest łączenie kary grzywny orzeczonej jako kary samoistnej z karą grzywny orzeczoną jako karą kumulatywną i karą grzywny orzeczoną przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary.

zarówno w ramach kar tego samego rodzaju, jak i łączenia ich z innymi karami, a także ze sobą wzajemnie (art. 88 KK).

Ustawodawca utrzymał dotychczasową zasadę umożliwiającą łączenie terminowej kary pozbawienia wolności z karą ograniczenia wolności, wprowadzając modyfikacje dotyczące możliwości orzeczenia kary mieszanej (art. 87 KK).

Nowością w stosunku do stanu prawnego obowiązującego do dnia 30.6.2015 r. jest możliwość łączenia kar łącznych i jednostkowych niezależnie od konfiguracji, w jakiej występują. Oznacza to, że aktualnie można łączyć kary jednostkowe z karami jednostkowymi, kary łączne z karami jednostkowymi oraz kary łączne z karami łącznymi. Jest to bardzo istotna zmiana, bowiem w poprzednim stanie prawnym regulacja nakazująca łączenie wyłącznie kar jednostkowych powodowała, że w sytuacji, gdy zachodziła konieczność połączenia później ujawnionej kary jednostkowej z karami jednostkowymi objętymi już węzłem kary łącznej, sąd łączył tylko kary jednostkowe, a nie wcześniej orzeczoną karę łączną, która z chwilą orzeczenia nowej kary łącznej ulegała rozwiązaniu. Wywoływało to w judykaturze i doktrynie spór na temat tego, czy sąd przy orzekaniu nowej kary łącznej był związany wymiarem „rozwiązywanej” kary łącznej czy też nie¹¹⁸. Aktualnie spory te tracą na znaczeniu, skoro z art. 85 § 1 KK wynika wprost, że w analizowanym przypadku sąd łączy karę łączną, a zatem siłą rzeczy musi być związany jej wymiarem.

3) kary podlegające wykonaniu w całości lub w części

Zdecydowaną nowością w stosunku do stanu prawnego obowiązującego do dnia 30.6.2015 r. jest wyłączenie możliwości obejmowania węzłem kary łącznej kar wykonanych w całości. Jest to konsekwencją rezygnacji przez ustawodawcę z realnego zbiegu przestępstw jako warunku orzeczenia kary łącznej i uznania za zbieg przestępstw umożliwiający orzeczenie kary łącznej zwykłej wielości przestępstw. Gdyby bowiem tego warunku nie wprowadzić, jedna i ta sama kara mogłaby podlegać łączeniu przy każdym kolejnym orzekaniu kary łącznej (najpierw jako kara jednostkowa, a później jako składnik kolejnych kar łącznych). Ustawodawca osiągnął ten stan poprzez uchylene art. 92 KK¹¹⁹ oraz dodanie § 2 do art. 85 o brzmieniu: „podstawą orzeczenia kary łącznej są wymierzone i podlegające wykonaniu, z zastrzeżeniem art. 89, w całości lub w części kary lub kary łączne za przestępstwa, o których mowa w § 1”.

¹¹⁸ Zob. w szczególności: wyr. SN z dnia 22.6.2004 r., V KK 50/04, LEX nr 109520; wyr. SN z dnia 21.8.2007 r., II KK 96/07, LEX nr 310627; wyr. SA w Katowicach z dnia 1.6.2006 r., LEX nr 196124; D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie..., op. cit.*, s. 100–101.

¹¹⁹ Przepis ten, obowiązujący do dnia 30.6.2015 r., stanowił, że „wydaniu wyroku łącznego nie stoi na przeszkodzie, że poszczególne kary wymierzone za należące do ciągu przestępstw lub zbiegające się przestępstwa zostały już w całości albo w części wykonane; przepis art. 71 § 2 stosuje się odpowiednio”.

Zwrot „kary podlegające wykonaniu” należy przy tym rozumieć jako takie, które na dzień orzekania o karze łącznej mogą być wykonane w całości lub w części w sposób określony dla danej kary w Kodeksie karnym wykonawczym. Należy jednak poczynić zastrzeżenie, że w przypadku orzekania kary łącznej w wyroku skazującym warunkiem uznania kary za podlegającą wykonaniu nie jest prawomocność wyroku, na mocy którego została ona orzeczona. Wyłączenie to należy jednak uznać za immanentną konsekwencję wskazanego trybu orzekania kary łącznej, a nie tego, że użyte w tym pojęcie „kary podlegające wykonaniu” w każdym wypadku uniezależnione jest od wymogu prawomocności czy wykonalności orzeczeń, od których wykonalność samej kary jest uzależniona¹²⁰. Nie zawsze bowiem w przypadku gdy sąd orzeka o karze łącznej w wyroku łącznym, fakt prawomocnego skazania, który to wymóg wynika z art. 569 § 1 KPK, będzie wystarczający do stwierdzenia, że kara podlega wykonaniu, o czym niżej. Trudno również uznać, by wskazany w art. 85 § 2 KK warunek odnosił się wyłącznie do orzekania kary łącznej w wyroku łącznym, skoro zwrot „podlegający wykonaniu” nie wiąże się wyłącznie z kwestią wykonywania kary i stopnia zaawansowania tego procesu, ale w ogóle zdolnością kary do wykonania, czego dowodzi m.in. wyraźne odesłanie do art. 89 KK.

W świetle powyższego karami podlegającymi wykonaniu są: kara dożywotniego pozbawienia wolności, kara 25 lat pozbawienia wolności, bezwzględna kara terminowego pozbawienia wolności, kara ograniczenia wolności i kara grzywny, jeżeli w momencie orzekania kary łącznej (z zastrzeżeniem braku warunku prawomocności wyroku, w przypadku orzekania kary łącznej w wyroku skazującym) nadają się do wykonania w całości lub w części.

Z tego powodu wskazanego przymiotu nie mają kary, których w momencie orzekania o karze łącznej nie można wykonać z uwagi na fakt, że:

- zostały wykonane w całości,
- wykonanie tych kar nie jest możliwe z uwagi na ich darowanie na mocy aktu łaski lub amnestii,
- wykonanie tych kar jest niemożliwe z uwagi na przedawnienie ich wykonania,
- wyrok, na mocy którego je orzeczono, w momencie orzekania kary łącznej w trybie wyroku łącznego, nie uzyskał jeszcze waloru prawomocności,
- skazanie uległo zatarciu (w tym w drodze aktu łaski)¹²¹,
- kara nie podlega wykonaniu na skutek zastosowania przez sąd instytucji pozbawiających ją przymiotu wykonalności.

¹²⁰ Tak P. Kardas, [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, W. Wróbel (red.), Kraków 2015, s. 492.

¹²¹ Wyróżnienie tej sytuacji jest konieczne, bowiem zatarcie skazanie w drodze aktu łaski może nastąpić niezależnie od tego, czy kara, której podlegające zatarciu skazanie dotyczy, podlega wykonaniu czy nie – zob. szerzej: B.J. Stefańska, *Zatarcie skazania w formie aktu łaski*, Prok. i Pr. 2009, nr 1, s. 43.

Z wyżej wymienionych pozycji tylko pierwsza i druga mogą wywołać wątpliwości na gruncie ich praktycznego stosowania.

Jeśli chodzi o sytuację, w której karę można uznać za wykonaną w całości, to niewątpliwie najmniej problemów będzie sprawiał przypadek, w którym przed orzeczeniem kary łącznej kara ta została wprowadzona do wykonania i w całości, zgodnie z przepisami Kodeksu karnego wykonawczego, ją wykonano.

Problem powstaje natomiast wtedy, gdy proces wykonywania kary zakończy się po wydaniu wyroku łącznego przez sąd pierwszej instancji, a przed wydaniem wyroku przez sąd odwoławczy rozpoznający apelację od tegoż orzeczenia. W tym przypadku należy bowiem przesądzić, czy, a jeśli tak, to w jakich sytuacjach, wpłynie to na treść rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji. W doktrynie został wyrażony pogląd, że wykonanie kary w toku postępowania odwoławczego nie wpłynie na treść wyroku sądu *ad quem* z uwagi na fakt, że przesłankę tę należy oceniać jedynie w chwili orzekania o karze łącznej przez sąd pierwszej instancji¹²². W naszej ocenie, choćby w świetle art. 576 § 1 KPK, który wyraźnie wskazuje, że z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego wyroki podlegające połączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym, pogląd ten jest nietrafny. Kara jednostkowa lub łączna objęta karą łączną orzeczoną wyrokiem łącznym przestaje być bowiem wykonywana dopiero w momencie uprawomocnienia się wyroku łącznego, a oczywistym jest, że materialnoprawne warunki orzeczenia kary łącznej muszą być aktualne na moment orzekania tak przez sąd pierwszej, jak i drugiej instancji. Przyjęcie poglądu przeciwnego mogłoby prowadzić do wniosku, że także w przypadku gdyby do przedawnienia wykonania kary jednostkowej doszło w toku postępowania odwoławczego, nie wpłynie to na treść orzeczenia sądu odwoławczego. Wyrażamy pogląd, że treść orzeczenia sądu odwoławczego będzie wyznaczona w tym wypadku przede wszystkim ustaleniem, czy reformacja zaskarżonego wyroku (lub jego uchylenie), stanowiąca następstwo wykonania w całości jednej z połączonych kar, będzie dla skazanego korzystna. Niedopuszczalna byłaby bowiem zmiana lub uchylenie wskazanego wyroku na niekorzyść skazanego tylko z tego powodu, że w całości wykonano jedną z kar podlegających łączeniu (np. w sytuacji, gdy karą, która uległa wykonaniu, była by kara najsurowsza, a karą łączną orzeczonoby na zasadzie absorpcji). Byłoby to bowiem wyciąganie dodatkowych negatywnych konsekwencji z faktu odbycia kary w całości. Z drugiej strony, niedopuszczalne byłoby utrzymanie w mocy zaskarżonego orzeczenia, jeśli na skutek wykonania jednej z kar sytuacja skazanego miałaby być gorsza od tej, w jakiej by się znajdował, gdyby owej – na tym etapie w całości już wykonanej kary – mu nie połączono, a tak mogłoby się zdarzyć np. w sytuacji, gdyby skazanemu połączono karę pozbawienia wolności i karę

¹²² P. Kardas, [w:] *Nowelizacja prawa...*, *op. cit.*, s. 498.

ograniczenia wolności na zasadzie kumulacji lub asperacji, a do momentu wydania orzeczenia przez sąd odwoławczy kara pozbawienia wolności uległaby wykonaniu w całości. Z powyższego wynika, że zmiana lub uchylenie wyroku łącznego z powodu wykonania w całości jednej z podlegających łączeniu kar może nastąpić wyłącznie na korzyść skazanego i to niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, a także kierunku środka odwoławczego. W przypadku bowiem, gdy na skutek wykonania – między datą wydania wyroku łącznego przez organ *a quo* a datą wyrokowania przez sąd odwoławczy – jednej z kar jednostkowych stanowiących podstawę orzeczonej przez sąd pierwszej instancji kary łącznej, na dzień orzekania przez sąd *ad quem* objęcie tej kary węzłem kary łącznej nie byłoby możliwe, a brak owej możliwości stawiałby skazanego w sytuacji korzystniejszej od wynikającej z treści rozstrzygnięcia o połączeniu tej kary, zaskarżony wyrok łączny należałoby uznać za rażąco niesprawiedliwy (art. 440 KPK, art. 434 § 2 KPK w zw. z art. 440 KPK).

Przy obecnym kształcie kary łącznej problemów może nastęrczać również sytuacja, w której sąd w wyroku skazującym za jedno z przypisanych oskarżonemu tym wyrokiem przestępstw wymierza karę pozbawienia wolności, a za drugie karę ograniczenia wolności, a w sprawie był stosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, którego czas stosowania pokrywa się w pełni z wymiarem orzeczonej jednostkowej kary pozbawienia wolności. Regułą jest bowiem, że okres rzeczywistego pozbawienia wolności zalicza się na podstawie art. 63 § 1 KK¹²³ na poczet kary efektywnie wykonywanej, a tą karą jest oczywiście kara łączna¹²⁴, za wyjątkiem sytuacji, gdy sąd zastosuje do niej środek probacyjny w postaci warunkowego zawieszenia jej wykonania. W konsekwencji oznacza to, że w analizowanym przypadku sąd będzie zobligowany połączyć obie kary przy zastosowaniu zasady z art. 87 KK, czyli orzec karę łączną pozbawienia wolności i dopiero później, na poczet tak orzeczonej kary łącznej, zaliczyć okres rzeczywistego pozbawienia wolności. Prowadzi to do wniosku, że w przypadku gdy kara łączna przekroczy swym wymiarem rozmiar jednostkowej kary pozbawienia wolności, na mocy wskazanego wyroku skazany będzie musiał odbyć karę pozbawienia wolności. Konsekwencji takiej sprawca uniknie natomiast w przypadku, gdy za wskazane przestępstwa zostanie skazany na identyczne kary w dwóch odrębnych postępowaniach, przy czym środek zapobiegawczy zostanie zastosowany w sprawie zakończonej wyrokiem orzekającym karę pozbawienia wolno-

¹²³ Zgodnie z art. 63 § 1 KK na poczet orzeczonej kary zalicza się okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie, zaokrąglając w górę do pełnego dnia, przy czym jeden dzień rzeczywistego pozbawienia wolności równa się jednemu dniowi kary pozbawienia wolności, dwóm dniom kary ograniczenia wolności lub dwóm dziennym stawkom grzywny.

¹²⁴ Zob.: W. Wróbel, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–116*, A. Zoll (red.), LEX 2012, komentarz do art. 63, teza 15.

ści. Wówczas bowiem okres tymczasowego aresztowania zostanie zaliczony na poczet tej kary, co spowoduje, że zostanie ona wykonana w całości i tym samym straci status kary podlegającej wykonaniu. Pamiętać należy, że zgodnie z utrwalonym w judykaturze poglądem, podlegające zaliczeniu na poczet kary pozbawienia wolności tymczasowe aresztowanie stanowi odbycie kary przez okres tymczasowego aresztowania, gdy kara ta podlega wykonaniu¹²⁵. Oznacza to, że w tej sytuacji skazany będzie musiał odbyć wyłącznie karę ograniczenia wolności. Trudno znaleźć jakiegokolwiek racjonalne uzasadnienie dla zróżnicowania sytuacji tych dwóch sprawców, zwłaszcza że w tym ostatnim wypadku kara łączna mogłaby zostać orzeczona nie tylko wobec sprawców, którzy dopuścili się przestępstw w realnym zbiegu, ale i w sytuacji, gdy drugie z przestępstw popełnili już po wydaniu wyroku co do pierwszego z nich.

Czy jest zatem jakiś sposób, by tego zróżnicowania uniknąć? Sposobem takim mogłoby być przyjęcie reguły zaliczenia okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie na poczet kar jednostkowych, a nie kary łącznej. To jednak kłóciłoby się z zasadą, że okres rzeczywistego pozbawienia wolności zaliczać należy na poczet kary, która podlega efektywnemu wykonaniu. Nie można również zapominać, że jedną z reguł rządzących zasadą zaliczania okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie jest zaliczenie tego okresu w pierwszej kolejności na poczet kary najbardziej dolegliwej¹²⁶. Ta ostatnia zasada w przypadku przyjęcia reguły, że w sytuacji orzekania kary łącznej w wyroku skazującym okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie zaliczać należy na poczet kar jednostkowych, a nie kary łącznej, prowadziłaby do niedających się zaakceptować konsekwencji w przypadku orzeczenia w wyroku skazującym więcej niż jednej kary jednostkowej pozbawienia wolności. Wyobraźmy sobie sytuację, w której sąd w wyroku skazującym za jedno przestępstwo wymierza sprawcy karę 10 miesięcy pozbawienia wolności, a za drugie karę 3 miesięcy pozbawienia wolności. Okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie wyniósłby 10 miesięcy. Zgodnie z regułą zaliczania okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie na poczet kar jednostkowych, okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie należałoby zaliczyć na poczet kary jednostkowej 10 miesięcy pozbawienia wolno-

¹²⁵ Uchw. SN z dnia 22.3.1973 r., VI KZP 74/72, LEX nr 18586.

¹²⁶ Zasada ta znajduje pełne potwierdzenie w nadal aktualnym, wyrażonym przez Sąd Najwyższy na gruncie Kodeksu karnego z 1969 r. poglądzie, że „w razie skazania sprawcy przestępstwa na karę pozbawienia wolności, której okres okazał się krótszy od okresu tymczasowego aresztowania, oraz na karę grzywny, zaliczeniu na poczet kary pozbawienia wolności podlega jedynie okres tymczasowego aresztowania odpowiadający ściśle orzeczonej karze pozbawienia wolności, pozostała zaś część trwania tymczasowego aresztowania podlega zaliczeniu na poczet grzywny. Zaliczenie to dokonuje się w sposób określony w § 3 art. 83 KK, przy czym zasada zaliczenia tej pozostałej części okresu tymczasowego aresztowania, ściśle odpowiadającej karze grzywny, według przyjętego przez sąd orzekający równoważnika, ma w tym wypadku również moc wiążącą” (wyr. SN z dnia 18.1.1993 r., III KRN 158/92, LEX nr 22085).

ści. W ten sposób doszłoby do wykonania tejże kary w całości, co wykluczyłoby możliwość orzeczenia kary łącznej na podstawie tej kary i kary 3 miesięcy pozbawienia wolności. Byłoby to niewątpliwie dla oskarżonego niekorzystne z uwagi na fakt, że orzekając karę łączną, sąd mógłby zastosować zasadę absorpcji lub asperacji, choć niewątpliwie zrównałoby jego sytuację z sytuacją osoby, której takie kary orzeczono w dwóch różnych postępowaniach, przy czym środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania stosowany byłby w sprawie, w której orzeczono karę 10 miesięcy pozbawienia wolności. W lepszej sytuacji byłiby natomiast ci sprawcy, wobec których okres rzeczywistego pozbawienia wolności był stosowany w obu sprawach, ale w każdej z nich okres ten był krótszy od wysokości orzeczonej kary (np. 8 miesięcy w sprawie zakończonej wyrokiem wymierzającym karę 10 miesięcy pozbawienia wolności i 2 miesiące w sprawie zakończonej wyrokiem wymierzającym karę 3 miesięcy pozbawienia wolności).

Jeszcze inna sytuacja miałaby miejsce, gdyby w jednym wyroku skazującym sąd orzekł dwie kary jednostkowe pozbawienia wolności, przy czym za jedno przestępstwo sąd orzekłby na podstawie art. 33 § 2 KK dodatkowo karę grzywny, a okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie przekraczałby wymiar najwyższej z orzeczonych kar pozbawienia wolności, nie przekraczając jednak ich sumy. Przykładowo, za jedno przestępstwo sąd orzekłby karę 10 miesięcy pozbawienia wolności, za drugie karę 3 miesięcy pozbawienia wolności i karę grzywny w wymiarze 50 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 20 zł. W sprawie tej stosowany byłby środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania, którego łączny okres wynosiłby 11 miesięcy. W tej sytuacji przyjęcie reguły, że okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie należy zaliczać na poczet kar jednostkowych wskutek utraty przez oskarżonego możliwości wymierzenia mu kary łącznej na zasadzie absorpcji lub asperacji, doprowadziłoby nie tylko do konieczności odbycia kary 2 miesięcy pozbawienia wolności, ale także do konieczności uiszczenia całej kary grzywny. Orzeczenie zaś kary łącznej pozbawienia wolności na zasadzie absorpcji nie tylko spowodowałoby, że skazany nie musiałby już odbywać kary pozbawienia wolności, bo byłaby ona wykonana w całości, ale również – na skutek zaliczenia niezaliczonego na poczet kary pozbawienia wolności okresu tymczasowego aresztowania w wymiarze miesiąca na poczet kary grzywny – oskarżony nie musiałby uiszczać kary grzywny, bo i ona w ten sposób uległaby wykonaniu¹²⁷.

¹²⁷ Przypomnijmy, że zgodnie z art. 127b KPK, „jeżeli czas trwania środków przymusu jest określony w tygodniach, miesiącach lub latach, przyjmuje się, że tydzień liczy się za dni 7, miesiąc za dni 30, a rok za dni 365”. Także w myśl art. 12c KKW, „jeżeli kara lub inny środek podlegający wykonaniu według przepisów niniejszego kodeksu są określone w tygodniach, miesiącach lub latach, przyjmuje się w postępowaniu wykonawczym, że tydzień liczy się za dni 7, miesiąc za dni 30, a rok za dni 365”. Okres 30-dniowego tymczasowego aresztowania, przy przyjęciu wynikającego z art. 63 § 1 KK przelicznika, równa się natomiast 60 dziennym stawkom grzywny.

W tym stanie rzeczy nie sposób uznać, by w przypadku orzekania kary łącznej w wyroku skazującym możliwie było zaliczanie okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie na poczet kar jednostkowych, a nie kary łącznej. Nie dość, że ów sposób nie prowadziłby do osiągnięcia zamierzonego celu, gdyż sytuację skazanych, wobec których kara łączna została orzeczona w wyroku skazującym, tylko w nielicznych sytuacjach zrównywałby z sytuacją osób odpowiadających za te przestępstwa w dwóch odrębnych postępowaniach, to w wielu przypadkach prowadziłby do niedających się zaakceptować rezultatów w postaci pozbawienia oskarżonego możliwości wymierzenia mu kary łącznej w ogóle. To zaś godziłoby w podstawowe zasady dotyczące zaliczania okresu rzeczywistego pozbawienia wolności na poczet kary. Powyższe rozważania prowadzą do jeszcze jednej bardzo istotnej konstatacji. Wprowadzony przez ustawodawcę, a wymuszony przez wyeliminowanie realnego zbiegu przestępstw z warunków orzeczenia kary łącznej, warunek łączenia wyłącznie kar podlegających wykonaniu w wielu wypadkach będzie prowadził do bardzo istotnego, niedającego się w żaden racjonalny sposób uzasadnić zróżnicowania możliwości orzeczenia kary łącznej, będącego wyłącznie następstwem trybu, w jakim jest ona orzekana. Tych konsekwencji nie da się jednak usunąć w drodze wykładni i konieczna jest interwencja ustawodawcy.

Trudności przy orzekaniu kary łącznej może również wywołać sytuacja, w której sąd na podstawie art. 83 KK zwolni skazanego na karę ograniczenia wolności, który odbył przynajmniej połowę orzeczonej kary, od reszty kary, uznając ją za wykonaną. Główny problem dotyczy w tym wypadku tego, jaki wpływ na możliwość orzeczenia kary łącznej w wyroku łącznym ma fakt, że zarówno postanowienie o zwolnieniu od reszty kary ograniczenia wolności, jak i o odmowie takiego zwolnienia jest wykonalne już z chwilą wydania¹²⁸. Powiązanie momentu wykonalności postanowienia z momentem jego wydania w analizowanych przypadkach skutkuje po pierwsze tym, że z chwilą wydania postanowienia o zwolnieniu kara ograniczenia wolności traci status kary podlegającej wykonaniu – od tej pory nie można jej bowiem wykonać, a tym samym i połączyć. Po drugie oznacza również to, że w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji odmówi zwolnienia skazanego od reszty kary, to choć postanowienie to nie będzie prawomocne i sąd drugiej instancji będzie mógł wskazać orzeczenie zmienić, kara ograniczenia wolności na tym etapie będzie karą podlegającą wykonaniu i z tej racji będzie podlegała łączeniu.

Konsekwencje pierwszej z powyższych sytuacji wydają się mniej problematyczne. Wtedy bowiem, gdy sąd orzekający w przedmiocie wydania wyroku łącz-

¹²⁸ Zgodnie z art. 9 § 3 KKW „postanowienie w postępowaniu wykonawczym staje się wykonalne z chwilą wydania, chyba że ustawa stanowi inaczej lub sąd wydający postanowienie albo sąd powołany do rozpoznania zażalenia wstrzyma jego wykonanie”.

nego odmówi połączenia kary ograniczenia wolności, z której sprawca został nieprawomocnie zwolniony, a następnie sąd drugiej instancji uchyli bądź zmieni wskazane postanowienie, co spowoduje, że kara ograniczenia wolności odzyska status kary podlegającej wykonaniu, możliwe będzie ponowne wszczęcie postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego w celu objęcia węzłem kary łącznej także kary ograniczenia wolności. Przesłanka stanu rzeczy osądzonej, z uwagi na odmienny układ sytuacyjny, nie będzie temu stała na przeszkodzie. Nie zmienia to jednak faktu, że taki tryb postępowania będzie stał w zdecydowanej kolizji z zasadą ekonomiki procesowej.

Bardziej skomplikowana sytuacja powstaje w przypadku, w którym sąd wyda postanowienie odmawiające zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności. Pojawia się bowiem pytanie, co stanie się w sytuacji, gdy przed rozpoznaniem zażalenia na wskazane postanowienie w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego sąd orzeknie o połączeniu tej kary z inną karą (innymi karami). Pamiętać bowiem należy, że, zgodnie z art. 576 § 1 KPK, z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego wyroki podlegające łączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym. Oznacza to, że do momentu uprawomocnienia się wyroku łącznego wspomniana kara ograniczenia wolności będzie podlegała odrębnemu wykonaniu.

Jak się zatem wydaje, w sytuacji gdy sąd będzie rozpoznawał zażalenie na postanowienie o odmowie zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności przed uprawomocnieniem się wyroku łącznego, nie będzie przeszkód do merytorycznego rozpoznania owego zażalenia. W przypadku gdy wskazany środek odwoławczy nie zostanie uwzględniony, nie wpłynie to oczywiście na postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Natomiast w sytuacji, gdy sąd w postępowaniu incydentalnym wskazane zażalenie uwzględni i zwolni skazanego od reszty kary ograniczenia wolności, sąd procedujący w przedmiocie wydania wyroku łącznego musi ten stan rzeczy uwzględnić. Sąd odwoławczy rozpoznający apelację od wyroku łącznego będzie musiał także mieć na względzie tę sytuację i w zależności od okoliczności sprawy powinien:

- zmienić zaskarżony wyrok łączny,
- uchylić zaskarżony wyrok łączny i postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego umorzyć (w sytuacji gdy kara ograniczenia wolności, od której nastąpiło zwolnienie, była jedną z dwóch kar podlegających łączeniu),
- uchylając zaskarżony wyrok łączny i przekazując sprawę do ponownego rozpoznania, wskazać sądowi pierwszej instancji na konieczność uwzględnienia powyższej okoliczności¹²⁹.

¹²⁹ W tym stanie rzeczy trudno sobie wyobrazić sytuację, aby – mimo tej okoliczności – utrzymanie oparte na tej karze wyroku łącznego w mocy mogłoby być dla niego korzystne.

Inaczej jednak sytuacja będzie się przedstawiała wówczas, gdy sąd przystąpi do rozpoznawania zażalenia na postanowienie o odmowie zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności już po uprawomocnieniu się wskazanego wyroku łącznego. Kara ograniczenia wolności, której zaskarżone postanowienie dotyczy, z mocy art. 576 § 2 KPK nie będzie bowiem podlegała odrębnemu wykonaniu.

Pojawia się zatem pytanie, czy w tym przypadku nadal będzie istniała możliwość wydania postanowienia o zwolnieniu oskarżonego od reszty kary ograniczenia wolności. Odpowiedź negatywna na to pytanie skutkowałaby bowiem koniecznością stwierdzenia, że w opisaney sytuacji sąd odwoławczy zmuszony byłby umorzyć postępowanie z uwagi na brak substratu zaskarżenia.

Zagadnienie to jest ściśle związane z kwestią zachowania samodzielnego bytu prawnego przez kary jednostkowe orzeczone wyrokiem łącznym. Z jednej strony w doktrynie i orzecznictwie trafnie podkreśla się bowiem, że z momentem wydania wyroku następuje orzeczenie jednej kary łącznej, która stanowi nową, jednolitą całość i tylko ona podlega wykonaniu¹³⁰, z drugiej zaś wskazuje się, że orzeczenie kary łącznej nie pozbawia bytu prawnego kar jednostkowych, co powoduje, że rozstrzygnięcie o takiej karze może być wzruszone nie tylko poprzez jego uchylene w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia, ale także poprzez darowanie kary na mocy aktu łaski bądź amnestii, jak też zarządzenia wykonania kary jednostkowej, która została objęta węzłem kary łącznej¹³¹, a nawet warunkowego zawieszenia wykonania jednostkowej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 152 KK¹³². Paradoksalnie jednak te dwa stwierdzenia nie stoją ze sobą w sprzeczności. Pierwsze wyklucza możliwość odrębnego wykonywania tychże kar, drugie dopuszcza możliwość ingerowania w treść prawomocnych rozstrzygnięć zawartych w wyrokach orzekających wskazane kary w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia bądź określonych przez przepisy instytucji, które taką możliwość przewidują¹³³.

Pojawia się zatem pytanie, czy instytucja z art. 83 KK modyfikuje wymiar kary poprzez ingerencję w treść rozstrzygnięcia zawartego w wyroku skazującym, czy też zastosowanie tej instytucji jest ściśle związane jedynie z wykonaniem kary. W naszej ocenie należy zdecydowanie opowiedzieć się za poglądem drugim. W doktrynie trafnie wskazuje się bowiem, że instytucja ta, określana mianem

¹³⁰ D. Kała, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 270 i powołane tam poglądy doktryny i judykatury.

¹³¹ Zob.: uchw. SN z dnia 30.4.2014 r., I KZP 3/14, LEX nr 1455133; D. Kała, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 271.

¹³² Tak SN w post. z dnia 28.5.2015 r., IV KK 39/15, LEX nr 1758725.

¹³³ W powyższy sposób można potraktować instytucję warunkowego zawieszenia kary na podstawie art. 152 KK. W tym wypadku bowiem dochodzi do warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej w wyroku skazującym, a zatem zastosowania do tej kary środka probacyjnego, który potencjalnie mógł być orzeczony w tym wyroku.

przedterminowego zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności, jest zbliżona do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia części kary pozbawienia wolności¹³⁴. Tym, co jest wspólne dla obu tych instytucji, to założenie, że nie ma potrzeby wykonywania kary, jeżeli jej cele, szczególnie w zakresie prewencji indywidualnej, zostały osiągnięte. Tym, co je różni, jest natomiast to, że w przypadku zwolnienia z odbycia reszty kary ograniczenia wolności zwolnienie ma charakter bezwarunkowy i tym samym nie wiążą się z nim elementy probacyjne¹³⁵. Przypomnieć zaś trzeba, że z chwilą uprawomocnienia się kary łącznej nie jest możliwe udzielenie i kontynuowanie¹³⁶ przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty stanowiących jej podstawę kar jednostkowych, a otwiera się droga do zastosowania tej instytucji do kary łącznej¹³⁷. Analogiczną konsekwencję, jeśli chodzi o możliwość zastosowania instytucji z art. 83 KK, wywoła zatem sytuacja, w której kara ograniczenia wolności zostanie objęta węzłem kary łącznej. Z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia o karze łącznej zwolnienie z odbycia reszty kary ograniczenia wolności będzie mogło bowiem dotyczyć wyłącznie kary łącznej, o ile oczywiście będzie nią kara ograniczenia wolności. W sytuacji gdy jako kara łączna zostanie orzeczona kara pozbawienia wolności, instytucji tej nie będzie można zastosować w ogóle.

W tym stanie rzeczy należy stwierdzić, że uprawomocnienie się wyroku łącznego, na mocy którego objęto węzłem karę ograniczenia wolności, unicestwi możliwość przedterminowego zwolnienia z tej kary. Ten stan rzeczy powstanie również wtedy, gdy postępowanie w przedmiocie zwolnienia z reszty kary ograniczenia wolności zostało zainicjowane przed wszczęciem postępowania o wydanie wyroku łącznego.

W świetle powyższego wyводу należy postawić pytanie, czy sąd nie powinien wstrzymać się z wydaniem wyroku łącznego w przypadku, gdy postępowanie zainicjowane wnioskiem o zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności toczy się równolegle. Na to pytanie należy odpowiedzieć twierdząco. Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego nie powinno bowiem blokować możliwości skorzystania przez skazanego z instytucji, z których może on skorzystać na podstawie przepisów Kodeksu karnego. Problem polega jednak na tym, że brak w Kodeksie karnym, Kodeksie postępowania karnego czy Kodeksie karnym wykonawczym przepisu, który w powyższej sytuacji mógłby stanowić

¹³⁴ A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, W. Wróbel, A. Zoll. (red.), WK 2016, komentarz do art. 83, teza 1.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ Uwaga o kontynuacji była aktualna na gruncie stanu prawnego obowiązującego do dnia 30.6.2015 r. W aktualnym stanie prawnym nie ma bowiem możliwości łączenia kar pozbawienia wolności, co do których zastosowano środek probacyjny warunkowego przedterminowego zwolnienia (więcej na ten temat znajduje się w dalszej części pracy).

¹³⁷ Tak trafnie SA w Lublinie w post. z dnia 8.6.2015 r., II AKzW 273/05, LEX nr 270645.

podstawę wstrzymania procedowania w przedmiocie wyroku łącznego. Podstawy prawnej z treści przepisów ani Kodeksu karnego, ani Kodeksu postępowania karnego, ani też Kodeksu karnego wykonawczego wyczytać się jednak nie da. Wręcz przeciwnie – wszystko zdaje się prowadzić do zgoła odmiennych wniosków, a zwłaszcza obligatoryjny charakter wyroku łącznego i obowiązujące w postępowaniu karnym wykonawczym zasady, tj. wykonalność postanowień z chwilą wydania oraz fakt, że złożenie wniosku w postępowaniu wykonawczym nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, którego dotyczy¹³⁸.

Poważne problemy interpretacyjne w kontekście przesłanki „kary podlegającej wykonaniu” wywołują również kwestie związane z możliwością łączenia kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz kary pozbawienia wolności, co do której sąd zastosował warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Jeśli chodzi o karę pozbawienia wolności orzeczoną z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, to choć kara ta niewątpliwie nie ma statusu kary podlegającej wykonaniu, to jednak w określonych przez ustawodawcę przypadkach podlega łączeniu. Jest to możliwe na mocy wyraźnego odesłania zawartego w art. 85 § 2 KK, który, przypomnijmy, stanowi, że „podstawą orzeczenia kary łącznej są wymierzone i podlegające wykonaniu, z zastrzeżeniem art. 89, w całości lub w części kary lub kary łączne za przestępstwa, o których mowa w § 1”. Wbrew jednak temu, co mogłoby się *prima facie* wydawać, kwestie związane z możliwością orzekania kary łącznej na podstawie kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie mogą być uznane za niewywołujące wątpliwości.

Pierwszą kwestią, jaką należy przy tej okazji omówić, jest zakres odesłania zawartego w art. 85 § 2 KK. Chodzi mianowicie o odpowiedź na pytanie, czy odwołując się do art. 89 KK, ustawodawca dopuścił generalną możliwość łączenia kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na zasadach takich, jak kar podlegających wykonaniu, czy też odwołując się do art. 89 KK wskazał, że kara ta ulega łączeniu tylko w wypadkach wskazanych w przepisach art. 89 KK. Zdecydowanie opowiedzieć się należy za drugą opcją. Gdyby bowiem ustawodawca chciał, by kara pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania podlegała łączeniu na zasadach takich jak kary podlegające wykonaniu, przepisowi art. 85 § 2 KK nadałby zgoła inne brzmienie, np. „podstawą orzeczenia kary łącznej są wymierzone i podlegające wykonaniu w całości lub w części kary lub kary łączne za przestępstwa,

¹³⁸ W myśl art. 9 § 4 KKW „złożenie wniosku o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, którego wniosek dotyczy, chyba że sąd, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, postanowi inaczej. Postanowienie w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia nie wymaga uzasadnienia”.

o których mowa w § 1. Łączeniu podlegają również kary lub kary łączne pozbawienia wolności orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania”. Wyraźne odwołanie do art. 89 KK przesądza zaś, że kara ta podlega łączeniu tylko w ściśle określonych przypadkach. Przeciwno tej koncepcji można podnieść zarzut, że art. 89 KK nie jest jedyną jednostką redakcyjną zawierającą regulacje odnoszące się do możliwości łączenia kar pozbawienia wolności orzeczonych z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Tej kwestii dotyczy wszak również art. 89a KK. Zarzut ten byłby jednak chybiony. Artykuł 89a KK jest bowiem niczym innym jak regulacją dopełniającą unormowania zawarte w art. 89 KK, przy czym art. 89a § 1 KK stanowi *lex specialis* wobec art. 89 § 1 KK, natomiast dwa pozostałe przepisy (art. 89a § 2 i 3 KK) uzupełniają unormowania zawarte w art. 89 KK i art. 89a § 1 KK¹³⁹, przyznając sądowi kompetencję do orzeczenia kary grzywny na podstawie art. 71 § 1 KK w przypadku warunkowego zawieszenia kary łącznej pozbawienia wolności, choćby nie orzeczono jej za zbiegające się przestępstwa, oraz kompetencję do orzekania okresów próby i związanych z nimi obowiązków na nowo w przypadku zbiegu orzeczeń o okresach próby. Na taki charakter tych regulacji wskazuje również usytuowanie art. 89a KK. Przepis § 23 ust. 3 Zasad techniki prawodawczej¹⁴⁰ wyraźnie stanowi wszak, że „jeżeli od któregoś z elementów przepisu szczegółowego przewiduje się wyjątki lub któryś z elementów tego przepisu wymaga uściślenia, przepis formułujący wyjątki lub uściślenia zamieszcza się bezpośrednio po danym przepisie szczegółowym”. Z tej też przyczyny oczywistym jest, że odesłanie odwołujące się do art. 89 KK rozciąga się również na art. 89a KK, zwłaszcza że – o czym nie możemy zapominać – w przepisie art. 89a § 1 KK wyraźnie mowa jest o możliwości objęcia węzłem kary łącznej kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Powyższe uwagi prowadzą do konstatacji, że kara pozbawienia wolności orzeczona z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie nabywa statusu kary podlegającej łączeniu w innych układach sytuacyjnych, w tym również w przypadku, gdy pozostaje w zbiegu z karą ograniczenia wolności. Przepis art. 87 KK, do którego ani art. 85 KK, ani art. 89 KK zresztą się nie odwołują, określający zasady łączenia kary pozbawienia wolności z karą ograniczenia wolności, nie wspomina bowiem nic o możliwości łączenia kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Z tej też przyczyny pogląd wywodzący możliwość łączenia kary ograniczenia wolności z karą pozbawienia wolności warunkowo zawieszoną z faktu, że bezwzględna kara pozbawienia wolności jest

¹³⁹ Tak też P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89a, tezy 4–6.

¹⁴⁰ Załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20.6.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r., poz. 283.

karą tego samego rodzaju co kara pozbawienia wolności orzeczona z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, oraz tego, że w art. 85 KK zawarto odesłanie do art. 89 KK¹⁴¹, nie może być uznany za trafny. Przeszkoda, która uniemożliwia łączenie kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, nie wynika bowiem z tego, że karę tę uznaje się za karę odmiennego rodzaju od bezwzględnej kary pozbawienia wolności, ale z faktu, że nie jest to kara podlegająca wykonaniu. Przeszkoda ta z woli ustawodawcy ulega dezaktywacji jedynie w przypadkach określonych w art. 89 KK i art. 89a KK.

Przyjęcie poglądu, że kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie podlega łączeniu z karą ograniczenia wolności, może jednak prowadzić do rezultatów trudnych do zaakceptowania z punktu widzenia zasad słuszności. Wyobraźmy sobie bowiem sytuację dwóch skazanych na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, w stosunku do których w późniejszym okresie zapadają wyroki skazujące za przestępstwa pozostające z tym pierwszym w realnym zbiegu¹⁴², z tym że w stosunku do jednego ze skazanych jest to bezwzględna kara pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym roku, a w stosunku do drugiego kara ograniczenia wolności. W stosunku do pierwszego ze skazanych otwiera się droga do orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i to na zasadzie absorpcji, drugi ze skazanych, mimo że orzeczono wobec niego karę łagodniejszą, zostanie pozbawiony tej możliwości, a to oczywiście oznacza, że będzie musiał odbyć karę ograniczenia wolności.

Trudno również racjonalnie uzasadnić sytuację, w której sprawca w realnym zbiegu dopuszcza się trzech przestępstw, przy czym w stosunku do każdego z nich prowadzone jest odrębne postępowanie, które kończy się w następujący sposób:

- w postępowaniu zakończonym jako pierwsze zapada wyrok wymierzający karę ograniczenia wolności w wymiarze 6 miesięcy,
- w postępowaniu zakończonym jako drugie zapada wyrok wymierzający bezwzględną karę pozbawienia wolności w wymiarze 3 miesięcy pozbawienia.

Na podstawie tych dwóch kar sąd w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego orzeka karę łączną 4 miesięcy bezwzględnego pozbawienia wolności. Po uprawomocnieniu się wyroku łącznego zapada wyrok za trzecie z przestępstw, na mocy którego sąd wymierza oskarżonemu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W tej sytuacji w kolejnym postępowaniu o wydanie wyroku łącznego otwiera się zatem droga do orzeczenia kary

¹⁴¹ P. Kardas, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), WK 2016, komentarz do art. 87, teza 10.

¹⁴² Czyli zanim zapadł wyrok wymierzający karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i to oczywiście również na zasadzie absorpcji.

Takiej szansy byłby natomiast pozbawiony skazany, wobec którego w pierwszym postępowaniu zostałby wydany wyrok wymierzający karę bezwzględnego pozbawienia wolności, w drugim karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, na podstawie których to kar w wyroku łącznym orzeczonyby karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a po uprawomocnieniu się tego wyroku zapadłby wyrok za trzecie z przestępstw, w którym orzeczonyby karę ograniczenia wolności.

Pojawia się zatem pytanie, czy istnieje możliwość usunięcia tych trudnych do zaakceptowania konsekwencji w drodze odpowiedniej wykładni art. 87 i 89 KK.

Pewnym sposobem mogłoby być odwołanie się do reguł wnioskowań prawniczych, a ściślej mówiąc: do wnioskowania *a fortiori* – z większego na mniejsze. Można byłoby bowiem przyjąć, że skoro ustawodawca na mocy art. 89 § 1 KK zezwolił na to, by w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary (karę) pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i kary (karę) bezwzględnego pozbawienia wolności orzec karę łączną pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, to tym bardziej wolno to sądowi uczynić w sytuacji, gdy skazanemu wymierzono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i karę ograniczenia wolności. Rzecz jednak w tym, że art. 89 § 1 KK jest jedynie przepisem, który przyznaje sądowi kompetencję do warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej pozbawienia wolności w przypadku, gdy jej podstawą są kary pozbawienia wolności orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania lub kary pozbawienia wolności orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania i bezwzględne kary pozbawienia wolności. Kompetencja ta jest kwestią wtórną wobec kompetencji do łączenia kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, która jest karą niepodlegającą wykonaniu. Kompetencja do tego, by łączyć karę pozbawienia wolności orzeczoną z warunkowym zawieszeniem jej wykonania wynika bowiem z art. 85 § 2 KK, a wykładnia art. 85 § 2 KK poprzez odwołanie się do wnioskowania *a fortiori*, prowadząca do wniosku, że łączenie kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania także w wypadku, gdy kara ta miałaby być łączona z karą ograniczenia wolności, nie jest możliwa. Upoważnienie do łączenia kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, mimo że nie jest to kara podlegająca wykonaniu, ustawodawca przyznał bowiem poprzez wyraźne odesłanie do art. 89 KK, a przepis ten dotyczy wyłącznie sytuacji łączenia kar pozbawienia wolności. W Kodeksie karnym nie znajdziemy zaś przepisu, w którym ustawodawca uregulowałby kwestię łączenia kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszonyj z karą

ograniczenia wolności. Za takową regulację nie może być uznany art. 87 KK, który dotyczy wyłącznie kar bezwzględnych.

Brak jest również podstaw do stosowania art. 89 § 1 KK w sytuacji zbiegu kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania z karą ograniczenia wolności na zasadzie analogii. Po pierwsze bowiem tylko wtedy, gdyby w sytuacji takowego zbiegu wyłączną karą, jaką można byłoby orzec, była kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, analogia byłaby analogią na korzyść sprawcy, a tylko taka analogia jest na gruncie prawa karnego dopuszczalna¹⁴³. Rzecz jednak w tym, że przepis art. 89 § 1 KK nie nakazuje wymierzania w przypadku zbiegu kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i bezwzględnej kary pozbawienia wolności kary łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a nadto umożliwia to tylko w sytuacji, gdy kara łączna nie przekracza roku, jeżeli sprawca w czasie popełnienia każdego z tych przestępstw nie był skazany na karę pozbawienia wolności i jest to wystarczające do osiągnięcia wobec niego celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.

Nie należy również zapominać, że „zasadniczą przesłanką sięgania do analogii jest podobieństwo stanów faktycznych przy tym samym motywie legislacyjnym (*ratio legis*)”¹⁴⁴. Nie budzi zaś wątpliwości, że *ratio legis* przepisu art. 87 § 1 KK wprowadzającego wyjątek od łączenia kar jednorodząjowych stanowi brak możliwości równoczesnego wykonywania tych kar¹⁴⁵. Uznawanie zatem, że możliwe jest łączenie kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszony i kary ograniczenia wolności, całkowicie rozmijałoby się z celem tej regulacji.

W tym stanie rzeczy nie budzi wątpliwości, że i wnioskowanie z analogii nie może doprowadzić do konstatacji, że na gruncie obecnie obowiązującego Kodeksu karnego kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania podlega łączeniu z karą ograniczenia wolności.

Z powyższego wynika zatem, że w aktualnie obowiązującym stanie prawnym nie ma możliwości połączenia kary ograniczenia wolności oraz kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, dopóki oczywiście sąd nie zarządzi wykonania tej ostatniej¹⁴⁶. Prowadzi to w wielu wypad-

¹⁴³ L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010, s. 225.

¹⁴⁴ Uchw. SN (7) z dnia 11.10.1991 r., III CZP 37/91, LEX nr 3702.

¹⁴⁵ Ł. Pohl, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red.), Legalis 2016, komentarz do art. 87 KK, A pkt 4; wyr. SN z dnia 9.7.2003 r., III KK 276/03, LEX nr 83970.

¹⁴⁶ Tak trafnie: J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzošek (red.), WK 2016, komentarz do art. 87 KK, teza 2; Ł. Pohl, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 87 KK, B pkt 4; Odmienne: M. Bielski, [w:] *Nowelizacja...*, *op. cit.*, s. 537, P, teza 4; P. Kardas, [w:] *Nowelizacja...*, *op. cit.*, s. 585, 595–597; P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 87, teza 4; S. Żółtek, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, *Komentarz do art. 32–116*, M. Królikowski, R. Zawłocki, (red.), Legalis 2015, komentarz do art. 87, II, pkt 5.

kach do trudnych do zaakceptowania konsekwencji, ale do wyeliminowania tego stanu rzeczy konieczna jest decyzja ustawodawcy. Rezultatu tego nie da się bowiem osiągnąć w drodze zabiegów wykładniczych.

Kolejny problem na gruncie ustawowego pojęcia „kary podlegającej wykonaniu” dotyczy kary pozbawienia wolności, z której sprawca został warunkowo przedterminowo zwolniony. Istotą środka probacyjnego w postaci warunkowego przedterminowego zwolnienia jest „rezygnacja z kontynuowania wykonywania orzeczonej kary pozbawienia wolności i dalszego pobytu skazanego w zakładzie karnym przed upływem końcowego terminu jej wykonywania, jaki wynika z wyroku sądu. Z uwagi na warunkowość tego zwolnienia łączy się ono zawsze z wyznaczeniem okresu próby”¹⁴⁷. Z powyższego wynika zatem, że kara pozbawienia wolności, z której sprawca został warunkowo zwolniony, podobnie jak kara pozbawienia wolności, co do której zastosowano środek probacyjny w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary, nie może być uznana za karę podlegającą wykonaniu. Mając na uwadze fakt, że ustawodawca nie wprowadził wyjątku, na podstawie którego mimo braku cechy „wykonalności” możliwe byłoby łączenie kary pozbawienia wolności, z odbywania której skazany został warunkowo przedterminowo zwolniony, należy uznać, że kara ta, dopóki warunkowe przedterminowe zwolnienie nie zostanie odwołane, nie będzie podlegała łączeniu¹⁴⁸. Opowiadając się za tym poglądem, nie można jednak nie zwrócić uwagi na brzmienie art. 82 § 2 KK, który stanowi, że „w wypadku objęcia wyrokiem łącznym kary, z której odbywania skazany został warunkowo zwolniony, na poczet orzeczonej kary łącznej zalicza się jedynie okres faktycznego odbywania kary”. Z przepisu tego w sposób wyraźny wynika bowiem, że możliwa jest sytuacja, w której dojdzie do objęcia węzłem kary łącznej kary pozbawienia wolności, z odbycia której skazany został warunkowo przedterminowo zwolniony, i określa konsekwencje tego stanu rzeczy. W naszej ocenie jednak obecność tej regulacji w Kodeksie karnym jest niewystarczająca do tego, by uznać, że w obecnym stanie prawnym kara pozbawienia wolności, z której skazany został warunkowo przedterminowo zwolniony, jest karą podlegającą wykonaniu, a tym samym podlegającą łączeniu. Przede wszystkim – w przeciwieństwie do kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania – ustawodawca nie zawarł w kodeksie karnym regulacji przyznającej sądowi kompetencję do łączenia kary pozbawienia wolności, z odbywania której skazany warunkowo przedterminowo zwolniony. Za takową regulację nie może być bowiem uważany przepis

¹⁴⁷ V. Konarska-Wrzosek, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, V. Konarska-Wrzosek (red.), WK 2016, komentarz do art. 77, teza 2.

¹⁴⁸ Tak: J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, teza 5; J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, teza 10; Odmienne P. Kardas, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, tezy 70 i 71.

art. 82 § 2 KK, który określa jedynie konsekwencje decyzji o połączeniu. Można byłoby co prawda próbować wywodzić wskazaną kompetencję właśnie z tego artykułu, wskazując, że skoro ustawodawca określa konsekwencje łączenia kar, to siłą rzeczy musi również dopuszczać możliwość ich łączenia, ale w naszej ocenie tego rodzaju wnioskowanie byłoby dopuszczalne (choć mając na uwadze stanowcze brzmienie art. 85 § 2 KK i tak wątpliwe), gdyby art. 82 § 2 KK został wprowadzony do Kodeksu karnego równocześnie ze znowelizowanym brzmieniem art. 85 KK lub później. Tak jednak nie było. Przepis art. 82 § 2 KK w aktualnie obowiązującym brzmieniu wszedł bowiem w życie w dniu 1.1.2012 r., a zatem w stanie prawnym, gdy nie istniało ograniczenie w postaci łączenia wyłącznie kar podlegających wykonaniu. W naszej ocenie zatem ewidentny konflikt pomiędzy przepisami art. 85 § 2 KK i art. 82 § 2 KK należy rozstrzygać na zasadzie *lex posteriori derogat legi priori* i przyjąć, że z chwilą wejścia w życie art. 85 § 2 KK, który wykluczył możliwość łączenia kar niepodlegających wykonaniu (za wyjątkiem sytuacji opisanych w art. 89 KK i art. 89a KK), doszło do uchylenia art. 82 § 2 KK¹⁴⁹. Dla uzyskania zupełnej jasności w tej sferze ustawodawca powinien jednak w przyszłości wprost dokonać takiego uchylenia.

Po omówieniu zagadnień związanych z kwestią prawomocności i wykonalności orzeczeń oraz charakterem kar pozbawienia wolności, co do których sąd zastosował środki probacyjne, przedmiotem rozważań należy uczynić zagadnienie statusu kary wymierzonej na mocy prawomocnego wyroku, którego wykonalność została jednak w całości lub w części wstrzymana, np. na podstawie art. 532 § 1 KPK czy art. 9 § 4 KKW. W doktrynie został bowiem wyrażony pogląd, że i w tym przypadku kara nie ma statusu kary podlegającej wykonaniu¹⁵⁰. W naszej ocenie jednak pogląd ten jest nietrafny. Postanowienie o wstrzymaniu wykonania orzeczenia jedynie czasowo, z powodu oczekiwania na wynik innego postępowania, wstrzymuje wykonanie zawartych w orzeczeniu rozstrzygnięć, a tym samym nie pozbawia kary statusu kary podlegającej wykonaniu. Sytuacja, wywołana mocą takiego orzeczenia, jest przy tym sytuacją rodzajowo odmienną od sytuacji wywołanej orzeczeniem, na mocy którego zastosowano środek probacyjny w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary czy warunkowego przedterminowego zwolnienia, które bez konieczności wydawania dalszych rozstrzygnięć pozbawia karę statusu wykonalności, uzależniając trwałość wywołanego przez to orzeczenie stanu rzeczy od pozytywnego upływu okresu próby. Należy przy tym zaznaczyć, że przywrócenie karze, co do której zastosowano wspomniane środki probacyjne, statusu kary podlegającej wykonaniu uzależnione

¹⁴⁹ Zgodnie z utrwalonym w doktrynie poglądem norma późniejsza uchyla niezgodną z nią normę wcześniejszą pod warunkiem, że ma nie niższą od tej ostatniej moc prawną – L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów*, Toruń 2002, s. 363–366.

¹⁵⁰ J. Lachowski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, teza 5.

jest od wydania przez sąd kolejnego postanowienia będącego konsekwencją negatywnej weryfikacji okresu próby. Stan rzeczy wywołany wstrzymaniem wykonalności orzeczenia (czy w całości, czy w części dotyczącej kary – art. 568 KPK) jest już zaś z mocy tego orzeczenia stanem przejściowym. To, czy po okresie jego obowiązywania orzeczenie, które zostało wstrzymane, będzie wykonywane czy też nie i ewentualnie przez jaki okres, uzależnione będzie od decyzji sądu lub innego organu (ułaskawienie). Dopóki jednak wspomniana decyzja nie zostanie wydana, nie sposób twierdzić, że kara wymierzona tym orzeczeniem nie ma charakteru kary podlegającej wykonaniu. Status ten ma ona bowiem nadal. Wstrzymany jest jedynie proces jej wykonywania. Charakteru kary podlegającej wykonaniu nie traci również kara, której wykonanie sąd odroczył lub w wykonaniu której zarządził przerwę¹⁵¹. Postanowienia te – w przeciwieństwie do orzeczeń, na mocy których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary czy też warunkowo przedterminowo zwolnił skazanego z odbycia reszty kary pozbawienia wolności – nie oznaczają uzależnionej od pozytywnego upływu okresu próby rezygnacji z wykonania kary, a jedynie wstrzymują, na określony w tych postanowieniach okres, proces wykonywania owej kary.

3.3. Kary niepodlegające łączeniu na podstawie art. 85 § 3 i 3a KK

Mimo zaistnienia wszystkich warunków określonych w art. 85 § 1–2 KK orzeczenie kary łącznej nie zawsze będzie możliwe. Ustawodawca wprowadził bowiem regulacje uniemożliwiające orzeczenie kary łącznej w przypadku przestępstw popełnionych w określonym układzie sytuacyjnym opartym na relacji czasu popełnienia tychże przestępstw do czasu odbywania kary/kary łącznej za przestępstwa wcześniej popełnione.

Zgodnie bowiem z art. 85 § 3 KK, „jeżeli po rozpoczęciu, a przed zakończeniem wykonywania kary lub kary łącznej sprawca popełnił przestępstwo, za które orzeczono karę tego samego rodzaju lub inną podlegającą łączeniu, orzeczona kara nie podlega łączeniu z karą odbywaną w czasie popełnienia czynu”.

Przepisu tego nie można uznać za sformułowany poprawnie mimo tego, że jego treść w stosunku do pierwotnego brzmienia została zmieniona i to właśnie z tej przyczyny, że poprzednie brzmienie tej regulacji wywoływało istotne wątpliwości interpretacyjne. Przypomnijmy, że przed wejściem w życie nowelizacji z dnia 11.3.2016 r.¹⁵², tj. do dnia 14.4.2016 r. przepis art. 85 § 3 KK miał

¹⁵¹ Odmienne *ibidem*.

¹⁵² Ustawa z dnia 11.3.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 437.

następujące brzmienie: „podstawą orzeczenia jednej kary łącznej nie może być kara wymierzona za przestępstwo popełnione po rozpoczęciu, a przed zakończeniem wykonywania innej kary podlegającej łączeniu z karą wykonywaną w chwili popełnienia przestępstwa, lub karą łączną, w skład której wchodzi kara, która była wykonywana w chwili popełnienia czynu”. Wbrew jednak założeniom projektodawców¹⁵³ zmiana dokonana na mocy noweli marcowej nie ma charakteru zmiany redakcyjnej, ale jest to zmiana merytoryczna¹⁵⁴. Przede wszystkim należy bowiem zauważyć, że na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego węzłem jednej kary łącznej nie można było objąć **kary wykonywanej** w czasie popełnienia przestępstwa z karą za to przestępstwo orzeczoną, a aktualnie węzłem tejsze kary nie może być objęta **kara odbywana** w czasie popełnienia przestępstwa. Honorując założenie racjonalności prawodawcy, pojęcie „odbywanie kary” nie może na gruncie art. 85 § 3 KK być utożsamiane z pojęciem „wykonywanie kary”. Oba zwroty języka prawnego wyrażają „własną” treść normatywną (zakaz wykładni synonimicznej) i żaden z nich nie może być potraktowany *per non est*. Odbywanie kary pozostaje jedną z form wykonywania kar wymienionych w art. 32 KK, jednak nie wszystkich. Wykonywanie kary jest zatem pojęciem nadrzędnym wobec terminu odbywanie.

Niewątpliwie karą, której się nie odbywa, a którą się wykonuje, jest kara grzywny. Formami wykonania kary grzywny są: dobrowolne uiszczenie grzywny przez skazanego, egzekucja sądowa, praca społecznie użyteczna, zastępcza kara pozbawienia wolności, rozłożenie grzywny na raty i umorzenie grzywny¹⁵⁵. Powyższe oznacza, że przeszkoda z art. 85 § 3 KK, a w konsekwencji i z art. 85 § 3a KK nie uaktualni się na gruncie kary grzywny. Z tego też powodu nawet jeśli skazany popełni przestępstwo, np. w czasie toczącej się wobec niego egzekucji sądowej zmierzającej do wyegzekwowania wcześniej orzeczonej kary grzywny, i zostanie skazany za to przestępstwo również na karę grzywny, możliwe będzie połączenie tych kar. Pewne wątpliwości mogą natomiast powstać w sytuacji, gdy sprawca popełni przestępstwo w czasie wykonywania zastępczej kary pozbawienia wolności orzeczonej za grzywnę. Wykonywanie kary zastępczej pozbawienia wolności następuje bowiem niewątpliwie przez jej odbywanie. Należy jednak stwierdzić, że skoro możliwe jest łączenie tylko kar zasadniczych, a karę grzyw-

¹⁵³ Z uzasadnienia projektu ustawy wynika bowiem, że propozycja ukształtowania na nowo treści dotychczasowego art. 85 § 3 KK wynikała z uzasadnionych wątpliwości co do językowej poprawności poprzedniej redakcji, wobec czego zaproponowano, aby dotychczasowy przepis art. 85 § 3 KK został rozdzielony na dwie jednostki redakcyjne.

¹⁵⁴ Odmienne M. Gałązka, która wskazuje, że „wprowadzone tą nowelizacją przepisy art. 85 § 3 i 3a KK nie stanowią zmiany merytorycznej, lecz (kolejną) próbę dostosowania treści dotychczasowego art. 85 § 3 KK do stawianych mu celów” – M. Gałązka, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Legalis 2017, komentarz do art. 85, pkt II, ppkt 3.

¹⁵⁵ K. Postulski, *Orzekanie i wykonywanie...*, *op. cit.*, s. 47.

ny jako taką się wykonuje (odbywanie zastępczej kary pozbawienia wolności jest wszak formą jej wykonywania), także i w tej sytuacji nie zaistnieje przeszkoda, o której mowa w powołanych wyżej przepisach.

Przeszkody wskazywane w przepisach art. 85 § 3 i 3a KK mogą się zatem zaktualizować wyłącznie na gruncie kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności, które wykonuje się przez odbywanie¹⁵⁶. Niezwykle ważne dla ustalenia, czy wskazana przeszkoda się zaktualizowała, jest prawidłowe oznaczenie momentu rozpoczęcia wykonywania kary. Terminy te określają przepisy Kodeksu karnego wykonawczego. Wśród nich najważniejsze znaczenie mają:

- 1) art. 43k § 6 KKW, zgodnie z którym rozpoczęcie wykonywania dozoru elektronicznego następuje z dniem, w którym wobec skazanego uruchomiono środki techniczne niezbędne do wykonywania kary w tym systemie;
- 2) art. 80a KKW, w myśl którego początek wykonywania kary pozbawienia liczy się od dnia:
 - przyjęcia skazanego lub ukaranego, który zgłosił się do odbycia kary,
 - zatrzymania skazanego lub ukaranego, który został doprowadzony do odbycia kary,
 - wprowadzenia do wykonania orzeczenia w stosunku do osoby pozbawionej wolności
– chyba że ustawa stanowi inaczej;
- 3) art. 57a § 1 i 2 KKW, w myśl których rozpoczęcie odbywania kary w formie określonej w art. 34 § 1a pkt 1 KK następuje w dniu, w którym skazany przystąpił do wykonywania wskazanej pracy, a rozpoczęcie odbywania kary w formie określonej w art. 34 § 1a pkt 4 KK następuje w pierwszym dniu okresu, w którym dokonuje się potrącenia skazanemu z wynagrodzenia za pracę.

Oznacza to, że zanim do rozpoczęcia wykonywania kary, zgodnie z przepisami Kodeksu karnego wykonawczego nie dojdzie, to choćby orzeczenie było już skierowane do wykonania, a przyczyny opóźnień w rozpoczęciu wykonywania kary nie leżały po stronie organów postępowania wykonawczego, ale innych podmiotów, w tym nawet samego skazanego, przeszkoda z art. 85 § 3 KK nie powstanie. Można mieć wątpliwości co do trafności takiego rozwiązania, które zdaje się premiować sprawców celowo opóźniających wykonanie orzeczonej wobec nich kary, ale powyższe zastrzeżenia i tak są dużo mniejszego kalibru niż te, do jakich prowadzi analiza przepisu art. 85 § 3 KK przez pryzmat instytucji i zjawisk wstrzymujących lub przerywających odbywanie kary.

¹⁵⁶ Zob. w szczególności art.: 43i § 4 KKW, 43la § 1 KKW, 57a § 1 i 2 KKW, art. 80a pkt 1 i 2 KKW.

Trzeba bowiem stwierdzić, że skoro ustawodawca wyraźnie wskazał, że przeszkoda z art. 85 § 3 KK uniemożliwia połączenie kary orzeczonej za przestępstwo z karą odbywaną w czasie jego popełnienia, przeszkoda ta nie zaistnieje, jeśli kara ta po uprzednim wprowadzeniu jej do wykonania, w chwili popełnienia przez skazanego kolejnego przestępstwa, nie będzie przez skazanego odbywana. I mimo że taki sposób interpretacji jest sprzeczny z zakładanym przez ustawodawcę celem, jaki miała spełnić wskazana regulacja¹⁵⁷, to jednak zasadniczo nie można od niego odstąpić. Przepis ten ma bowiem charakter wyjątkowy i w związku z tym nie może być wykładany rozszerzająco, zwłaszcza że w tym przypadku byłaby to wykładnia co do zasady na niekorzyść skazanego¹⁵⁸.

Przed przystąpieniem do rozważań ściśle dotyczących tej kwestii, dla zupełności wywodu należy wskazać, że bez wątplenia przeszkoda z art. 85 § 3 KK nie aktualizuje się w przypadku, gdy skazany popełni kolejne przestępstwo w czasie, gdy wykonanie wcześniej orzeczonej kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności odroczone. Jest to jednak oczywiste, gdyż odroczenie wykonania kary może nastąpić tylko wtedy, gdy skazany nie rozpoczął jeszcze odbywania kary¹⁵⁹.

Z brzmienia art. 85 § 3 KK wynika jednak również, że statuowana przezeń przeszkoda w orzekaniu kary łącznej nie będzie dotyczyła nadto takich przypadków, w których sprawca popełni przestępstwa w czasie przerwy w odbywaniu kary. Niewątpliwie jest bowiem, że w czasie przerwy skazany kary nie odbywa –

¹⁵⁷ W uzasadnieniu Projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wskazano, że „jedynym instrumentem wyłączającym w pewnym zakresie łączenie kar jednorodzących lub innych podlegających łączeniu jest proponowany art. 85 § 3 KK, wedle którego podstawą orzeczenia jednej kary łącznej nie może być kara wymierzona za przestępstwo popełnione przed zakończeniem wykonywania innej kary podlegającej łączeniu oraz ta kara lub kara łączna, w skład której wchodzi. Ma on zapobiegać sytuacjom, w których skazany na surową karę pozbawienia wolności (jednostkową lub łączną), zbliżającą się do górnej granicy zagrożenia, przed zakończeniem odbywania aktualnej kary mógłby popełnić nawet przestępstwa o znacznej szkodliwości społecznej, a kary za nie wymierzone w ogóle lub jedynie w minimalnym stopniu wpływałyby (z uwagi na niemożność przekroczenia górnej granicy rodzajowej kary) na rozmiar kary pozostającej mu jeszcze do odbycia. Innym refleksem tej swoistej bezkarności byłby niewątpliwie fakt, że skazanym zależałoby w opisanej sytuacji na prawnym, bądź nawet bezprawnym odwołaniu w czasie zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności”. Druk sejmowy nr 2393 z dnia 15.5.2014 r. – Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wraz z projektami aktów wykonawczych, s. 18–19 uzasadnienia.

¹⁵⁸ Przepis art. 85 § 3 KK, uwzględniając jego brzmienie, odnosił się będzie do skazanych na bezwzględne kary pozbawienia wolności oraz do skazanych na kary ograniczenia wolności. Tacy skazani – czego dowodzi obserwacja praktyki – korzystają na zastosowaniu wobec nich instytucji kary łącznej, gdyż wymierzana jest ona w przytłaczającej większości na zasadzie asperacji lub absorpcji. Nigdy zaś nie mogą na wymierzeniu kary łącznej „stracić”, skoro w najgorszym razie wymiar tej kary oparty będzie na zasadzie kumulacji. Stąd też uprawnione jest stanowisko, że regulacja art. 85 § 3 KK wprowadza unormowania w założeniu niekorzystne dla skazanych.

¹⁵⁹ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, WK 2015, komentarz do art. 62, teza 1; K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, WK 2016, komentarz do art. 62, teza 1, komentarz do art. 151, teza 1.

w tym tkwi zresztą istota tej instytucji¹⁶⁰. Z tych samych względów wskazana negatywna przesłanka do łączenia kar nie zachodzi, gdy przestępstwo zostaje popełnione w czasie, gdy wcześniej orzeczona wobec sprawcy kara nie jest wykonywana na skutek wstrzymania wykonania orzeczenia (tak w całości, jak i w części dotyczącej teże kary).

Przeszkoda, o której mowa w art. 85 § 3 KK, zaktualizuje się natomiast w przypadku, gdy sprawca popełni przestępstwo w czasie korzystania z zezwolenia na widzenie bez dozoru, poza obrębem zakładu karnego, z osobą najbliższą lub osobą godną zaufania, na okres nieprzekraczający jednorazowo 30 godzin (art. 138 § 1 pkt 7 KKW), zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego bez dozoru, na okres nieprzekraczający jednorazowo 14 dni (art. 138 § 1 pkt 8 KKW). Zezwolenia te są bowiem nagrodami, z których skazany korzysta właśnie w czasie odbywania kary, co wynika wyraźnie z treści art. 137 KKW¹⁶¹. Tak samo, na gruncie art. 85 § 3 KK, należy traktować przepustki, o których mowa w art. 91 pkt 7 KKW oraz art. 92 pkt 9 KKW, z których skazany z mocy prawa może korzystać w czasie odbywania kary w zakładzie karnym typu otwartego i półotwartego. Trzeba przy tym zaznaczyć, że zgodnie z art. 140 § 4 KKW (art. 140 § 4 KKW w zw. z art. 93 KKW) zasadniczo czasu przebywania skazanego poza zakładem karnym, na podstawie wskazanych zezwoleń i przepustek, nie odlicza się od okresu odbywania kary, chyba że sędzia penitencjarny zarządzi inaczej w wypadku, gdy skazany w tym czasie nadużył zaufania. Należy jednak stwierdzić, że owo – następujące *ex post* – odliczenie nie powoduje, że z chwilą jego dokonania upada przeszkoda z art. 85 § 3 KK. Dokonanie owego odliczenia nie stanowi bowiem formy uznania, że w tym czasie skazany nie odbywał kary, ale zastosowanie wobec skazanego swoistej sankcji za to, że z przepustki/zezwoleń na opuszczenie zakładu karnego korzystał niewłaściwie¹⁶². Trafnie zatem wskazuje się w doktrynie, że z art. 140 § 4 KKW można wyprowadzić wniosek, iż zachowanie skazanego także w czasie korzystania

¹⁶⁰ Wynika to bardzo wyraźnie z regulacji statuujących instytucję przerwy. I tak np. z art. 63 § 1 KKW wynika, że jeżeli stan zdrowia skazanego uniemożliwia wykonanie kary ograniczenia wolności, sąd udziela przerwy w odbywaniu kary do czasu ustania przeszkody. Zgodnie natomiast z § 2 tego artykułu sąd może udzielić przerwy w odbywaniu kary ograniczenia wolności do roku ze względów, o których mowa w art. 62 § 1 KKW. Z art. 153 § 1 KKW wynika natomiast, że sąd penitencjarny udziela przerwy w wykonaniu kary w wypadku określonym w art. 150 § 1 do czasu ustania przeszkody. W myśl art. 153 § 2 KKW sąd penitencjarny może udzielić przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, jeżeli przemawiają za tym ważne względy rodzinne lub osobiste. Przepisy art. 151 § 3–5 stosuje się odpowiednio.

¹⁶¹ Przepis ten stanowi bowiem, że skazanemu wyróżniającemu się dobrym zachowaniem w czasie odbywania kary mogą być przyznawane nagrody. Nagroda może być również przyznana skazanemu w celu zachęcenia skazanego do poprawy zachowania.

¹⁶² Uznanie, że wskazane odliczenie prowadzi do upadku przeszkody z art. 85 § 3 KKW, prowadziłoby zresztą *ad absurdum*, gdyż oznaczałoby dawanie sprawcy premii za to, że korzystając z przepustki lub nagrody nadużył zaufania.

z przepustek lub zezwoleń może być oceniane z punktu widzenia zasad nagradzania i karania dyscyplinarnego¹⁶³, a to potwierdza słuszność wnioskowania, że w czasie korzystania z przepustek i zezwoleń skazany odbywa karę. Kolejnym argumentem przemawiającym za trafnością przywołanego poglądu jest to, że w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 21.12.2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności¹⁶⁴ zawarto przepis o treści: „korzystając z przepustek lub zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego, skazany używa własnej odzieży, bielizny i obuwia. Jeżeli są one zniszczone lub nieodpowiednie ze względu na porę roku, zakład karny wydaje w tym celu skazanemu do użytku odpowiednie odzież, bieliznę lub obuwie” (§ 36). Zarówno brzmienie tej regulacji, jak i fakt, że została umieszczona w akcie prawnym poświęconym wykonywaniu kary pozbawienia wolności, wskazują, że choć w czasie korzystania z owych zezwoleń lub przepustek skazany przebywa poza zakładem karnym, to jednak nie przestaje odbywać kary pozbawienia wolności. Nie można również zapominać, że podczas korzystania ze zwolnień i przepustek skazany podlega określonym rygorom wynikającym zarówno wprost z przepisów prawa, jak i ze zobowiązań nałożonych nań przez dyrektora zakładu karnego (art. 140 § 1–3 KKW w zw. z art. 93 KKW). Przeszkoda z art. 85 § 3 KK zaktualizuje się oczywiście również w przypadku, gdy skazany popełni przestępstwo w czasie korzystania z zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego pod konwojem funkcjonariusza Służby Więziennej, osoby godnej zaufania lub samodzielnie na podstawie art. 141 § 1 KKW bądź też w czasie korzystania z zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego na podstawie art. 165 § 2 KKW.

Największe wątpliwości interpretacyjne budzi jednak ocena sytuacji, w której skazany popełnia przestępstwo w czasie, gdy faktycznie nie odbywa kary z tego powodu, że poza zakładem karnym przebywa nielegalnie, np. na skutek niepowrócenia do zakładu karnego po upływie okresu udzielonej przerwy, przepustki, zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego czy też ucieczki z zakładu karnego. Podkreślenia wymaga, że zachowania te są nie tylko nielegalne, ale i (w określonych okolicznościach) stanowią czyny zabronione pod groźbą kary przez obowiązujący Kodeks karny. Przepis art. 242 § 1 KK stanowi bowiem, że „kto uwalnia się sam, będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. Karze grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku podlega natomiast ten, „kto korzystając z zezwolenia na czasowe opusz-

¹⁶³ K. Postulski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 140, teza 8.

¹⁶⁴ Dz. U. poz. 2231.

czenie zakładu karnego lub aresztu śledczego bez dozoru albo zakładu psychiatrycznego dysponującego warunkami podstawowego zabezpieczenia, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu” oraz ten, „kto, korzystając z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, bez usprawiedliwionej przyczyny nie powróci do zakładu karnego najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie wyznaczonego terminu” (art. 242 § 2 i 3 KK).

Przyjęcie interpretacji skutkującej uznaniem, że osoba, która uciekła z zakładu karnego lub do niego nie powróciła w wyznaczonym terminie, i w czasie nielegalnego pobytu poza zakładem karnym dopuściła się przestępstwa, korzysta z dobrodziejstwa łączenia kar w przeciwieństwie do osoby, która czynu tego dopuściła się, pozostając w zakładzie karnym, niewątpliwie musi zostać uznane za prowadzące do absurdalnych i niemożliwych do zaakceptowania konsekwencji. Absurdalność ta staje się jeszcze bardziej rażąca, gdy uświadomimy sobie, że przy tej wykładni kara wymierzona za przestępstwo z art. 242 § 1, 2 lub 3 KK mogłaby podlegać łączeniu z karą, której odbywania w zakładzie karnym skazany chciał uniknąć, podejmując opisane w tych przepisach zachowania. Kierując się zatem jedną z najstarszych dyrektyw wykładni, jaką jest *argumentum ad absurdum*¹⁶⁵, wykładnię taką należy odrzucić. Problem, jaki, przyjąwszy ten sposób interpretacji, należy rozstrzygnąć, sprowadza się natomiast do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy rezultat w postaci niemożności łączenia kar wynikający z art. 85 § 3 KK powstanie zawsze, gdy już po wprowadzeniu kary do wykonania skazany swoim nielegalnym zachowaniem doprowadzi do sytuacji, w której kara ta nie będzie przez niego faktycznie odbywana, czy też wyłącznie wówczas, gdy doprowadzi do tego czynem będącym przestępstwem. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia ma bardzo poważne implikacje praktyczne. Od niego zależeć będzie bowiem np. to, czy kara wymierzona za przestępstwo popełnione przez skazanego dnia następnego po upływie wyznaczonego mu terminu stawiennictwa do zakładu karnego w związku z zakończeniem przerwy będzie podlegała łączeniu z karą, w odbywaniu której przerwa ta została udzielona.

W naszej ocenie każda sytuacja, w której osoba celowo uchylająca się od odbycia kary poprzez nielegalne, a więc nie tylko przestępcze zabiegi, unikałaby dzięki temu konsekwencji z art. 85 § 3 KK, jawi się jako absurdalna i niemożliwa do zaakceptowania. W związku z tym zdecydowanie opowiadamy się za stanowiskiem, iż rezultat w postaci niemożności łączenia kar wynikający z art. 85 § 3 KK powstanie zawsze, gdy już po wprowadzeniu kary do wykonania skazany swoim nielegalnym zachowaniem doprowadzi do sytuacji, w której kara ta nie będzie przez niego faktycznie odbywana. Pogląd ten można byłoby co praw-

¹⁶⁵ Zob. szerzej: L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 150–151.

da próbować zwalczać, podnosząc argument, że tego rodzaju konsekwencji unika przecież sprawca, który opóźnia rozpoczęcie wykonywania kary, ale w naszej ocenie zarzut ten nie jest wystarczający do podważenia trafności zajętego przez nas stanowiska. Należy bowiem wskazać, że stan rzeczy, do którego odwołuje się ów argument, choć również trudny do zaakceptowania, wynika przede wszystkim ze stanowczo brzmiących przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, które precyzyjnie określają moment rozpoczęcia wykonywania kary, uwzględniając sytuacje, w których skazany swoim zachowaniem opóźnia go w czasie¹⁶⁶. Z tego też powodu odmienna wykładnia art. 85 § 3 KK w początkowym jego fragmencie nie jest niemożliwa.

Konkludując, wskazujemy, że przeszkoda z art. 85 § 3 KK uaktualni się również wtedy, gdy skazany po wprowadzeniu kary do wykonania własnym bezprawnym zachowaniem spowoduje, iż nie będzie jej odbywał¹⁶⁷.

Artykuł 85 § 3a KK, który uzupełnia regulację zawartą w poprzedzającym go paragrafie, stanowi, że „jeżeli kara wykonywana lub orzeczona, o której mowa w § 3, stanie się następnie podstawą orzeczenia kary lub kar łącznych, zakaz łączenia kar odnosi się również do tej kary lub kar łącznych”.

Pod pojęciem „kary wykonywanej” użytym na gruncie art. 85 § 3a KK należy oczywiście rozumieć karę, w czasie odbywania której sprawca popełnił przestępstwo. Karą orzeczoną jest natomiast kara za to przestępstwo wymierzona. Oznacza to, że przepis art. 85 § 3a KK rozciąga zakaz łączenia wynikający z art. 85 § 3 KK na kary łączne, których podstawą stała się kara wykonywana lub kara orzeczona. Z powyższego wynika, że za każdym razem – podejmując decyzję w przedmiocie orzeczenia kary łącznej – sąd będzie zobowiązany szczegółowo badać daty popełnienia poszczególnych przestępstw, za które wymierzono kary, których połączenie rozważa, i okresy odbywania kar orzeczonych za owe

¹⁶⁶ Zob. np.: art. 80a pkt 2 KKW.

¹⁶⁷ Podobny pogląd na gruncie biegu okresu, na jaki orzeczono środek karny w postaci pozbawienia praw publicznych, wyraził J. Lachowski, który stwierdził, że podobnie należy potraktować skazanych, którzy samowolnie opuszczają zakład karny. W takim wypadku nie zachodzi żadna przerwa w wykonywaniu kary pozbawienia wolności. Przyjąć więc należy, iż skazany mimo tego, że nie przebywa w zakładzie karnym, to z formalnoprawnego punktu widzenia i tak ją odbywa, co w konsekwencji powoduje zawieszenie biegu terminu, na jaki orzeczono omawiany środek karny. W przeciwnym wypadku odnosilby on korzyść z ucieczki w postaci skrócenia okresu pozbawienia praw publicznych, co pozostawałoby w sprzeczności z istotą oraz celem tego środka karnego – J. Lachowski, *Pozbawienie praw publicznych w kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 2003, nr 10, s. 67–68. Odmienny pogląd wyraził natomiast SN w post. z dnia 17.5.1990 r., V KZP 5/90, LEX nr 21016, gdzie stwierdził, że w myśl art. 38 § 1 KKW karę pozbawienia wolności wykonuje się w zakładach karnych i tylko pobyt w nich uważany jest za odbywanie kary. Skoro skazany w wypadku udzielenia przerwy lub przerw w karze czy ucieczki nie przebywa w zakładzie karnym, nie może być mowy o odbywaniu kary, a tylko to stanowi przeszkodę do biegu kar dodatkowych. Skazany w obu wymienionych wypadkach, przebywając na wolności, ma możliwość korzystania z utraconych praw.

przestępstwa pod kątem ustalenia, czy wskazane przeszkody nie zachodzą. Należy stwierdzić, że z każdym kolejnym wyrokiem łącznym orzekającym kolejne kary łączne na podstawie kar łącznych wcześniej orzeczonych zadanie to staje się coraz trudniejsze.

3.4. Kary niepodlegające łączeniu na podstawie art. 85 § 4 KK

Zgodnie z art. 85 § 4 KK karą łączną nie obejmuje się kar orzeczonych wyrokami, o których mowa w art. 114a KK, czyli prawomocnymi orzeczeniami skazującymi za popełnienie przestępstwa wydanymi przez sąd właściwy w sprawach karnych w państwie członkowskim Unii Europejskiej¹⁶⁸. Regulacja ta jest odpowiednikiem obowiązującego do dnia 30.6.2015 r. przepisu art. 92a KK, który stanowił, że „wyrokiem łącznym nie obejmuje się orzeczeń skazujących wydanych w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej”. Decyzja o tym, by regulację tę przenieść do art. 85 KK, była trafna. Przepis art. 92a KK, mimo swojego niewątpliwego związku z prawem karnym procesowym, określał podstawy oceny wyroków zapadłych w innym postępowaniu. Wskazywał, jakie warunki musi spełniać kara, aby mogła stać się kanwą kary łącznej¹⁶⁹. Tak więc art. 92a KK z punktu widzenia jego istoty miał charakter materialnoprawny. Taki charakter ma też art. 85 § 4 KK.

W związku z tym, że art. 85 § 4 KK odnosi się wyłącznie do orzeczeń skazujących wydanych przez sąd właściwy w sprawach karnych w państwie członkowskim Unii Europejskiej, należy uznać, że nie stanowi negatywnego materialnoprawnego warunku orzeczenia kary łącznej fakt, że kara została wymierzona orzeczeniem wydanym w państwie obcym niebędącym członkiem Unii Europej-

¹⁶⁸ Warto wskazać, że w projekcie z dnia 15.5.2014 r. (Druk sejmowy nr 2393 z dnia 15.5.2014 r.) przepis ten miał odmienne brzmienie, bowiem wskazywał, że „karą łączną nie obejmuje się kar orzeczonych wyrokami, o których mowa w art. 114a KK, chyba że zostały one przejęte do wykonania w Rzeczypospolitej Polskiej”. W naszej ocenie propozycja regulacji zawarta w projekcie była regulacją trafniejszą, gdyż uwzględniała fakt, że decyzja ramowa Rady 2008/675/WSiSW z dnia 24.7.2008 r. w sprawie uwzględniania w nowym postępowaniu karnym wyroków skazujących zapadłych w państwach członkowskich Unii Europejskiej – poza art. 3 ust. 3 stanowiącym, iż „uwzględnienie uprzednich wyroków skazujących zapadłych w innych państwach członkowskich, przewidziane w ust. 1, nie skutkuje naruszeniem, uchyceniem ani rewizją ze strony państwa członkowskiego prowadzącego nowe postępowanie uprzednich wyroków skazujących ani jakichkolwiek decyzji związanych z ich wykonaniem” – w pkt. 14 preambuły wskazuje, że „naruszenie wyroku lub jego wykonania ma miejsce m.in. wtedy, gdy zgodnie z prawem krajowym drugiego państwa członkowskiego kara nałożona uprzednim wyrokiem zostaje zaliczona na poczet innej kary lub włączona do innej kary, która ma być następnie w skuteczny sposób wykonana, w zakresie, w jakim pierwszy wyrok nie został jeszcze wykonany lub w jakim jego wykonanie nie zostało przekazane drugiemu państwu członkowskiemu”.

¹⁶⁹ Zob. szerzej: D. Kala, M. Klubińska, *Kara łączna...*, *op. cit.*, s. 96.

skiej¹⁷⁰. Nie oznacza to jednak, że ostatnio wymienione kary zawsze będą mogły być objęte węzłem kary łącznej. Możliwość zastosowania przepisów o karze łącznej w odniesieniu do kar orzeczonych przejętymi do wykonania wyrokami sądów państw obcych (za wyjątkiem państw członkowskich UE) będzie zależała bowiem od tego, „czy regulacje te będą mogły być zastosowane na etapie procedury *exequatur*, czyli w ramach dostosowania przejmowanego do wykonania orzeczenia do prawa polskiego. To uzależnione jest natomiast od rozwiązania przyjętego w umowie międzynarodowej. Zakres możliwości modyfikacji przejmowanej kary w oparciu o przepisy wewnątrz krajowe powinien więc być ustalany każdorazowo w oparciu o normy prawa międzynarodowego mające zastosowanie w konkretnej sprawie”¹⁷¹.

¹⁷⁰ Tak też P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85, teza 13.

¹⁷¹ Tak trafnie SN w post. z dnia 29.11.2006 r., I KZP 26/06, LEX nr 203987.

Rozdział IV

Rozprawa w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego

4.1. Przygotowanie do rozprawy

Specyfika postępowania o wydanie wyroku łącznego sprawia, że w postępowaniu tym nie będą miały zastosowanie przepisy art. 349 KPK, które regulują instytucję tzw. posiedzenia przygotowawczego (posiedzenia wstępnego). W związku z powyższym w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego znajdują odpowiednie zastosowanie przepisy art. 350 KPK w zw. z art. 374 KPK. Oznacza to, że po wydaniu przez prezesa sądu, przewodniczącego wydziału, upoważnionego sędziego zarządzenia o wyznaczeniu sędziego albo członków składu orzekającego (art. 350 § 1 KPK, § 274 w zw. z § 273 r.u.s.p. – zob.: uwagi zawarte w rozdziale 1), przewodniczący składu orzekającego wyda pisemne zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy, w którym wskaże:

- 1) dzień, godzinę i salę rozpraw,
- 2) strony i inne osoby, które należy wezwać na rozprawę lub zawiadomić o jej terminie,
- 3) inne czynności konieczne do przygotowania rozprawy.

Spółród wskazanych wyżej elementów zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego oczywiście tylko dwa ostatnie wymagają pogłębionych uwag.

4.1.1. Strony i inne podmioty, które należy wezwać na rozprawę lub zawiadomić o jej terminie

Prawo do udziału w rozprawie w przedmiocie wydania wyroku łącznego ma oczywiście skazany. Jego udział w rozprawie, zgodnie z art. 573 § 1 KPK, nie jest jednak obowiązkowy. Sąd może natomiast uznać jego obecność za obowiązkową

(art. 573 § 2 zd. 1 KPK). W przypadku skazanych pozbawionych wolności odpowiednie zastosowanie ma art. 451 KPK. Odpowiednie zastosowanie wskazanej regulacji na gruncie postępowania o wydanie wyroku łącznego oznacza, że sąd na wniosek skazanego pozbawionego wolności, złożony w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy, zarządza sprowadzenie go na rozprawę, chyba że uzna za wystarczającą obecność obrońcy. Jeżeli sąd nie zarządzi sprowadzenia skazanego, który nie ma obrońcy, zobligowany jest wyznaczyć skazanemu obrońcę z urzędu. Mimo pewnych wątpliwości natury gwarancyjnej należy stwierdzić, że w świetle obecnej treści art. 573 § 2 zd. 2 KPK i stanowczego brzmienia art. 451 KPK, w przypadku gdy skazany złoży wniosek po upływie 7-dniowego terminu od dnia zawiadomienia o terminie rozprawy, w sytuacji, gdy rozpoznanie wniosku powodowałoby konieczność odroczenia rozprawy, nie zaktualizuje się obowiązek wyznaczenia mu obrońcy. Taki wniosek będzie bowiem w całości bezskuteczny¹⁷². Zarówno zarządzenie sprowadzenia skazanego pozbawionego wolności na rozprawę w przedmiocie wydania wyroku łącznego, jak i odmowa takiego sprowadzenia, jak też pozostawienie wniosku bez rozpoznania z uwagi na jego zbyt późne złożenie winno przybrać formę postanowienia sądu odwoławczego¹⁷³. Jednocześnie należy stwierdzić, że w sytuacji, gdy rozpoznanie wniosku powodowałoby konieczność odroczenia rozprawy, sąd jest nie tylko uprawniony, ale i zobowiązany pozostawić ów wniosek bez rozpoznania, co oczywiście nie oznacza, że sąd nie może uznać obecności skazanego za obowiązkową i rozprawy odroczyć. Decyzję taką sąd oczywiście może podjąć (art. 573 § 2 KPK), ale z urzędu, a nie na skutek rozpoznania spóźnionego wniosku skazanego o doprowadzenie go na termin rozprawy¹⁷⁴. O prawie do złożenia takiego wniosku należy oczywiście skazanego pouczyć (art. 451 zd. 3 KPK w zw. z art. 573 § 2 zd. 2 KPK)¹⁷⁵.

¹⁷² D. Kala, M. Klubińska, *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji po nowelizacji z 2016 roku. Komentarz praktyczny*, Kraków 2016, s. 43; Tak też D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz i orzecznictwo*, WK 2016, komentarz do art. 451; Odmienne T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego...*, *op. cit.*, t. I, *Artykuły 1–467*, komentarz do art. 451, teza 8.

¹⁷³ Zob.: post. SN z dnia 12.5.2005 r., V KK 432/04, LEX nr 151498; Odmienne częściowo D. Świecki, który wskazuje, że decyzja w kwestii pozostawienia wniosku bez rozpoznania należy do prezesa sądu (przewodniczącego wydziału) – *Postępowanie odwoławcze w sprawach...*, *op. cit.*, komentarz do art. 451. W naszej ocenie zarówno względy gwarancyjne, jak i wykładnia językowa przemawiają za tym, by decyzja w tej kwestii była pozostawiona sądowi odwoławczemu.

¹⁷⁴ Odmienne D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, J. Skorupka (red.), Legalis 2016, komentarz do art. 451, teza 8.

¹⁷⁵ W wyroku z dnia 1.9.2016 r., IV KK 78/16, Legalis nr 1507276, SN stwierdził, że „norma zawarta w art. 451 KPK ma niewątpliwie charakter gwarancyjny. Z systematyki przepisów Kodeksu postępowania karnego wynika, że obowiązek pouczenia oskarżonego pozbawionego wolności o prawie złożenia wniosku o sprowadzenie go na rozprawę spoczywa na sędzię odwoławczym. Zaniechanie pouczenia oskarżonego pozbawionego wolności o prawie złożenia wniosku o sprowadzenie go na rozprawę apelacyjną i w konsekwencji niesprowadzenie na tę rozprawę narusza prawo oskarżonego do obrony, a także zasadę równości broni, skoro w rozprawie tej uczestniczy prokurator”.

Przy omawianiu kwestii związanych z udziałem skazanego w rozprawie w przedmiocie wydania wyroku łącznego należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną kwestię, która w praktyce wywołuje wątpliwości, tj. zagadnienie doręczenia skazanemu zawiadomienia o rozprawie. W związku z tym, że postępowanie o wydanie wyroku łącznego inicjowane jest nie tylko na wniosek skazanego, ale i prokuratora oraz z urzędu, może się zdarzyć, że skazany nie będzie wiedział o wszczęciu tegoż postępowania, a dowie się o tym dopiero w momencie otrzymania pierwszego pisma z sądu – najczęściej zawiadomienia o terminie rozprawy. Powstaje zatem pytanie, czy do doręczenia tego zawiadomienia należy stosować obostrzone rygory doręczenia z art. 132 § 4 KPK, który stanowi, że „przepisów § 2 i 3 oraz art. 133 § 3¹⁷⁶ nie stosuje się do doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o pierwszym terminie rozprawy głównej, terminie posiedzenia, o którym mowa w art. 341 § 1, art. 343 § 5, art. 343a i art. 420 § 1, oraz doręczenia wyroku, o którym mowa w art. 500 § 1”. Artykuł 574 KPK nakazujący, by w braku uregulowań szczególnych do postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego stosować odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym przed sądem pierwszej instancji, nakazuje rozważenie tego problemu, ale bynajmniej go nie rozwiązuje. Stosowanie odpowiednie umożliwia bowiem zastosowanie określonego przepisu wprost, zastosowanie określonego przepisu z modyfikacjami, a także niezastosowanie określonej regulacji. Niewątpliwie „wprost” przepis ten w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego zastosowany być nie może z uwagi na fakt, że w jego toku nie są przeprowadzane posiedzenia, o których mowa w art. 132 § 4 KPK, nie zachodzi również potrzeba doręczenia wyroku nakazowego ani nie jest przeprowadzana rozprawa główna. Forum orzekania stanowi natomiast rozprawa. Można byłoby więc twierdzić, że wskazany przepis ma zastosowanie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego odpowiednio, a owe „odpowiednio” polega na tym, że stosuje się go do rozprawy w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Wydaje się jednak, że taka interpretacja nie byłaby prawidłowa. Zwrócić bowiem trzeba uwagę na *ratio legis* tej regulacji, którym było z jednej strony wyeliminowanie „występujących w praktyce problemów związanych z tzw. doręczeniami pośrednimi, a w szczególności kwestionowania przez oskarżonych prawidłowości doręczenia im pism przez wskazywanie, że dorosły domownik takowego pisma im nie przekazał lub uczynił to z opóźnieniem, a z drugiej strony zwiększenie gwarancji oskarżonego w odniesieniu do pism szczególnie dla niego istotnych”¹⁷⁷. Mimo że przysługujące skazanemu uprawnienie do udziału

¹⁷⁶ Tj. przewidujących możliwość doręczenia pisma dorosłemu domownikowi, administracji domu lub sołtysowi, doręczenia pisma za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej oraz osobie upoważnionej do odbioru korespondencji w miejscu stałego zatrudnienia adresata.

¹⁷⁷ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych innych ustaw z projektami aktów wykonawczych – Druk sejmowy nr 870 z dnia 8.11.2012 r., s. 117.

w rozprawie w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego jest uprawnieniem ważnym, to jednak nie można równać skutków nieskorzystania z tego uprawnienia z konsekwencjami nieobecności na rozprawie głównej lub posiedzeniu, na którym sąd wydaje wyrok, w którym rozstrzyga w kwestii odpowiedzialności karnej. Należy również zauważyć, że w związku z tym, iż zasadniczo wyrok łączny jest instytucją korzystną dla skazanego i w jego interesie leży, by orzeczenie to zostało wydane jak najszybciej, ryzyko, że skazany celowo nie będzie odbierał zawiadomienia o rozprawie, a następnie kwestionował skuteczność doręczenia pośredniego, jest niewielkie. Z uwagi na powyższe należy stwierdzić, że przepis art. 132 § 4 KPK – będący wszak wyjątkiem i z tej racji nie podlega on wykładni rozszerzającej – nie ma zastosowania w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego¹⁷⁸.

W rozprawie ma prawo brać udział również obrońca skazanego. Skazany może korzystać z pomocy nie więcej niż trzech obrońców (art. 77 KPK w zw. z art. 574 KPK). Pamiętać należy, że do reprezentowania skazanego w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego obrońca musi legitymować się odrębnym umocowaniem. Jeśli obrońca nie zostanie ustanowiony lub wyznaczony wyraźnie dla reprezentowania skazanego w tym postępowaniu, nie będzie mógł brać w nim udziału, choćby brał udział we wszystkich wcześniejszych stadiach procesu (art. 573 § 3 KPK).

Najbardziej sporne, jeśli chodzi o kwestię reprezentacji skazanego w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, są zagadnienia związane z obroną obliigatoryjną.

Niewątpliwie jest, że skazany musi mieć obrońcę, jeżeli nie ukończył 18 lat, jest głuchy, niemy lub niewidomy, a także gdy zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny (art. 79 § 1 pkt 1, 2, 4 KPK w zw. z art. 574 KPK). W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego udział obrońcy będzie konieczny również wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę (art. 79 § 2 KPK w zw. z art. 574 KPK). W opisanych wyżej sytuacjach udział obrońcy będzie konieczny w rozprawie oraz w tych posiedzeniach, w których obowiązkowy jest udział skazanego. Pamiętać bowiem należy, że przepis art. 79 § 3 KPK odnosi się zarówno do sytuacji, w których udział oskarżonego jest obowiązkowy zarówno z mocy ustawy, jak i decyzji sądu¹⁷⁹ (art. 79 § 3 KPK w zw. z art. 574 KPK).

¹⁷⁸ Na brak zastosowania przepisu art. 132 § 4 KPK do doręczenia zawiadomienia o rozprawie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego wskazuje S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016, komentarz do art. 132, teza 17.

¹⁷⁹ T. Grzegorzczak, [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, op. cit., t. I, *Artykuły 1–467*, komentarz do art. 79, teza 14.

W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie zaktualizuje się natomiast przesłanka obrony obligatoryjnej z art. 79 § 1 pkt 3 KPK, a to z uwagi na fakt, że w tym postępowaniu nie ustala się kwestii winy. Pojawia się natomiast zasadnicze pytanie, czy fakt, iż skazany w postępowaniu głównym zakończonym wydaniem orzeczenia, na mocy którego orzeczono jedną z podlegających łączeniu kar, lub w kilku takich postępowaniach korzystał z pomocy obrońcy na podstawie art. 79 § 1 pkt 3 i 4 KPK, automatycznie przesądza o konieczności wyznaczenia mu obrońcy w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego. Na pytanie to należy udzielić odpowiedzi negatywnej, wyraźnie zastrzegając jednak, że w razie powzięcia takiej informacji sąd jest zobowiązany dokładnie te kwestie zbadać w celu dokonania oceny, czy okoliczności, które przemawiały za wyznaczeniem obrońcy w tamtych sprawach, nie wywołują uzasadnionych wątpliwości co do zdolności skazanego – z uwagi na jego stan psychiczny – do prowadzenia samodzielnej i rozsądnej obrony w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego¹⁸⁰. Zaniechanie tego wyjaśnienia będzie mogło być bowiem uznane za rażące naruszenie art. 366 § 1 KPK, a potencjalnie również art. 79 § 1 pkt 4 KPK oraz art. 6 KPK¹⁸¹.

Jeszcze więcej wątpliwości wywołuje kwestia, czy w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego aktualizuje się przesłanka obrony obligatoryjnej z art. 80 KPK. Przepis ten stanowi bowiem, że „oskarżony musi mieć obrońcę w postępowaniu przed sądem okręgowym, jeżeli zarzucono mu zbrodnię. W takim wypadku udział obrońcy w rozprawie głównej jest obowiązkowy”. W doktrynie i judykaturze prezentowany jest bowiem pogląd, odwołujący się do literalnego brzmienia przepisu art. 80 KPK, zgodnie z którym przesłanka ta w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie istnieje z uwagi na fakt, że w toku tego postępowania sąd nie wypowiada się w kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzuconą mu zbrodnię, a jedynie łączy wymierzoną mu za to przestępstwo karę¹⁸². Nie możemy jednak zapominać, że przepis ten stosujemy w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego odpowiednio, co otwiera drogę do interpretacji, że na gruncie postępowania o wydanie wyroku łącznego nakazuje on obronę obligatoryjną skazanego w sytuacji, gdy jedną z kar podlegających łączeniu jest kara wymierzona za zbrodnię. Za taką wykładnią przemawiają względy natury funkcjonalnej. *Ratio legis* zapewnienia oskarżonemu obrońcy z urzędu w tych sprawach tkwi bowiem nie tylko w stop-

¹⁸⁰ Wyr. SN: z dnia 6.11.2009 r., V KK 128/09, LEX nr 553897; z dnia 15.9.2010 r., LEX nr 603806; z dnia 23.11.2010 r., IV KK 295/10, LEX nr 667518; Zob. także: D. Kala, *Obrońca w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego*, Pal. 2003, nr 7–8, s. 74–75.

¹⁸¹ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 27.11.2014 r., IV KK 363/14, LEX nr 1545170.

¹⁸² Tak: D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, op. cit., t. II, komentarz do art. 573, teza 10; wyr. SA we Wrocławiu z dnia 8.5.2008 r., II AKa 87/08, LEX nr 399925.

niu skomplikowania sprawy pod względem faktycznym czy prawnym, ale nade wszystko w ciężarze gatunkowym czynu zagrożonego bardzo wysoką karą¹⁸³. I o ile ta pierwsza przesłanka w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego się nie aktualizuje, o tyle druga nadal istnieje. Z uwagi na powyższe należy przyjąć, że i w tym postępowaniu znajduje (odpowiednie) zastosowanie przepis art. 80 KPK¹⁸⁴, co skutkuje również obowiązkową obecnością obrońcy skazanego na rozprawie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Odpowiednie stosowanie tej regulacji w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego odnosi się bowiem nie tylko do zdania pierwszego, ale i drugiego.

Skazany może również żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaze, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 78 KPK w zw. z art. 574 KPK).

W rozprawie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego ma prawo wziąć udział prokurator, jako rzecznik interesu publicznego, *quasi*-strona tego postępowania. Jego obecność nie jest jednak obowiązkowa. W tym przypadku prokurator nie występuje bowiem w charakterze oskarżyciela publicznego, a to oznacza, że nie ma zastosowania przepis art. 46 § 1 KPK, który stanowi, że „w sprawach o przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego udział oskarżyciela publicznego w rozprawie jest obowiązkowy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej”¹⁸⁵. Prokuratora o rozprawach i posiedzeniach przeprowadzanych w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego zawiadamiamy wokandą (art. 135 KPK).

W sprawach o wydanie wyroku łącznego, w przypadku gdy łączeniu podlegają kara grzywny orzeczona za przestępstwo skarbowe, za którą nałożono odpowiedzialność posiłkową, w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego może brać udział jako strona podmiot odpowiedzialny posiłkowo i jego pełnomocnik.

Choć nie zdarza się to często, w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego może zaistnieć potrzeba przesłuchania świadków (np. na okoliczność zachowania skazanego po wydaniu wyroku) czy biegłych (np. na okoliczność stanu zdrowia skazanego). W takiej sytuacji w zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy należy zawrzeć również dyspozycję dotyczącą wezwania świadków lub biegłych na jej termin.

¹⁸³ S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów...*, *op. cit.*, komentarz do art. 80, teza 2.

¹⁸⁴ Tak: S. Steinborn, [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, L.K. Paprzycki (red.), LEX/el. 2015, komentarz do art. 574, teza 3; A. Świątowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, S. Skurupka (red.), Legalis 2016, komentarz do art. 574, pkt IV, ppkt 3.

¹⁸⁵ W poprzednim stanie prawnym, gdy przepis ten stanowił o prokuratorze, możliwa była odmienna interpretacja. Po wejściu w życie noweli z dnia 11.3.2016 r., która zastąpiła określenie „prokurator” sformułowaniem „oskarżyciel publiczny”, nie jest ona już możliwa.

Specyfika postępowania o wydanie wyroku łącznego sprawia, że w postępowaniu tym nie występuje pokrzywdzony¹⁸⁶. Z tego powodu nie ma zastosowania ani art. 384 § 2 KPK, ani też przepisy dotyczące zawiadomienia pokrzywdzonego o terminie rozprawy.

Doręczając zawiadomienia o terminie rozprawy należy pamiętać, że w interesującym nas postępowaniu mają odpowiednie zastosowanie art. 351 § 1 i 2 KPK. Oznacza to, że między datą doręczenia zawiadomienia o terminie rozprawy wszystkim uczestnikom postępowania a datą rozprawy powinno upłynąć co najmniej 7 dni, a w przypadku niedochowania tego terminu w stosunku do skazanego lub jego obrońcy, na ich wniosek zgłoszony przed rozpoczęciem przewodu sądowego, rozprawa ulega odroczeniu.

4.1.2. Inne czynności konieczne do przeprowadzenia rozprawy

Odnoszący się do tych kwestii fragment zarządzenia o wyznaczeniu rozprawy najczęściej zawiera żądanie zwrócenia się do zakładów karnych, w których skazany przebywał, o nadesłanie opinii o zachowaniu się skazanego w okresie odbywania kary, jak również informacji o warunkach rodzinnych, majątkowych i co do stanu zdrowia skazanego oraz danych o wykonaniu kar orzeczonych w poszczególnych wyrokach (art. 571 § 1 KPK). Oczywiście, na co wskazuje również brzmienie art. 571 § 1 KPK rozpoczynające się od słów „w razie potrzeby”, nie w każdym wypadku zwrócenie się o nadesłanie tych informacji będzie konieczne. Taka potrzeba nie pojawi się przede wszystkim wówczas, gdy prokurator składający wniosek o wydanie wyroku łącznego, wywiązując się ze swojego obowiązku (art. 571 § 2 KPK), przekaze sądowi te dane. Ponadto okoliczności konkretnej sprawy będą wyznaczały nie tylko konieczność, ale i nawet możliwość zwrócenia się o wskazane informacje. Oczywistym jest bowiem, że w stosunku do skazanego, wobec którego wymierzono np. wyłącznie kary grzywny, nie będzie można żądać danych o zachowaniu w czasie odbywania kary.

Mimo że o kartę karną oraz odpisy wyroków wraz z danymi co do odbycia kary należy wystąpić jeszcze przed wszczęciem postępowania o wydanie wyroku łącznego z urzędu bądź niezwłocznie po upływie wniosku o wszczęcie tego postępowania, to z uwagi na odstęp czasowy między datą dokonania tych czynności a datą rozprawy zasadne może się okazać ich powtórzenie. Należy również pamiętać, że wydając wyrok łączny, sąd winien się opierać nie tylko na karcie karnej czy odpisach prawomocnych wyroków wraz z danymi co do odbycia

¹⁸⁶ D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, *op. cit.*, s. 175.

kary, ale na całych aktach spraw, w których wskazane wyroki zostały wydane¹⁸⁷, w tym również aktach wykonawczych. W zarządzeniu o wyznaczeniu rozprawy winno być zatem zawarte żądanie zwrócenia się do właściwych sądów o nadesłanie tychże akt.

4.2. Przebieg rozprawy

Fazy rozprawy w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego są identyczne jak w przypadku rozprawy głównej. Specyfika tegoż postępowania w stosunkowo niewielkim zakresie wpływa również na sam przebieg rozprawy w relacji do jego przebiegu modelowego na rozprawie głównej. W wywodach poświęconych tym kwestiom skoncentrujemy się zatem na zagadnieniach najistotniejszych.

W niezmienionej zasadniczo postaci przebiega pierwsza faza rozprawy, tj. rozpoczęcie rozprawy, w ramach którego przewodniczący dokonuje bilansu osobowego i instrumentalnego, czyli sprawdza obecność osób zawiadomionych i wezwanych na rozprawę, bada skuteczność doręczeń oraz sprawdza, czy wszystkie z żądanych dokumentów zostały nadesłane na rozprawę. Jeśli na rozprawę nie stawił się skazany, którego obecność sąd uznał za obowiązkową, odpowiednie zastosowanie będzie miał art. 382 KPK. W związku z tym, że i w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego ma prawo brać udział przedstawiciel społeczny, jeśli organizacja społeczna zgłosi swój udział już na tym etapie, w fazie rozpoczęcia rozprawy sąd będzie zobowiązany wydać postanowienie o dopuszczeniu lub odmowie dopuszczenia przedstawiciela organizacji społecznej do występowania w sprawie. W związku z tym, że nowelizacja Kodeksu postępowania karnego, która weszła w życie w dniu 5.8.2016 r.¹⁸⁸, zniósła ograniczenie czasowe w postaci wyraźnie wskazanego momentu, do którego organizacja społeczna mogła skorzystać z przysługującego jej uprawnienia, tj. momentu rozpoczęcia przewodu sądowego, do wydania wskazanej decyzji procesowej może dojść także w dalszych fazach postępowania.

Jeśli nie ma przeszkód do kontynuowania rozprawy, następuje otwarcie przewodu sądowego. Specyfika postępowania o wydanie wyroku łącznego, a nade

¹⁸⁷ Trafnie stwierdził bowiem Sąd Najwyższy, że w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego konieczne jest w szczególności dokładne ustalenie treści prawomocnych wyroków na podstawie akt poszczególnych spraw, z uwzględnieniem treści rozstrzygnięć sądów odwoławczych – wyr. SN z dnia 25.3.2009 r., III KK 26/09, LEX nr 491332. Jeszcze na gruncie Kodeksu postępowania karnego z 1928 r. J. Pozorski wyraził trafny pogląd, że „podstawą wyroku w przedmiocie kary łącznej są akta spraw, a nie oderwane od nich wyroki” – J. Pozorski, *Z problematyki kary łącznej i wyroku łącznego*, NP 1966, nr 1, s. 26.

¹⁸⁸ Ustawa z dnia 10.6.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry oraz ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, Dz. U. poz. 1070.

wszystko fakt, że prokurator występuje w roli rzecznika interesu publicznego – *quasi-strony*, a nie oskarżyciela publicznego, sprawia, że nawet wówczas, gdy postępowanie w przedmiocie wyroku łącznego zostało zainicjowane jego wnioskiem, otwarcie przewodu sądowego następuje przez przewodniczącego, który dokonuje tego w ramach przyznanej mu na mocy art. 366 § 1 KPK kompetencji do materialnego i formalnego kierowania rozprawą główną. Artykuł 385 § 1 i 2 KPK odwołujący się wyraźnie do oskarżyciela – w zakresie, w jakim jako podmiot legitymowany do dokonania czynności otwierających przewód sądowy wskazuje tegoż oskarżyciela – nie może mieć bowiem w tym wypadku zastosowania. Otwarcie przewodu sądowego następuje zatem poprzez związane przedstawienie przez przewodniczącego treści wniosku o wszczęcie postępowania lub – w przypadku postępowania wszczętego z urzędu – treści zarządzenia o wszczęciu postępowania o wydanie wyroku łącznego¹⁸⁹.

Po tej czynności przewodniczący poucza skazanego stosownie do treści art. 386 § 1 KPK w zw. z art. 574 KPK, a następnie zapytuje skazanego, czy chce składać wyjaśnienia. Jeśli skazany udzieli odpowiedzi twierdzącej, umożliwia skazanemu złożenie wyjaśnień.

Po złożeniu przez skazanego wyjaśnień mogą być skazanemu zadawane pytania. Mimo że prokurator nie występuje w tym postępowaniu jako oskarżyciel publiczny, a jako rzecznik interesu publicznego, jest *quasi-stroną* i ma prawo zadawania skazanemu pytań. Zadaje wówczas pytanie jako pierwszy, następnie pytanie zadaje podmiot odpowiedzialny posiłkowo i jego pełnomocnik, obrońca i członkowie składu orzekającego (art. 370 § 1 KPK, art. 160 KKS w zw. z art. 574 KPK).

Po przesłuchaniu skazanego przewodniczący poucza go o prawie zadawania pytań przesłuchiwanym osobom i składania oświadczeń co do każdego z przeprowadzanych dowodów (art. 389 § 2 KPK), a następnie sąd przystępuje do dalszych czynności dowodowych. Pamiętać należy, że zgodnie z art. 574 zd. 2 i 3 KPK w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego zasadą jest, że dowody przeprowadzane są przez sąd z urzędu, co nie wyłącza prawa do zgłoszenia wniosku dowodowego przez stronę.

Dalsze czynności dowodowe ograniczają się do odczytania dokumentów lub uznania ich za ujawnione bez odczytywania (art. 393 KPK, art. 394 KPK w zw. z art. 574 KPK), choć, jak już wyżej wskazano, mogą zaistnieć sytuacje, w których powstanie potrzeba przesłuchania świadków czy przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego.

Przeprowadzone na rozprawie postępowanie dowodowe w pierwszym rzędzie powinno zmierzać do ostatecznego ustalenia, czy i ewentualnie jakie kary

¹⁸⁹ Zob. szerzej: D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie...*, op. cit., s. 210.

podlegają łączeniu, oraz ustalenia okoliczności mających wpływ na wymiar kary. W związku z powyższym, prowadząc je, sąd orzekający w przedmiocie wyroku łącznego powinien mieć w polu widzenia nie tylko materialnoprawne warunki orzeczenia kary łącznej, ale i dyrektywy wymiaru kary łącznej oraz zasady ich łączenia. Zagadnienia te zostaną omówione w kolejnym rozdziale.

Kiedy wszystkie dopuszczone dowody zostaną przeprowadzone, przewodniczący zapytuje strony, czy wnoszą o uzupełnienie postępowania dowodowego, a w razie uzyskania odpowiedzi przeczącej zamyka przewód sądowy (art. 405 KPK w zw. z art. 574 KPK). Podejmując decyzję w tej kwestii, przewodniczący musi pamiętać o treści art. 410 KPK, który, odpowiednio stosowany w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, wskazuje, że podstawę wyroku może stanowić tylko całościowy obraz okoliczności ujawnionych w toku rozprawy.

Po zamknięciu przewodu sądowego następuje kolejna faza rozprawy – głosy końcowe. Artykuł 406 § 1 KPK stanowi, że po zamknięciu przewodu sądowego przewodniczący udziela głosu stronom, ich przedstawicielom oraz przedstawicielowi społecznemu. Głos zabierają w następującej kolejności: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny, przedstawiciel społeczny, obrońca oskarżonego i oskarżony. Przedstawiciele procesowi stron zabierają głos przed stronami. W myśl art. 406 § 2 KPK, jeżeli oskarżyciel ponownie zabiera głos, należy również udzielić głosu obrońcy i oskarżonemu. Odpowiednie stosowanie owej regulacji w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego oznacza, że w typowym układzie sytuacyjnym jako pierwszy w głosach końcowych stanowisko zajmować będzie prokurator występujący jako rzecznik interesu publicznego – *quasi*-strona, następnie wypowiadać się będą obrońca skazanego i skazany. Jeśli w postępowaniu będzie brał udział przedstawiciel społeczny, zabierze głos przed obrońcą skazanego. W przypadku gdyby na rozprawie występował podmiot odpowiedzialny posiłkowo, zabierze on głos przed obrońcą skazanego. Jeśli w postępowaniu podmiot ten będzie reprezentowany przez pełnomocnika, pełnomocnik zabierze głos przed nim (art. 162 § 1 KKS).

Po wysłuchaniu głosów końcowych sąd niezwłocznie przystępuje do narady, a po jej przeprowadzeniu i zakończeniu głosowania niezwłocznie sporządza wyrok na piśmie (art. 408 KPK, art. 412 KPK w zw. z art. 574 KPK). Zanim jednak przystąpimy do omawiania poszczególnych elementów, z których powinien składać się prawidłowo sporządzony wyrok łączny, należy omówić nieporuszone do tychczas zagadnienia związane z dyrektywami wymiaru kary łącznej i zasadami łączenia kar. Nie budzi bowiem wątpliwości, że kwestie te sąd musi mieć na uwadze, zarówno przeprowadzając dowody na rozprawie, jak i decydując o objęciu węzłem kary łącznej poszczególnych kar, a także kształtując wysokość kary łącznej.

Rozdział V

Dyrektywy wymiaru kary łącznej i zasady łączenia kar

5.1. Dyrektywy wymiaru kary łącznej

Nowością wprowadzoną do Kodeksu karnego na mocy noweli lutowej jest art. 85a KK określający szczególne dyrektywy wymiaru kary łącznej. Przepis ten stanowi, że orzekając karę łączną, „sąd bierze pod uwagę przede wszystkim cele zapobiegawcze i wychowawcze, które kara ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa”. Z regulacji tej wynika, że przy wymiarze kary łącznej (zarówno w wyroku skazującym, jak i łącznym) sąd powinien kierować się przede wszystkim dyrektywą prewencji indywidualnej, a nadto dyrektywą prewencji ogólnej. Z brzmienia przytoczonego przepisu nie można jednak wyprowadzać wniosku, iż wyłącza on przy stosowaniu kary łącznej pozostałe ogólne dyrektywy wymiaru kary oraz dyrektywy szczególne¹⁹⁰. W przepisie tym nie wymieniono bowiem jedynych okoliczności, które sąd może brać pod uwagę przy wymiarze kary łącznej, ale okoliczności, które sąd winien rozważać „przede wszystkim”¹⁹¹. Oznacza to, że nadal przy wymiarze kary łącznej zachowuje aktualność dorobek orzecznicy powsta-

¹⁹⁰ Tak trafnie: P. Kardas, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85a, teza 10; P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85a, teza 3.

¹⁹¹ Odmienne J. Majewski, który podaje, że art. 85a KK ustanawia osobny, zamknięty katalog ogólnych dyrektyw wymiaru kary łącznej, składający się z dwóch dyrektyw: dyrektywy prewencji indywidualnej (szczególnej) oraz dyrektywy prewencji generalnej (ogólnej), a jednocześnie wyznacza, że pierwsza z nich ma być dyrektywą wiodącą – J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85a, teza 3.

ły na gruncie Kodeksu karnego w brzmieniu do dnia 30.6.2015 r.¹⁹², kiedy zarówno w judykaturze, jak i w doktrynie nie budziło wątpliwości, że przy orzekaniu kary łącznej sąd winien się kierować dyrektywami wymiaru kary określonymi w art. 53 KK, a także art. 54 KK. Natomiast w związku z istotnymi zmianami wprowadzonym do art. 58 KK i zasadami łączenia kar należy stwierdzić, że aktualnie przepisy art. 58 KK nie mają przy wymiarze kary łącznej zastosowania.

Rozwijając powyższy wątek, należy przypomnieć, że oczywiste jest, iż przy wymiarze kary łącznej nie wolno sądowi uwzględniać po raz wtóry tych samych okoliczności, które zostały wzięte pod uwagę przy wymiarze kar jednostkowych¹⁹³. Czym innym jest jednak ponowne branie pod uwagę tych samych okoliczności, a czym innym np. odnoszona do wszystkich czynów globalna ocena stopnia ich społecznej szkodliwości czy oceniane całościowo zawinienie sprawcy, które wyznacza górną granicę kary łącznej¹⁹⁴. Po nowelizacji Kodeksu karnego odnoszącej się do szczególnych dyrektyw wymiaru kary łącznej nadal zatem aktualne będą dyrektywy przedmiotowego i podmiotowego związku między przestępstwami, za które wymierzono kary podlegające łączeniu.

W skład dyrektyw przedmiotowych wchodzi:

- **dyrektywa wskazująca na liczbę popełnionych przestępstw** – zasadą jest, że im wyższa liczba popełnionych przestępstw, tym wyższa powinna być kara łączna¹⁹⁵;
- **dyrektywa bliskości czasowej pomiędzy przestępstwami** – opiera się na założeniu, że im bliższa odległość czasowa między przestępstwami, tym niższa powinna być orzeczona kara łączna. Przemawiać ma za tym przede wszystkim fakt, że bliskość czasowa popełnionych przestępstw powoduje, iż w społecznym odbiorze tego rodzaju zachowania są traktowane jako jedno zdarzenie. Należy jednak od razu poczynić zastrzeżenie,

¹⁹² Tak też SA w Białymstoku w wyr. z dnia 12.4.2016 r., II AKA 25/16, LEX nr 2039694.

¹⁹³ Tak SN w wyroku z dnia 8.10.2003 r., II KK 173/03, Legalis nr 63342.

¹⁹⁴ A. Barczak-Oplustil, *Dyrektywy wymiaru kary łącznej*, [w:] *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga jubileuszowa Profesor Marii Szewczyk*, W. Górowski i inni (red.), Warszawa 2013, s. 464–467.

¹⁹⁵ Trafnie stwierdził Sąd Apelacyjny w Krakowie, że „kara łączna jest swego rodzaju podsumowaniem działalności przestępczej sprawcy w okresie czasu objętym skazaniami. Ma likwidować swoistą konkurencję kar w postępowaniu wykonawczym wynikłą z kilkakrotnych skazań. Nie jest to sposób na premię dla sprawcy większej ilości przestępstw. Wymierzając karę łączną, stosuje się zwykle dyrektywy karania, a zwłaszcza słuszności i celowości, wyrażane przez związek przedmiotowo-podmiotowy między poszczególnymi przestępstwami. Na ogół nie ma powodu, by orzekać kary łączne w dolnych granicach, to jest w wysokości najsurowszej ze zbiegających się kar. Popełnienie więcej jak jednego przestępstwa powinno raczej skłaniać do odstępstwa od absorpcji kar, niż za nią przemawiać. Wymierzenie takiej kary prowadziłoby do premiowania sprawcy popełniającego nie jedno, a więcej przestępstw, zatem prowadziłoby do praktycznej bezkarności innych zachowań zabronionych” – wyr. SA w Krakowie z dnia 19.10.2007 r., II AKA 183/07, LEX nr 360095.

że nie zawsze z faktu, że sprawca popełnia przestępstwa w bliskich odstępach czasu, szczególnie jeśli jest tych przestępstw wiele, będzie można wywodzić, iż zasługuje on na niższą sankcję niż osoba, która dopuszcza się podobnej ilości przestępstw w znacznym odstępie czasowym. Częste i skondensowane w czasie dokonywanie przestępstw może być wyrazem tego, że sprawca ostentacyjnie i w sposób zdeterminowany lekceważy porządek prawny, a to niewątpliwie przemawia za surowym wymiarem kary. Trzeba przy tym podkreślić, że osoba, która dopuściła się przestępstw w realnym zbiegu, powinna być co do zasady traktowana łagodniej niż osoba, która dopuściła się przestępstw w ramach „zwykłej” ich wielości. Popelnienie określonej grupy przestępstw zanim zapadł pierwszy wyrok, co do któregośkolwiek z nich, czyli zanim sprawca otrzymał na jego podstawie „ostrzeżenie”, z reguły nakazuje łagodniejsze potraktowanie tego sprawcy niż osoby, która dopuszcza się przestępstwa (przestępstw) po wydaniu wyroku za przestępstwo (przestępstwa) poprzednio popełnione. W tym drugim przypadku bowiem sprawca z reguły nie tylko okazuje ewidentny brak poszanowania dla porządku prawnego, ale i brak skruchy;

- **dyrektywa rodzaju naruszonego dobra** – dyrektywę tę w doktrynie i judykaturze traktuje się niejednolicie. Zasadniczo wskazuje się bowiem, że jednorodzaowość dóbr atakowanych przez sprawcę przemawia za orzeczeniem kary łącznej w niższym wymiarze. Pamiętać jednak należy, że takie wnioskowanie – podobnie jak przy dyrektywie bliskości czasowej – jest słuszne jedynie wówczas, gdy popełnianie przestępstw przeciwko temu samemu dobru pozwala na traktowanie tych przestępstw jako jednej „całości”, jedynie prawnie rozbitej na poszczególne zachowania, co z reguły ma miejsce wtedy, gdy w podlegającej prawemu osądowi działalności przestępczej sprawcy da się wyróżnić przestępstwo „podstawowe” i przestępstwa w stosunku do niego podrzędne. Natomiast w sytuacji, gdy częste atakowanie przez sprawcę tożsamy rodzajowo dóbr świadczy o specjalizacji, czynieniu sobie z przestępstw sposobu na życie i źródła dochodu, okoliczność ta staje się czynnikiem przemawiającym za orzeczeniem kary łącznej w surowszym wymiarze. Łagodząco na wymiar kary nie wpływa również sytuacja, w której sprawca atakuje dobra co prawda tego samego rodzaju, ale położone najwyżej w hierarchii wartości, takie jak życie ludzkie, zdrowie, bezpieczeństwo powszechne. W tym przypadku bowiem fakt, że sprawca kilkakrotnie dopuścił się ataku na wspomniane dobra, wskazuje najczęściej na wysoki stopień jego demoralizacji, co z kolei przemawia za surowszym wymiarem kary łącznej;

- **dyrektywa tożsamości pokrzywdzonego** – sytuację, w której sprawca kilkoma przestępstwami atakuje dobra tego samego pokrzywdzonego, z reguły również traktuje się jako okoliczność przemawiającą za orzeczeniem kary łącznej w niższym wymiarze, podkreślając, iż tożsamość pokrzywdzonego uzasadnia przyjęcie ścisłego związku między popełnionymi przez sprawcę przestępstwami. I w tym przypadku jednak, podobnie jak przy dyrektywie rodzaju naruszonego dobra, wniosek taki nie zawsze będzie uprawniony. Jako okoliczności obciążające przy wymiarze kary łącznej będą musiały zostać potraktowane z pewnością ustalenia, że sprawca popełnia przestępstwa wyłącznie na szkodę tego samego pokrzywdzonego powodowany niczym nieuzasadnioną nienawiścią, działając w wykonaniu z góry powziętego planu nękania pokrzywdzonego;
- **dyrektywa sposobu działania sprawcy** – dyrektywa ta ma charakter uzupełniający w tym sensie, że rozważa się ją na podstawie pozostałych dyrektyw przedmiotowych, a jej działanie sprowadza się w istocie do wzmocnienia lub osłabienia wywiedzionych na ich podstawie wniosków co do ewentualnego łagodzącego lub obostrzającego wpływu na wymiar kary łącznej. I tak np. jeśli sprawca popełnia przestępstwa na szkodę tego samego pokrzywdzonego, za każdym razem uciekając się do innych sposobów, to stanowi dodatkowy argument, iż motyw, którymi kieruje się sprawca, oceniane nie co do zachowań jednostkowych, ale całokształtu zachowania analizowanego w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego, nie pozwalają uznać tożsamości pokrzywdzonego za okoliczność łagodzącą.

Z powyższych uwag wynika, że sposób traktowania dyrektyw przedmiotowych wyznaczają w znacznej mierze dyrektywy podmiotowe, tj. rodzaj i forma winy, motyw i pobudki, jakimi kierował się sprawca, dopuszczając się całej grupy przestępstw. Wskazuje to na ścisły związek między tymi grupami dyrektyw, co pozwala na postawienie tezy, że nie mogą być one rozpatrywane w oderwaniu od siebie. Z tego też powodu trafne jest tak często spotykane odwoływanie się przez sądy przy uzasadnianiu wymiaru kary łącznej do pojęcia przedmiotowego i podmiotowego związku między poszczególnymi przestępstwami.

Na zakończenie omawiania dyrektyw przedmiotowych i podmiotowych wymiaru kary łącznej należy podkreślić, że trzeba je brać pod uwagę również w przypadku, gdy sąd rozstrzyga o połączeniu wyłącznie kar łącznych lub kary łącznej (kar łącznych) z karą jednostkową (karami jednostkowymi). Wówczas sąd nie bada jednak powtórnie tych dyrektyw w zakresie, w jakim uczynił to sąd przy wymierzaniu wcześniej orzeczonej kary łącznej, ale odnosi je do nowo powstałej sytuacji, tj. w oparciu o nie ustala np. związek między przestępstwami, za które orzeczono karę łączną, z przestępstwami, za które orzeczono kary jednostkowe lub inną karę łączną podlegającą łączeniu.

Przy wymiarze kary łącznej, mając na uwadze fakt, że przy jej orzekaniu sąd powinien kierować się przede wszystkim względami prewencji indywidualnej, niezwykle przydatne będą informacje, o których mowa w art. 571 KPK. Taki jest zresztą cel gromadzenia tych danych w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego¹⁹⁶.

5.2. Zasady łączenia kar

5.2.1. Zasady łączenia terminowych kar pozbawienia wolności

5.2.1.1. Zasady ogólne

Zgodnie z przepisem art. 86 § 1 KK sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności w granicach od najwyższej z kar wymierzonych do ich sumy, nie przekraczając jednak 20 lat pozbawienia wolności. Karę pozbawienia wolności wymierza się w miesiącach i latach. Z powyższego wynika zatem, że sąd może orzec karę łączną w oparciu o:

- **zasadę absorpcji** (kara łączna jest wówczas równa najwyższej z kar wymierzonych),
- **zasadę kumulacji** (kara łączna jest wówczas równa sumie łączonych kar z tym wyjątkiem, że gdy suma wskazanych kar przekraczałaby 20 lat pozbawienia wolności, górna granica kary łącznej wynosi 20 lat pozbawienia wolności),
- **zasadę asperacji**, nazywanej też zasadą częściowej absorpcji (kara łączna zostaje tu orzeczona w wymiarze wyższym niż najsurowsza z kar, a niższym niż suma kar podlegających łączeniu).

Wyjątkowe zasady łączenia kary pozbawienia wolności wprowadza przepis art. 86 § 1a KK, w myśl którego, „jeżeli suma orzeczonych kar pozbawienia wolności wynosi 25 lat albo więcej, a chociażby jedna z podlegających łączeniu kar wynosi nie mniej niż 10 lat, sąd może orzec karę łączną 25 lat pozbawienia wolności”. Z uwagi na wyjątkowy charakter tej regulacji nie może być ona rozciągnięta także na sytuację, w której podstawą łączenia byłaby również kara ograniczenia wolności.

Przepisy art. 86 § 1 i 1a KK stosujemy zarówno wówczas, gdy karę łączną sąd orzeka wyłącznie na podstawie kar jednostkowych, jak i wówczas, gdy łączeniu podlegają wcześniej orzeczone kary łączne (art. 86 § 4 KK).

Oczywiście o tym, według której z zasad sąd ostatecznie zdecyduje się ukształtować wymiar kary łącznej, decydować będą dyrektywy wymiaru kary łącznej. Podkreślenia przy tym wymaga, że zgodnie z utrwalonym w judykatu-

¹⁹⁶ Jak trafnie zauważa się w doktrynie, w przepisie tym chodzi o dane, które sąd powinien wziąć pod uwagę przy wymiarze kary łącznej w wyroku łącznym – D. Świecki, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, *op. cit.*, t. II, komentarz do art. 571, teza 1.

rze poglądem „oparcie wymiaru kary łącznej na zasadzie absorpcji, która jest rozwiązaniem skrajnym, podobnie jak będąca jej przeciwieństwem zasada kumulacji, wymaga spełnienia określonych przesłanek. Zasada absorpcji może znaleźć zastosowanie wtedy, kiedy zachodzi ścisły związek podmiotowy i przedmiotowy między pozostającymi w zbiegu przestępstwami”¹⁹⁷.

5.2.1.2. Łączenie kar pozbawienia wolności, których wykonanie zostało warunkowo zawieszono. Warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej pozbawienia wolności

Na wstępie należy stwierdzić, że jeżeli żadną z podlegających łączeniu kar pozbawienia wolności nie jest kara pozbawienia wolności orzeczona z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, sąd nie może – ani w wyroku skazującym, ani też w wyroku łącznym – warunkowo zawiesić wykonania orzeczonej na ich podstawie kary łącznej pozbawienia wolności. Wynika to w sposób stanowczy z brzmienia art. 89 § 1 KK.

Przepis ten umożliwia zastosowanie środka probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej pozbawienia wolności w sytuacji, gdy podlegające łączeniu kary pozbawienia wolności są karami orzeczonymi z warunkowym i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania oraz – co nie wynika wprost z art. 89 § 1 KK, ale do czego prowadzi wnioskowanie *a fortiori* (z większego na mniejsze) – gdy łączeniu podlegają wyłącznie kary pozbawienia wolności orzeczono z warunkowym zawieszeniem ich wykonania.

Podkreślenia przy tym wymaga, co już zasygnalizowano kilka zdań wcześniej, że aktualne brzmienie art. 89 § 1 KK, a nadto dopełniającego jego treść art. 89a § 1 KK, wskazuje, iż regulacja zawarta w art. 89 § 1 KK dotyczy nie tylko orzekania o karze łącznej w wyroku łącznym, ale i w wyroku skazującym. Za tym stanowiskiem przemawiają następujące argumenty:

Po pierwsze, zmiana wprowadzona do przepisu art. 89 § 1 KK polegała m.in. na skreśleniu występującego w poprzednio obowiązującej wersji tego uregulowania sformułowania „w wyroku łącznym”, jasno wskazującego, że przepis ten dotyczy wyłącznie orzekania kary łącznej w wyroku łącznym¹⁹⁸. Tego rodzaju zabieg legislacyjny oznacza, że ustawodawca chciał zrezygnować z dotychczas

¹⁹⁷ Tak trafnie SA w Łodzi w wyr. z dnia 28.2.2008 r., II AKa 246/07, LEX nr 520902; Por. także: wyr. SA w Warszawie z dnia 12.7.2000 r., II AKa 171/00, LEX nr 45323; wyr. SA w Gdańsku z dnia 19.5.2010 r., II AKa 119/10, LEX nr 653728.

¹⁹⁸ Do dnia 30.6.2015 r. art. 89 § 1 KK miał następujące brzmienie: „w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania sąd może w wyroku łącznym warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 69”.

sowego zawężenia i reguły ujęte w analizowanym przepisie odnieść zarówno do sytuacji, w której sąd orzeka karę łączną w warunkach jednoczesnego sądenia, jak i w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Przeciwno temu argumentowi można byłoby podnieść z pozoru bardzo poważny kontrargument, że uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2001 r., I KZP 14/01, która do tej pory wyznaczała – przeciwny do przyjętego wyżej – sposób interpretacji art. 89 § 1 KK¹⁹⁹, została wydana w czasie, gdy przepis ten nie zawierał w swej treści sformułowania „w wyroku łącznym”²⁰⁰. To twierdzenie pomijałoby jednak fakt, że dodając przedmiotowe wyrażenie na mocy noweli z dnia 5.11.2009 r., ustawodawca chciał wskazać „wprost, że o warunkowym zawieszeniu kary łącznej sąd orzeka w wyroku łącznym”²⁰¹, a tym samym definitywnie wyeliminować wątpliwości interpretacyjne, które wywoływało dotychczasowe brzmienie omawianej regulacji, a których konsekwencją było podjęcie przez Sąd Najwyższy wspomnianej uchwały. Te wszystkie okoliczności musiały być brane pod uwagę w toku procesu legislacyjnego poprzedzającego uchwalenie noweli lutowej. Analiza zmian, jakim poddawano przepis art. 89 § 1 KK, oraz zawartych w projektach ustaw motywów ich wprowadzenia, pozwala zatem na konstatację, że decydując się na rezygnację z tego sformułowania, prawodawca był świadomy, że opisany zabieg legislacyjny uczyni z przepisu art. 89 § 1 KK podstawę zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia do kary łącznej zarówno w przypadku orzekania jej w wyroku łącznym, jak i wyroku skazującym, i właśnie ten rezultat chciał osiągnąć.

Po drugie, za przyjętą wyżej interpretacją art. 89 § 1 KK przemawia również brzmienie art. 89a § 1 KK, który stanowi, że „jeżeli chociażby jedną z kar podle-

¹⁹⁹ Zgodnie z jej tezą „przepis art. 89 § 1 KK dotyczy orzekania o karze łącznej w ramach wyroku łącznego. Nie dotyczy on zatem orzekania o karze łącznej w razie jednoczesnego sądenia sprawcy kilku przestępstw pozostających w zbiegu realnym. W wypadku wymierzania kary łącznej, orzekanej za pozostające w zbiegu realnym i sądzone w tym samym postępowaniu przestępstwa, ewentualne warunkowe zawieszenie wykonania kary, określone w art. 69 KK, sąd stosuje co do kary łącznej, nie zaś co do poszczególnych kar za zbiegające się przestępstwa. W tym ostatnim wypadku warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej oznacza jednak – *implicite* – iż sąd zastosował instytucję warunkowego zawieszenia wykonania także do poszczególnych kar jednostkowych, wymierzonych za zbiegające się przestępstwa”.

²⁰⁰ Do dnia 7.6.2010 r., kiedy weszła w życie zmiana wprowadzona na mocy ustawy z dnia 5.11.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 206, poz. 1589), przepis art. 89 § 1 KK stanowił, że „w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 69”.

²⁰¹ Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw wraz z projektami aktów wykonawczych – Druk sejmowy nr 1394 z dnia 21.11.2008, s. 15.

gających łączeniu jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania orzeczona na podstawie art. 60 § 5, sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej nieprzekraczającej wymiaru kary pozbawienia wolności, orzeczonej na podstawie tego przepisu”. Z treści tej regulacji jasno wynika, że aby podjąć na jej podstawie decyzję o warunkowym zawieszeniu wykonania kary łącznej, w wyroku skazującym, sąd musi wcześniej rozstrzygnąć nie tylko to, czy orzekając jednostkową karę pozbawienia wolności, korzysta z instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary z art. 60 § 3 i 4 KK, a nadto czy w przypadku, gdy wymiar tej kary nie przekracza 5 lat pozbawienia wolności decyduje się zastosować do niej środek probacyjny w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary na podstawie art. 60 § 5 KK. Należy także zwrócić uwagę na treść art. 89a § 3 KK, który odnosi się w części zarówno do regulacji zawartej w art. 89 § 1 KK, a w części wyłącznie do regulacji zawartej w art. 89a § 1 KK. Przepis ten stanowi bowiem, że „w razie zbiegu orzeczeń o okresach próby sąd orzeka okres próby oraz związane z nim obowiązki na nowo. W razie zbiegu orzeczeń, o którym mowa w § 1, okres próby może wynosić do 10 lat”. Z regulacji tej również wynika, że do zbiegu orzeczeń o okresach próby dochodzi nie tylko wówczas, gdy sąd orzeka karę łączną w wyroku łącznym, ale i w wyroku skazującym.

Po trzecie zaś, jedną z przesłanek zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary do kary łącznej pozbawienia wolności na podstawie art. 89 § 1 KK jest to, by sprawca w czasie popełnienia żadnego z przestępstw, za które orzeczono kary jednostkowe podlegające łączeniu, nie był skazany na karę pozbawienia wolności. Przepis art. 69 § 1 KK, który – gdyby odrzucić zaproponowaną wyżej wykładnię art. 89 § 1 KK – musiałby być podstawą warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej pozbawienia wolności orzekanej w wyroku skazującym – ową przesłankę odnosi wyłącznie do warunkowego zawieszenia kary jednostkowej. Uznanie zatem art. 69 § 1 KK za podstawę warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej pozbawienia wolności orzeczonej w wyroku skazującym musiałoby się wiązać z przyjęciem, że w tym przypadku – w przeciwieństwie do orzekania kary łącznej w wyroku łącznym – opisana przesłanka nie istnieje. Prowadziłoby to do niczym nieuzasadnionego, a nawet rażąco niesprawiedliwego różnicowania sytuacji sprawców, uzależnionej wyłącznie od tego, w jakim trybie sąd orzeka wobec nich karę łączną. Próby wyeliminowania tej rozbieżności poprzez odwoływanie się do stosowania przy orzekaniu kary łącznej w wyroku skazującym – w zakresie wskazanego warunku – art. 89 § 1 KK na zasadzie analogii, byłyby skazane na niepowodzenie. Mielibyśmy tutaj bowiem do czynienia z analogią na niekorzyść oskarżonego. Trzeba przy tym zauważyć, że i w warunkach jednoczesnego sądzenia może się zdarzyć sytuacja, w której w stosunku do jednego z podlegających osądowi przestępstw warunek ten będzie zachodził, a w stosunku do drugiego nie.

Powyższe rozważania potwierdzają trafność postawionej wyżej tezy, że regulacja zawarta w art. 89 § 1 KK dotyczy nie tylko orzekania o karze łącznej w wyroku łącznym, ale i w wyroku skazującym²⁰². Mimo że z przepisu tego wyraźnie nie wynika, by odnosił się on do sytuacji, w której podstawą orzekania kary łącznej są kary łączne, to interpretując go przez pryzmat art. 85 § 1 KK, należy stwierdzić, że odnosi się on i do tego przypadku²⁰³.

Oznacza to, że zarówno wówczas, gdy sąd orzeka karę łączną w wyroku skazującym, jak i w wyroku łącznym, warunki orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności będą następujące:

1) kara łączna pozbawienia wolności zostanie orzeczona w wymiarze nieprzekraczającym roku;

2) sprawa w czasie popełnienia każdego z przestępstw, za które orzeczono kary jednostkowe pozbawienia wolności (lub utworzone w oparciu o nie w późniejszym okresie kary łączne), nie był skazany na karę pozbawienia wolności;

Wątpliwości interpretacyjne wywołuje przy tym sformułowanie „nie był skazany na karę pozbawienia wolności”. Pojawia się bowiem pytanie, czy przeszkoda dotyczy wyłącznie sytuacji, w której w momencie popełnienia przestępstwa sprawca jest osobą prawomocnie skazaną na karę pozbawienia wolności, czy też wystarczające jest, by w momencie popełnienia przestępstwa sprawca był skazany na karę pozbawienia wolności, niezależnie od tego, czy w tym momencie wyrok skazujący, na podstawie którego karę tę wymierzono, miał przymiot prawomocności. Gdyby interpretować art. 89 § 1 KK (podobnie zresztą jak i art. 69 § 1 KK) w oderwaniu od innych regulacji Kodeksu karnego, przez pryzmat zasady domniemania niewinności, należałoby stwierdzić, że przeszkoda ta istnieje tylko w sytuacji, gdy w czasie popełnienia przestępstwa sprawca był już prawomocnie skazany na karę pozbawienia wolności. Za taką argumentacją przemawiają również poważne argumenty natury funkcjonalnej. Pamiętać jednak należy, że na gruncie Kodeksu karnego ustawodawca, określając przesłanki stosowania innych instytucji, posługuje się pojęciem prawomocnego skazania. Na przykład na gruncie art. 68 § 1 KK wskazuje, że „sąd podejmuje postępowanie karne, jeżeli sprawca w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które został prawomocnie skazany”. Należy nadto zauważyć, że w § 2 wspomnianego artykułu, określając przesłanki fakultatywnego podjęcia warunkowo umorzonego postępowania, podano m.in., że „sąd może podjąć postępowanie karne, jeżeli sprawca w okresie

²⁰² Tak też: P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 2; S. Żółtek, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, II A, pkt 4; Odmiennie: J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 1; J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 1.

²⁰³ Tak też: P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 85 teza 7; J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 13; S. Żółtek, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, F, pkt 1.

próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne niż określone w § 1 przestępstwo”. W komentarzach do ostatnio przywołanej regulacji większość przedstawicieli doktryny wskazuje, że owo inne przestępstwo niż określone w § 1 to również przestępstwo popełnione w okresie próby, za które sprawca nie został jednak – do momentu wydania decyzji o podjęciu warunkowo umorzonego postępowania – prawomocnie skazany²⁰⁴. Podobna sytuacja występuje na gruncie art. 75 KK, gdzie przesłanką obligatoryjnego zarządzenia wykonania kary ustawodawca czyni popełnienie w okresie próby podobnego przestępstwa umyślnego, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (art. 75 § 1 KK), a przesłanką fakultatywnego zarządzenia wykonania kary – okoliczność popełnienia przez skazanego innego przestępstwa niż określone w § 1 (art. 75 § 2 KK). Odczytywanie treści art. 69 § 1 KK oraz art. 89 § 1 KK przez pryzmat tych regulacji prowadziłyby zatem do wniosku, że użyte na ich gruncie pojęcie „skazany” odnosi się również do osoby skazanej na karę pozbawienia wolności wyrokiem nieprawomocnym. Mimo że taki sposób wykładni byłby konsekwentny, należy go jednak odrzucić. Na gruncie powołanych wyżej przepisów dotyczących instytucji podjęcia warunkowo umorzonego postępowania oraz zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary sytuacja jest jednak trochę inna. Zauważyć trzeba bowiem, że w tych przypadkach popełnienie przestępstwa, za które sprawca nie został skazany prawomocnym wyrokiem, jest traktowane jako przejaw rażącego naruszenia porządku prawnego i może, ale nie musi, być podstawą zastosowania tych instytucji. Uzależnione jest to od decyzji sądu, który fakt popełnienia przestępstwa przez pryzmat rażącego naruszenia porządku prawnego ocenia samodzielnie. Stąd treść wyroku co do tego przestępstwa nie ma w tym przypadku znaczenia. Inaczej jest natomiast w przypadku instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary, gdzie treść wyroku co do innego przestępstwa, obejmująca również decyzję o karze, w układzie zero-jedynkowym wyznacza możliwość zastosowania tegoż warunkowego zawieszenia. Trzeba również zwrócić uwagę, że przyjęcie, iż w art. 69 § 1 KK, a w konsekwencji i art. 89 § 1 KK, mowa jest o skazaniach nieprawomocnych, mogłoby prowadzić do wniosku, że przeszkoda w możliwości warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności powstaje także w sytuacji, gdy sprawca popełni przestępstwo po wydaniu nieprawomocnego wyroku skazującego go na karę pozbawienia wolności, a przed wydaniem wyro-

²⁰⁴ P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 68, teza 3; V. Konarska-Wrzošek, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 68, teza 2 i 3; P. Kozłowska-Kalisz, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, M. Mozgawa (red.), WK 2015, komentarz do art. 68, teza 5; G. Łabuda, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, J. Giezek (red.), WK 2012, komentarz do art. 68, teza 8; Odmienne J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, *Komentarz do art. 32–115*, M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), Legalis 2015, II, pkt 10.

ku przez sąd odwoławczy, który ów wyrok zmieni i np. wymierzy karę wolnościową, czy nawet postępowanie umorzy lub oskarżonego uniewinni. Taka interpretacja prowadzi wszak *ad absurdum*. W związku z powyższym należy opowiedzieć się za poglądem, że przeszkoda z art. 69 § 1 KK, a w konsekwencji i z art. 89 § 1 KK, uniemożliwiająca zastosowanie instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary powstaje, gdy sprawca popełni przestępstwo po prawomocnym skazaniu go na karę pozbawienia wolności²⁰⁵ (zarówno bezwzględną, jak i orzeczoną z warunkowym zawieszeniem jej wykonania)²⁰⁶, a przed zatarciem skazania. Warto również wskazać, że przyjęty na gruncie tego opracowania sposób interpretacji pojęcia „skazanie” i ograniczania go tylko do skazań prawomocnych jest zbieżny z przyjętym w judykaturze i doktrynie sposobem interpretacji terminu „niekarany”, użytym na gruncie art. 66 § 1 KK. Sąd Najwyższy stwierdził bowiem słusznie, że „przesłanka «niekaralności za przestępstwo umyślne» z art. 66 § 1 KK dotyczy prawomocnych skazań, które miały miejsce do dnia orzekania w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania”²⁰⁷. Nie jest jednak trafny wyrażony w doktrynie pogląd, że wyrok skazujący, mający być przeszkodą do zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary, musi się uprawomocnić do czasu wydania wyroku w pierwszej instancji za nowo sądzone przestępstwo²⁰⁸. W tym przypadku (w przeciwieństwie do art. 66 § 1 KK) problem nie leży bowiem w tym, czy w momencie podejmowania decyzji o warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności wyrok skazujący za poprzednio popełnione przestępstwo ma być prawomocny, ale o to, czy w czasie popełnienia przestępstwa wcześniejsze skazanie na karę pozbawienia wolności było skazaniem prawomocnym;

3) zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności jest wystarczające do osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa;

4) kary podlegające łączeniu.

Karami tymi są:

– jednostkowe lub łączne kary pozbawienia wolności orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania albo jednostkowe lub łączne kary pozbawienia wolności orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania i jednostkowe lub łączne kary bezwzględne pozbawienia wolności – wyłączone jest orzeczenie

²⁰⁵ Za tym poglądem opowiada się również zdecydowana większość przedstawicieli doktryny: P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 69, teza 4; V. Konarska-Wrzošek, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 69, teza 3; J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 69, tezy 8 i 9.

²⁰⁶ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 5.10.2016 r., III KK 134/16, LEX nr 2122410.

²⁰⁷ Wyr. SN z dnia 1.10. 2010 r., II KK 141/10, LEX nr 653637.

²⁰⁸ Tak A. Zoll, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna...*, *op. cit.*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, komentarz do art. 69, teza 16.

kary łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania wyłącznie na podstawie kar bezwzględnych.

W kontekście tego warunku należy zwrócić uwagę na kilka ściśle związanych ze sobą kwestii. Rozważania na ten temat należy rozpocząć od przywołania poglądu, że „skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania nie petryfikuje treści tego rozstrzygnięcia w postępowaniach jurysdykcyjnych, które toczą się po uprawomocnieniu się orzeczenia, w szczególności w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Kara pozbawienia wolności orzeczona z zastosowaniem środka probacji zachowuje ten charakter, o ile po jego wydaniu, a najpóźniej w terminie 6 miesięcy od zakończenia okresu próby, nie dojdzie do zarządzenia jej wykonania. Tego rodzaju rozstrzygnięcie zmienia natomiast kategorię skazania, które staje się skazaniem na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia i tak należy je postrzegać w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego”²⁰⁹. Oznacza to, że choćby skazanemu pierwotnie wymierzono wyłącznie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, ale później doszło do zarządzenia wykonania wszystkich z nich, zastosowanie warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej na ich podstawie kary łącznej będzie niemożliwe²¹⁰. W analogiczny, choć oczywiście prowadzący do odmiennych konsekwencji, sposób należy potraktować warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności na podstawie art. 152 KKW. Przypomnijmy, że zgodnie z treścią przepisu art. 152 § 1 KKW, „jeżeli odroczenie wykonania kary nieprzekraczającej roku pozbawienia wolności trwało przez okres co najmniej jednego roku – sąd może warunkowo zawiesić wykonanie tej kary na zasadach określonych w art. 69–75 Kodeksu karnego”. W doktrynie trafnie wskazuje się, że instytucja ta stanowi odstępstwo od zasady trwałości orzeczeń sądowych²¹¹, i jednocześnie podkreśla, że „należy z niej korzystać z umiarem, w sytuacjach, w których wszczyna się z reguły postępowanie ulaskawieniowe lub zawieszają się postępowanie wykonawcze, co oznacza, że przepis ten nie powinien stanowić podstawy do szerszej praktyki reformowania w postępowaniu wykonawczym orzeczeń sądów *meriti*”²¹². Oznacza to, że analizowana instytucja stanowi specyficzną formę ingerencji w treść wyroku skazującego. Prowadzi bowiem do istotnej zmiany zawartego w nim orzeczenia o karze. Tym samym warunkowe zawieszenie wykonania kary, mimo że orzeczone dopiero w postępowaniu wykonawczym, staje się elementem skazania. Za nietrafny należy zatem uznać pogląd, że z uwagi na fakt, iż przepis art. 89 KK posługuje się pojęciem „skazania na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wyko-

²⁰⁹ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 10.10.2015 r., V KK 90/15, LEX nr 1744199.

²¹⁰ Tak też SA w Katowicach w wyr. z dnia 24.4.2015 r., II AKa 114/15, LEX nr 1770343.

²¹¹ K. Postulski, *Szostowanie art. 152 Kodeksu karnego wykonawczego*, PS 2001, nr 7–8, s. 73.

²¹² *Ibidem*, s. 71.

niania”, nie jest możliwe objęcie węzłem kary łącznej kary pozbawienia wolności, wobec której sąd zastosował instytucję warunkowego zawieszenia wykonania na podstawie art. 152 KKW, bowiem w tej sytuacji nie zachodzi przypadek skazania na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania²¹³. Warto w tym miejscu również podkreślić, że w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego zarówno instytucję zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary jednostkowej, jak i warunkowe zawieszenie wykonania kary jednostkowej traktuje się w sposób tożsamy, uznając je za formy zmiany wyroku stanowiącego podstawę wyroku łącznego, o której mowa w art. 575 § 2 KK. Jak trafnie stwierdził bowiem Sąd Najwyższy, „przez wskazaną w § 2 art. 575 KPK zmianę wyroku objętego wcześniejszym wyrokiem łącznym należy rozumieć nie tylko zmianę wywołaną darowaniem czy złagodzeniem kary w trybie, np. ułaskawienia bądź amnestii, albo zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszony, czy przedawnienia jej wykonania, ale również zmianę wywołaną w trybie przepisów Kodeksu karnego wykonawczego, w tym zawieszenie jej wykonania na podstawie art. 152 tego Kodeksu; w wyniku bowiem takiego zawieszenia kara podlegająca bezwzględnemu wykonaniu przestaje mieć taki charakter i staje się karą warunkowo zawieszoną, co ma tym samym również istotne znaczenie w procedurze łączenia kar (art. 89 KK)”²¹⁴.

Z powyższych uwag wynikają dwa doniosłe wnioski:

Po pierwsze, warunkowe zawieszenie wykonania, na podstawie art. 152 § 1 KKW, jednej z orzeczonych wobec skazanego jednostkowych kar pozbawienia wolności otwiera drogę do warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej na ich podstawie kary łącznej na podstawie art. 89 § 1 KK.

Po drugie zaś, wyrazem obowiązującej na gruncie postępowania karnego reguły, że wydanie wyroku łącznego nie unicestwia połączonych wyroków, które zachowują swój byt, mimo że nie są wykonywane orzeczone na ich podstawie kary²¹⁵, jest m.in. możliwość zarówno zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary jednostkowej kary pozbawienia wolności, jak i warunkowe zawieszenie wykonania kary jednostkowej pozbawienia wolności objętej węzłem kary łącznej na podstawie art. 152 KKW. Wydanie tych rozstrzygnięć stanowi zmianę wyroku stanowiącego podstawę wyroku łącznego, o której mowa w art. 575 § 2 KPK, a tym samym skutkuje utratą mocy wyroku łącznego. Na gruncie instytucji zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności powstaje również interesujący i doniosły w swych konsekwencjach problem, do którego momentu sąd może zarządzić wykonanie warunkowo

²¹³ Tak J. Lachowski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 2.

²¹⁴ Post. SN z dnia 28.5.2015 r., IV KK 39/15, LEX nr1758725; Zob. też: wyr. SN z dnia 22.10.2015 r., V KK 183/15, LEX nr 1820407.

²¹⁵ Zob.: wyr. SN z dnia 8.8.2013 r., III KK 203/13, LEX nr 1350556.

zawieszanej jednostkowej kary pozbawienia wolności w przypadku objęcia jej węzłem kary łącznej. W naszej ocenie, w przypadku gdy w oparciu o tę karę sąd orzeknie karę łączną pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego, zarządzenie wykonania tejsze kary nie będzie już możliwe, gdyż poprzez prawomocne orzeczenie kary łącznej bezwzględnie pozbawienia wolności doszło do przekształcenia jej w karę wykonywaną. Potwierdza to również brzmienie art. 89 § 1b KK, który stanowi, że „sąd orzeka karę łączną pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, przyjmując, że miesiąc kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania równa się 15 dniom kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”.

Z powyższego ustalenia wynika również jeszcze inna istotna konsekwencja. Dla sprawcy, w stosunku do którego zachodzą podstawy do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, orzeczenie kary łącznej może być drogą do częściowego uniknięcia wiążących się z tym dolegliwości. Zauważyć trzeba bowiem, że w przypadku zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności nie istnieje obowiązek przeliczania tejsze kary w sposób określony w art. 89 § 1b KK. Przepis art. 75 § 3a KK, przyznający sądowi kompetencję do tego, by zarządzając wykonanie kary w wypadkach, o których mowa w art. 75 § 2 i 3 KK, uwzględniając dotychczasowy przebieg próby, a w szczególności wykonanie nałożonych obowiązków, mógł skrócić orzeczoną karę, jednak nie więcej niż o połowę, po pierwsze nie zobowiązuje, a jedynie uprawnia sąd do wydania takiego rozstrzygnięcia, a po drugie nie odnosi się do wszystkich wypadków zarządzenia wykonania kary. W związku z tym, że instytucja wyroku łącznego nie powinna być formą ucieczki skazanego od konsekwencji, które grożą mu na podstawie innych regulacji kodeksu, gdyż wówczas jego sytuacja byłaby lepsza niż osoby, w stosunku do której warunki do orzeczenia kary łącznej nie zachodzą²¹⁶, zasadnym wydaje się następujący tryb postępowania. Przed orzeczeniem kary łącznej pozbawienia wolności na podstawie kary orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania sąd powinien zbadać, czy nie zachodzą podstawy do zarządzenia jej wykonania, i w razie stwierdzenia, że takowe okoliczności zachodzą, winien podjąć działania zmierzające do wszczęcia przez właściwy sąd postępowania w tym przedmiocie i wstrzymać się z wydaniem wyroku łącznego do czasu zakończenia postępowania o zarządzenie wykonania kary. To postępowanie incydentalne, mając na uwadze jego przedmiot, z pewnością nie będzie trwać długo. Pojawia się jednak pytanie, czy w Kodeksie karnym i Kodeksie postępo-

²¹⁶ Szerzej na temat stosowania art. 75 KK w kontekście postępowania o wydanie wyroku łącznego zob.: K. Politowicz, *Stosowanie instytucji z art. 75 KK w kontekście wydania wyroku łącznego*, Probacja 2011, nr 4, s. 130–145.

wania karnego znajdziemy podstawy do zastosowania takiego trybu postępowania. Okoliczność, że orzeczenie kary łącznej jest instytucją obligatoryjną, może skłaniać do wręcz przeciwnego wniosku. Za dopuszczalnością takowego postępowania przemawia natomiast fakt, że związanie sądu w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego poprzednio zapadłymi wyrokami nie jest jednak posunięte tak daleko, by sąd ten miał opierać swoje rozstrzygnięcie np. na orzeczeniach dotkniętych wadami o statusie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, czy też zawierających błędy lub opuszczenia, które mogą być korygowane przez sąd, który to orzeczenie wydał. Z tego też powodu, jeżeli sąd orzekający w przedmiocie wyroku łącznego stwierdzi, że w wyroku podlegającym łączeniu nie zaliczono lub błędnie zaliczono skazanemu na poczet kary okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie jest nie tylko uprawniony, ale i zobowiązany wystąpić do właściwego sądu o dokonanie owego zaliczenia lub jego korekty²¹⁷. Podobnie też ustalenie, że jeden z podlegających łączeniu wyroków dotknięty jest wadą stanowiącą bezwzględną przyczynę odwoławczą, obliguje sąd orzekający w przedmiocie wydania wyroku łącznego do podjęcia działań w celu doprowadzenia do wzruszenia tego wyroku w drodze wznowienia postępowania i dopiero gdy ta wada zostanie usunięta, może – gdy zajdzie taka potrzeba – orzec karę łączną na podstawie kary lub kar wymierzonych w postępowaniu ponownym²¹⁸. Z tego też powodu opowiadamy się za poglądem, że w sytuacji stwierdzenia w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego okoliczności stanowiącej podstawę zarządzenia wykonania jednej z kar podlegających łączeniu, sąd orzekający w przedmiocie wydania wyroku łącznego powinien wstrzymać się z wydaniem orzeczenia i zwrócić się do właściwego sądu o rozstrzygnięcie w tej kwestii. Zdajemy sobie jednak sprawę, że stanowisko to może być *de lege lata* uznane za kontrowersyjne. Sfera ta wymaga więc jednoznacznego uregulowania przez ustawodawcę.

Pozostając w problematyce warunkowego zawieszenia wykonania kary, należy się zastanowić nad zagadnieniem możliwości zastosowania tej instytucji do kary łącznej pozbawienia wolności – na podstawie art. 152 § 1 KKW. Do dnia 30.6.2015 r. kwestia ta nie budziła wątpliwości. Aktualnie jednak, kiedy zmieniły się warunki orzeczenia kary łącznej, sprawa się skomplikowała. Przepis ten stanowi wszak, że jeżeli odroczenie wykonania kary nieprzekraczającej roku pozbawienia wolności trwało przez okres co najmniej jednego roku, sąd może warunkowo zawiesić wykonanie tej kary na zasadach określonych w art. 69–75 KK. Problem polega natomiast na tym, że przepis art. 69 KK, odnoszący się do warunkowego zawieszenia wykonania kary jednostkowej, wskazuje, że sąd może wa-

²¹⁷ D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, op. cit., t. II, komentarz do art. 577, teza 6.

²¹⁸ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 31.5.1977 r., II KR 106/77, LEX nr 19302.

runkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wymiarze nieprzekraczającym roku, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie był skazany na karę pozbawienia wolności. W przypadku orzekania o warunkowym zawieszeniu wykonania kary łącznej nie mamy jednak do czynienia z jednym przestępstwem, ale co najmniej z dwoma przestępstwami. Z tego też powodu, na gruncie art. 89 KK, do którego jednak art. 152 KKW wyraźnie nie odsyła, ustawodawca jasno wskazuje, że warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej pozbawienia wolności jest możliwe, jeżeli sprawca w czasie popełnienia każdego z tych przestępstw nie był skazany na karę pozbawienia wolności i jest to wystarczające do osiągnięcia wobec niego celów kary. Prowadzi to do wniosku, że błędem prawodawcy było, iż w treści przepisu art. 152 KKW nie odesłał do odpowiedniego (stosowanie wprost byłoby bowiem niemożliwe) stosowania także art. 89 § 1 KK. Czy jednak z faktu, że ustawodawca tego nie uczynił, należy wywodzić, że warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej pozbawienia wolności na podstawie art. 152 § 1 KKW nie jest możliwe? Naszym zdaniem byłby to wniosek zbyt daleko idący i trudny do zaakceptowania z punktu widzenia dyrektyw wykładni funkcjonalnej. W związku z powyższym stwierdzamy, że na podstawie art. 152 KKW można warunkowo zawiesić wykonanie także kary łącznej pozbawienia wolności, z takim zastrzeżeniem, że w tym wypadku warunkiem zastosowania tej instytucji jest brak skazania na karę pozbawienia wolności, za którekolwiek z przestępstw, za które orzeczono kary jednostkowe będące podstawą kary łącznej, co wynika ze stosowanego *per analogiam* art. 89 § 1 KK. Analogię w tym przypadku należy uznać za dopuszczalną, bo jest analogią na korzyść sprawcy. Ograniczenie się tylko do treści art. 152 KKW uniemożliwiłoby bowiem warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej, skoro art. 69 KK, do którego przepis ten odsyła, dotyczy wyłącznie warunkowego zawieszenia jednostkowej kary pozbawienia wolności.

Powyższe uwagi odnoszą się do warunkowego zawieszenia kary łącznej pozbawienia wolności w typowym układzie sytuacyjnym. Może się jednak zdarzyć i tak, że karą łączną zostanie objęta kara pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie art. 60 § 5 KK, który statuuje wszak odmienne zasady warunkowego zawieszenia wykonania kary. Ustawodawca tę sytuację przewidział i w powoływanym już wyżej przepisie art. 89a § 1 KK wskazał, że „jeżeli chociażby jedną z kar podlegających łączeniu jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania orzeczonej na podstawie art. 60 § 5, sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej nieprzekraczającej wymiaru kary pozbawienia wolności, orzeczonej na podstawie tego przepisu”. Regulację tę należy ocenić krytycznie z uwagi na wadliwe określenie granicy wymiaru kary łącznej pozbawienia wolności, której warunkowe zawieszenie można w tym przypadku orzec. Zamiarem ustawodawcy było, by możli-

wość warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej pozbawienia wolności, której jedną z podstaw jest kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, orzeczona na podstawie art. 60 § 5 KK, została ograniczona do wypadków, gdy sąd zastosował zasadę absorpcji, przy czym żadna z innych podlegających łączeniu kar jednostkowych nie przekraczała swym wymiarem kary orzeczonej na podstawie art. 60 § 5 KK. Rozwiązanie to pomija jednak okoliczność, że możliwa jest sytuacja, w której w zbiegu będą pozostawały np. dwie kary orzeczone na podstawie wskazanych przepisów. Trudno w takim przypadku znaleźć racjonalne uzasadnienie dla ograniczenia możliwości orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania jedynie do sytuacji, w której sąd zdecyduje się na zastosowanie zasady absorpcji. Takie zawężenie pola orzekania jest jednak niezasadne także w przypadku, gdy kara wymierzona na podstawie art. 60 § 5 KK pozostaje w zbiegu z karą wymierzoną na zasadach ogólnych. Nie ma przekonujących racji jurydycznych przemawiających za potrzebą krępowania sądu w tej sferze i stawiania go przed alternatywą: albo orzekniesz karę łączną nie wyższą niż kara jednostkowa wymierzona na podstawie art. 60 § 5 KK, albo nie będziesz mógł warunkowo zawiesić wykonania kary łącznej. Tego rodzaju podejście do zagadnienia godzi w postulat uczynienia z kary łącznej narzędzia celowego, umożliwiającego dokonanie syntetycznej oceny osoby sprawcy i jego czynów. Z powyższych względów bardziej poprawne byłoby przyznanie funkcji limitującej nie wysokości konkretnej kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, orzeczonej na podstawie art. 60 § 5 KK, ale górnej granicy kary pozbawienia wolności, której wykonanie w myśl wskazanej regulacji można warunkowo zawiesić, czyli karze pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 5 lat. Przyjęcie tej formuły wymagałoby jednak interwencji ustawodawcy, bowiem wskazanego rezultatu nie da się osiągnąć w drodze zabiegów wykładniczych. Przepis art. 89a § 1 KK wywołuje jednak nie tylko zastrzeżenia co do zasadności zaproponowanego w nim rozwiązania co do wymiaru kary łącznej pozwalającej na jej warunkowe zawieszenie, ale także stwarza istotne problemy w sferze związanej ze zdekodowaniem na podstawie jego treści prawidłowej normy prawnej. Poważne wątpliwości budzi bowiem zakres wprowadzonego przez ów przepis wyjątku od ogólnych zasad wymiaru kary łącznej.

Z jednej strony możliwa jest bowiem interpretacja, że przepis ten wprowadza wyjątek wyłącznie w zakresie górnej granicy kary łącznej pozbawienia wolności, której wykonanie wolno w tym przypadku warunkowo zawiesić²¹⁹. Z drugiej zaś można twierdzić, że przepis ten jako *lex specialis* wyłącza w ogóle stosowanie

²¹⁹ Tak: J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 4; P. Kardas, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 25.

art. 89 § 1 KK²²⁰. Żadne z tych stanowisk nie jest przekonujące z punktu widzenia dyrektyw wykładni funkcjonalnej oraz spójne systemowo. Pierwszy pogląd pomija bowiem w ogóle okoliczność, że warunkowe zawieszenie wykonania jednostkowej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 60 § 5 KK niezależnie jest od spełnienia warunków z art. 69 § 1 KK, którego stosowanie jest przez ów przepis wyraźnie wyłączone. Artykuł 60 § 5 KK stanowi bowiem, że w wypadkach określonych w art. 60 § 3 i 4 „sąd, wymierzając karę pozbawienia wolności do lat 5, może warunkowo zawiesić jej wykonanie na okres próby wynoszący do 10 lat, jeżeli uzna, że pomimo niewykonania kary sprawca nie popełni ponownie przestępstwa; przepisu art. 69 § 1 nie stosuje się, a przepisy art. 71–76 stosuje się odpowiednio”. Całkowicie nieracjonalne byłoby zaś uznanie, iż mimo że wymóg braku skazania na karę pozbawienia wolności w czasie popełnienia przestępstwa, za które sąd wymierza karę pozbawienia wolności w oparciu o art. 60 § 3 lub 4 KK, nie obowiązuje przy warunkowym zawieszeniu kary jednostkowej pozbawienia wolności na podstawie art. 60 § 5 KK, to obowiązywać powinien w przypadku orzekania kary łącznej na podstawie tejże kary. Z drugiej jednak strony – i to podważa trafność drugiego wyrażonego wyżej stanowiska – aksjologicznie trudny do obrony jest pogląd, że jedno skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania unicestwia istniejący przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary łącznej pozbawienia wolności wymóg braku skazań na karę pozbawienia wolności w czasie popełnienia wszystkich przestępstw, za które wymierzono na zasadach ogólnych podlegające łączeniu kary jednostkowe. Argument ten jest tym bardziej przekonujący, jeśli przyjąć – a tak, jak się wydaje, należy uczynić – że przepis art. 89a § 1 KK ma zastosowanie także wtedy, gdy łączeniu podlega nie tylko kara jednostkowa orzeczona na podstawie art. 60 § 5 KK, ale także kara łączna orzeczona na podstawie art. 89a § 1 KK w zw. z art. 60 § 5 KK. To zaś oznaczałoby, że jedno skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie art. 60 § 5 KK wyłączałoby konieczność spełnienia owego wymogu nie tylko podczas orzekania pierwszej, ale i kolejnych kar łącznych.

W związku z powyższym celowe wydaje się zaproponowanie rozwiązania pośredniego poprzez uznanie, że wymóg braku skazania na karę pozbawienia wolności nie odnosi się wyłącznie do przestępstw, za które orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie art. 60 § 5 KK, a jest on aktualny w stosunku do przestępstw pozostałych. Oznacza to, że przeszkoda do warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej nie powstanie w przypadku, gdy przestępstwo, za które orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie art. 60 § 5 KK, zo-

²²⁰ P. Kardas, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 89, teza 25.

stało popełnione przez sprawcę w czasie skazania na karę pozbawienia wolności, a wszystkie pozostałe przestępstwa, za które orzeczono kary jednostkowe podlegające łączeniu bądź będące podstawą później orzeczonych kar łącznych, zostały popełnione w czasie, gdy sprawca na taką karę nie był skazany.

W podobny, aczkolwiek nie do końca tożsamy sposób, należy interpretować przesłankę związaną z prognozą kryminologiczną. Oznacza to, że w sytuacji, gdy łączeniu podlegać będą wyłącznie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania orzeczone na podstawie art. 60 § 5 KK, wystarczającym warunkiem do zawieszenia wykonania kary będzie stwierdzenie, że pomimo niewykonania kary sprawca nie popełni ponownie przestępstwa (*argumentum ex art. 60 § 5 KK*). W sytuacji natomiast, gdy poza wskazaną karą łączeniu podlegać będą inne kary jednostkowe (lub orzeczone na ich podstawie kary łączne), możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej pozbawienia wolności uzależniona będzie od stwierdzenia, że jest to wystarczające do osiągnięcia wobec skazanego celów kary, a w szczególności zapobieżenia powrotowi do przestępstwa.

Przepisy art. 89a § 2 i 3 KK odnoszą się zarówno do sytuacji orzekania kary łącznej na podstawie art. 89 § 1 KK, jak i art. 89a § 1 KK. Paragraf 2 art. 89a KK nie budzi większych wątpliwości wykładniczych ani zastrzeżeń co do swej merytorycznej zasadności. Przyznaje sądowi kompetencję do tego, by orzekając karę łączną pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, mógł orzec grzywnę określoną w art. 71 § 1 KK, chociażby jej nie orzeczono za pozostające w zbiegu przestępstwa. Zdecydowanie odmiennie należy ocenić natomiast przepis art. 89 § 3 KK, który stanowi, że „w razie zbiegu orzeczeń o okresach próby sąd orzeka okres próby oraz związane z nim obowiązki na nowo. W razie zbiegu orzeczeń, o którym mowa w § 1, okres próby może wynosić do 10 lat”. Przede wszystkim należy żałować, że ustawodawca nie zdecydował się na gruncie postępowania o wydanie wyroku łącznego wprowadzić analogicznego rozwiązania jak na gruncie art. 538 § 3 KPK, tj. umożliwiającego zaliczenie na poczet okresu próby orzeczonego w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary łącznej okresu próby (w zakresie, w jakim upłynął) zastosowanego do podlegających łączeniu kar pozbawienia wolności orzeczonych z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Pamiętać należy, że okres próby, na jaki warunkowo zawieszono wykonanie kary łącznej pozbawienia wolności, rozpoczyna swój bieg z momentem uprawomocnienia się orzeczenia w tym przedmiocie. Oznacza to, że niemożność zaliczenia na poczet tego okresu, okresu próby związanego z warunkowym zawieszeniem wykonania połączonej kary jednostkowej, który biegł do momentu uzyskania przez wyrok orzekający karę łączną przymiotu prawomocności, powoduje, iż ostatecznie okres próby, któremu poddano skazanego, jest dłuższy od wynikającego z orzeczenia o karze łącznej. Po-

zostawanie w okresie próby jest zaś dolegliwością związaną już choćby tylko z samymi konsekwencjami, do jakich może doprowadzić naruszenie w tym czasie porządku prawnego. W pełni aktualny jest i w tym przypadku wyrażony na gruncie art. 538 § 3 KPK pogląd, że „brak możliwości zaliczenia tego okresu na poczet ponownie zastosowanej probacji może prowadzić do naruszającego zasadę sprawiedliwej reakcji karnej dwukrotnego stosowania wobec oskarżonego obciążeń i ograniczeń związanych z weryfikowaniem jego zachowania w warunkach instytucji probacyjnej, przez łączny okres niejednokrotnie prowadzący do wykroczenia poza określone w ustawie maksymalne okresy jej stosowania”²²¹. Bez wyraźnej regulacji nie ma jednak możliwości zastosowania przy orzekaniu kary łącznej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania rozwiązania, o którym mowa w art. 538 § 3 KPK²²². Ponadto brzmienie art. 89a § 3 KK może wywoływać wątpliwości co do tego, jak ma postąpić sąd, wymierzając karę łączną pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na podstawie kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz kary bezwzględnej pozbawienia wolności. W tej sytuacji do zbiegu orzeczeń o okresach próby wszak nie dochodzi. Czy oznacza to, że wówczas sąd jest zobligowany zastosować okres w wymiarze odpowiadającym okresowi próby zastosowanemu do kary podlegającej łączeniu i musi orzec wyłącznie te same obowiązki próby? Taka wykładnia wspomnianej regulacji prowadziłaby jednak do konsekwencji niedających się zaakceptować na płaszczyźnie logicznej. Oczywiście jest bowiem, że okres próby musi być dostosowany do nowo orzeczonej kary, tj. kary łącznej, by pozwolić na weryfikację powziętej przy podjęciu decyzji o warunkowym zawieszeniu wykonania właśnie tej kary pozytywnej prognozy kryminologicznej. Dostosowane do tej kary, ukształtowanej na podstawie co najmniej dwóch kar, muszą być również obowiązki próby. Nie można przy tym zapominać, że w przypadku gdy skazany przed orzeczeniem kary łącznej wykonał już obowiązki nałożone w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary jednostkowej, nie ma możliwości nałożenia ich jako obowiązków próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary łącznej. Należy zatem stwierdzić, że w każdym wypadku, niezależnie od tego, czy podstawą warunkowo zawieszanej kary łącznej pozbawienia wolności są kary pozbawienia wolności, których wykonanie zostało warunkowo zawieszane, czy też wyłącznie jedna taka kara i kara bezwzględnej pozbawienia wolności, sąd jest obowiązany orzec na nowo okres próby dostosowany do wymierzonej kary łącznej i związane z tym obowiązki probacyjne. Nie jest przy tym skreślony wcześniej

²²¹ J. Grajewski, S. Steinborn, [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, L.K. Paprzycki (red.), Lex/el. 2015, komentarz do art. 538, teza 7.

²²² Tak trafnie SN w wyr. z dnia 29.8.2013 r., IV KK 80/13, LEX nr 1375232.

stosowanymi do podlegających łączeniu kar okresami próby czy też nałożonymi obowiązkami próby. Przepis art. 89 § 3 zd. 1 KK należy zatem traktować jako wyraźne zaakcentowanie przez ustawodawcę, że w przypadku zbiegu okresów próby nie dochodzi do ich sumowania, czy też sumowania zastosowanych na ich podstawie obowiązków próby, z uwagi na fakt, że i w tym przypadku sąd określa okres próby i związane z nim obowiązki na nowo. W sytuacjach typowych minimalne i maksymalne granice okresu próby wyznaczają przepisy art. 70 § 1 i 2 KK. W przypadku gdy dochodzi do połączenia kary jednostkowej, której wykonanie zostało warunkowo zawieszona na podstawie art. 60 § 5 KK, lub kary łącznej orzeczonej na podstawie art. 89a § 1 KK w zw. z art. 60 § 5 KK, okres próby może wynosić 10 lat.

Pamiętać jednak należy, że w przypadku gdy podstawą orzeczenia kary łącznej są kary bezwzględne pozbawienia wolności i kary pozbawienia wolności orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania, sąd może, ale nie musi, orzec kary łącznej pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Ponadto, co wyraźnie wynika z treści art. 89 § 1b KK, karę łączną bezwzględnego pozbawienia wolności sąd może orzec także wtedy, gdy podstawą kary łącznej pozbawienia wolności są wyłącznie kary orzeczone z warunkowym zawieszeniem ich wykonania. Fakt, że podstawą kary łącznej pozbawienia wolności były kary jednostkowe, nie pozostanie jednak obojętny dla wymiaru kary łącznej bezwzględnego pozbawienia wolności. Zgodnie bowiem z § 1b, nowo dodanym do art. 89 KK, sąd orzeka „karę łączną pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, przyjmując, że miesiąc kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania równa się 15 dniom kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania”.

5.2.2. Zasady łączenia kar najsurowszych

Zgodnie z art. 88 KK, „jeżeli najsurowszą karą orzeczoną za jedno ze zbiegających się przestępstw jest kara 25 lat pozbawienia wolności albo dożywotniego pozbawienia wolności, orzeka się tę karę jako karę łączną; w wypadku zbiegu dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności sąd może orzec jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności”.

Z przepisu tego wynikają następujące konsekwencje:

– jeżeli najsurowszą z kar orzeczonych za jedno ze zbiegających się przestępstw jest kara 25 lat pozbawienia wolności albo dożywotniego pozbawienia wolności, orzeka się tę karę jako karę łączną niezależnie od tego, czy za inne przestępstwo (przestępstwa) wymierzono terminową karę pozbawienia wolności, karę ograniczenia wolności czy też karę grzywny. Oznacza to, że kara ta pochłania wszystkie inne orzeczone kary jednostkowe lub łączne pozostające z nią

w zbiegu²²³. Przepis ten umożliwia zatem łączenie kar różnorodzajowych. Mimo że regulacja art. 88 KK odnosi się wprost do kar jednostkowych, będzie ona miała odpowiednie zastosowanie także do sytuacji, w której w późniejszym postępowaniu sąd orzekać będzie o połączeniu m.in. kary łącznej 25 lat pozbawienia wolności albo kary dożywotniego pozbawienia wolności orzeczonej na podstawie art. 88 KK (art. 85 § 1 i 2 KK);

– w wypadku zbiegu dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności sąd może orzec jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności. Mimo że ze wskazanego przepisu wyraźnie to nie wynika, względy aksjologiczne przemawiają przeciwko możliwości uznania, że podstawą orzeczenia kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności mogą być wyłącznie kary 25 lat pozbawienia wolności orzeczone na podstawie art. 86 § 1a KK lub orzeczonej na tej podstawie kara łączna 25 lat pozbawienia wolności i jednostkowa kara 25 lat pozbawienia wolności, albo kara łączna 25 lat pozbawienia wolności orzeczonej na podstawie art. 86 § 1a KK i kara łączna 25 lat pozbawienia wolności orzeczonej na podstawie art. 88 KK. Możliwość orzeczenia jako kary łącznej najsurowszej z kar, jaką jest kara dożywotniego pozbawienia wolności, będącej przy tym karą o charakterze eliminacyjnym, powinna być bowiem zastrzeżona do przypadków, gdy podstawą jej orzeczenia są również kary o charakterze eliminacyjnym, które jako takie zostały pierwotnie orzeczone za przestępstwa, a nie kara łączna 25 lat pozbawienia wolności, która za swą podstawę nie ma choćby jednej kary jednostkowej 25 lat pozbawienia wolności, a oparta została jedynie na terminowych karach pozbawienia wolności. Podkreślenia wymaga, że w doktrynie trafnie wskazuje się, iż „przewidziana w art. 88 możliwość orzeczenia kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności na podstawie dwóch lub więcej kar 25 lat pozbawienia wolności powinna być traktowana wyjątkowo i ograniczać się do sytuacji, gdy przemawia za tym trwała i głęboka demoralizacja sprawcy, wysoki stopień zagrożenia, jaki stanowi on dla porządku prawnego, a także względ na społeczne oddziaływanie kary wymierzonej sprawcy najcięższych zbrodni”²²⁴. Pamiętać również należy, iż nie jest możliwe orzeczenie kary łącznej dożywotniego pozbawienia wolności wobec sprawcy, który w chwili czynu nie ukończył 18 roku życia. Względy gwarancyjne i wyjątkowy charakter instytucji z art. 88 KK nakazują przyjąć, że w przypadku gdyby kara łączna miała być orzeczone wyłącznie na podstawie kary 25 lat

²²³ Jak trafnie stwierdził Sąd Najwyższy: „obok kary łącznej 25 lat pozbawienia wolności nie orzeka się już kary grzywny nawet wówczas, gdy kara taka była orzeczonej za któreś ze zbiegających się przestępstw. Przepis art. 88 KK stanowi więc podstawę do łączenia grzywny z innymi karami (tj. karą pozbawienia wolności i ograniczenia wolności), jeżeli za pozostające w zbiegu przestępstwa orzeczono karę 25 lat pozbawienia wolności oraz kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności lub grzywny” – wyr. SN z dnia 6.11.2007 r., III KK 356/07, LEX nr 322859.

²²⁴ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2010, komentarz do art. 88, teza 2.

pozbawienia wolności orzeczonej za przestępstwo popełnione przez skazanego przed ukończeniem 18 roku życia i kary 25 lat pozbawienia wolności orzeczonej za przestępstwo popełnione przez skazanego po ukończeniu 18 roku życia, orzeczenie jako kary łącznej kary dożywotniego pozbawienia wolności będzie niemożliwe²²⁵.

5.2.3. Zasady łączenia kar ograniczenia wolności

Przy łączeniu kar ograniczenia wolności również obowiązuje zasada, iż karę łączną orzeka się od najwyższej z kar wymierzonych do ich sumy, przy czym górna granica kary łącznej ograniczenia wolności nie może przekroczyć 2 lat. Pamiętać przy tym należy, że wymierzając karę łączną ograniczenia wolności, sąd określa na nowo obowiązki lub wymiar potrącenia, o których mowa w art. 34 § 1a KK, a także może nałożyć na sprawcę obowiązki wymienione w art. 72 § 1 pkt 2–7a KK, jak również orzec świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 KK (art. 86 § 3 KK). Wskazane obowiązki, tak jak i świadczenie pieniężne, sąd władny jest orzec niezależnie od tego, czy zostały one zamieszczone w wyrokach skazujących, czy też nie. Na gruncie wskazanego przepisu może powstać wątpliwość, czy orzekając na nowo obowiązki lub zakres potrącenia, sąd orzekający karę łączną jest limitowany wymiarem tychże obowiązków lub potrącenia wynikającym z wyroków skazujących (lub łącznych w przypadku łączenia kary łącznej). Należy stwierdzić, że skoro ustawodawca wiąże granicę możliwej do orzeczenia kary łącznej ograniczenia wolności jedynie z jej wymiarem w czasie, to decyzja w przedmiocie rozmiaru obowiązków i potrąceń należy wyłącznie do kompetencji sądu rozstrzygającego w przedmiocie kary łącznej, którego granice orzekania krępują wyłącznie przepisy prawa, a nie treść wyroków, na mocy których orzeczono podlegające łączeniu kary jednostkowe²²⁶ lub kary łączne.

5.2.4. Zasady łączenia kar grzywnien

Przy łączeniu kar grzywny również obowiązuje zasada, iż karę łączną orzeka się od najwyższej z kar wymierzonych do ich sumy, przy czym górna granica kary łącznej grzywny nie może przekroczyć 810 stawek dziennych niezależnie od tego, na jakiej podstawie orzeczone były kary jednostkowe grzywny. Oznacza to, że powyższe ograniczenie odnosi się również do kary łącznej orzeczonej na pod-

²²⁵ Tak też J. Lachowski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 88, teza 5.

²²⁶ Tak trafnie: J. Giezek, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, J. Giezek (red.) WK 2012, komentarz do art. 86, teza 17; J. Lachowski, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 86, teza 6; Odmienne SA w Katowicach w wyr. z dnia 12.4.2012 r., II AKa 114/12, LEX nr 1217459.

stawie grzywien wymierzonych na podstawie art. 71 § 1 KK. Natomiast w związku z tym, że przedmiotowe ograniczenie zostało wyrażone poprzez wskazanie maksymalnej liczby stawek dziennych, należy stwierdzić, że nie ma ono zastosowania w przypadku łączenia kar grzywien wymierzonych kwotowo, a to oznacza, że w tym wypadku górną granicą kary łącznej jest suma podlegających łączeniu kar grzywien wymierzonych kwotowo. Suma podlegających łączeniu kar grzywien wyznacza również górną granicę kary łącznej grzywiny w przypadku łączenia kar grzywien wymierzonych kwotowo z karami grzywiny wymierzonymi w stawkach dziennych²²⁷. I w tym wypadku bowiem kara łączna również orzekana jest kwotowo, a nie w stawkach dziennych, co wynika wyraźnie z treści art. 86 § 2a KK, który stanowi, że „jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien jest wymierzona kwotowo, karę łączną grzywiny wymierza się kwotowo”²²⁸. Aby wymierzyć karę łączną grzywiny na podstawie tego przepisu, konieczne będzie sprowadzenie kary orzeczonej w stawkach dziennych do kwoty poprzez przemnożenie ilości stawek przez wartość jednej stawki²²⁹.

Wyznaczona przez przepis art. 86 § 1 KK górną granicą kary łącznej grzywiny orzeczonej w stawkach dziennych nie ma również zastosowania, gdy przynajmniej jedna z podlegających łączeniu kar grzywien została orzeczone na podstawie przepisu przewidującego wyższą górną granicę ustawowego zagrożenia tą karą niż określona w art. 33 § 1 KK, tj. powyżej 540 stawek dziennych. W takiej sytuacji bowiem, zgodnie z art. 86 § 2b KK, sąd wymierza karę łączną grzywiny w granicach od najwyższej z kar tego rodzaju wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 4500 stawek dziennych grzywiny lub najwyższej z kar grzywiny, jeżeli przekracza ona 4500 stawek dziennych. Zasada ta ma odpowiednie zastosowanie również wtedy, gdy łączeniu podlega kara łączna grzywiny orzeczone na podstawie art. 86 § 2b KK (art. 86 § 4 KK).

²²⁷ Tak trafnie P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 86, teza 14; Odmienny pogląd wyraża P. Kardas, który wskazuje, że górna granica tak orzekanej kary łącznej grzywiny nie może być wyższa od sumy kar podlegających łączeniu oraz nie może przekraczać powiększonej o połowę najwyższej z górnych granic wymiaru grzywiny określonych w przepisach, na podstawie których orzeczono grzywiny podlegające łączeniu – P. Kardas, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 86, teza 76. Reguła ta, opierająca się na dostosowaniu zasady przyjętej przy określaniu górnej granicy kary łącznej grzywiny w systemie stawek dziennych ($540 : 2 = 270$, $540 + 270 = 810$), naszym zdaniem nie ma jednak wystarczającego wsparcia w ustawie, zwłaszcza że na zasadzie analogii wprowadza wyjątek od zasady, że górną granicę kary łącznej stanowi suma podlegających łączeniu kar. I choć postulat, by – podobnie jak w przypadku pozostałych kar – kara łączna grzywiny wymierzona kwotowo miała wyraźnie określoną, modyfikującą limit wyznaczony przez sumę podlegających łączeniu kar górną granicę, bezwzględnie należy uznać za słuszny, to jednak w naszej ocenie wymaga to interwencji ustawodawcy, gdyż nie da się tego dokonać w drodze wykładni.

²²⁸ Co do trafności tego rozwiązania i innych problemów, jakie może wywoływać w praktycznym stosowaniu zob. szerzej: D. Kała, M. Klubińska, *Kara łączna...*, *op. cit.*, s. 107–108.

²²⁹ Tak trafnie SN w post. z dnia 5.5.2011 r., III KK 42/11, LEX nr 964441.

Zgodnie z art. 86 § 2 KK, „wymierzając karę łączną grzywny, sąd określa na nowo wysokość stawki dziennej, kierując się wskazaniem określonym w art. 33 § 3; wysokość stawki dziennej nie może jednak przekraczać najwyższej ustalonej poprzednio”. Przepis ten dotyczy wyłącznie kary łącznej grzywny orzekanej w wyroku łącznym. Mając bowiem na uwadze fakt, iż zgodnie z art. 33 § 3 KK, ustalając wysokość stawki dziennej, sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe, nie może dojść do sytuacji, w której – w przypadku orzekania kary łącznej grzywny w wyroku skazującym – sąd odmiennie określił wysokość stawki dziennej w przypadku kary jednostkowej grzywny, a odmiennie w przypadku kary łącznej. Ustalając wysokość stawki dziennej kary łącznej grzywny orzekanej w wyroku łącznym, sąd kieruje się wskazaniem z art. 33 § 3 KK, biorąc pod uwagę stan z chwili wydawania wyroku łącznego. I w tym przypadku stawka dzienna nie może być niższa od 10 złotych, ani też przekraczać 2000 złotych, z tym istotnym zastrzeżeniem, że wysokość stawki dziennej nie może przekraczać najwyższej ustalonej poprzednio, tj. najwyższej stawki dziennej spośród zastosowanych do podlegających łączeniu kar grzywien jednostkowych lub łącznych.

5.2.5. Zasady łączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności

Zasady łączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności określają przepisy art. 87 KK. Zgodnie z § 1 tego artykułu „w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności”. Przepisowi temu poświęcono wiele uwag we wcześniejszej części opracowania. W tym miejscu należy zatem przypomnieć jedynie dwie najistotniejsze kwestie, a mianowicie wskazać, że po pierwsze zasadą jest, że w przypadku zbiegu kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności orzeczoną na ich podstawie karą łączną może być wyłącznie kara pozbawienia wolności, a po drugie ustawodawca dopuścił możliwość łączenia z karą ograniczenia wolności wyłącznie kary pozbawienia wolności orzeczonej bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Mając na uwadze zróżnicowanie charakteru tychże kar, ustawodawca przyjął jedynie, że w przypadku łączenia kary pozbawienia wolności z karą ograniczenia wolności należy przyjmować przelicznik, że miesiąc kary ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności. Nie zmienia to jednak granic orzeczonej na tej podstawie kary łącznej pozbawienia wolności, które wyznacza przepis art. 86 § 1 KK. Oznacza to – jak trafnie stwierdził Sąd Najwyższy – że dolną granicę kary łącznej powstałej z połączenia kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności stanowi najwyższa z kar podlegających łączeniu

niu, którą może być jednostkowa kara pozbawienia wolności albo kara pozbawienia wolności będąca efektem określonego w art. 87 KK przeliczenia jednostkowej kary ograniczenia wolności, a górną – sumą tychże kar²³⁰.

Wyjątek od wyrażonej w art. 87 § 1 KK zasady, że w przypadku zbiegu kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności sąd orzeka bezwzględnie karę pozbawienia wolności, wprowadza § 2 wspomnianego artykułu, który stanowi, że „jeżeli za zbiegające się przestępstwa wymierzono kary pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności i kara łączna pozbawienia wolności nie przekroczyła by 6 miesięcy, a kara łączna ograniczenia wolności – 2 lat, sąd może orzec te kary łączne jednocześnie, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione”.

Z powyższego przepisu wyraźnie wynika, że do zastosowania owej instytucji konieczne jest, by łączeniu podlegały co najmniej dwie kary pozbawienia wolności (bezwzględne) i co najmniej dwie kary ograniczenia wolności. Tylko w tej sytuacji wchodzi bowiem w rachubę jednoczesne orzeczenie zarówno kary łącznej pozbawienia wolności, jak i kary łącznej ograniczenia wolności. Podlegającym łączeniu mogą być zarówno kary orzeczone jako typowe kary jednostkowe lub kary łączne, jak też kary mieszane (sekwencja kar) z art. 37 b KK. O ile bowiem, co oczywiste, nie podlegają łączeniu kara pozbawienia wolności z karą ograniczenia wolności w zakresie, w jakim tworzą jedną karę mieszaną (nie zostały wszak orzeczone za dwa lub więcej przestępstw, ale za jedno z nich), o tyle kary te podlegają łączeniu z innymi karami pozbawienia wolności i ograniczenia wolności orzeczonymi zarówno jako kary mieszane, jak i typowe kary jednostkowe i łączne. Z art. 87 § 2 KK wynika, że możliwość jednoczesnego orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności i kary łącznej ograniczenia wolności zamiast jednej kary łącznej pozbawienia wolności wchodzi w grę tylko wtedy, gdy tak orzeczona kara łączna pozbawienia wolności nie przekroczyłaby 6 miesięcy, a kara ograniczenia wolności – 2 lat. Oczywiście jest, że w związku z faktem, że wynikająca z art. 86 § 1 KK górna granica kary łącznej ograniczenia wolności wynosi 2 lata, przed podjęciem decyzji o wymiarze kary łącznej na podstawie art. 87 § 2 KK sąd nie musi prowadzić ustaleń pod kątem tego, czy minimalny wymiar kary ograniczenia wolności, jaki należy w tym wypadku orzec, uniemożliwia zastosowanie instytucji z art. 87 § 2 KK. Odmiennie sytuacja przedstawia się w przypadku kary łącznej pozbawienia wolności. Tutaj sąd musi bowiem zbadać, czy żadna z podlegających łączeniu kar pozbawienia wolności nie przekracza 6 miesięcy pozbawienia wolności. Gdyby tak bowiem było, mając na uwadze regułę wyrażoną w art. 86 § 1 KK, orzeczenie kary łącznej w wymiarze 6 miesięcy pozbawienia wolności okazałoby się niemożliwe. Jeśli wspomniana przeszkoda nie będzie zachodziła, a orzeczenie kary łącznej pozbawienia wolności w maksymalnym w da-

²³⁰ Wyr. SN z dnia 7.1.2009 r., III KK 247/08, LEX nr 478092.

nym wypadku rozmiarze (wyznaczanym przez treść art. 86 § 1 KK i art. 87 § 2 KK) jednocześnie z karą łączną ograniczenia wolności w dopuszczalnym w danym wypadku maksymalnym wymiarze, pozwoli na realizację celów kary łącznej, sąd będzie mógł zastosować instytucję z art. 87 § 2 KK.

W tym miejscu należy wskazać, że przez pryzmat spełnienia celów kary, odwołując się do dyrektyw wymiaru kary łącznej, sąd powinien badać nie potencjalnie wchodzące w grę kary łączne pozbawienia i ograniczenia wolności w oderwaniu od siebie, ale właśnie utworzoną przez nie specyficzną konstrukcję jednocześnie orzeczonych dwóch kar łącznych²³¹. Dopiero zresztą po przesądzeniu, że dyrektywy wymiaru kary łącznej nie sprzeciwiają się zastosowaniu konstrukcji z art. 87 § 2 KK, gdyby kary łączne pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności orzec w maksymalnym wchodzącym w dany przypadek w grę rozmiarze (wyznaczanym przez górne granice kary łącznej określone w art. 87 § 2 KK i art. 86 § 1 KK), sąd będzie ustalał ostateczną wysokość kary łącznej pozbawienia wolności i kary łącznej ograniczenia wolności badając, czy orzeczenie tychże kar poniżej owego maksymalnego wymiaru nie będzie wystarczające do spełnienia celów kary.

Na zakończenie należy stwierdzić, że choć można mieć zastrzeżenia co do trafności przyjętego przez ustawodawcę rozwiązania, w myśl którego konstrukcja z art. 87 § 2 KK nie ma zastosowania w przypadku, gdy w zbiorze kar podlegających łączeniu będzie pozostawała tylko jedna kara pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 6 miesięcy lub tylko jedna kara ograniczenia wolności, to jednak nie da się w drodze wykładni rozszerzyć zastosowania owej regulacji także i na te sytuacje. Przepis art. 87 § 2 KK ma bowiem bardzo stanowcze, jasne literalnie brzmienie, a jego wyjątkowy charakter sprawia, że nie podlega on wykładni rozszerzającej²³². Pamiętać zaś należy, że wnioskowanie *a fortiori* (z większego na mniejsze), które w tym przypadku mogłoby się okazać najbardziej przydatne i uzasadnione, prowadziłyby do rozszerzenia zakresu regulacji na sytuacje wyraźnie nią nie objęte.

5.2.6. Środki karne, przepadek, środki kompensacyjne, środki zabezpieczające i dozór a kara łączna

Zgodnie z art. 90 § 1 KK środki karne, przepadek, środki kompensacyjne, środki zabezpieczające oraz dozór stosuje się, chociażby orzeczono je tylko co do jednego ze zbiegających się przestępstw. Przepis ten statuuje zasadę kumula-

²³¹ Odmienne J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 87, teza 6.

²³² Tak też: P. Kardas, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 87, teza 36; J. Majewski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 87, teza 8.

tywnego stosowania środków karnych, przypadku, środków kompensacyjnych, środków zabezpieczających oraz dozoru w razie orzeczenia ich za zbiegające się przestępstwa, niezależnie od tego, czy doszło do wymierzenia kary łącznej na podstawie kar orzeczonych za te przestępstwa. W tym miejscu należy zwrócić uwagę, że art. 90 § 1 KK posługuje się sformułowaniem „stosuje się”, a nie „orzeka”. Oznacza to, że przepis ten nie obliguje do zawarcia w wyroku łącznym odrębnego rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego, przypadku, środka kompensacyjnego, środka zabezpieczającego lub dozoru, które zostały orzeczone co do któregośkolwiek ze zbiegających się przestępstw. Poprzez posłużenie się sformulowaniem „stosuje się” zamiast pojęciem „orzeka” ustawodawca wyraźnie przesądził, że „orzekanie” zastrzeżone jest w tym wypadku do kompetencji sądu skazującego²³³.

Wyrażona w art. 90 § 1 KK reguła nie dotyczy jednak pozbawienia praw publicznych, zakazów lub obowiązków tego samego rodzaju. W tym przypadku sąd stosuje odpowiednio przepisy o karze łącznej i orzeka łączny środek karny pozbawienia praw publicznych, łączny zakaz lub obowiązek (art. 90 § 2 KK). Nie należy przy tym zbyt literalnie wyklądać wspomnianego przepisu i uznawać, że łącznieniu podlegają tylko środki, które w swojej nazwie posiadają określenie wskazane w tym przepisie. Ważna jest bowiem istota danego środka, a nie tylko jego nazwa. Z tego też powodu nie budzi wątpliwości, że łącznieniu podlegać będzie także nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Łącznieniu podlegają zatem następujące środki: pozbawienie praw publicznych; zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej; zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem, leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi; zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu; zakaz wstępu na imprezę masową; zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych; nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym; zakaz prowadzenia pojazdów. Pamiętajć jednak należy, że aby orzec łączny środek, nie wystarczy stwierdzenie tylko rodzajowej tożsamości środków podlegających łącznieniu, ale konieczne jest również i to, by ich przedmiot oraz zakres był tożsamy. Z tego powodu niedopuszczalne byłoby połączenie zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych i np. zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym²³⁴. Pamiętajć w tym kontekście należy, że „w sytuacji, gdy zachodzi konieczność wykonania kilku środków karnych niepodlegających

²³³ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 31.10.2008 r., II KK 113/08, LEX nr 468642.

²³⁴ Tak trafnie SA w Szczecinie w wyr. z dnia 12.5.2016 r., II AKa 58/16, LEX nr 2117700.

łączeniu według reguł określonych w art. 90 § 2 KK, środki te podlegają odrębnemu wykonaniu, które następuje – zgodnie z dyspozycją art. 43 § 2 KK – po uprawomocnieniu się wyroków, którymi je orzeczono (z wyłączeniem okresu odbywania przez skazanego kary pozbawienia wolności, również orzeczonej za inne przestępstwo), nawet jeżeli dotyczą zakazów oraz obowiązków tego samego rodzaju²³⁵.

Nie podlegają natomiast łączeniu środki, które są pozbawione terminowego charakteru, tj. środki kompensacyjne, świadczenie pieniężne oraz podanie wyroku do publicznej wiadomości i przepadek²³⁶.

Najwięcej wątpliwości, jeśli chodzi o łączenie środków wskazanych w art. 90 § 2, wywołuje kwestia górnej granicy łącznego pozbawienia praw publicznych, zakazu lub obowiązku. Ustawodawca tej kwestii wyraźnie bowiem nie uregulował, a jedyne, czym interpretator dysponuje, to zawarte w art. 90 § 2 KK odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów o karze łącznej. Odesłanie to okazuje się jednak mało pomocne. Przede wszystkim nie wiadomo bowiem, w jakim zakresie przepis art. 86 § 1 KK ma w tej sytuacji zastosowanie.

Jako w pełni uprawnione i przekonujące jawi się bowiem wnioskowanie, że skoro ustawodawca nie określił wyraźnie górnej granicy łącznego środka orzeczonego na podstawie art. 90 § 2 KK, to nie ograniczył w tym przypadku działania ogólnej zasady, w myśl której górną granicę kary łącznej (tu odpowiednio środka łącznego) stanowi suma kar (środków) podlegających łączeniu.

Z drugiej strony można twierdzić, że skoro w przypadku kar ustawodawca takie ograniczenie wprowadził, to stosując odpowiednio art. 86 § 1 KK do innych środków karnoprawnej reakcji podlegających łączeniu, należy uznać, że także w stosunku do tych środków owo ograniczenie funkcjonuje. Zajmując to stanowisko, trzeba jednak znaleźć odpowiedź na pytanie, która kara łączna powinna być wyznacznikiem owego ograniczenia – czy ma to być kara łączna pozbawienia wolności, której granica jest o 5 lat wyższa od najwyższego możliwego wymiaru terminowej kary pozbawienia wolności, czy też kara łączna ograniczenia wolności, której górna granica jest równa górnej granicy kary ograniczenia wolności, a może kara łączna grzywny, której górna granica jest o połowę wyższa od górnej granicy kary grzywny? Bo choć ustawodawca przyjął jednolitą w stosunku do wszystkich kar łącznych zasadę, że jej górna (wtórna) granica odpowiada górnej granicy kary nadzwyczajnie obostrzonej (art. 38 § 2 KK), to jednak zastosował odmienne reguły przy tworzeniu owej wtórnej granicy. Powyższe prowadzi do konstatacji, że dokonanie w pełni przekonującego i pozbawionego dowolności

²³⁵ Tak trafnie SN w post. z dnia 20.12.2007 r., I KZP 34/07, LEX nr 341663.

²³⁶ J. Giezek, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 90, teza 6; Zob. także: wyr. SA w Białymstoku z dnia 17.10.2013 r., II AKa 123/13, LEX nr 1391845; wyr. SN z dnia 24.3.2011 r., IV KK 27/11, LEX nr 794513.

wyboru w tym przedmiocie jest niemożliwe. Trudno bowiem porównywać jakąkolwiek karę do środków karnoprawnej reakcji, o których mowa w art. 90 § 2 KK, a pamiętać trzeba, że wprowadzone przez ustawodawcę modyfikacje górnej granicy kary łącznej wynikające z ogólnej zasady, że wyznacza ją suma podlegających łączeniu kar, trzeba traktować jako regulacje o charakterze wyjątkowym. W związku z powyższym należy stwierdzić, że w obecnym stanie prawnym najbardziej poprawnym pod względem jurydycznym wydaje się wniosek, że w przypadku łączenia środków, o których mowa w art. 90 § 2 KK, ich górną granicę stanowi po prostu suma środków podlegających łączeniu²³⁷. Oczywiście trafność tego rozwiązania budzi wątpliwości, ale aby zmienić ten stan rzeczy, wymagana jest interwencja ustawodawcy. Wszelkie próby dokonywania tego w drodze wykładni narażone będą bowiem na zarzut dowolności i arbitralności, a nawet prawnotwórstwa.

Nie budzi natomiast wątpliwości, że w przypadku łącznego środka orzecanego na podstawie art. 90 § 2 KK stosuje się art. 88 KK. Oznacza to, że jeśli jeden ze środków podlegających łączeniu został orzeczony dożywotnio, to łączny środek orzekany jest też dożywotnio²³⁸.

5.2.7. Ciąg przestępstw

Na wymiar kary łącznej w wielu wypadkach zasadniczy wpływ wywierać będzie instytucja ciągu przestępstw. Zgodnie bowiem z art. 91 § 3 KK, „jeżeli sprawca został skazany dwoma lub więcej wyrokami za przestępstwa należące do ciągu przestępstw określonego w § 1, orzeczona kara łączna nie może przekroczyć górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, przewidzianego w przepisie stanowiącym podstawę wymiaru kary dla każdego z tych przestępstw”. Nie budzi wątpliwości, że zastosowanie owej regulacji wymaga od sądu w postępowaniu w przedmiocie wyroku łącznego ustalenia, że przestępstwa, za które sprawca został skazany więcej niż jedynym wyrokiem, zostały popełnione w warunkach ciągu przestępstw. Powyższe nakazuje poświęcić tej instytucji choć kilka uwag, zwłaszcza że na mocy noweli lutowej dokonano w jej konstrukcji istotnych zmian.

Rozważania na temat obecnego kształtu ciągu przestępstw należy rozpocząć od przywołania dotyczącego tej instytucji projektu ustawy nowelizującej, gdzie stwierdzono, że proponowana treść art. 91 § 1 KK zawiera dwie zmiany: waru-

²³⁷ Odmienne P. Kardas, który wskazuje, że górną granicę środka łącznego wyznacza suma tych środków oraz górna granica ustawowa przewidziana dla danego rodzaju środka – P. Kardas, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 90, teza 31; Tak też: Ł. Pohl, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 90, I i II; S. Żółtek, [w:] *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 90, II B, pkt 4.

²³⁸ J. Lachowski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 90, teza 6.

nek przyjęcia ciągu przestępstw, jakim jest obecnie „podobny sposób” popełnienia przestępstw składających się na ciąg, proponuje się zastąpić „wykorzystaniem takiej samej sposobności”. Zmiana ta powinna prowadzić do poszerzenia zakresu stosowania tej instytucji. Należy zauważyć, że propozycja ta przez zwiększenie intensywności obiektywnego powiązania fragmentów zachowania się sprawcy „zbliża” ciąg przestępstw do sytuacji regulowanej czynem ciągłym, określonym w art. 12 KK. W ten sposób łagodniejsze ukształtowanie możliwej do orzeczenia kary w porównaniu do orzekania kary łącznej przy zbiegu przestępstw jest bardziej uzasadnione. Druga zmiana dotyczy podstawy wymiaru kary i ma uwzględniać wypadki, gdy pozostające w ciągu przestępstwa realizują kwalifikację kumulatywną. Dopuszczalne będzie również przyjęcie ciągu przestępstw, gdy jedno przestępstwo realizować będzie znamiona typu „X”, a drugie znamiona typu „X” w zw. z „Y”, pod warunkiem że podstawą wymiaru kary będzie przepis określający typ „X”²³⁹.

Przepis art. 91 § 1 KK odpowiada tym intencjom, bowiem stanowi, że „jeżeli sprawca popełnia w krótkich odstępach czasu, z wykorzystaniem takiej samej sposobności, dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregokolwiek z tych przestępstw, sąd orzeka jedną karę określoną w przepisie stanowiącym podstawę jej wymiaru dla każdego z tych przestępstw, w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę”.

Mimo zmian instytucja ciągu przestępstw jest nadal oparta na realnym zbiegu przestępstw. Wprowadza ona wyjątek od zasady, w myśl której popełnienie przestępstw w realnym zbiegu skutkuje wymierzeniem kar jednostkowych za każde z nich, a następnie na ich podstawie kary łącznej. Do uznania, że sprawca dopuścił się przestępstw w warunkach ciągu, konieczne jest spełnienie następujących warunków:

- 1) popełnienie dwóch lub więcej przestępstw zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregokolwiek z tych przestępstw;**
- 2) popełnienie tychże przestępstw w krótkich odstępach czasu;**

Należy stwierdzić, że ustawodawca nie zawarł w Kodeksie karnym definicji legalnej tego wyjątkowo nieostrego określenia „w krótkich odstępach czasu”, pozostawiając wykładnię owego terminu orzecznictwu i doktrynie. Zauważyć trzeba, że także w języku prawniczym nie wypracowano jednego, aktualnego w każdym przypadku wyjaśnienia tego terminu. Jest to bowiem niemożliwie. To, czy określony okres pomiędzy kolejnymi przestępstwami może być uznany za krótki, uzależniony jest w dużej mierze od rodzaju przestępstw, jakie dzieli. Owe odstępy czasu niewątpliwie nie mogą być na tyle długie, by wykluczały uznanie okre-

²³⁹ Druk sejmowy nr 2393 z dnia 15.5.2014 r., s. 21 uzasadnienia.

ślonej grupy przestępstw jako pewnej całości uzasadniającej ich jedną karnoprawną ocenę. Dlatego też z reguły za krótki odstęp czasu nie będą mogły być uznane okresy przekraczające kilka miesięcy. Pojęcie krótkich odstępów czasu użyte na gruncie art. 91 § 1 KK należy interpretować w sposób tożsamy jak na gruncie art. 12 KK. Przy ustalaniu, czy w konkretnym wypadku analizowana przesłanka została spełniona, pomocne mogą być następujące stwierdzenia zawarte w judykatach sądów powszechnych i Sądu Najwyższego:

- „wątpliwości budzi wyrażony przez sąd pogląd, że określony w art. 91 § 1 KK wymóg krótkich odstępów czasu został spełniony, gdy pomiędzy poszczególnymi przestępstwami upłynął okres powyżej 1 roku”²⁴⁰,
- „półroczna przerwa między kilkoma przestępstwami przekracza granicę krótkiego odstępu czasu znamiennej dla ciągu przestępstw (art. 91 § 1 KK)”²⁴¹,
- „z kolei krótkie odstępy czasu jako następny warunek konieczny do skorzystania z instytucji czynu ciągłego oznacza, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem sądowym i częścią doktryny prawa karnego, odstępy nieprzekraczające kilku miesięcy. Niewątpliwie zawarta w art. 12 KK przesłanka «krótkich» odstępów czasu między poszczególnymi zachowaniami składającymi się na przestępstwo ciągłe stwarza trudności interpretacyjne. Przepis art. 12 KK nie zawiera w tym względzie żadnych wskazówek interpretacyjnych, niemniej odstępy czasu między poszczególnymi zachowaniami istotnie nie mogą być duże. Należy zatem uwzględnić, że w analogicznym przepisie art. 6 § 2 KKS ustawodawca wprowadził ustawą nowelizacyjną z dnia 28.7.2005 r. (Dz. U. Nr 178, poz. 1479) określenie, iż za krótki okres czasu uważa się okres najwyżej sześciu miesięcy. Jest to wskazówka interpretacyjna także dla wykładni art. 12 KK, gdyż trudno przyjąć, aby identyczne pojęcia użyte w dwóch pokrewnych aktach prawnych rozumiane były odmiennie”²⁴²,
- „kryterium krótkich odstępów czasu między przestępstwami nie zostało zdefiniowane przez ustawodawcę i dlatego jest określane w toku praktyki orzeczniczej. Sądy, jak i doktryna, unikały konkretnych wypowiedzi co do górnej granicy czasu wyznaczającego ów próg; najczęściej jednak stwierdzano, że jest to «okres do kilku miesięcy... maksymalnie sześciomiesięczny»”²⁴³;

²⁴⁰ Wyr. SA w Katowicach z dnia 28.9.2000 r., II AKa 250/00, LEX nr 48859.

²⁴¹ Wyr. SA w Krakowie z dnia 9.3.2000 r., II AKa 12/99, LEX nr 40082.

²⁴² Wyr. SA w Katowicach z dnia 24.10.2013 r., II AKa 311/13, [http://orzeczenia.katowice.sa.gov.pl/content/\\$N/15150000001006_II_AKa_000311_2013_Uz_2013-10-24_001](http://orzeczenia.katowice.sa.gov.pl/content/$N/15150000001006_II_AKa_000311_2013_Uz_2013-10-24_001), dostęp: 29.12.2016 r.

²⁴³ Wyr. SN z dnia 16.9.2003 r., WA 40/03, <http://sn.pl/Sites/orzecznictwo/Orzeczenia1/WA%2040-03.pdf>, dostęp: 29.12.2016 r.

3) popełnienie tych przestępstw przy wykorzystaniu takiej samej sposobności;

W doktrynie trafnie akcentuje się znaczenie użycia przez ustawodawcę na gruncie tego przepisu sformułowania „takiej samej”, a nie „tej samej sposobności”, wskazując, że „powyższy warunek będzie spełniony wówczas, gdy każde z przestępstw składających się na ciąg zostanie popełnione z wykorzystaniem tej samej, trwale istniejącej sposobności, jak i wtedy, gdy każde z przestępstw składających się na ciąg popełnione zostanie z wykorzystaniem takiej samej, a więc charakteryzującej się tymi samymi cechami czy też właściwościami sposobności, która jednak aktualizuje się *de novo* w odniesieniu do każdego z tych przestępstw. Zwrot «takiej samej sposobności» oznacza bowiem sytuację, w których sprawca popełnia poszczególne przestępstwa w okolicznościach o identycznej, bardzo podobnej lub zbliżonej charakterystyce albo tych samych właściwościach, co nie oznacza, że chodzi tutaj zawsze o ten sam układ okoliczności»²⁴⁴.

Przy interpretacji powyższego terminu pomocny może okazać się dorobek judykatury powstały na gruncie art. 58 KK z 1969 r. dotyczącego przestępstwa ciągłego. Wykorzystując go, pamiętać jednak należy, że za warunek przestępstwa ciągłego uważano wówczas tę samą, a nie taką samą sposobność, stąd też w tym zakresie wyrażane poprzednio oceny są bardziej restrykcyjne, niż powinny być dzisiaj. I tak na przykład wskazywano, że:

- „Sąd Wojewódzki trafnie stwierdził brak ciągłości między dwoma czynami oskarżonego. Choć ukraść on oba samochody w podobny sposób (z włamaniem) i w podobnej sytuacji (parkowanie bez dozoru), to jednak obie kradzieże były dość odległe w czasie i przestrzeni, brak zatem podstaw, by doszukiwać się tego samego z góry powziętego zamiaru czy wykorzystania tej samej sposobności. Znamieniem przestępstwa ciągłego nie jest każda sposobność (przypadkowa zbieżność niektórych cech sytuacji), lecz tylko trwale istniejąca, a to jako równoważna znamieniu tego samego, z powziętego zamiaru przestępczego»²⁴⁵;
- „istota przestępstwa ciągłego polega na tym, że jednorodnjajowe i powtórzone czyny przestępne, które rozpatrywane stanowią odrębne przestępstwa – pod pewnymi warunkami i w pewnych okolicznościach – traktowane są jako jedno przestępstwo. Do przesłanek uzasadniających zaliczenie odrębnych czynów w skład przestępstwa ciągłego m.in. należą: tożsamość przedmiotu zamachu, jednorodnjajowość czynów przestępnych i pewna ich zwartość czasowa, jednolitość zamiaru powziętego z góry, a przy braku tego zamiaru wykorzystanie tej samej sytuacji, która stwarza sprawcy sposobność do popełnienia przestępstwa. Ciągłości przestępstwa nie wyłą-

²⁴⁴ P. Kardas, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 91, teza 57.

²⁴⁵ Post. SA w Krakowie z dnia 12.6.1997 r., II AKz 136/97, LEX nr 30468.

cza okoliczność popełnienia poszczególnych czynów w różnych formach stadialnych lub zjawiskowych, ani też to, że sprawca w pewnym stadium działa sam, a w innym wspólnie z inną osobą lub w różnych układach osobowych”²⁴⁶,

- „Sąd Najwyższy nie podziela poglądu wyrażonego w zaskarżonym wyroku, jakoby kradzieże z włamaniem przypisane oskarżonym należało łączyć w jedno przestępstwo ciągłe. Jednorodzajowość podejmowanych działań oraz ich godzenie w dobra prawne tego samego rodzaju – to warunki konieczne, ale bynajmniej niewystarczające do przyjęcia konstrukcji przestępstwa ciągłego. Włamania do różnych obiektów, dokonywane na szkodę różnych instytucji i osób, wyjątkowo tylko stanowić mogą przestępstwo ciągłe. Zachodzić to może jedynie wtedy, gdy sprawcy bądź działają z powziętym z góry zamiarem obejmującym wszystkie zindywidualizowane przyszłe fragmenty zamierzonego przestępstwa (przestępstwo «na raty»), bądź też dopuszczają się włamań w podobny sposób z wykorzystaniem tej samej trwałej sposobności (np. dozorca nocny włamuje się parokrotnie do obiektu, którego ma obowiązek strzec). W niniejszej sprawie żadna z tych ostatnich przesłanek przestępstwa ciągłego nie zachodziła”²⁴⁷.

4) popełnienie przestępstw, które wyczerpują znamiona przynajmniej jednego, tego samego czynu zabronionego oraz tożsama podstawa wymiaru kary dla każdego z przestępstw składających się na ciąg.

Oznacza to, że przestępstwa składające się na ciąg przestępstw mogą aktualnie wyczerpywać znamiona określone w różnych przepisach Kodeksu karnego w kumulatywnej lub innej „łączonej” (np. art. 177 § 2 KK w zw. z art. 178 § 1 KK) kwalifikacji prawnej, czy też występować w różnych postaciach form stadialnych i zjawiskowych. Ważne jest jedynie to, aby wszystkie z tych przestępstw miały tożsamą podstawę wymiaru kary. Z tego też powodu nie ma przeszkód, aby w skład ciągu przestępstw wchodziło przestępstwo kwalifikowane jako czyn ciągły z art. 12 KK.

Przy omawianiu tego warunku celowe jest wskazanie, że w doktrynie i judykaturze nie ma zgody co do tego, czy art. 91 § 1 KK powinien pojawić się zarówno w podstawie skazania²⁴⁸, czy też wyłącznie w podstawie wymiaru kary²⁴⁹. W naszej ocenie zdecydowanie należy się opowiedzieć za poglądem drugim. Pamiętać bowiem trzeba, że w wyroku obejmującym przestępstwa popeł-

²⁴⁶ Wyr. SN z dnia 7.8.1986 r., KR 268/86, LEX nr 17784.

²⁴⁷ Wyr. SN z dnia 8.2.1973 r., III KR 244/72, LEX nr 18619.

²⁴⁸ Tak m.in.: Ł. Pohl, *Prawo karne...*, op. cit., s. 239; SN w wyr. z dnia 27.8.2003 r., WA 37/03, LEX nr 185097.

²⁴⁹ P. Kardas, *Kodeks karny...*, op. cit., komentarz do art. 91, teza 76; wyr. SA w Lublinie z dnia 9.9.2015 r., II AKa 188/15, LEX nr 1916588.

nione w ciągu przestępstw przypisujemy oskarżonemu każdy czyn odrębnie, co wymaga wskazania kwalifikacji prawnej każdego z tych czynów, na którą nie wpływa przecież art. 91 § 1 KK. Dopiero później wymierzamy za te przestępstwa jedną karą na podstawie art. 91 § 1 KK w związku z przepisem stanowiącym podstawę jej wymiaru dla każdego z tych przestępstw. Sąd powinien jednak wyraźnie w wyroku wskazać, że przestępstwa, które tym wyrokiem przypisuje, zostały przez oskarżonego popełnione w warunkach ciągu przestępstw. Najwłaściwiej uczynić to na samym początku części dyspozytywnej wyroku, rozpoczynając ją np. od stwierdzenia:

„uznaje oskarżonego XY za winnego tego, że działając w krótkich odstępach czasu, przy wykorzystaniu takiej samej sposobności, dopuścił się opisanych niżej przestępstw, zanim zapadł pierwszy, chociażby nieprawomocny wyrok, co do któregośkolwiek z nich, tj. ... [później powinien nastąpić opis każdego z czynów przypisanych wyrokiem z podaniem jego kwalifikacji prawnej]”.

W doktrynie i judykaturze sporną kwestią jest, czy wskazana w art. 91 § 1 KK zasada wymierzania jednej kary za przestępstwa należące do ciągu przestępstw rozciąga się również na rodzajowo tożsame środki karnoprawnej reakcji, o których mowa w art. 90 § 2 KK. Za rozciągnięciem zasady z art. 91 § 1 KK także na tę grupę środków opowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 26.9.2002 r. w sprawie I KZP 20/12²⁵⁰, w której stwierdził, że „w razie skazania za przestępstwa składające się na ciąg przestępstw przewidziany w art. 91 § 1 KK, zawarta w tym przepisie dyrektywa nakazująca wymierzenie jednej kary za te wszystkie przestępstwa ma odpowiednie zastosowanie do orzekania środków karnych tego samego rodzaju”. Z tezą tej uchwały oraz zawartą w niej argumentacją zasadniczo należałoby się zgodzić, jednakże poza wywodem dotyczącym możliwości nadzwyczajnego obostrzenia wymiaru orzekanego na tej zasadzie środka karnego. Sąd Najwyższy, rozważając kwestię ewentualnego stosowania do środków karnych obostrzenia przewidzianego w art. 91 § 1 KK, stwierdził bowiem, że „brak możliwości przekroczenia górnej ustawowej granicy środków karnych określonej w art. 43 § 1 KK w sposób generalny – jest na tyle oczywisty, że nie ma potrzeby sięgania do powszechnie akceptowanego zakazu analogii na niekorzyść oskarżonego”. Z zaprezentowanych wyżej uwag wynika, że aktualnie brak jest podstaw do twierdzenia, że górną granicę łącznego środka, o którym mowa w art. 90 § 2 KK, poza sumą tychże środków wyznacza górna granica tych środków orzekanych jako środki jednostkowe. Ta konstatacja podważa nie tylko trafność twierdzenia o braku możliwości przekroczenia górnej ustawowej granicy tychże środków, jak i tezę, że uzna-

²⁵⁰ LEX nr 54946; Odmienne J. Lachowski, *Kodeks karny...*, *op. cit.*, komentarz do art. 91, teza 12.

nie, iż obostrzenie z art. 91 § 1 KK ma zastosowanie również do orzeczanego według wskazanej zasady środka tego samego rodzaju, jest analogią na niekorzyść oskarżonego.

Na zakończenie zaakcentować należy, że „ciąg przestępstw jest instytucją prawa karnego materialnego i jej stosowanie jest obowiązkiem sądu. Przyjęcie lub odrzucenie możliwości zastosowania art. 91 § 1 KK uzależnione jest wyłącznie od spełnienia przesłanek określonych w tym przepisie”²⁵¹. Niezastosowanie w wyroku art. 91 § 1 KK przy spełnieniu wymienionych w tym przepisie przesłanek powoduje zaś, że taki wyrok dotknięty jest rażąco niesprawiedliwością, o jakiej jest mowa w art. 440 KPK, co przyznaje sądowi odwoławczemu kompetencję (połączoną z nakazem uczynienia z niej użytku) orzekania niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych w środku odwoławczym zarzutów²⁵².

Przepis art. 91 § 2 KK stanowiący, że „jeżeli sprawca w warunkach określonych w art. 85 popełnia dwa lub więcej ciągów przestępstw określonych w § 1 lub ciąg przestępstw oraz inne przestępstwo, sąd orzeka karę łączną, stosując odpowiednio przepisy tego rozdziału”, dotyczy zarówno sytuacji orzekania kary łącznej w wyroku skazującym, jak i łącznym. Należy zaakcentować, że „odpowiednie stosowanie art. 86 KK oznacza, że w sytuacji określonej w art. 91 § 2 KK sąd ma wymierzyć karę łączną – nie w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, z uwzględnieniem górnych granic poszczególnych rodzajów kar wskazanych w art. 86 § 1 KK, lecz w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za ciąg przestępstw lub za jednostkowe czyny, w zależności od tego, która z nich jest surowsza, do sumy orzeczonych w danym postępowaniu kar za ów ciąg lub ciągi przestępstw i za czyny jednostkowe, oczywiście z uwzględnieniem górnych granic poszczególnych rodzajów kar”²⁵³.

W kontekście treści art. 91 § 2 KK poczynić należy jeszcze jedną uwagę, dotyczącą powoływania tego przepisu w podstawie wymiaru kary łącznej. Nie może on stanowić samoistnej podstawy wymiaru tej kary, bowiem zawiera ogólne odesłanie do odpowiednio stosowanych przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego. Przepisy te trzeba zaś każdorazowo skonkretyzować. Należy zgodzić się ze stanowiskiem, że art. 86 § 1 KK i art. 91 § 2 KK są przepisami dopełniającymi się. Stąd też w przypadku łączenia kar pozbawienia wolności orzeczonych za dwa lub więcej ciągów przestępstw lub ciąg (ciągi) przestępstw oraz inne przestępstwo (przestępstwa) podstawą wymiaru kary łącznej winny być przepisy art. 86 § 1 KK i art. 91 § 2 KK (art. 86 § 1 KK w zw. z art. 91 § 2 KK)²⁵⁴. W stanie prawnym obowiązującym do 14.4.2016 r. uznawano, że błędne byłoby powoływanie

²⁵¹ Tak trafnie SN w wyr. z dnia 22.11.2012 r., V KK 252/12, LEX nr 1231652.

²⁵² Wyr. SA w Białymstoku z dnia 17.10.2013 r., II AKa 123/13, LEX nr 1391845.

²⁵³ Wyr. SN z dnia 25.2.2010 r., IV KK 397/09, LEX nr 843692.

²⁵⁴ Tak trafnie SA w Gdańsku w wyr. z dnia 15.5.2014 r., II AKa 129/13, LEX nr 1662972.

w powyższej sytuacji także art. 85 KK, do którego odsyła art. 91 § 2 KK²⁵⁵. Pogląd ten obecnie należy uznać za nieaktualny. Skoro art. 85 KK został „rozbity” na paragrafy, z których dwa pierwsze formułują pozytywne, zaś dwa kolejne negatywne warunki wymiaru kary łącznej, to *de lege lata* konieczne jest powołanie w interesującej nas sytuacji art. 85 § 1 i 2 KK. Odesłanie do całego art. 85 KK zawarte w art. 91 § 2 KK jest bowiem nieprecyzyjne, skoro w przepisie tym zostały zamieszczone także negatywne warunki wymiaru kary łącznej. Tak więc modelowo podstawa wymiaru kary łącznej orzekanej w warunkach art. 91 § 2 KK będzie następująca: art. 85 § 1 i 2 KK, art. 86 § 1 KK i art. 91 § 2 KK²⁵⁶. Tylko taka podstawa wymiaru tej kary może być uznana za pełną w rozumieniu art. 413 § 1 pkt 6 KPK w zw. z art. 413 § 2 pkt 2 KPK.

Przepis art. 91 § 3 KK stanowiący, że „jeżeli sprawca został skazany dwoma lub więcej wyrokami za przestępstwa należące do ciągu przestępstw określonego w § 1, orzeczona kara łączna nie może przekroczyć górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, przewidzianego w przepisie stanowiącym podstawę wymiaru kary dla każdego z tych przestępstw”, ma na celu umożliwienie osobom, co do których postępowania o przestępstwa należące do ciągu przestępstw toczyły się odrębnie, skorzystanie z dobrodziejstwa z art. 91 § 1 KK. Przy orzekaniu kary łącznej na tej podstawie (siłą rzeczy wyłącznie w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego) warto zwrócić uwagę na trafną tezę zawartą w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 30.9.2014 r., I KZP 20/14²⁵⁷, zgodnie z którą „kara orzekana wyrokiem łącznym na podstawie art. 91 § 3 KK, w sytuacji, gdy sprawca został skazany dwoma lub więcej wyrokami za przestępstwa należące do ciągu przestępstw określonego w art. 91 § 1 KK, jest karą łączną, której podstawę stanowią kary z osobna wymierzone za te przestępstwa. Dolną granicą tej kary jest najwyższa z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa, a górną – suma tych kar, która jednak nie może przekroczyć górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, przewidzianego w przepisie, którego znamiona każde z tych przestępstw wyczerpuje”. Wydając wyrok łączny, sąd orzekający nie jest natomiast uprawniony do określania na nowo ciągu przestępstw oraz do wymierzania za ten ciąg kary na podstawie art. 91 § 1 KK, niebędącej karą łączną. W takim wypadku doszłoby do naruszenia art. 17 § 1 pkt 7 KPK, a tym samym zaistniałaby bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 9 KPK²⁵⁸.

²⁵⁵ Wyr. SA w Szczecinie z dnia 25.6.2014 r., II AKA 115/14, LEX nr 1504464.

²⁵⁶ W zależności od realiów konieczne będzie powołanie także art. 86 § 1a–3 KK, art. 87–90 § 2 KK.

²⁵⁷ LEX nr 1508956.

²⁵⁸ Wyr. SN z dnia 30.4.2015 r., V KK 395/14, LEX nr 1710410.

Rozdział VI

Reguły intertemporalne

W związku z bardzo istotnymi, a wręcz rewolucyjnymi zmianami w przepisach dotyczących kary łącznej wprowadzonymi na mocy noweli lutowej, przed wydaniem orzeczenia w tym przedmiocie sądy będą zmuszone jeszcze przez długi czas rozważać, w oparciu o które przepisy (tj. te, które obowiązywały do dnia 30.6.2015 r., czy też te, które weszły w życie w dniu 1.7.2015 r.) należy orzec karę łączną. Pamiętać bowiem trzeba, że przepisy dotyczące kary łącznej pozbawienia wolności jako przepisy materialne podlegają co do zasady regule zawartej w art. 4 § 1 KK.

Niewątpliwie w dużej mierze od wielu dylematów wiążących się z koniecznością badania tych kwestii uwolnił sądy sam ustawodawca, wprowadzając w art. 19 ust. 1 noweli lutowej następującą regułę intertemporalną: „przepisów rozdziału IX ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, chyba że zachodzi potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy”.

Z treści tego przepisu wynika, że – co do zasady – wyłącza on stosowanie znowelizowanych przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie noweli lutowej, tj. do dnia 30.6.2015 r. Orzekając karę łączną wyłącznie na podstawie kar prawomocnie orzeczonych do dnia 30.6.2015 r., sąd będzie bowiem zobligowany stosować przepisy rozdziału IX Kodeksu karnego w brzmieniu obowiązującym do dnia 30.6.2015 r. Z powyższego wynika również, że w tym zakresie art. 19 ust. 1 noweli lutowej wyłącza stosowanie art. 4 § 1 KK do przepisów dotyczących kary łącznej.

Jedyną sytuacją, w której może dojść do orzeczenia kary łącznej obejmującej kary prawomocnie orzeczone do dnia 30.6.2015 r. na podstawie przepisów roz-

działu IX Kodeksu karnego w brzmieniu obowiązującym od dnia 1.7.2015 r., jest sytuacja, w której zajdzie potrzeba orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem mającym miejsce od dnia wejścia w życie noweli lutowej. W tym zakresie otworzy się również i droga do prowadzenia rozważań przez pryzmat art. 4 § 1 KK w celu ustalenia, w oparciu o jakie przepisy – stare czy nowe – ostatecznie w tej sytuacji orzec karę łączną. Należy przy tym stwierdzić, że kompetencję do badania, jakie przepisy zastosować na podstawie art. 4 § 1 KK, sąd uzyskuje już w momencie, gdy zajdzie potrzeba dokonania analizy, czy istnieją warunki do orzeczenia kary łącznej w związku z prawomocnym skazaniem po dniu 30.6.2015 r., a nie dopiero w momencie pozytywnego przesądzenia, że istnieją – w świetle nowych regulacji – warunki do orzeczenia kary łącznej na podstawie kar orzeczonych przed dniem 1.7.2015 r. i kary prawomocnie orzeczonej po tej dacie²⁵⁹. Drugi z zaprezentowanych sposobów interpretacji art. 19 ust. 1 noweli lutowej prowadziłby bowiem do krańcowo nieracjonalnego rezultatu. Przyjęcie tego sposobu dekodowania art. 19 ust. 1 noweli lutowej oznaczałoby, że w analizowanym przypadku stwierdzenie braku możliwości orzeczenia kary łącznej na podstawie nowych regulacji wyłączałoby dopuszczalność orzeczenia kary łącznej na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 30.6.2015 r. Dodatkowo należy zaznaczyć, że tego rodzaju wyłączenie nie aktualizowałoby się w sytuacji przeprowadzania analizy przez pryzmat art. 4 § 1 KK, w związku z orzekaniem kary łącznej na podstawie kar prawomocnie orzeczonych po dniu 30.6.2015 r., ale za przestępstwa popełnione przed tą datą albo za przestępstwa popełnione zarówno przed dniem 30.6.2015 r., jak i po tej dacie²⁶⁰. Takiego zróżnicowania sytuacji prawnej skazanych w żaden przekonujący i racjonalny sposób nie dałoby się uzasadnić.

Wyłączenie możliwości stosowania art. 4 § 1 KK do kar prawomocnie orzeczonych do dnia 30.6.2015 r. wywołuje wątpliwości w związku z brzmieniem art. 19 ust. 2 noweli lutowej. Przepis ten stanowi bowiem, że „jeżeli prawomocnie orzeczona przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy kara łączna jest wyższa niż górna granica wymiaru kary łącznej określona w ustawie, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, wymierzoną karę łączną obniża

²⁵⁹ Tak SA we Wrocławiu w post. z dnia 31.5.2016 r., II AKz 124/16, LEX nr 2080913.

²⁶⁰ Pamiętać bowiem należy, że stosując w prawidłowy sposób art. 4 § 1 KK w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, sąd winien rozważyć „względność” ustaw przy porównaniu stanu normatywnego z daty orzekania w przedmiocie wydania wyroku łącznego oraz stanu normatywnego z czasu popełnienia każdego z przestępstw wchodzących w skład zbiegu (tak SN w wyr. z dnia 9.1.2015 r., IV KK 224/14, LEX nr 1622330). Oznacza to, że jeśli choć jedno przestępstwo, za które wymierzono karę, której objęcie węzłem kary łącznej sąd rozważa, zostało popełnione przed dniem 1.7.2015 r., możliwe jest orzeczenie kary łącznej na podstawie przepisów obowiązujących do dnia 30.6.2015 r., jeżeli są one dla skazanego względniejsze.

się do górnej granicy wymiaru kary łącznej określonej w ustawie, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”.

Regulacja art. 19 ust. 2 noweli lutowej związana jest niewątpliwie z nowo dodanym przepisem art. 89 § 1b KK, który w przypadku orzekania bezwzględnej kary pozbawienia wolności na podstawie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nakazuje stosować przelicznik, zgodnie z którym miesiąc kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania równa się 15 dniom kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.

Konieczność zastosowania art. 19 ust. 2 noweli lutowej może uaktualnić się również w przypadku prawomocnego orzeczenia przed dniem 1.7.2015 r. kary łącznej na podstawie kar jednostkowych, z których przynajmniej część była wcześniej objęta węzłem kary łącznej, gdy wymiar nowo orzeczonej kary łącznej przekroczył sumę poprzednio orzeczonej kary łącznej i kary podlegającej z nią łączeniu. W takiej sytuacji wymiar „nowej” kary łącznej jest bowiem wyższy od tego, jaki byłby możliwy do ukształtowania na podstawie obecnie obowiązujących regulacji, zgodnie z którymi górną granicę kary łącznej wyznacza suma kar podlegających łączeniu, tak jednostkowych, jak i łącznych (art. 86 § 4 w zw. z § 1 KK).

Jako przykład wskażmy następującą sytuację. Skazanemu, wyrokiem wydanym w sprawie A, wymierzono trzy jednostkowe kary pozbawienia wolności, tj. 3 miesiące, 6 miesięcy i rok pozbawienia wolności, na podstawie których orzeczono karę łączną roku pozbawienia wolności. Wyrokiem wydanym w sprawie B skazanemu wymierzono karę 2 lat pozbawienia wolności. Wyrokiem łącznym, który uprawomocnił się przed dniem 1.7.2015 r., połączono skazanemu kary jednostkowe wymierzone wyrokami zapadłymi w sprawach A i B (zgodnie z obowiązującą wówczas zasadą łączenia jedynie kar jednostkowych a nie kar łącznych), orzekając karę 3 lat i 3 miesięcy pozbawienia wolności. Według reguł obowiązujących od dnia 1.7.2015 r. orzeczenie kary łącznej w tym rozmiarze byłoby niemożliwie z uwagi na fakt, iż jej maksymalna granica, będąca sumą kary łącznej wymierzonej w sprawie A (tj. roku pozbawienia wolności) i kary jednostkowej wymierzonej w sprawie B (tj. 2 lat pozbawienia wolności), wynosi 3 lata pozbawienia wolności.

Nie budzi wątpliwości, że przepis art. 19 ust. 2 noweli lutowej nie odnosi się wprost do sytuacji orzekania kary łącznej już po dniu 30.6.2015 r., lecz na podstawie przepisów obowiązujących do tej daty. Trudno byłoby jednak zaakceptować stan rzeczy, w którym wymiar kary łącznej orzekanej po dniu 30.6.2015 r. mógłby przekraczać górną granicę wymiaru kary łącznej wynikającą z aktualnie obowiązujących regulacji, podczas gdy kary łączne orzeczone prawomocnie przed dniem 1.7.2015 r. w wymiarze przekraczającym ową

granice byłyby obligatoryjnie obniżane do jej poziomu. Takie rozwiązanie legislacyjne należałoby uznać za rażąco niekonsekwentne, nieracjonalne, wręcz nielogiczne.

Najwłaściwszym sposobem pozwalającym na uniknięcie owej nielogiczności wydaje się rozciągnięcie zakresu stosowania normy wynikającej z przepisu art. 19 ust. 2 noweli lutowej, w drodze wnioskowania *a fortiori* (z większego na mniejsze), także na przypadki orzekania – na podstawie przepisów obowiązujących poprzednio – kary łącznej po dniu 30.6.2015 r. Skoro bowiem ustawodawca w celu zapobieżenia sytuacji, by osoby, wobec których przed dniem 1.7.2015 r. prawomocnie orzeczono karę łączną, doznawały dolegliwości większej niż ta, jakiej doznałyby, gdyby kara łączna została im wymierzona na podstawie aktualnie obowiązujących regulacji, zdecydował się na przyjęcie rozwiązania ingerującego w treść prawomocnych rozstrzygnięć, to tym bardziej należy uznać, że możliwe i wręcz konieczne jest takie postąpienie w trakcie postępowania rozpoznawczego, które z taką ingerencją się nie wiąże. Zaproponowany wyżej sposób interpretacji art. 19 ust. 2 noweli lutowej oznacza wszak nic innego jak skierowany do sądu nakaz, by orzekając karę łączną po dniu 30.6.2015 r., lecz na podstawie przepisów obowiązujących do tej daty, nie orzekał jej w wymiarze wyższym od górnej granicy kary łącznej wyznaczonej przez aktualnie obowiązujące regulacje²⁶¹.

Przez pryzmat art. 4 § 1 KK sąd będzie musiał badać również spełnienie przez przestępstwa pozostające w realnym zbiegu warunków pozwalających uznać je za ciąg. W związku z tym, że przepis art. 91 § 1 KK w aktualnie obowiązującym brzmieniu daje szersze możliwości stosowania tej instytucji niż jego poprzednio obowiązująca wersja, co do zasady, jako ustawa względniejsza będzie musiała zostać potraktowana ustawa nowa.

²⁶¹ Podobny – w swych założeniach – kierunek wykładni przyjął ostatnio Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11.10.2016 r., V KK 103/16, LEX nr 2135380. Trudno jednak zgodzić się z wyrażoną w tym wyroku tezą, że „rozmiar kary łącznej pobawienia wolności o charakterze bezwzględnym w wyroku łącznym wydanym po dniu 1.7.2015 r., obejmującym co najmniej jedną karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania orzeczoną przed tą datą, powinien być – w myśl art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 20.2.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396) – kształtowany według reguły redukcyjnej określonej w art. 89 § 1b KK”. Artykuł 19 ust. 2 noweli lutowej do reguły wskazanej w art. 89 § 1b KK wszak wprost się nie odwołuje i w związku z tym nie może być traktowany jako podstawa zastosowania tej ostatniej regulacji przy wymiarze kary łącznej. Zdekodowana z przepisu art. 19 ust. 2 noweli lutowej – w drodze wnioskowania *a fortiori* – norma postępowania może być jedynie podstawą do ostatecznej, dokonywanej w końcowym etapie wymiaru kary, redukcji kary łącznej ustalonej w oparciu o poprzednio obowiązujące regulacje (w tym dyrektywy sędziowskiego wymiaru kary), do wysokości górnej granicy kary łącznej wyznaczonej przez aktualnie obowiązujące przepisy i to tylko w sytuacji, gdyby wymiar kary łącznej ustalony w myśl regulacji obowiązujących poprzednio kształtował się w wysokości przekraczającej granicę wynikającą z unormowań Kodeksu karnego w wersji od dnia 1.7.2015 r.

Rozdział VII

Wyrok łączny

7.1. Treść wyroku łącznego

Wyrok łączny sąd wydaje, gdy stwierdzi spełnienie materialnoprawnych warunków do orzeczenia kary łącznej lub łącznego środka (art. 90 § 2 KK) oraz brak przeszkód procesowych do jego wydania. Natomiast w razie stwierdzenia braku podstaw do wydania wyroku łącznego sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania. Orzeczenie o umorzeniu postępowania przybiera formę postanowienia i to nawet wówczas, gdy zapada na rozprawie po rozpoczęciu przewodu sądowego²⁶². Oczywiście gdy sąd umarza postępowanie jedynie w części, rozstrzygnięcie „o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie” zostaje zamieszczone w wyroku.

Treść wyroku łącznego istotnie różni się od pozostałych wyroków wydawanych w postępowaniu karnym. Niewątpliwie bardzo zbieżna z nimi jest początkowa zawartość komparycji. Drobne zmiany, które tu występują, są związane ze specyfiką postępowania o wydanie wyroku łącznego.

I tak wyrok łączny zawiera (art. 413 § 1 KPK w zw. z art. 574 KPK):

1) oznaczenie sądu, który go wydał, sędziego (sędziów, ławników – tylko w przypadkach, o których mowa w art. 28 § 3 KK), **prokuratora** (mimo że prokurator nie bierze udziału w tym postępowaniu w charakterze oskarżyciela, ale jako rzecznik interesu publicznego i *quasi*-strona, zajmuje w tym postępowaniu pozycję specyficzną, co uzasadnia zaakcentowanie, że sprawa toczyła się z jego udziałem) i **protokolanta**;

2) datę oraz miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku łącznego;

3) imię, nazwisko oraz inne dane określające tożsamość skazanego;

Kolejne elementy wyroku łącznego różnią się już istotnie od treści pozostałych wyroków. I tak:

²⁶² Zob.: post. SA w Rzeszowie z dnia 30.10.2012 r., II AKz 154/12, LEX nr 1223433.

4) w miejscu, gdzie w wyroku wieńczącym postępowanie główne przytacza się opis i kwalifikację prawną czynu, którego popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu w wyroku łącznym, przytacza się **najistotniejsze z punktu widzenia orzeczenia o karze łącznej elementy wyroków, w których orzeczono kary i środki, których połączenie sąd rozważał**. Jeśli postępowanie zostało zainicjowane na wniosek, a sąd dodatkowo badał możliwość połączenia kar we wniosku niewskazanych, to choćby stwierdził brak podstaw do połączenia kar wskazanych we wniosku o wydanie wyroku łącznego, w części wstępnej wyroku zobowiązany jest wskazać wszystkie wyroki wymienione we wniosku oraz wyroki, które w kontekście możliwości orzeczenia kary łącznej badał z urzędu. Opisując te wyroki, należy wskazać:

- sąd wydający wyrok;
- datę wydania wyroku i sygnaturę sprawy;
- przestępstwo, za które na mocy tego wyroku nastąpiło skazanie – wystarczające jest wskazanie jego kwalifikacji prawnej i czasu popełnienia (nie jest konieczne przytaczanie pełnego opisu czynu);
- kary, jaką na mocy tego wyroku wymierzono wraz ze szczegółowymi informacjami na temat tego, czy kara ta została już wprowadzona do wykonania i w jakim ewentualnie okresie skazany ją odbył lub w jakim zakresie wykonał.

Gdyby po wydaniu wyroku zapadły orzeczenia modyfikujące treść pierwotnego orzeczenia o karze (tj. postanowienie o zamianie kary, o warunkowym zawieszeniu jej wykonania, zarządzeniu wykonania) lub mające wpływ na jej wykonywanie lub na wykonywanie środka karnego podlegającego łączeniu (tj. postanowienie o warunkowym przedterminowym zwolnieniu z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, postanowienie o zwolnieniu z odbycia reszty kary ograniczenia wolności, postanowienie o uznaniu środka karnego za wykonany), należy również to zaznaczyć. Należy także wskazać to, że dana kara jednostkowa została objęta prawomocnym wyrokiem łącznym. W związku z faktem, że ma to znaczenie przy zaliczaniu na poczet orzeczonej kary łącznej okresów odbytych z połączonych kar, opisując ww. wyroki, należy również zaznaczyć fakt ewentualnego orzeczenia kary zastępczej i zakresu, w jakim została ona wykonana, oraz wymienić okresy rzeczywistego pozbawienia wolności zaliczone na poczet kar jednostkowych. Opisując wskazane wyroki, trzeba wyraźnie zaakcentować, że są one prawomocne, choć nie jest konieczne przytaczanie dokładnej daty uprawomocnienia się wyroku;

5) Zasadniczo odmienny będzie również **tenor wyroku łącznego**, który zgodnie z art. 413 § 1 pkt 5 i 6 KPK zawiera rozstrzygnięcie sądu oraz wskazanie zastosowanych przepisów ustawy karnej. W tej części orzeczenia sąd będzie zobowiązany wskazać, z przytoczeniem najpierw przepisów, na podstawie których dokonuje łączenia, które kary z opisanych wyżej łączy i w jaki sposób. Najczęściej sądy czynią to, posługując się formułą:

„na podstawie art. 568a § 1 pkt 2 KPK w zw. z art. 85 § 1 i 2 KK oraz art. 86 § 1 KK orzeczone wyrokami opisanymi wyżej w punktach IV i V jednostkowe kary pozbawienia wolności łączy i wymierza skazanemu karę łączną 2 (dwóch) lat i 10 (dziesięciu) miesięcy pozbawienia wolności”.

Jeśli do niektórych z kar, których możliwość połączenia sąd w toku postępowania o wydanie wyroku łącznego rozważał, stwierdzono brak podstaw do orzeczenia kary łącznej, konieczne jest również, jak wskazano wyżej, zawarcie w wyroku łącznym stwierdzenia o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

Błędem jest natomiast zamieszczanie w wyroku łącznym stwierdzenia, w jakim zakresie wyroki podlegające połączeniu ulegają odrębnemu wykonaniu z uwagi na fakt, że wynika to z treści art. 576 § 1 KPK. Uchybienie w tym zakresie należy jednak uznać za mające „charakter warsztatowy” i z tej racji niemogące stanowić ani względnej (art. 438 pkt 2 KPK), ani tym bardziej bezwzględnej przyczyny odwoławczej²⁶³;

6) Zgodnie z art. 577 KPK „w wyroku łącznym należy, w miarę potrzeby, wymienić **okresy zaliczone na poczet kary łącznej**”. Sformułowanie „w miarę potrzeby” oznacza, że nie zawsze zamieszczanie tego rozstrzygnięcia w treści wyroku łącznego będzie konieczne.

Oczywiste jest, że potrzeba taka nie zajdzie wówczas, gdy przed orzeczeniem kary łącznej skazany nie rozpoczął jeszcze odbywania żadnej z połączonych kar.

Należy również wskazać, że gdyby sąd nie zastosował się w wyroku łącznym do wymogu wynikającego z art. 577 KPK lub dokonał błędnego zaliczenia, może w tym zakresie wyrok uzupełnić lub skorygować postanowieniem wydanym na podstawie art. 420 § 1 i 2 KPK w zw. z art. 574 KPK w zw. z art. 577 KPK²⁶⁴. Sąd orzekający w przedmiocie wydania wyroku łącznego nie ma natomiast kompetencji do tego, by uzupełniać lub korygować wyroki skazujące w zakresie, w jakim nie zawierają lub zawierają błędne rozstrzygnięcia w przedmiocie zaliczenia na poczet kar jednostkowych okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie. Stanowiłoby to bowiem niedopuszczalną ingerencję w treść tych rozstrzygnięć, objętych przecież prawomocnością. Pamiętać także należy, że sąd orzekający w przedmiocie wydania wyroku łącznego nie dokonuje zaliczenia bezpośrednio na poczet kary łącznej okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie zakończony wyrokiem podlegającym łączeniu, ale zalicza na poczet kary łącznej okresy odbywania połączonych kar jednostkowych (lub łącznych). Formą odbycia kary jest jednak również odbycie jej w drodze zaliczenia na poczet kary okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie. W związku z po-

²⁶³ Zob.: wyr. SN z dnia 13.9.2012 r., III KK 77/12, LEX nr 1220879.

²⁶⁴ D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz...*, op. cit., t. II, komentarz do art. 577, teza 9.

wyższym stwierdziwszy, że wydając wyrok skazujący, sąd błędnie zaliczył okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie lub nie zaliczył go w ogóle, sąd orzekający w przedmiocie wydania wyroku łącznego winien zwrócić się do właściwego sądu o wydanie postanowienia na podstawie art. 420 § 1 i 2 KPK i dopiero po wydaniu przez ów organ tego rozstrzygnięcia dokonać zaliczenia okresu odbywania wskazanej kary na poczet kary orzeczonej na mocy wyroku łącznego.

Sąd wydający wyrok łączny może natomiast, na podstawie art. 417 KPK w zw. z art. 574 KPK w zw. z art. 63 KK, bezpośrednio na poczet kary łącznej zaliczyć okres tymczasowego aresztowania odbytego przez oskarżonego w innej sprawie, w której postępowanie toczyło się równocześnie, a zapadł w niej prawomocny wyrok uniewinniający, umorzono postępowanie albo odstąpiono od wymierzenia kary.

Zauważyć należy, że ustawodawca wprost nie wyraził reguły określającej przelicznik, jaki należy stosować, zaliczając na poczet kary łącznej pozbawienia wolności orzeczonej także na podstawie kary ograniczenia wolności okresu odbytej kary ograniczenia wolności. Sytuacja ta nie rodzi jednak problemów wykładniczych, bowiem oczywiste jest, że wobec braku owej regulacji należy *per analogiam* zastosować przelicznik z art. 87 § 1 KK.

Na zakończenie uwag poświęconych przepisowi art. 577 KPK należy stwierdzić, że odnosi się on wyłącznie do sytuacji zaliczenia na poczet kary łącznej okresów odbytych kar, milcząc na temat możliwości zaliczenia na poczet kary łącznej częściowo wykonanej kary, która nie ma charakteru terminowego i której się nie odbywa. Chodzi mianowicie o możliwość zaliczenia na poczet kary łącznej grzywny częściowo wykonanej kary grzywny będącej jej podstawą. *Ratio legis* tego przepisu przemawia jednak za tym, by na zasadzie analogii zastosować go również do tej sytuacji. Dopuszczalność wskazanego zabiegu interpretacyjnego nie budzi wątpliwości ani w doktrynie, ani w judykaturze. W kontekście tych uwag przywołać wypada trafne stwierdzenie Sądu Najwyższego, że „nie jest możliwe zaliczenie w wyroku łącznym zastępczych kar pozbawienia wolności na poczet kary łącznej pozbawienia wolności, takie bowiem rozstrzygnięcie musiałoby zostać poprzedzone połączeniem kar zasadniczych i kar zastępczych pozbawienia wolności, co w świetle prawa nie jest dopuszczalne. Jeżeli natomiast w drodze realizacji kar zastępczych doszło do wykonania kar grzywny, to właściwym postąpieniem będzie zaliczenie na poczet kary łącznej grzywny odpowiedniej ilości stawek dziennych wykonanych kar grzywny”²⁶⁵.

Przepis art. 577 KPK należy również stosować odpowiednio w sytuacji, gdy wyrokiem łącznym orzeczono łączny środek na podstawie art. 90 § 2 KK. Ostatnio wymieniony przepis wyraźnie stanowi bowiem, że do tych środków stosuje się odpowiednio przepisy o karze łącznej.

²⁶⁵ Post. SN z dnia 1.4.2011 r., III KK 268/10, LEX nr 806016.

7.2. Konsekwencje wydania wyroku łącznego

Zgodnie z art. 576 § 1 KPK z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego wyroki podlegające połączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym. O sposobie interpretacji tego przepisu i wpływu wyrażonej w nim reguły na możliwość wprowadzenia modyfikacji w rozstrzygnięciach wymierzających stanowiące podstawę kary łącznej kary jednostkowe oraz podejmowanie decyzji w toku postępowania wykonawczego była już mowa wcześniej, przy analizie warunków orzekania kary łącznej. Nie ma więc potrzeby ponownego omawiania tych kwestii. Należy natomiast skoncentrować się na regulacji zawartej w art. 576 § 2 KPK, zgodnie z którym „w wypadku wymierzenia w wyroku łącznym kary niższej od okresu odbytych i połączonych już kar pozbawienia wolności lub równej temu okresowi, przewodniczący niezwłocznie zarządza zwolnienie skazanego, jeżeli nie jest on pozbawiony wolności w innej sprawie. Przesyłając zarządzenie do wykonania, załącza się wydany wyrok łączny”.

Przepis ten jest konsekwencją faktu, że regulacje dotyczące zasad orzekania kary łącznej mogą doprowadzić do sytuacji, w której kara łączna zostanie orzeczona w wymiarze niższym niż okres odbytych i stanowiących jej podstawę kar jednostkowych lub łącznych. Ten stan rzeczy nie jest przy tym niczym nieprawidłowym i bynajmniej nie świadczy o błędach popełnionych przez organy procesowe. Oznacza to, że odbycie przez skazanego kar jednostkowych w wymiarze przekraczającym orzeczoną później na ich podstawie karę łączną pozbawienia wolności nie może być uznane za bezprawne pozbawienie wolności i tym samym stanowić podstawy do domagania się z tego tytułu jakichkolwiek roszczeń odszkodowawczych²⁶⁶. Ich wykonanie miało bowiem podstawę prawną w prawomocnych, prawidłowo wydanych wyrokach skazujących. Zasada ta odnosi się również do kar ograniczenia wolności i kary grzywny odbytych i wykonanych w wymiarze przekraczającym orzeczoną później na ich podstawie karę łączną²⁶⁷.

²⁶⁶ D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie... op. cit.*, s. 239; A. Światłowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, J. Skorupka (red.), Warszawa 2015, s. 1372.

²⁶⁷ K. Politowicz, *Problem „nadwykonania” kar przy ich łączeniu – w kontekście wykonawczym (na bazie postanowienia SA w Lublinie z dnia 6.6.2008 r., sygn. II AKz w 365/08)*, *Probacja* 2014, nr 3, s. 149. W omawianym przez wskazanego autora postanowieniu Sąd Apelacyjny w Lublinie zajął stanowisko, że w sytuacji wykonania jednostkowych kar grzywny – orzeczonych wyrokami wchodzącymi w skład wyroku łącznego – w wymiarze przekraczającym orzeczoną później karę łączną, nadpłacona tytułem grzywny kwota stanowi należność skazanego i podlega zwrotowi na jego rzecz. Nie ma przy tym znaczenia, że jedna z połączonych kar została wykonana po wydaniu wyroku łącznego. Rozporządzenie stanowiącą „nadwyżkę” kwotą, poprzez ewentualne przeznaczenie jej na poczet kary grzywny orzeczonej w innej sprawie – o co skarżący wnosi w zażaleniu – pozostaje poza ingerencją sądu i stanowi wynikające z prawa własności uprawnienie skazanego. Pogląd ten jednak nie może zostać zaaprobowany, bowiem poza faktem, że nie uwzględnia należyście tego, że grzywna ta została uiszczona w wykonaniu prawidłowego rozstrzygnięcia, to nadto prowadzi do nadmiernego uprzywilejowania skazanych na karę grzywny w stosunku do kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności w formie obowiązku pracy na cele społeczne, w odniesieniu do których taka restytucja jest niemożliwa.

Podstawę do skutecznego ubiegania się o odszkodowanie z tytułu bezprawnego pozbawienia wolności skazany miałby natomiast wtedy, gdyby mimo wydania wyroku łącznego orzekającego karę łączną w wymiarze niższym od okresu odbytych i połączonych już kar pozbawienia wolności lub równej temu okresowi nadal przebywał w zakładzie karnym na skutek opieszale prowadzonej procedury zwolnienia go z zakładu karnego. Z tego też powodu w art. 576 § 2 KPK ustawodawca nałożył na przewodniczącego obowiązek, by po rozprawie, na której ów wyrok zapadł (a więc jeszcze przed jego uprawomocnieniem się), niezwłocznie zarządził zwolnienie skazanego, jeżeli nie jest on pozbawiony wolności w innej sprawie. Przesyłając zarządzenie do wykonania, należy do niego załączyć wyrok łączny i nakaz zwolnienia. Konieczność dołączenia ostatniego z wymienionego dokumentu, choć nie wynika z przepisów Kodeksu postępowania karnego, została wskazana w § 120 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.6.2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności²⁶⁸, w myśl którego „zwolnienie skazanego lub ukaranego ze sprawy następuje również po otrzymaniu zarządzenia zwolnienia skazanego, w wypadku wymierzenia w wyroku łącznym kary niższej od okresu odbytych i połączonych już kar pozbawienia wolności lub równej temu okresowi, wraz z odpisem nieprawomocnego wyroku i nakazem zwolnienia”. Podkreślenia wymaga, że obowiązek niezwłocznego działania w analizowanym przypadku wynika również z § 4 ust. 1 powołanego wyżej rozporządzenia, który stanowi, że „jeżeli rozporządzenie nie stanowi inaczej, wszelkie czynności administracyjne powinny być wykonywane bezzwłocznie. Dotyczy to w szczególności wprowadzania do wykonania postanowień w przedmiocie tymczasowego aresztowania, orzeczeń, obliczania okresu wykonywania kary, realizowania zwolnień, dokonywania adnotacji w aktach i dokumentach ewidencyjnych, przesyłania zawiadomień i powiadomień oraz doręczania osadzonemu korespondencji”. Interpretując użyte na gruncie powołanych regulacji pojęcie „niezwłoczności”, warto pamiętać, że choć Europejski Trybunał Praw Człowieka wielokrotnie podkreślał, iż po wydaniu orzeczenia powodującego, że przestają istnieć podstawy dla osadzenia, skazany nie może oczekiwać zwolnienia natychmiast, gdyż w niektórych okolicznościach może nastąpić pewna, ograniczona w czasie zwłoka w zwolnieniu skazanego spowodowana względami praktycznymi związanymi z funkcjonowaniem sądów oraz koniecznością dopełnienia niezbędnych formalności administracyjnych, to jednak zastrzegł, że formalności administracyjne związane ze zwolnieniem mogą stanowić uza-

²⁶⁸ Dz. U. poz. 927 ze zm.

sadnienie jedynie dla zwłoki nieprzekraczającej więcej niż kilka godzin. Zwłoka dłuższa była uznawana przez Trybunał Praw Człowieka za naruszenie artykułu 5 ust. 1 EKPCz²⁶⁹.

7.3. Utrata mocy wyroku łącznego

Przepisy regulujące kwestie utraty mocy wyroku łącznego zostały zawarte w art. 575 KPK. Zgodnie z treścią § 1 tego artykułu „jeżeli po wydaniu wyroku łącznego zachodzi potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą jego uprawomocnienia się poprzedni wyrok łączny traci moc”. W myśl § 2, „jeżeli choćby jeden z wyroków stanowiących podstawę wyroku łącznego ulega uchynieniu lub zmianie, wyrok łączny traci moc, a sąd w miarę potrzeby wydaje nowy wyrok łączny”. Stosownie do § 3 przepis § 2 tego artykułu „stosuje się odpowiednio, jeżeli choćby jeden wyrok łączny stanowiący podstawę wyroku, o którym mowa w tym przepisie, utracił moc”.

Szczegółowe kwestie związane z utratą mocy wyroku łącznego ze wskazaniem sytuacji, w których to następuje, zostały poddane analizie już wyżej. W tym miejscu zaakcentować należy zatem jedynie, że w przeciwieństwie do poprzedniego stanu prawnego utrata mocy przez wyrok łączny na skutek potrzeby wydania nowego wyroku łącznego następuje obecnie nie z chwilą jego wydania, ale uprawomocnienia się. Interpretując użyte na gruncie art. 575 § 1 KPK pojęcie utraty mocy przez wyrok łączny w kontekście jej zakresu, pamiętać trzeba o stanowisku Sądu Najwyższego wyrażonym m.in. w uchwale 7 sędziów z dnia 29.10.2012 r., I KZP 5/12²⁷⁰, gdzie stwierdzono, iż „użyte w art. 575 § 1 KPK wyrażenie «wyrok łączny traci moc» oznacza, że z chwilą wydania nowego wyroku łącznego tracą moc zawarte w poprzednim wyroku łącznym te jego rozstrzygnięcia o połączeniu kar lub środków karnych, bądź o umorzeniu postępowania na podstawie art. 572 KPK, które objęte zostały nowym wyrokiem łącznym, wydanym w związku z powstałą po wydaniu pierwszego wyroku łącznego potrzebą, wynikającą z przesłanek prawnomaterialnych, określonych w art. 85 KK. Trafne jest również stanowisko, że wydanie nowego wyroku łącznego wbrew przesłance powagi rzeczy osądzonej nie powoduje utraty mocy przez poprzedni wyrok łączny, albowiem skutek, o którym mowa w art. 575 § 1 *in fine* KPK, może nastąpić tylko wówczas, gdy spełnione są przesłanki określone w tym przepisie,

²⁶⁹ Zob. wyr. ETPCz: z dnia 17.4.2012 r. w sprawie Mamełka przeciwko Polsce, skarga nr 16761/07; z dnia 6.3.2007 r. w sprawie Gębura przeciwko Polsce, skarga nr 63131/00; z dnia 26.11.2016 r. w sprawie Wereda przeciwko Polsce, skarga nr 54727/08 – <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/orzecznictwo-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka/listByYear;3.html?ComplainantYear=2007>, dostęp: 9.8.2017 r.

²⁷⁰ LEX nr 1224814.

Wyrok łączny

a zatem gdy zachodzi realna potrzeba wydania nowego wyroku łącznego. W wypadku uchylecia wyroku wydanego z naruszeniem art. 17 § 1 pkt 7 KPK wykonaniu podlega poprzedni wyrok łączny, gdyż nie utracił on mocy na podstawie art. 575 § 1 KPK²⁷¹.

Dodanie do KPK nowelą lutową przepisu § 3 do art. 575 jest natomiast konsekwencją przyjęcia zasady, że w obecnym stanie prawnym łączeniu podlegają nie tylko kary jednostkowe, ale i kary łączne.

²⁷¹ Tak SN w wyr. z dnia 30.11.2011 r., II KK 149/11, LEX nr 1099359.

Wykaz literatury

- Barczak-Oplustil A., *Dyrektywy wymiaru kary łącznej*, [w:] *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga jubileuszowa Profesor Marii Szewczyk*, Górowski W. i in. (red.), Warszawa 2013.
- Bojańczyk A., Razowski T., *Kształt odpowiedzialności posiłkowej po nowelizacjach Kodeksu karnego skarbowego z dnia 27.9.2013 r. i 20.2.2015 r.*, Prok. i Pr. 2016, nr 3.
- Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, [w:] Cieślak M., *Dzieła wybrane*, t. II, Waltoś S. (red.), Kraków 2011.
- Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, t. I, Toruń 1985.
- Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, WK 2015.
- Gałązka M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Grześkowiak A., Wiak K. (red.), Legalis 2017.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2008.
- Giezek J., *Kilka uwag o modyfikacji podstawy wymiaru kary łącznej*, [w:] *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1.7.2015 r. Przewodnik po zmianach*, Wiliński P. (red.), Warszawa 2015.
- Giezek J. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Giezek J. (red.) WK 2012
- Giezek J., [w:] *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Bojarski M. (red.), Warszawa 2010.
- Grajewski J., Steinborn S., [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, Paprzycki L.K. (red.), Lex/el. 2015.
- Grzegorzczak T., [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, Jeż-Ludwichowska M., Lach A. (red.), Warszawa 2015.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego*, t. I, *Artykuł 1–467. Komentarz*, LEX 2014.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym. Komentarz*, Warszawa 2008.

- Hofmański P., Paprzycki L.K., Sakowicz A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Filar M. (red.), WK 2016.
- Hofmański P., Zabłocki S., *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–296*, Warszawa 2004.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297–467*, t. II, Legalis 2011
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego, Komentarz do art. 468–682*, t. III, Legalis 2012.
- Hołda Z., Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, LEX/Arche 2008.
- Janusz-Pohl B., *O odwoływalności postulatywnego oświadczenia woli w procesie karnym*, RPEiS 2014, nr 1.
- Kala D., [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, Jeż-Ludwichowska M., Lach A. (red.), Warszawa 2015.
- Kala D., Klubińska M., *Postępowanie przed sądem pierwszej instancji po nowelizacji z 2016 roku. Komentarz praktyczny*, Kraków 2016.
- Kala D., Klubińska M., *Realny zbieg przestępstw – konieczny czy zbyteczny warunek orzeczenia kary łącznej? Uwagi na tle projektowanych zmian Kodeksu karnego*, [w:] *Reforma prawa karnego*, Sepioło-Jankowska I. (red.), Warszawa 2014.
- Kala D., Klubińska M., *Kara łączna w projektach nowelizacji Kodeksu karnego – wybrane zagadnienia*, KKSiP 2014, nr 13.
- Kala D., *Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia materialnoprawne i procesowe*, Toruń 2003.
- Kala D., *Obronca w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego*, Pal. 2003, nr 7–8.
- Kardas P., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, Wróbel W., Zoll A. (red.), WK 2016.
- Kardas P., [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Wróbel W. (red.), Kraków 2015.
- Kardas P., *Jeden czy dwa modele wymiaru orzekania kary łącznej? O paradokсах nowej regulacji kary łącznej*, Prok. i Pr. 2015, nr 11.
- Kardas P., *Zbieg przestępstw i zbieg kar. Rozważania o podstawie wymiaru kary łącznej w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 20.2.2015 r.*, CzPKiNP 2015, nr 3.
- Kardas P., *Zbieg przestępstw i kara łączna w polskim prawie karnym*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio G 2013, vol. LX, nr 2.
- Kempisty H., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Mazur M. (red.), Warszawa 1971.
- Konarska-Wrzosek V., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Konarska-Wrzosek V. (red.), WK 2016.

- Kozłowska-Kalisz P., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Mozgawa M. (red.), WK 2015.
- Krauze Z., *O trybach orzekania kary łącznej*, NP 1979, nr 9.
- Krauze Z., *O zasadach łączenia kar inaczej*, NP 1962, nr 6.
- Krzymuski E., *Wykład prawa karnego. Ze stanowiska nauki i prawa austriackiego*, Kraków 1911.
- Kulik M., *Przedawnienie karalności i przedawnienie wykonania kary w polskim prawie karnym*, Legalis 2014.
- Kwiatkowski Z., *Istota postępowania o wydanie wyroku łącznego*, Pal. 1988, nr 8-9.
- Lachowski J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Konarska-Wrzosek V. (red.), WK 2016.
- Lachowski J., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, *Komentarz do art. 32-115*, Królikowski M., Zawłocki R. (red.), Legalis 2015.
- Lachowski J., *Pozbawienie praw publicznych w Kodeksie karnym*, Prok. i Pr. 2003, nr 10.
- Łabuda G., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Giezek J. (red.), WK 2012.
- Majewski J., [w:] *Kodeks karny. Komentarz do zmian*, LEX 2015.
- Marek A., *Prawo karne*, Warszawa 2011.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2010.
- Matras J., *Uwag kilka o rozbieżnościach w orzecznictwie Sądu Najwyższego na tle konstrukcji przepisu art. 569 KPK*, [w:] *Fiat iustitia pereat mundus. Księga jubileuszowa poświęcona Sędziemu Sądowi Najwyższego Stanisławowi Zabłockiemu z okazji 40-lecia pracy zawodowej*, Hofmański P. (red.), LexisNexis 2014.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2010.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006.
- Morawski L., *Wykładowia w orzecznictwie sądów*, Toruń 2002.
- Nita-Światłowska B., [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. IV, *Dopuszczalność procesu*, Jeż-Ludwichowska M., Lach A. (red.), Warszawa 2015.
- Paprzycki L.K., [w:] Grajewski J., Paprzycki L.K., Płachta M., *Kodeks postępowania karnego*, t. II, *Komentarz do art. 425-673*, Kraków 2003.
- Peiper L., *W kwestji wyroku łącznego*, Gazeta Sądowa Warszawska 1933, nr 33.
- Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2012.
- Pohl Ł., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, R. Stefański (red.), Legalis 2016.
- Politowicz K., *Problem „nadwykonania” kar przy ich łączeniu – w kontekście wykonawczym (na bazie postanowienia SA w Lublinie z dnia 6.6.2008 r., sygn. II AKz w 365/08)*, Probacja 2014, nr 3.
- Politowicz K., *Stosowanie instytucji z art. 75 KK w kontekście wydania wyroku łącznego*, Probacja 2011, nr 4.

- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, WK 2016.
- Postulski K., *Orzekanie i wykonywanie zastępczej kary pozbawienia wolności (stan prawny, obawy, propozycje)*, <https://ms.gov.pl/pl/probacja/2013/download,2400,3.html>.
- Postulski K., *Stosowanie art. 152 Kodeksu karnego wykonawczego*, PS 2001, nr 7–8.
- Pozorski J., *Z problematyki kary łącznej i wyroku łącznego*, NP 1966, nr 1.
- Przestrzelski M., *Przedawnienie wykonania kary orzeczonej wyrokiem łącznym*, WPP 2014, nr 1.
- Raglewski J., [w:]: *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Bogdan G., Nita A., Raglewski J., Świątłowski A.R. (red.), Gdańsk 2007.
- Razowski T., Kaczmarek P., *Materialne oraz procesowe aspekty orzekania w przedmiocie wydania wyroku łącznego na tle uregulowań kodeksu karnego skarbowego*, Prok. i Pr. 2014, nr 5.
- Siewierski M., [w:]: Kalinowski S., Siewierski M., *Kodeks postępowania karnego, Komentarz*, Warszawa 1966.
- Skorupka J., *O sprawiedliwości procesu karnego*, Warszawa 2013.
- Stachurski D., *Właściwość sądu do wydania wyroku łącznego*, PS 2011, nr 9.
- Stefańska B.J., *Zatarcie skazania w formie aktu łaski*, Prok. i Pr. 2009, nr 1.
- Stefańska B.J., *Zatarcie skazania z mocy prawa*, Prok. i Pr. 2008, nr 2.
- Steinborn S., *Prawomocność części orzeczenia w procesie karnym*, LEX 2011.
- Steinborn S., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX/el. 2016.
- Steinborn S., [w:]: *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, Paprzycki L.K. (red.), LEX/el. 2015.
- Sztejnman A., *Wyrok łączny*, Gazeta Sądowa Warszawska 1933, nr 4.
- Śliwiński S., *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948.
- Świątłowski A., [w:]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2016.
- Świątłowski A., [w:]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Skorupka J. (red.), Warszawa 2015.
- Świecki D., *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz i orzecznictwo*, WK 2016.
- Świecki D., [w:]: *Postępowanie odwoławcze, nadzwyczajne środki zaskarżenia, postępowanie po uprawomocnieniu się wyroku, postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*, Świecki D. (red.), Kraków 2015.
- Świecki D., [w:]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Skorupka J. (red.), Legalis 2016.
- Świecki D., [w:]: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Świecki D. (red.), WK 2015.

- Świecki D., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Świecki D. (red.), WK 2015.
- Tarapata Sz., Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, Wróbel W., Zoll A. (red.), WK 2016.
- Warylewski J., *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2009.
- Wilk L., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Górniok O. (red.), LexisNexis 2006.
- Wolter W., *O wyborze w łączeniu kar*, NP 1962, nr 9.
- Wolter W., *O warunkach orzeczenia kary łącznej*, NP 1962, nr 1.
- Wróbel W., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t. I, *Komentarz do art. 1–116*, Zoll A. (red.), LEX 2012.
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010.
- Zabłocki S., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. III, Gostyński Z. (red.), Warszawa 2004.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2008.
- Zimoch S., *Dwie czy trzy sytuacje orzekania kary łącznej*, NP 1972, nr 6.
- Zoll A., *Wstęp (Nowelizacja Kodeksu karnego z 1997 r.)*, KKSSiP 2014, nr 3.
- Zoll A. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, Buchała K., Zoll A. (red.), Kraków 2000.
- Zoll A., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, cz. II, *Komentarz do art. 53–116*, Wróbel W., Zoll A. (red.), WK 2016.
- Żółtek S., [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, *Komentarz do art. 32–116*, Królikowski M., Zawłocki R. (red.), Legalis 2015.

Notatki

Notatki